

พลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง
ในประเทศไทยศึกษาผ่านแนวคิดฟิลด์ของบูดีเยอร์
THE DYNAMIC CONSTRUCTION OF KAREN ETHNICITY
IN THAILAND DEBATING THROUGH BOURDIEU' S FIELD

เจษฎา เนตะวงศ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2564

พลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง
ในประเทศไทยศึกษาผ่านแนวคิดฟิลด์ของบูดีเยอร์

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

THE DYNAMIC CONSTRUCTION OF KAREN ETHNICITY
IN THAILAND DEBATING THROUGH BOURDIEU' S FIELD

JESADA NETAWONG

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of DOCTOR OF PHILOSOPHY
(Development Education)
Graduate School, Srinakharinwirot University
2021
Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
พลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง
ในประเทศไทยศึกษาผ่านแนวคิดฟิลด์ของบูดีเยอร์
ของ
เจษฎา เนตะวงศ์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(อาจารย์ ดร.ปรีชัช ดาวอุดม) (รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุพล ยงศรี)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเมษย์ หนกหลัง)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.วรวิมล สุภาพ)

ชื่อเรื่อง	พลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ในประเทศไทยศึกษาผ่านแนวคิดฟิลด์ของบูดิเยอร์
ผู้วิจัย	เจษฎา เนตะวงศ์
ปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2564
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร. ปริชัย ดาวอุดม

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยภายใต้การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต และวิเคราะห์ให้เห็นปฏิบัติการและการต่อรองความหมายของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะสนามของความเป็นชาติพันธุ์ที่ถูกประกอบสร้างขึ้น โดยใช้แนวคิดสนาม ทุน และฮาปีทัสของบูดิเยอร์มาใช้เป็นกรอบในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ โดยเลือกใช้วิธีวิทยาแบบชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์ เป็นวิธีวิทยาในการศึกษาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์และเผยให้เห็นโครงสร้างและพลังที่อยู่เบื้องหลัง ตลอดจนการเสนอทางเลือกสำหรับการพัฒนาด้านชาติพันธุ์ที่หลากหลายมากขึ้น ผลการวิจัยพบว่า ในยุคก่อนทันสมัยสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีโครงสร้างที่ประกอบด้วย กฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบแบบแผน แนวปฏิบัติ ทุน ที่สัมพันธ์อยู่กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ โดยมีผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นผู้ถือครองทุนวัฒนธรรมสูงสุดในการควบคุมจัดการ กำกับวิถีปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยง อย่างไรก็ตามเมื่อกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยได้แพร่กระจายเข้าสู่ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ได้ปรากฏผู้เล่นภายในสนามที่หลากหลายมากขึ้น ที่มาพร้อมทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นองค์ความรู้แบบใหม่ที่ถูกนำเข้ามาภายในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ส่งผลให้โครงสร้างของสนามต้องถูกปรับเปลี่ยน ทั้งในด้านกฎกติกา ระเบียบแบบแผน แนวปฏิบัติ ตลอดจนทุนที่มีกระทั่งเมื่อเข้าสู่ยุคทันสมัยที่ให้ความสำคัญกับการเคารพในสิทธิทางวัฒนธรรมและเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชาติพันธุ์ได้ถูกให้ความสำคัญอย่างหลากหลาย ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงต่างก็มีปฏิบัติการที่แสดงให้เห็นการปรับตัว และต่อรองความหมายของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโดยเลือกใช้ความโดดเด่นของชุมชนทั้งในด้านการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรธรรมและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แสดงให้เห็นกลยุทธ์ในการสะสม แสวงหา และปรับใช้ทุนภายในสนามเพื่อให้ได้รับการยอมรับและดำรงอยู่ร่วมกับการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี

คำสำคัญ : กะเหรี่ยง, สนาม, ทุน, การพัฒนา

Title	THE DYNAMIC CONSTRUCTION OF KAREN ETHNICITY IN THAILAND DEBATING THROUGH BOURDIEU' S FIELD
Author	JESADA NETAWONG
Degree	DOCTOR OF PHILOSOPHY
Academic Year	2021
Thesis Advisor	Lecturer of development education Pharichai Daoudom

The objectives of this research are to study the process of constructing Karen ethnicity in Thailand under the dynamics of modernization and analyzing the practice and negotiation of the meaning of the Karen ethnic community, according to Bourdier's concept of field, capital and habitus, which was used as a framework for understanding the phenomenon. The study relied on critical ethnography, as a methodology to deepen understanding of the phenomenon and revealing the structure and power behind it, as well as offering more diverse ethnic development options. The results showed that in the pre-modern era, the field of Karen ethnicity had a structure that consisted of rules, conventions, practices, and capital that were related to nature and the supernatural sanctity with spiritual leaders and the holders of the highest cultural capital in management directing the practices of the Karen people. However, the process of modernization has spread into the Karen ethnic community and appeared in more diverse ways in the field that come with cultural capital, such as a new body of knowledge that has been brought into the ethnic Karen field. As a result, the structure of the field had to be modified, both in terms of rules, schemes, guidelines, and available capital. Even when entering a modern era where respect for cultural rights and human values and dignity is respected, ethnicity has been addressed in a variety of ways. Therefore, various Karen ethnic communities have a practice and negotiate the meaning of Karen ethnicity by choosing the distinctiveness of the community in terms of preserving cultural ways, resource management and ecotourism management. They demonstrated strategies for accumulating, acquiring, and deploying capital within the field to gain recognition and coexistence along with modernization with dignity and value.

Keyword : Karen, Field, Capital, Development

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความมุ่งหวังที่จะศึกษา ทำความเข้าใจกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปเรียนรู้ และสัมผัสการดำเนินชีวิตในหลากหลายโอกาส หลายชุมชนเผชิญกับการขาดความมั่นคงในการดำรงชีวิต ทั้งในด้านที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน และการสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และแบบแผนปฏิบัติทางประเพณีและพิธีกรรมที่เป็นรากฐานทางจิตวิญญาณ อันเป็นผลมาจากการพัฒนาที่ขาดความหลากหลายในการยอมรับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของผู้คนที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงมีความตั้งใจที่จะศึกษา ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้ลึกซึ้งขึ้น เพราะเชื่อมั่นว่าวิถีชีวิต วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นสิ่งที่มีความค่าและสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ ต่อรองบนกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยได้

การดำเนินงานวิจัยสำเร็จไปได้ด้วยดีจากการที่ผู้วิจัยได้รับความกรุณา และความปรารถนาดีจากพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในหลากหลายชุมชน ที่ต่างยินดีพูดคุย บอกเล่าเรื่องประสบการณ์ชีวิตของตนกับผู้วิจัย แม้หลายเรื่องราวจะเป็นความทุกข์ยาก แต่ทุกเรื่องราวก็แสดงให้เห็นถึงพลังของการต่อสู้ดิ้นรน และแสวงหาโอกาสเพื่อให้ได้สิทธิในที่ดินที่อยู่อาศัยและที่ทำกินที่มั่นคง...ผู้วิจัยขอขอบคุณและคารวะ

อย่างไรก็ตามการวิจัยนี้สำเร็จลงได้ จากการที่ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้อำนาจใจ ให้คำแนะนำทั้งในด้านการเรียนและการใช้ชีวิตแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด จนสำเร็จดังที่ตั้งหวังซึ่งนับเป็นพระคุณต่อผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผศ.ดร.สุรวุฒิ ปัดไธสง อาจารย์ผู้อยู่เบื้องหลังที่คอยไต่ถามความก้าวหน้า และเสียสละเวลา แรงกาย แรงใจมาให้คำปรึกษากับผู้วิจัยอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ผู้วิจัยเกิดความเข้าใจในแนวคิดและปรากฏการณ์ที่สนใจได้ลุ่มลึกมากขึ้น ขอขอบคุณ รศ.ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์ ประธานกรรมการสอบ ผศ.ดร.สุเมษฐ์ หนกหลัง, ผศ.ดร.จตุพล ยงศรี และ อาจารย์ ดร.วรวิมล สุภาพ กรรมการสอบทุกท่านที่ให้คำแนะนำต่อการพัฒนาและปรับปรุงเนื้อหาเล่มรายงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณ พี่ๆ น้อง ๆ เครือข่ายที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทุกท่านที่ได้ให้มุมมองและประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชนชาติพันธุ์ ขอขอบคุณหัวหน้า (พี่ต้น) พี่ๆ น้อง ๆ ในศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) สถานที่ทำงานที่คอยถามไถ่และให้กำลังใจต่อการศึกษาอยู่เสมอ จนสามารถดำเนินการวิจัยสำเร็จลงไปได้

พ่อแม่ พี่สาว ภรรยา ครอบครัวเนตะวงศ์ ที่อยู่เคียงข้างผู้วิจัยเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญ	1
คำถามการวิจัย.....	8
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	9
ประโยชน์ที่จะได้รับ	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิดในการวิจัย	10
ส่วนที่ 1 แนวคิดว่าด้วยความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnicity)	12
การปรากฏขึ้นของ “ชาติพันธุ์”	12
แนวทางในการศึกษาชาติพันธุ์	15
การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยกับการศึกษาชาติพันธุ์.....	22
ส่วนที่ 2 ชาติพันธุ์ในฐานะสนามที่ถูกประกอบสร้าง.....	25
ชาติพันธุ์กับการปรากฏขึ้นในเขตแดนของประเทศไทย.....	27
ความสนใจต่อประเด็นทางชาติพันธุ์ของภาครัฐตั้งแต่ยุค 2550 เป็นต้นมา.....	31
ชาติพันธุ์ ในฐานะสนามที่ถูกประกอบสร้าง	34
แนวคิดว่าด้วย สนาม (field)	35
การวิเคราะห์ความเป็นชาติพันธุ์ในฐานะสนามที่ถูกประกอบสร้าง	37

ส่วนที่ 3 ฮาบีทัสกะเหรี่ยง: พลวัตของความเป็นกะเหรี่ยง	39
การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์	42
ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ในมุมมองฮาบีทัสของบูดีเยอร์	46
ส่วนที่ 4 แนวคิดเรื่องทุนกับปฏิบัติการและการต่อรองความหมายในสนาม	47
ส่วนที่ 5 กรอบความคิดการวิจัย	52
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	54
การศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาเชิงวิพากษ์ (Critical Ethnography)	55
สนามวิจัยและการเลือกพื้นที่	58
พื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์เป้าหมาย	58
การเข้าสู่สนามการวิจัย	61
การค้นหาลำพำเข้าสู่ชุมชน (gate keeper)	62
การเลือกผู้ให้สัมภาษณ์	62
การเก็บข้อมูล	74
การวิเคราะห์ข้อมูล	76
บทที่ 4 การประกอบสร้างสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง	78
4.1 สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัย	78
4.1.1 สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าในยุคก่อนทันสมัย	81
4.1.2 สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงในยุคก่อนทันสมัย	90
4.1.3 สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสในยุคก่อนทันสมัย	98
4.2 กระบวนการสร้างสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย	104
4.2.1 ถนนหนทาง: จุดเริ่มต้นของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย	104
4.2.2 การเข้าสู่ระบบการศึกษาเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย	107

4.2.3 การพัฒนาของรัฐ การปรับเปลี่ยนความหมายชาวกะเหรี่ยงในยุคการพัฒนาไปสู่ ความทันสมัย	110
4.2.4 วิธีการเกษตรจากยุคก่อนทันสมัยสู่การเป็นเกษตรกรรมสมัยใหม่.....	113
4.2.5 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในสมัยยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย	116
บทที่ 5 พลวัตและการต่อรองความหมายของการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง	119
5.1 ก่อนมาเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง.....	119
5.2 เมื่อถูกเรียกว่าเป็นกะเหรี่ยง: กระบวนการสวมประทับความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง.....	121
5.3 ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย	122
5.3.1 ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะภัยต่อความมั่นคง.....	122
5.3.2 ความเป็นกะเหรี่ยงในฐานะกลุ่มชนที่คุกคามทรัพยากรธรรมชาติ	124
5.3.3 ความเป็นกะเหรี่ยงภายใต้ประชาธิปไตยของประเทศไทย	125
5.4 ปฏิบัติการและการต่อรองความหมายของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยปัจจุบัน	129
5.4.1 การใช้ทุนจากยุคก่อนทันสมัยเพื่อปฏิบัติการยืนยันตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง	130
5.4.2 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ: ปฏิบัติการเพื่อต่อรองและสร้างความหมายใหม่ใน สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง	134
5.4.3 ชุมชนจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: การสร้างความหมายใหม่โดยใช้กลยุทธ์แปลงทุน	136
5.5 บทวิเคราะห์ สังเคราะห์สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ของยุคสมัย.....	138
บทที่ 6 บทสรุปและการสะท้อนคิดสู่การทางเลือกในสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยง.....	141
6.1 สรุปและการสะท้อนคิด	141

6.2 พัฒนาศึกษาศาสตร์กับการสร้างทางเลือกปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง	144
6.3 ความรู้ที่สร้างขึ้นจากการศึกษาความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะสนามที่ถูกประกอบสร้าง	146
6.3.1 มุมมองด้านภววิทยาต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง	147
6.3.2 การสร้างการเปลี่ยนแปลงทางญาณวิทยาต่อการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง	148
6.4 ข้อเสนอสำหรับการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ นักวิชาการ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนและชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายใต้สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในปัจจุบัน	150
6.4.1 ข้อเสนอต่อรัฐ	150
6.4.2 ข้อเสนอต่อชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง	150
6.4.3 ข้อเสนอแนะต่อนักวิชาการและนักพัฒนา	151
บรรณานุกรม	152
ภาคผนวก	160
ประวัติผู้เขียน	171

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 สรุปผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์ที่มีความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี	71
ตาราง 2 สรุปผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์ และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	72
ตาราง 3 สรุปผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่นด้านการพัฒนา และส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของชุมชนชาติพันธุ์	73
ตาราง 4 สรุปผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทย	74

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

“ชาวกะเหรี่ยง” ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน เป็นกลุ่มคนที่มีถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นชุมชน หมู่บ้าน กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ครอบคลุม 15 จังหวัด ของประเทศไทย ตั้งแต่ภาคเหนือต่อเนื่องลงมาภาคกลางและภาคตะวันตก (กระทรวงวัฒนธรรม, 2554) จากการรวบรวมข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่อาศัย อยู่ในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มย่อย คือ สะกอ, โป่ง/โปว, คะยา และปะโอ/ตองสู มีจำนวนประชากรรวมประมาณ 600,000 คน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2564) ขณะเดียวกัน ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ได้สะท้อนให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ภายในประเทศที่มี ประวัติศาสตร์อยู่ร่วมกับสังคมไทยมาอย่างช้านานและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองมาอย่างต่อเนื่อง (วุฒิ บุญเลิศ และคณะ, 2546) ทั้งนี้เพื่ออธิบายให้ เห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงพบว่า นับตั้งแต่ช่วงต้น ทศวรรษ 2500 เป็นต้นมารัฐได้มีท่าทีต่อที่มีต่อกลุ่มคนที่แตกต่างด้านวิถีชีวิต อัตลักษณ์ วัฒนธรรมในฐานะชนกลุ่มน้อย หรือชาวเขา ซึ่งนับรวมกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงว่าเป็นหนึ่งใน ชาวเขาด้วย (ถาวร พู่เฟื่อง, 2543) นโยบายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ของรัฐไทยในยุคแรกจะมี วิธีคิดต่อการมองและทำความเข้าใจวิถีชีวิตของชาวเขาว่ามีความแตกต่าง ลำห้วย เป็นปัญหาและ เป็นอันตรายต่อระบบโดยรวม จึงให้ความสำคัญกับนโยบายในการ “กลืนกลายทางชาติพันธุ์” ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญที่รัฐนำมาใช้ในการแก้ปัญหาความต่างทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม (ปนัดดา บุญยสาระนัย, 2546) โครงการพัฒนาชาวเขาในด้านต่างๆ จึงเกิดขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อทำให้ “ชาวเขา” ซึ่งเป็นพวก “คนอื่น” ให้กลายมาเป็น “คนไทย” โดยรัฐมักจะอ้างความชอบธรรมในฐานะ ผู้คุ้มครองและทรัพยากร ผ่านการสถาปนาชาติพันธุ์เป็นใหญ่ (dominant ethnic) ส่งผลให้กลุ่ม ชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตที่แตกต่าง ถูกเบียดขับให้กลายเป็นกลุ่มชายขอบของสังคมที่มีอำนาจต่อรอง น้อย เผชิญกับการถูกเอารัดเอาเปรียบ และริดรอนสิทธิที่พึงมี (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2541)

อย่างไรก็ตามในยุคเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศ กลุ่มชาวเขา ยังถูกจัดกระทำจาก อำนาจรัฐผ่านการกำหนดนโยบายในลักษณะของการสงเคราะห์ ช่วยเหลือ ภายใต้แนวคิดของการ พัฒนาไปสู่ความทันสมัย มีการสำรวจจำนวนพื้นที่อยู่อาศัย ประชากร เพื่อสร้างขอบเขต อาณา บริเวณที่รัฐจะแผ่อำนาจเข้าไปถึงทั้งในด้านการให้ความช่วยเหลือจากรัฐในรูปแบบต่างๆ การเข้า ประาปราม ไล่ออกจากพื้นที่ การแทรกซึมผ่านการจัดการศึกษาภายใต้อุดมการณ์ของการเป็นรัฐ

ชาติ ภายใต้แนวคิดความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ ที่มุ่งพัฒนาไปสู่ความทันสมัย โดยรัฐเป็นผู้ควบคุมกำกับ และกำหนดวัฒนธรรมหลักของชาติให้ปรากฏและดำรงอยู่อย่างเข้มแข็ง กระบวนการสร้างรัฐชาติจึงได้ให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ของกลุ่มที่เป็นชนชาติเดียวกับผู้ปกครอง ทั้งยังพยายามทำให้ชนชาติอื่นๆ ที่อยู่ในดินแดนอธิปไตยของผู้ปกครอง มีอัตลักษณ์แบบเดียว ให้เหมือนหรือเป็นดังชนชาติที่กุมอำนาจ (ชัยอนันต์ สมุทรวานิช, 2544) นำมาสู่การสลายอัตลักษณ์ วัฒนธรรมที่หลากหลายของกลุ่มคนให้เหลือเพียงหนึ่งเดียวภายใต้กรอบคุณค่าวัฒนธรรมแห่งชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ที่เคยดำรงชีวิตภายใต้กรอบคุณค่า วัฒนธรรมของตนต่างได้รับผลกระทบ ถูกกดทับ เบียดขับ ไม่ให้สามารถดำรงอยู่ได้เหมือนที่เป็นมา (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2549) ขณะเดียวรัฐชาติสมัยใหม่ก็รวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ดังปรากฏการรวมอำนาจการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลให้สิทธิในการจัดการและใช้ทรัพยากรต่างๆ ของคนกะเหรี่ยงในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์จึงถูกจำกัด ส่งผลต่อความสามารถในการดูแลและจัดการตนเอง ขณะเดียวกันกลับต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากรัฐและสังคมภายนอกมากขึ้น ดังนั้นนับตั้งแต่การมีอุดมการณ์ของการสร้างและเป็นรัฐชาติปรากฏขึ้น ชาวกะเหรี่ยงซึ่งมีถิ่นที่อยู่อาศัยในพื้นที่ป่าและภูเขาสูง จึงกลายเป็นกลุ่มคนชายขอบที่ถูกกลุ่มสังคมและวัฒนธรรมหลักมองข้ามและเป็นคนอื่นของสังคม เนื่องจากมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง การเหยียดหยามประเพณีที่เกี่ยวข้องกับคนกะเหรี่ยงดังกล่าวมานั้น สะท้อนให้เห็นว่า คนกะเหรี่ยงถือเป็นกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตน ซึ่งในความหมายเช่นนี้จึงมีความสอดคล้องกับการอธิบายให้เห็นความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnicity) ซึ่งเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในแวดวงวิชาการด้านสังคมศาสตร์ ตลอดจนการต่อสู้ทางการเมืองมาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากชาติพันธุ์เป็นคำที่สื่อให้เห็นความหมายของเป็นกลุ่มที่มีพันธะเกี่ยวข้องกัน และที่แสดงเอกลักษณ์ออกมา โดยการผูกพันลักษณะทางเชื้อชาติและสัญชาติเข้าด้วยกัน (ราชบัณฑิตยสภา, 2563)

ทั้งนี้ภายใต้บริบทสังคมที่ให้ความสนใจต่อกับประเด็นสิทธิมนุษยชนมาใช้เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวทางการเมือง เรียกร้องการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ จึงส่งผลให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองบนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ พร้อมกับความสนใจของแวดวงวิชาการต่อการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในด้านสังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การสื่อสาร ศิลปะภูมิปัญญา เพิ่มมากขึ้น (กุศล พยัคฆ์ศักดิ์, 2555) เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีสถานการณ์ปัญหาที่ส่งผลให้เกิดการกดขี่ กดทับ เกรียดเอาเปรียบกลุ่มชาติพันธุ์ในมิติต่างๆ เช่น ปัญหาการไม่ได้รับสัญชาติ การเข้าไม่ถึงบริการภาครัฐ การถูกขับไล่เบียดขับจากที่อยู่อาศัยดั้งเดิม ตลอดจนการสูญเสียอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตาม

การเคลื่อนไหวทางชาติพันธุ์ในช่วงที่ผ่านมาจึงได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งภายในประเทศ ดังปรากฏการเคลื่อนไหวในสังคมไทย เช่น การยื่นข้อเสนอเชิงนโยบายประชาชนของ “ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม” ที่ปรากฏ ข้อเสนอเชิงนโยบายว่าด้วยการคุ้มครองชาติพันธุ์และสิทธิความเป็นมนุษย์ (ilaw, 2562) หรือ การปรากฏคำว่าชาติพันธุ์ในรัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 70 ที่สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญ ต่อการปกป้องคุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้มีสิทธิในการดำรงอยู่ด้วยวิถีวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม และการเคลื่อนไหวบนเวทีการเมืองระหว่างประเทศผ่านการประกาศให้มี ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองในปี 2550 เพื่อเป็นกรอบกติกาในการ ดำเนินการพัฒนา การปกป้องคุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนเผ่าพื้นเมือง (United Nations, 2008) การเคลื่อนไหวเหล่านี้จึงทำให้ความสนใจต่อประเด็นทางชาติพันธุ์และได้ทำให้คำ ว่าชาติพันธุ์และความเป็นชาติพันธุ์ปรากฏขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้ระเบียบ กฎเกณฑ์และ อำนาจของกลุ่มคนต่างๆ ที่ร่วมกันสร้างความหมายและตัวตนของชาติพันธุ์ขึ้นในสังคมไทย นำมาสู่การสร้างแนวปฏิบัติของหน่วยงานรัฐและนักวิชาการ ตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วมจาก เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ในการออกแบบกฎเกณฑ์ กติกา ในลักษณะของตัวบทกฎหมาย ที่จะ นำไปสู่การแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงสภาพปัญหาที่กลุ่มชาติพันธุ์กำลังเผชิญ

ผลจากการเคลื่อนไหวบนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ทำให้คนกะเหรี่ยงเป็นที่รู้จักและรับรู้ จากสังคมวงกว้างมากขึ้น ขณะเดียวกันก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายและการออก กฎหมายของรัฐ เช่น การประกาศมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553 ว่าด้วยแนวนโยบาย พื้นฟูวิถีชีวิตกะเหรี่ยง ซึ่งได้ให้กรอบในระดับนโยบายและแนวปฏิบัติที่รัฐต้องส่งเสริมวิถีชีวิต วัฒนธรรมและแก้ไขปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ถือเป็นเครื่องมือในระดับนโยบายที่ชุมชน กะเหรี่ยงสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาและต่อสู้ ต่อรองในประเด็นที่เป็นความ ชัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชนกะเหรี่ยง ความสนใจที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงเป็นที่ รับรู้อย่างกว้างขวาง ถูกนำเสนอให้เห็นผ่านการอธิบายให้เห็นโครงสร้างทางวัฒนธรรม ในด้าน ประวัติศาสตร์ความเป็นมา, วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาในการดำรงอยู่, การผลิตอาหาร, เครื่อง แต่งกายที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ที่แตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง (พ่อน เปรมพันธุ์ และ คณะ, 2560.) แสดงให้เห็นคุณสมบัติของชาติพันธุ์ที่ได้ปรากฏขึ้นมาภายใต้บริบทสังคมสมัยใหม่ คุณสมบัติทางชาติพันธุ์เหล่านี้ยังได้รับการเชิดชูว่าเป็นคุณค่าที่ต้องได้รับการอนุรักษ์ ส่งเสริมให้ ดำรงอยู่ ดังปรากฏในการประกาศให้หมอนเวียน ซึ่งเป็นวิธีการทำเกษตรของชาวกะเหรี่ยงขึ้นเป็น มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในปี พ.ศ. 2556 (มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, 2556)

ขณะเดียวกันความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง (Karen of ethnicity) ก็มักถูกอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์กับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนาของรัฐสมัยใหม่ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติพันธุ์ที่ดินและป่าไม้ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโดยส่วนใหญ่มีถิ่นที่อยู่อาศัยในพื้นที่ป่าและภูเขาสูง และพื้นที่เหล่านั้นก็มักจะถูกรัฐประกาศให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ภายใต้ขอบเขตของการประกาศให้เป็นพื้นที่ป่าสงวน, อุทยานแห่งชาติ, เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งต่างมีกฎหมายที่อยู่ภายใต้การควบคุมกำกับของรัฐ ชุมชนกะเหรี่ยงในหลายพื้นที่จึงได้รับผลกระทบจากแนวทางการพัฒนาของรัฐดังกล่าว (ไพสิฐ พานิชย์กุลและคณะ, 2560) โดยเฉพาะมาตรการการบังคับให้อพยพโยกย้ายออกจากพื้นที่หรือการยึดคืนที่ดินที่เป็นที่ดินทำกินและอยู่อาศัย ดังกรณีชุมชนกะเหรี่ยงบ้านบางกลอยใจแผ่นดินที่เผชิญกับการถูกบังคับโยกย้ายจากแผ่นดินดั้งเดิม เนื่องจากถูกรัฐประกาศว่าเป็นเขตพื้นที่อนุรักษ์ (สมชาย หอมลออ และพรเพ็ญ คงขจรเกียรติ, 2562) ตลอดจนการห้ามใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ (พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562) จึงส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในสิทธิการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในมุมมองของการพัฒนาสมัยใหม่จึงอยู่ในสถานะที่เป็นปัญหาของรัฐที่ต้องให้ความสนใจต่อการกำหนดนโยบาย มาตรการในการดูแล (เกษมสันต์ ยศรุ่งโรจน์ และณรงศักดิ์ จันทน์วล, 2561) ขณะเดียวกันก็ถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาสังคมภายใต้การเชิดชูสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน บนฐานการใช้อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ ต่อรองเพื่อให้ได้สิทธิในการดำรงอยู่และปกป้องจากการถูกละเมิดอันเป็นผลจากการพัฒนาและการปฏิบัติตามนโยบายและกฎหมายของรัฐ (ประสิทธิ์ ลิขิต, 2556) เนื่องจากในบริบทและเงื่อนไขการพัฒนาของรัฐสมัยใหม่นั้นได้เชิดชูและให้คุณค่าต่อหลักสิทธิมนุษยชนดังปรากฏการประกาศปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง (มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม, 2550) รวมถึงแนวนโยบายและหลักปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ตามมติคณะรัฐมนตรี 3 สิงหาคม 2553 (กระทรวงวัฒนธรรม, 2554) ซึ่งถือเป็นกฎกติกาที่สร้างความชอบธรรมให้เกิดแนวโน้มการปฏิบัติทั้งการคิดและการกระทำที่จะแสดงให้เห็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งในระดับโลกและระดับภายในประเทศ ซึ่งเป็นโครงสร้าง (structure) ที่แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญต่อการปกป้องคุ้มครองสิทธิและวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ และเป็นตัวกำหนดการตระหนักรู้ร่วมกันระหว่างผู้กระทำการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้มีแนวโน้มการปฏิบัติ (disposition) ที่นำไปสู่การประกอบสร้างและผลิตซ้ำ (reproduce) ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้ปรากฏและดำรงอยู่ได้ ถือเป็น การสร้างพื้นที่ทางสังคม (social space) ที่

ส่งผลให้คนกะเหรี่ยงได้แสดงตัวตนและนำเสนอปัญหา บนการเคลื่อนไหวการเมืองผ่านการขีด
ขู้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

แม้ปัจจุบันจะปรากฏแนวนโยบายและหลักกฎหมายที่กำหนดให้รัฐทำหน้าที่ส่งเสริมสิทธิ
ชาติพันธุ์ แต่ก็เป็น การเพิ่มอำนาจและความชอบธรรมในการกำหนดโครงสร้างและแนวปฏิบัติต่อ
ชาวกะเหรี่ยง ตลอดจนองค์กรหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนภายนอก ที่จะเข้าไป
ดำเนินงานโดยนำชุดความคิดและความรู้ใหม่ๆ เข้าไปเผยแพร่และถ่ายทอด เพื่อการบริหารจัดการ
ให้เป็นไปตามแนวทางการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย (เกษมสันต์ ยศรุ่งโรจน์ และณรงศักดิ์ จันทร์
นวล, 2561) ซึ่งเป็นสิ่งที่แตกต่างจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง การขับเคลื่อนประเด็นทาง
ชาติพันธุ์จึงเป็นเพียงสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้น ภายใต้กรอบคิดการพัฒนาที่เชิดชูและยกย่องสิทธิ
และเสรีภาพ การอยู่ร่วมกันแบบสังคมพหุวัฒนธรรม หากแต่ในอีกด้านหนึ่งจะพบว่าภายใต้กรอบ
คิดการพัฒนาดังกล่าว อุดมการณ์ของการเป็นรัฐชาติได้ถูกเพิ่มระดับให้มีความเข้มข้น ส่งผลให้
ชุมชนชาติพันธุ์ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับเงื่อนไขที่รัฐต้องการ ดังปรากฏความพยายามใน
ส่งเสริมและพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีการพัฒนา
อาชีพบริการ และผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมใหม่ๆ มานำเสนอต่อ
นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะสิ่งที่จะนำเสนอให้เห็นรูปลักษณ์ อัตลักษณ์หรือการแต่งกายที่แตกต่าง
จากสังคมทั่วไป (อัญชัญ ดันตเทศ และสุพจน์ จิตสุทธิญาณ, 2563) ทั้งนี้แม้บางชุมชนจะมี
ศักยภาพในการจัดเตรียมชุมชนด้วยความเข้มแข็งภายในชุมชนเอง แต่ก็แสดงให้เห็นว่าความเป็น
ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้กลายมาเป็นทุนสัญลักษณ์เพื่อแปลงเป็นทุนทางเศรษฐกิจ (วราภรณ์ ชีอ
ประดิษฐ์กุลและคณะ, 2559)

การปรากฏขึ้นและดำรงอยู่ของประเด็นทางชาติพันธุ์ภายใต้อุดมการณ์ความเป็นรัฐชาติ
ที่เกิดขึ้นกับชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ บนพื้นฐานการยกย่อง และเชิดชูคุณค่าหลักด้านสิทธิมนุษยชน
การเคารพความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มคนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคม (สำนักงานเลขาธิการ
วุฒิสภา, 2563) ได้ดำเนินไปภายใต้อุดมการณ์และวาทกรรมการพัฒนาของรัฐชาติ มุ่งประโยชน์
ต่อการเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่อำนาจรัฐ สำหรับชุมชนชาติพันธุ์จึงอยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำ
(objected) ที่ถูกประกอบสร้างอัตลักษณ์ นิยาม ความหมาย คุณค่าทางวัฒนธรรมเพื่อสนองและ
สอดรับอุดมการณ์รัฐชาติเป็นสำคัญ (นภาพร อัสวะรังสีกุล, 2562) ดังนั้นชุมชนชาติพันธุ์จึงเป็น
พื้นที่ที่เต็มไปด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power relation) ระหว่างรัฐกับชุมชนชาติพันธุ์ ซึ่งใน
งานศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่มักนำเสนอให้เห็นกระบวนการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนชาติพันธุ์ที่
อธิบายให้เห็นขั้นตอน กระบวน เงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการอนุรักษ์ พื้นฟูวิถีชีวิตกลุ่มชาติ

พันธุ์ ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้กลไกอุดมการณ์ของรัฐ และการกระทำที่มุ่งประโยชน์ต่อการจัดการ ควบคุมของอำนาจรัฐเป็นหลัก (นฤมล ละวงค์และอนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์, 2557) หากแต่ในอีกด้านหนึ่งของปรากฏการณ์ การพิจารณาชุมชนชาติพันธุ์ในฐานะผู้กระทำการ (agency) ที่มีสำนึกรู้คิด มีการต่อสู้ ต่อรองกับอุดมการณ์และโครงสร้างอำนาจรัฐที่เข้ามาควบคุมกำกับวิถีปฏิบัติของตน การดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนชาติพันธุ์จึงมีการให้นิยามความหมายที่หลากหลาย ซึ่งอาจจะเหมือนหรือแตกต่างจากการกำหนดของรัฐ ปฏิบัติการของชุมชนชาติพันธุ์ย่อมเป็นไปภายใต้กรอบคิดและคุณค่าที่แตกต่างระหว่างรัฐกับชุมชน รวมถึงผู้กระทำการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องภายใต้ปฏิสัมพันธ์ในบริบทที่ชุมชนชาติพันธุ์ดำรงอยู่ (หทัยกานต์ สังขชาติ, 2552)

ความสนใจต่อประเด็นทางชาติพันธุ์ภายใต้มุมมองดังกล่าวจึงไม่ได้เป็นไปเพื่อหวงรำลึกหาอดีตหรือกลับไปดำรงอัตลักษณ์ดั้งเดิมที่เป็นมา หากแต่เป็นการต่อรองความหมายเพื่อให้สอดคล้องรับกับเป้าหมายและอุดมการณ์ของรัฐ และเป็นไปตามชุดความรู้การพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ดังปรากฏให้เห็นอยู่เสมอว่ารัฐมักจะเป็นฝ่ายครองอำนาจนำในการจัดการ กำกับการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มชาติพันธุ์ ภายใต้ชุดความรู้และแนวปฏิบัติต่างๆ ชุมชนชาติพันธุ์จึงมีฐานะเป็นเพียงผู้ถูกกระทำการจากโครงสร้าง ในฐานะผู้รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก แม้บริบทของการพัฒนาสมัยใหม่จะเปิดพื้นที่ให้ผู้คน กลุ่มคน หรือชุมชนได้รื้อฟื้นอนุรักษนิยมปัญญา วัฒนธรรม และแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างหลากหลาย หากแต่ก็เป็นไปภายใต้ประโยชน์และอุดมการณ์ที่มุ่งไปสู่ความทันสมัย โดยเฉพาะประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนในการสร้างประโยชน์และผลกำไรในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ, 2563) ตรงกันข้ามเมื่อชุมชนชาติพันธุ์ได้ประกาศแนวทางการดำรงอัตลักษณ์ตามวิถีดั้งเดิม จึงเกิดการขัดกันของแนวทางการอนุรักษ ฟื้นฟูวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากแนวทางที่กลุ่มชาติพันธุ์ยึดถือมักขัดแย้งกับชุดความรู้ของรัฐสมัยใหม่ที่รวมอำนาจบริหารจัดการเข้าสู่ศูนย์กลาง ดังปรากฏการเคลื่อนไหวของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่พยายามเรียกร้องสิทธิในการดำรงอยู่ตามวิถีภูมิปัญญา วัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เช่น การเรียกร้องสิทธิในการอยู่อาศัยในเขตป่าดั้งเดิมที่ถูกรัฐประกาศให้เป็นเขตป่าอนุรักษ์ หรือการเรียกร้องการยอมรับวิถีการทำไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยง แต่ก็ต้องเผชิญกับการไม่ยอมรับจากรัฐและอคติของผู้คนในสังคม เนื่องจากมองว่าป่าอนุรักษ์ต้องไม่มีผู้คนอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์ และวิถีการทำไร่หมุนเวียนก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการตัดป่าทำลายป่า ขณะเดียวกันก็เป็นการละเมิดต่อกฎหมายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของรัฐ (ไพสิฐ พาณิษฐ์กุลและคณะ, 2560) ชุมชนชาติพันธุ์จึงกลายเป็นเพียงผู้ที่จะต้องถูกพัฒนาให้ทันสมัยที่ต้องถูกปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตที่ถูกจำกัดสิทธิการเข้าถึงและใช้

ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติตามวิถีภูมิปัญญาดั้งเดิม ไปสู่การเป็นเกษตรกรที่ต้องอาศัยความรู้จากภายนอกเข้ามาจัดการวิธีการเพาะปลูก ตลอดจนการอาศัยทรัพยากรจากภายนอกทั้งด้านเงินทุน ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น ประเด็นทางชาติพันธุ์ภายใต้การกำกับของรัฐจึงขาดมุมมองหรือวิธีคิดที่นำไปสู่การทำให้ชุมชนชาติพันธุ์สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีตามที่ปรารถนา หากแต่เป็นเพียงการผลิตซ้ำแนวคิดและอุดมการณ์ในการสร้างความมั่นคงของรัฐเป็นสำคัญ แม้ว่าจะมีความพยายามในการสื่อสารถึงจุดยืนของรัฐในการเคารพอัตลักษณ์ที่หลากหลายของชุมชนชาติพันธุ์ก็ตาม

การอธิบายความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงปรากฏความไม่ลงรอยของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่มีการปะทะ กันระหว่างโครงสร้างกับกลุ่มชาติพันธุ์อยู่เสมอ แนวทางในการศึกษาทำความเข้าใจความเป็นชาติพันธุ์จึงจำเป็นต้องมีมิติและมุมมองที่หลากหลาย เพื่อนำเสนอให้เห็นพลวัตการเคลื่อนไหวของชุมชนชาติพันธุ์ ซึ่งเต็มไปด้วยการต่อสู้ ต่อรองบนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม การวิจัยนี้จึงต้องการนำเสนอให้เห็นกระบวนการประกอบสร้างชาติพันธุ์ในฐานะสนาม (field) ที่เป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์อย่างเป็นพลวัต และมีศักยภาพจำนวนมากดำรงอยู่ (รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2550) โดยเฉพาะการปรากฏขึ้นและดำรงอยู่ของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความพยายามในการผลิตซ้ำและประกอบสร้างมาใหม่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นกระบวนการที่ชี้ให้เห็นว่าการกล่าวถึงประเด็นทางชาติพันธุ์ไม่ใช่การหวนหาความทรงจำในอดีตดั้งเดิมของชาติพันธุ์เพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการที่แสดงให้เห็นการต่อสู้ ต่อรองระหว่างชุมชนชาติพันธุ์กับการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย เพื่อดำรงอัตลักษณ์ชุมชนชาติพันธุ์อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี การศึกษานี้จึงมองชุมชนชาติพันธุ์ภายใต้กระบวนการที่ว่า ชาติพันธุ์นั้นเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นภายใต้ชุดความคิดอุดมการณ์ของโลกเสรีนิยมที่เชิดชูสิทธิเสรีภาพ ความหลากหลายของอัตลักษณ์ วัฒนธรรมของกลุ่มคน ตลอดจนการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียม ชาติพันธุ์ในมุมมองนี้จึงไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ หากแต่ดำเนินไปภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ประกอบสร้างให้กลุ่มชาติพันธุ์ปรากฏขึ้นมา ด้วยชุดอุดมการณ์ ความรู้ คุณค่าของสนามชาติพันธุ์ที่ก่อให้เกิดแนวปฏิบัติต่างๆ ที่จะแสดงให้เห็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบใหม่ที่เชิดชูและให้คุณค่ากับความแตกต่างหลากหลายของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของกลุ่มคน นำมาสู่ความพยายามในการจัดกระทำกับกลุ่มชาติพันธุ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การอนุรักษ์ พื้นฟูวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกนำมาใช้เป็นกรอบคิดและแนวปฏิบัติเพื่อแสดงให้เห็นการให้คุณค่ากับกลุ่มชาติพันธุ์ เกิดกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในรูปแบบต่างๆ ภายใต้ชุดความรู้ ความคิดของรัฐที่มุ่งเข้าไปจัดการ จัดสรรทรัพยากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนชาติพันธุ์จึงถูก

ครอบงำไว้ด้วยชุดความรู้ ความคิดที่ถูกชี้นำโดยรัฐ ด้วยมีเป้าหมายในการควบคุม และจัดกระทำกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้เป็นไปเพื่อสนองต่อประโยชน์ที่รัฐต้องการ หากแต่ไม่ได้นำไปสู่การเชิดชูความแตกต่างหลากหลายของชาติพันธุ์ตามวิถีที่ควรจะเป็น เพราะท้ายที่สุดชาติพันธุ์ที่ถูกกล่าวอ้างโดยรัฐต่างก็ดำเนินไปบนเงื่อนไขที่รัฐกำหนดและต้องการให้เป็น มากกว่าให้อำนาจอิสระแก่กลุ่มชาติพันธุ์ในการกำหนดและตัดสินใจดำรงอัตลักษณ์ของตน ภายใต้ความสัมพันธ์กับโลกและสังคมภายนอกอย่างเป็นพลวัต (นภาพร อัสวะรังสีกุล, 2562)

ดังนั้นในการศึกษานี้จึงต้องการเผยให้เห็นกระบวนการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะที่เป็นสนาม ผ่านปฏิบัติการที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนกะเหรี่ยง ภายใต้ความสัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ที่เต็มไปด้วยตัวแสดง(actor) ซึ่งเป็นผู้กระทำที่ปรากฏและเกี่ยวข้องกับสนามชาติพันธุ์อย่างหลากหลาย มีการแข่งขัน ช่วงชิงผลประโยชน์ที่มีอยู่ภายในสนามทางชาติพันธุ์ เพื่อครองตำแหน่งผู้นำสูงสุดในสนาม (Fiona Wairimu Ngarachu, 2014) ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาคณะกะเหรี่ยง จึงเต็มไปด้วยความหมายและนัยยะสำคัญของการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ถูกสร้างขึ้นอย่างเข้มข้น เพื่อประกาศให้เห็นความสำคัญและตระหนักในคุณค่าความหลากหลายของผู้คน บนพื้นฐานการเคารพความแตกต่างทางวิถีวัฒนธรรม ซึ่งเป็นคุณค่าที่ถูกถกขยและใช้ประโยชน์ในการกล่าวอ้างเพื่อสร้างการครอบงำ (dominate) ให้แก่ผู้คนในหลากหลายวงการ ความเป็นชาติพันธุ์ที่สัมพันธ์กับคนกะเหรี่ยงภายใต้บริบทการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย จึงเป็นความรุนแรงในอีกมิติหนึ่งที่กระทำต่อมนุษย์เนื่องจากได้เก็บกด ปิดกั้นการแสดงออกซึ่งความหลากหลายของมนุษย์ให้เหลือเพียงหนึ่งเดียว เพื่อตอบสนองคุณประโยชน์หรือเป้าหมายบางประการที่สอดคล้องกับคุณค่าของสนามชาติพันธุ์ที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ผู้คนที่ถูกนิยามและรับรู้ว่าเป็นคนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จึงมีสภาพเป็นเพียงผู้ถูกระทำที่ถูกกำหนดและจับวางในตำแหน่งที่จะไม่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐและสังคมสมัยใหม่ หากแต่ในบางครั้งคนกะเหรี่ยงก็มีกลยุทธ์ในการต่อสู้ต่อรองเพื่อให้ได้รับประโยชน์ที่พึงจะได้รับการจากเป็นพลเมืองของรัฐ ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายใต้บริบทการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย จึงเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว หากแต่มีการเคลื่อนไหวต่อสู้ต่อรองอยู่ตลอดเวลา

คำถามการวิจัย

ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร ภายใต้การพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ชุมชนกะเหรี่ยงมีพลวัตในการต่อรองความหมายของความเป็นชาติพันธุ์ เพื่อดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยภายใต้การพัฒนาไปสู่ความทันสมัย
2. เพื่อศึกษาให้เห็นภาวะความเป็นพลวัตของการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง
3. เพื่อวิเคราะห์ปฏิบัติการ (practice) และการต่อรองความหมายของชุมชนกะเหรี่ยงในสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทย

ประโยชน์ที่จะได้รับ

การศึกษาจะเผยให้เห็นการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีพลวัตเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย โดยจะนำเสนอให้เห็นผ่านการมองความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะสนามทางชาติพันธุ์ ที่จะแสดงให้เห็นผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องในตำแหน่งต่างๆ ที่เข้ามาแข่งขัน ช่วงชิงประโยชน์จากความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ขณะเดียวกันก็จะนำเสนอให้เห็นปฏิบัติการของชาวกะเหรี่ยง ในการปรับใช้ทุนภายใต้กลยุทธ์ที่หลากหลาย เพื่อนำเสนอให้การดำรงอยู่ในบริบทของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิดในการวิจัย

ความสนใจที่มีต่อปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในครั้งนี้ ผู้วิจัยมองความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะสนามที่ถูกประกอบสร้างขึ้น เพื่อที่จะเผยให้เห็นความสัมพันธ์ของการต่อสู้ต่อรองระหว่างผู้ที่ปรากฏในสนามชาติพันธุ์ โดยเฉพาะการศึกษาจากมุมมองของคนกะเหรี่ยงที่จะนำเสนอให้เห็นกลยุทธ์ต่างๆ ในการประกอบสร้างความเป็นชาติพันธุ์ เพื่อช่วงชิงความหมายและสร้างตัวตน ตลอดจนผลประโยชน์ภายใต้บริบทรัฐไทยสมัยใหม่ เพื่อที่จะตอบคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบแนวทางในการอธิบายและวิเคราะห์ เพื่อตอบคำถามการวิจัยดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 แนวคิดว่าด้วยความเป็นชาติพันธุ์ เป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นประวัติศาสตร์ความเป็นมาและการปรากฏขึ้นของคำว่า ชาติพันธุ์ ที่ถูกให้ความหมายและอธิบายภายใต้มุมมองต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการมองชาติพันธุ์ว่าด้วยสิ่งกำหนดพื้นฐาน (primordia list view), ชาติพันธุ์ในฐานะเครื่องมือ (instrumentalist view) และชาติพันธุ์ในฐานะสิ่งประกอบสร้าง (constructivist view) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดและสร้างความหมายของความเป็นชาติพันธุ์ในการนำมาใช้เป็นกรอบอธิบายและศึกษาลักษณะความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้คนในสังคม ทั้งนี้ภายใต้มุมมองแตกต่างเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดให้ข้อถกเถียงในเชิงแนวคิดทฤษฎีอย่างเป็นพลวัตร ที่สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำเสนอให้เห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างอิสระ หากแต่ดำเนินไปบนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่หล่อเลี้ยงชาติพันธุ์ให้สามารถดำรงอยู่อย่างมีพลังที่ทำให้เกิดผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงต่อคน กลุ่มคนและสังคมที่เป็นบริบทแวดล้อม

ส่วนที่ 2 เป็นการมองชาติพันธุ์ในฐานะที่เป็นสนาม (field) ที่ถูกประกอบสร้างขึ้น เพื่อขยายมุมมองให้เห็นว่าการทำความเข้าใจความเป็นชาติพันธุ์ (ethnicity) ไม่สามารถมองชาติพันธุ์เป็นวัตถุทางวัฒนธรรม ที่รอการค้นพบหรือศึกษาเพื่ออธิบายทำความเข้าใจ ขณะเดียวกันชาติพันธุ์ก็ไม่ใช่เครื่องมือที่จะถูกนำมาใช้และประกอบสร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์เฉพาะหน้า โดยชี้ชวนให้เห็นว่าการมองชาติพันธุ์ในฐานะสนาม (field) ตามแนวคิดของบูดีเยอร์ทำให้เห็นกระบวนการประกอบสร้างและองค์ประกอบของสนามชาติพันธุ์ที่มีระเบียบกฎเกณฑ์ การกำหนดคุณค่า และสร้างความเป็นสถาบัน ตลอดจนความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กระทำการกับโครงสร้าง ที่แสดงให้เห็นความเป็นชาติพันธุ์ ซึ่งมีมิติและมุมมองในการอธิบายที่ความเป็นชาติพันธุ์ที่ครอบคลุมและเป็นองค์รวมมากยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 3 เป็นการใช้นิยามความคิด (habitus) ของบูดิเยอร์เพื่ออธิบายการสร้างตัวตนทางชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยง โดยนำเสนอให้เห็นว่าการใช้นิยามอัตลักษณ์ (identity) มาใช้เป็นกรอบในอธิบายตัวตนของคนกะเหรี่ยงที่ผ่านมานั้น ซึ่งนำเสนอผ่านการมีวิถีชีวิต วัฒนธรรม การใช้ภาษา เครื่องแต่งกายที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์อย่างชัดเจน แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ถูกประกอบสร้างขึ้นภายในสนามความเป็นชาติพันธุ์ การนำนิยามความคิด (habitus) ของบูดิเยอร์มาใช้เป็นกรอบในการอธิบาย จะทำให้เห็นว่าตัวตนทางชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงได้ถูกสร้างขึ้นภายใต้ปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างของสนามที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว และไม่ได้ถูกกำหนดสร้างจากโครงสร้างเพียงฝ่ายเดียว หากแต่มีการต่อสู้ต่อรองเพื่อนำเสนอให้เห็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ที่หลากหลายภายในสนามชาติพันธุ์ ภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่เปลี่ยนไป

ส่วนที่ 4 เป็นการใช้นิยามทุน (capital) ของบูดิเยอร์ มาอธิบายการดำรงอยู่ของชาวกะเหรี่ยงภายในสนามชาติพันธุ์ที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ซึ่งจะแสดงให้เห็นการใช้กลยุทธ์ของชาวกะเหรี่ยง ที่ถูกกำหนดด้วยตำแหน่งแห่งที่และทรัพยากรที่มีในสนาม เพื่อต่อสู้ ต่อรองและช่วงชิงแข่งขันให้ได้มาซึ่งประโยชน์สูงสุดจากสนามชาติพันธุ์ การแสดงให้เห็นกลยุทธ์ในการใช้ทุนของชาวกะเหรี่ยงจึงสะท้อนให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงไม่ได้เป็นกลุ่มคนที่แน่นิ่งและไร้พลังอำนาจ หากแต่ภายในสนามชาติพันธุ์ที่เต็มไปด้วยระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำการ (actors) ตำแหน่งต่างๆ ที่ต่างแข่งขัน ช่วงชิงประโยชน์สูงสุดจากสนามชาติพันธุ์ ด้วยทรัพยากรที่ตนครอบครอง ซึ่งชาวกะเหรี่ยงก็เป็นกลุ่มคนที่มีศักยภาพ และทรัพยากร ที่ต้องมีกลยุทธ์ในการปรับใช้ ภายใต้การดำเนินไปของปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคน หน่วยงาน องค์กรต่างๆ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ภายใต้บริบทรัฐไทยสมัยใหม่ ดังนั้นการพิจารณากระบวนการสร้างประกอบสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงผ่านกรอบแนวคิดทุน จึงเป็นกรอบในการอธิบายให้เห็นกลยุทธ์ในการต่อสู้ ต่อรองกับโครงสร้างของชาวกะเหรี่ยง ด้วยการปรับใช้ทรัพยากรหรือทุนที่ตนครอบครอง ซึ่งจะทำให้เกิดมุมมองใหม่ๆ ต่อการพิจารณาชาวกะเหรี่ยงในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว หากแต่มีศักยภาพและความสามารถในการปรับตัว และต่อรองกับเป้าหมายอุดมการณ์อำนาจรัฐไทยสมัยใหม่ที่ครอบงำและกำกับชีวิต

ส่วนที่ 5 กรอบความคิดการวิจัย นำเสนอให้เห็นการใช้นิยามความคิดต่างๆ มาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอให้เห็นกระบวนการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะที่เป็นสนาม ซึ่งจะไปสู่การวิเคราะห์ให้เห็นพลวัตของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีการปรับเปลี่ยนภายใต้ความสัมพันธ์กับการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยก่อให้เกิดการต่อสู้ ต่อรอง ขั้วเคี้ยวระหว่างผู้เล่น

ภายในสนามกับชาวกะเหรี่ยง และการวิเคราะห์ปฏิบัติการและการต่อรองความหมายของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่แสดงให้เห็นกลยุทธ์ในการใช้ แสวงหา และสะสมทุนภายในสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข

ส่วนที่ 1 แนวคิดว่าด้วยความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnicity)

การปรากฏขึ้นของ “ชาติพันธุ์”

เมื่อเรากล่าวถึงคำว่าชาติพันธุ์สิ่งที่ปรากฏขึ้นในจิตสำนึกของผู้วิจัยมักจะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และแตกต่างไปจากกลุ่มคนส่วนใหญ่ของสังคม ขณะเดียวกันภายใต้กรอบคิดของการพัฒนา กลุ่มชาติพันธุ์ก็มักจะเกี่ยวข้องกับการเป็นคนกลุ่มน้อยที่ไร้พลังอำนาจในการจัดการตนเอง เนื่องจากมีถิ่นที่อยู่อาศัยที่ห่างไกล อยู่ในพื้นที่ป่าหรือภูเขาสูง มีความยากลำบากในการคมนาคม การจัดการศึกษาและการเข้าถึงบริการสุขภาพ ขาดสิทธิในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เผชิญกับการสูญเสียทางอัตลักษณ์และวัฒนธรรมดั้งเดิม (นภาพร อัคระรังษีกุล, 2562) ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมและโดยเฉพาะจากผู้ที่ครองอำนาจนำและเป็นกลุ่มครอบงำทางวัฒนธรรมหลักของสังคมจึง มักสร้างคู่ตรงข้ามระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับกลุ่มคนทั่วไปในสังคมให้ปรากฏ เกิดเป็นเส้นแบ่งที่มีขอบเขตและพรมแดนในการแยกกันระหว่าง “เขา” กับ “เรา” โดยใช้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมทั้งในด้านการดำรงทางอำนาจ การเมือง สังคม และเศรษฐกิจในเป็นกรอบกฎเกณฑ์ในการสร้างความเป็นชาติพันธุ์ที่ดียิ่งกว่าให้ปรากฏ

อย่างไรก็ตามความสนใจที่มีต่อคำว่าชาติพันธุ์ได้ปรากฏและเป็นที่น่าสนใจจากสังคมในหลากหลายแวดวง โดยเฉพาะในแวดวงวิชาการและการพัฒนาประเทศที่สัมพันธ์กับความเป็นรัฐชาติ ชาติพันธุ์ได้ถูกสร้างให้มีความหมายและนำเสนอตัวตนในรูปแบบที่แตกต่างออกไป โดยเฉพาะชาติพันธุ์ที่ปรากฏไปพร้อมกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง และการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพที่สอดคล้องกับอุดมการณ์โลกเสรีนิยมใหม่ อันเป็นผลมาจากการถูกกระทำในลักษณะของการกดขี่ ช่มเหง การถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกริดรอนสิทธิที่พึงมีจากอำนาจรัฐ ส่งผลให้เกิดกระแสการเรียกร้องเพื่อปลดแอกตัวเองและปกครองตนเองมากยิ่งขึ้น (สิทธิเดช วงศ์ปรีชาญา, 2559) ขณะเดียวกันความเคลื่อนไหวทางสังคมก็หันมาให้ความสนใจกับเสียงของกลุ่มคนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่เคยถูกกล่าวถึง เนื่องจากในโลกเสรีนิยมใหม่ให้คุณค่าต่อความเสมอภาค เศรษฐกิจในคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นแก่กลุ่มคนดั้งเดิมที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล (พิเชษฐ สายพันธ์, 2557) ความเป็นชาติพันธุ์ที่ปรากฏและดำรงอยู่จึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นทั้งจากคนในกลุ่มชาติพันธุ์และคนภายนอก ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม บนพื้นฐาน

ความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ภายในความชาติพันธุ์จึงมีการต่อรองและช่วงชิงความหมายกันตลอดเวลา โดยเฉพาะในบริบทที่สัมพันธ์กับรัฐชาติสมัยใหม่ที่มีอำนาจเหนือกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ในปัจจุบัน (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2557)

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับที่มาของคำว่าชาติพันธุ์ (ethnic) พบว่า เป็นคำที่ปรากฏขึ้นมาแทนที่คำว่าเชื้อชาติ (Race) และชนเผ่า (Tribe) (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550) เนื่องจากกระแสของการต่อต้านเชื้อชาติ (race) ได้สร้างความแตกต่างและแบ่งแยกผู้คนด้วยการกำหนดลักษณะชีวกายภาพและพันธุกรรมในยุคล่าอาณานิคม อันเป็นผลจากการเฟื่องฟูของความรู้ทางวิทยาศาสตร์และทฤษฎีวิวัฒนาการในช่วงทศวรรษที่ 19 ซึ่งทำให้เกิดความพยายามในการสร้างคำอธิบายทางสังคม โดยยึดหลักการทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐาน และได้มีการพัฒนาชุดความรู้เพื่อจัดจำแนกมนุษย์ภายใต้ชุดคำอธิบายที่เรียกว่า “เชื้อชาติ” (race) (พิเชฐ สายพันธ์, 2557) ขึ้นมาภายใต้ความเชื่อที่ว่าเชื้อชาติบางเชื้อชาติ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศยุโรป (ผิวขาว) จะมีความฉลาดมากกว่าผู้คนในประเทศแถบแอฟริกาและเอเชียหรือพวกผิวสี คำว่า “เชื้อชาติ” จึงถูกนักล่าอาณานิคมผิวขาวอ้างเพื่อสร้างความชอบธรรมในการเข้าปกครองและกดขี่ชนผิวดำและผิวสีในทวีปต่างๆ ตลอดจนนำไปสู่การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เพื่อรักษาเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ที่บริสุทธิ์ของตนไว้ (Keyes Jessica, 1997) ผลจากความรุนแรงที่ปรากฏและแผ่ขยายไปทั่วโลกจึงทำให้นักมานุษยวิทยาเสนอให้ใช้คำว่า กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic group) ขึ้นมาใช้เรียกกลุ่มทางสังคมแทนคำว่าเชื้อชาติ และนำมาสู่แถลงการณ์ของยูเนสโกในปี 1950 ว่าด้วยปัญหาเรื่องเชื้อชาติ (UNESCO Statement : The Race Question) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นให้มีการใช้คำว่าชาติพันธุ์อย่างแพร่หลาย (พิเชฐ สายพันธ์, 2557)

ในกลางทศวรรษ 1950 คำว่า กลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นทางเลือกสำหรับใช้จำแนกความแตกต่างของกลุ่มคน โดยอาศัยมาตรการทางวัฒนธรรมเป็นหลัก ไม่มีการแยกแยะว่าใครมีวัฒนธรรมสูงหรือเจริญกว่ากลุ่มอื่น (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547) ซึ่ง Raoul Naroll (1964) ได้จำแนกให้เห็นมาตรการทางวัฒนธรรมประกอบด้วย ลักษณะทางวัฒนธรรมบางอย่าง, อาณาเขตทางภูมิศาสตร์, องค์การทางการเมืองและการปกครอง, ภาษา, การปรับตัวเชิงนิเวศ, และโครงสร้างชุมชน การสร้างมาตรการทางวัฒนธรรมดังกล่าวขึ้น ถือเป็นเกณฑ์แสดงให้เห็นความเป็นอัตวิสัยที่ถูกนำมาใช้เพื่อจำแนกกลุ่มคน

การปรากฏขึ้นของคำว่าชาติพันธุ์นั้น เป็นผลมาจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการก่อรูปของรัฐใหม่ (พิเชฐ สายพันธ์, 2557) ในประเทศโลกที่สามภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง กล่าวคือในช่วงเวลา

ดังกล่าวถือเป็นช่วงของการฟื้นฟูและสร้างชาติขึ้นมาใหม่ ประเทศต่างๆ ทั่วโลกอยู่ในช่วงฟื้นฟู ภายหลังสงคราม หลายประเทศได้มีการประกาศเอกราชจากประเทศอาณานิคมตะวันตก โดยเฉพาะในประเทศแถบแอฟริกาและเอเชีย ซึ่งก่อให้เกิดประเทศและรัฐชาติใหม่ๆ ตามมา (ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546) ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีการทำให้ทันสมัยอย่างตะวันตก (modernization theory) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาในประเทศโลกที่สาม หากแต่ ภายใต้บริบทสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มเชื้อชาติและชาติพันธุ์ต่างๆ การสร้าง ชาติที่อ้างการรวมชาติและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ และสร้างเอกลักษณ์ชุดใหม่ ขึ้นมาสมรอยหรือที่เรียกว่า “เอกลักษณ์ประจำชาติ” (nation identities) ภายใต้การเชิดชู เอกลักษณ์ของกลุ่มเชื้อชาติ/ ชาติพันธุ์หลักในสังคม โดยไม่จำเป็นต้องเป็นคนกลุ่มใหญ่ในสังคม ในด้านหนึ่งจึงเป็นการเก็บกด ปิดกั้น ความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มเชื้อชาติ/ ชาติพันธุ์อื่นๆ ไว้ภายใต้เอกลักษณ์ชนิดใหม่ที่เรียกว่า “ความเป็นพลเมือง” (citizenship) ที่มุ่งให้เกิดการยึดถือ ค่านิยมและคุณค่าเป็นพื้นฐานร่วมแบบเดียวกัน และนั่นจึงเป็นการปลุกสำนึกความรู้สึกแตกต่าง ในเรื่องเชื้อชาติ/ ชาติพันธุ์ให้ชัดเจนและรุนแรงขึ้น ทำให้ความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ/ ชาติพันธุ์ กลายเป็นประเด็นการเมืองขึ้นมา (politicized ethnicities) และนำไปสู่การต่อสู้ขัดแย้งทาง การเมืองบนพื้นฐานของความรู้สึกเรื่องเชื้อชาติ/ ชาติพันธุ์ที่รุนแรงมากขึ้นด้วย (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร์, 2549)

นับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา การถกเถียงเกี่ยวกับสิทธิการแสดงออกทาง วัฒนธรรม จึงกลายมาเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นชนกลุ่มน้อย ของรัฐ กลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้มีการเรียกร้อง ต่อสู่ทางการเมือง ให้รัฐเปิดโอกาสและยอมรับการดำรง อยู่บนพื้นฐานสิทธิทางวัฒนธรรมของพวกเขา ขณะเดียวกันก็มีความพยายามในการฟื้นฟู แสดงออก เชิดชู และนำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อไม่ให้ถูกกลืนกลายหรือถูกทำลาย ไปจากคนกลุ่มใหญ่หรือจากอำนาจรัฐที่เหนือกว่า (Helly, 2000) ปรัชญาการณืเหล่านี้เกิดขึ้นบน พื้นฐานความเชื่อในความเป็นอิสระของมนุษย์ที่ตกย้ำให้เห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ นำมาสู่การแสวงหาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ในโลกเสรีนิยมใหม่ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง แสวงหาแนวทาง และวัตถุดิบของมาต่อเติมจินตนาการและความปรารถนาของตน เพื่อทำให้ ตัวเองเป็นในสิ่งที่อยากจะเป็น (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2557) ความสนใจที่มีต่อประเด็นทางชาติพันธุ์ จึงเป็นเสมือนเครื่องบ่งชี้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ถูกทำให้เป็นจริงภายใต้บริบทเชิงการเมือง ใน แ่งนี้ชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งที่ถูกใช้มากกว่าจะเป็นสิ่งที่มีเนื้อแท้ (Comaroff and Comaroff, 2009) ผ่านปฏิบัติการที่เป็นพลังขับเคลื่อนการแสวงหารากเหง้าทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

พลวัตการเปลี่ยนแปลงต่อการปรากฏขึ้นของคำว่าชาติพันธุ์ ได้แสดงให้เห็นว่าชาติพันธุ์ได้กลายมาเป็นคุณสมบัติที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมือง เพื่อช่วงชิงพื้นที่และอำนาจ เพราะคุณสมบัติทางชาติพันธุ์ได้ก่อให้เกิดภาวะที่มั่นคงเชิงอัตลักษณ์ และตัวตนให้เกิดขึ้นในกลุ่มสังคมของมนุษย์ที่แสวงหาความมั่นคง เพื่อยืนยันฐานที่แตกต่างจากกลุ่มอื่นให้ปรากฏ (พิเชฐ สายพันธ์, 2557) ความพยายามในการเชิดชูสิทธิทางชาติพันธุ์ และการเคลื่อนไหวเพื่อการอนุรักษ์ พื้นฟูวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์จึงปรากฏขึ้นอย่างแพร่หลายในสังคมเสรีนิยมใหม่ สอดคล้องกับคุณค่าพื้นฐานว่าด้วยความเสมอภาค การเคารพในคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์ที่เคยถูกจำกัดสิทธิหรือถูกมองข้ามมานาน ดังนั้นเมื่อพิจารณาประเด็นทางชาติพันธุ์ที่สัมพันธ์กับโลกเสรีนิยมใหม่ (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2557) ที่ให้ความสำคัญกับการลดอำนาจครอบงำและการแทรกแซงจากรัฐ การปรากฏและเติบโตขึ้นต่อความสนใจในประเด็นชาติพันธุ์จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการกดขี่และจัดระเบียบชีวิตแบบใหม่ โดยที่นายทุนและผู้ปกครองไม่ใช่ผู้กดขี่ หากแต่เป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่ากลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นได้กลายมาเป็นเครื่องมือของอำนาจในการจัดการและควบคุมตนเองภายใต้ความสัมพันธ์เชิงสินค้า การสร้างสัญญาเพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าต่อการบริโภค ตลอดจนเพื่อการอนุรักษ์ การเยียวยา การเรียกร้องสิทธิ การสร้างความเป็นเจ้าของ และสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์ให้ปรากฏและดำรงอยู่

แนวทางในการศึกษาชาติพันธุ์

จากการนำเสนอให้เห็นที่มาของคำว่าชาติพันธุ์ดังที่กล่าวมาในข้างต้น ทำให้พบว่าชาติพันธุ์ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ หากแต่มีความสัมพันธ์กับบริบทสังคม การเมืองและการพัฒนาประเทศ ขณะเดียวกันยังถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อเป้าหมายและประโยชน์บางอย่าง ภายใต้การกำหนดนิยามความหมายเพื่อสร้างตัวตนทางชาติพันธุ์ในรูปแบบที่หลากหลาย การกล่าวเช่นนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจชาติพันธุ์ไม่ได้เพียงมิติหรือมุมมองเดียว หากแต่มีแนวทางในการศึกษาเพื่อศึกษาและทำความเข้าใจชาติพันธุ์ภายใต้กรอบแนวคิดที่หลากหลาย ดังที่ ประสิทธิ์ ลิปรีชา แนะนำให้เห็นแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ผ่านกรอบกระบวนทัศน์ (paradigm) โดยให้ความหมายกระบวนทัศน์ว่าเป็นกรอบหรือแง่มุมในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม ในที่นี้คือปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ โดยกระบวนทัศน์นั้นจะหมายรวมถึงกฎ ทฤษฎี ที่นำมาใช้ในการอธิบาย ตลอดจนเป็นการกำหนดแนวทางในการศึกษาหรือวิธีการในปฏิบัติเพื่อสร้างความรู้ความจริงเกี่ยวกับชาติพันธุ์ ทั้งนี้เมื่อกาลเวลา บริบทสังคม การเมืองเปลี่ยน กรอบในการศึกษาทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม

อาจเปลี่ยนไปด้วยหรือที่เรียก กระบวนทัศน์เปลี่ยน (paradigm shift) (ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2557) จากการศึกษาทบทวนแนวทางในการศึกษาชาติพันธุ์ของนักมานุษยวิทยาตะวันตกและมีอิทธิพลต่อการศึกษาชาติพันธุ์ในสังคมไทย พบว่ามีการนำเสนอให้กรอบคิดหรือมุมมองที่ใช้ในการอธิบายชาติพันธุ์ในลักษณะต่างๆ โดยแบ่งออกเป็น

กระบวนทัศน์ว่าด้วยสิ่งกำหนดสร้าง (Primordia list view) เป็นกรอบกระบวนทัศน์ที่ได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีวิวัฒนาการและสำนักคิดประวัติศาสตร์ ซึ่งวางอยู่บนกรอบคิดพื้นฐานทางชีววิทยา (biology) ที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยทางสายเลือด (genetic) กับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ สะท้อนให้เห็นลักษณะของมนุษย์ในสังคมว่ามีความผูกพันพื้นฐาน (primordial attachment) ที่ถูกกำหนดไว้แล้วหรือถูกให้มาตั้งแต่เกิด (givens) เป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งปรากฏชัดในสังคม (ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2557) โดย Marcus Banks (1996) อธิบายเพิ่มเติมว่าปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์นั้น มีลักษณะถาวรและเป็นรากฐานของอัตลักษณ์ของการเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นการแสดงออกเพื่อให้เห็นจิตสำนึกชาติพันธุ์ที่มีอยู่ในตัวเอง โดยสามารถพิจารณาได้จากความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความผูกพันทางสายโลหิต การมีภาษาพูดแบบเดียวกัน รวมถึงจารีตประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่ม ดังตัวอย่างการศึกษาวัฒนธรรมการปลูกสร้างบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงที่สัมพันธ์กับนิเวศวิทยาวัฒนธรรมไร่หมุนเวียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นการศึกษาชาติพันธุ์ผูกติดอยู่กับกับวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงที่มีอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการปลูกบ้านเรือนที่พักอาศัยและการทำเกษตรแบบไร่หมุนเวียนที่สะท้อนให้เห็นวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ผูกติดและสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้ปรากฏและดำรงอยู่ (อัศรพงศ์ อนุพันธ์พงศ์, 2550) ดังนั้นสำหรับผู้วิจัยแล้วการมองชาติพันธุ์ภายใต้กรอบกระบวนทัศน์นี้จึงมีความแนบแน่นตายตัวผูกพันอยู่กับความคิดทางวัฒนธรรม และไม่ได้ให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์กับโลกภายนอกที่มีความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย การศึกษาภายใต้กรอบกระบวนทัศน์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าชาติพันธุ์นั้นเป็นสิ่งที่มียู่แล้ว และถูกนำมาอธิบายกลุ่มคนให้มีลักษณะและสำนึกทางชาติพันธุ์แบบเดียวกัน โดยไม่ได้จำแนกแยกแยะความแตกต่างระหว่างสมาชิกและกลุ่มย่อยภายในชาติพันธุ์เดียวกัน ไม่เห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสังคมหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนพลวัตการเปลี่ยนแปลงของแบบแผนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สอดคล้องตามบริบทสังคม การเมือง การทำความเข้าใจชาติพันธุ์ภายใต้กระบวนทัศน์ว่าด้วยสิ่งกำหนดเพียงมิติเดียวจึงยังไม่สะท้อนปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้อย่างครอบคลุม

ทั้งนี้ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม การเมืองและเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาอย่างเป็นพลวัต มุมมองที่มีต่อการศึกษาชาติพันธุ์จึงได้มีการขยายขอบเขตในทำความเข้าใจ

เข้าใจและอธิบายความเป็นชาติพันธุ์มากขึ้น ดังปรากฏกระบวนการทัศน์ว่าด้วยการเป็นเครื่องมือของชาติพันธุ์ (instrumentalist paradigm) โดยมีการอธิบายว่าตัวตนหรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นั้นถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกในการแสดงบทบาทและสถานภาพทางสังคม เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์บนความสัมพันธ์ที่มีกับคนอื่นในสังคมใหญ่ (ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2557) การมองชาติพันธุ์ภายใต้กระบวนการทัศน์ดังกล่าวเกิดขึ้นท่ามกลางบริบทสังคมการเมืองในช่วงกลางทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา ที่ยังมีการปกครองในลักษณะประเทศเจ้าอาณานิคมยุโรปมีอิทธิพลเหนือประเทศอาณานิคม ขณะเดียวกันอิทธิพลของรัฐชาติสมัยใหม่ก็เริ่มมีบทบาทต่อวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยที่อยู่ภายใต้อาณาเขตของรัฐมากขึ้น นอกจากนี้ผลจากการพัฒนาไปสู่การเป็นเมืองอุตสาหกรรมในประเทศตะวันตกและประเทศอาณานิคมได้ทำให้เกิดกระบวนการกลายเป็นเมืองยังเป็นเงื่อนไขดึงดูดให้ผู้คนจากท้องถิ่นที่มีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ได้มาอยู่รวมกันในเมือง ทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์ระหว่างชาติพันธุ์ และประเด็นทางชาติพันธุ์จึงเริ่มมีความโดดเด่นขึ้นมาและถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงบทบาทของตนเพื่อต่อรองให้ได้ประโยชน์ของตน (Clifford Geertz, 1973) เป็นการใช้ชาติพันธุ์มาเป็นเครื่องมือในการแสดงตัวตน หรืออัตลักษณ์ของตนหรือของชุมชน

การมองชาติพันธุ์ภายใต้กระบวนการทัศน์ดังกล่าวได้ปรากฏผ่านตัวอย่างการศึกษาการนำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ “พวน” มาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยว สะท้อนให้เห็นการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมและการพัฒนา เพื่อนำเสนอและแสดงอัตลักษณ์ในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เป็นต้น (ดวงกมล เวชวงศ์, 2554) การมองชาติพันธุ์ภายใต้กระบวนการทัศน์ดังกล่าวจึงชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นั้นมีแหล่งกำเนิดมาจากแหล่งเดียวกันและส่งผลให้ทุกคนในกลุ่มชาติพันธุ์นั้นมีอัตลักษณ์แบบเดียวกันสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการภายในกลุ่ม ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการต่อรองผลประโยชน์ทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ ดังนั้นเมื่อความเป็นชาติพันธุ์ได้ถูกทำให้ปรากฏและมีคุณสมบัติที่สอดคล้องบริบทและเงื่อนไขทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ความเป็นชาติพันธุ์จึงถูกนำเสนออย่างมีพลัง หากแต่มุมมองภายใต้กระบวนการทัศน์ดังกล่าวยังคงมองว่าความเป็นชาติพันธุ์นั้นเป็นสิ่งที่มีความเก่าแก่มาก่อนแล้ว ยังไม่ได้ขยายขอบเขตหรือนำเสนอให้เห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์นั้นสามารถประกอบสร้างขึ้นมาใหม่ได้

อย่างไรก็ตามความสนใจต่อการศึกษาด้านชาติพันธุ์ได้ขยายขอบเขตมุมมองต่อการศึกษาชาติพันธุ์ไปสู่การมองว่าชาติพันธุ์ไม่ได้เป็นสิ่งที่มียู่ง่อนแล้ว ดังปรากฏการการศึกษาภายใต้กระบวนการทัศน์ที่เรียกว่า กระบวนการทัศน์ว่าด้วยการสร้าง (constructivist paradigm) โดยมอง

ว่าตัวตนหรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นั้นมีความหลากหลายและเป็นพลวัตที่เลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงได้ สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ภายใต้บริบทความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นกรอบในการมองชาติพันธุ์ที่สอดคล้องกับยุคหลังความทันสมัย (postmodernism) กล่าวคืออิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ที่แพร่หลายในช่วงทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ได้ส่งผลต่อกลุ่มชาติพันธุ์ให้ลุกขึ้นมาโต้ตอบกับอำนาจและการครอบงำของรัฐบาล ขณะเดียวกันก็มีการใช้กลไกของโลกาภิวัตน์ในการรื้อฟื้นและสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ขึ้นมาใหม่ มุมมองภายใต้กระบวนทัศน์ว่าด้วยการสร้างจึงเป็นการทลายขอบเขตและพรมแดนของชาติพันธุ์ที่มีมาแต่เดิมลงไป และแสดงให้เห็นว่าชาติพันธุ์นั้นสามารถประกอบสร้างขึ้นใหม่บนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ และครอบคลุมถึงความสัมพันธ์กับรัฐชาติและกระแสโลกาภิวัตน์ด้วย ดังปรากฏการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของหนุ่มสาวปากกาะญอ โดยนำเสนอให้เห็นว่าคนหนุ่มสาวปากกาะญอได้ประกอบสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อใช้ในการขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมร่วมกับเครือข่ายเกษตรกรภาคเหนือ โดยนำเสนอให้เห็นว่าอัตลักษณ์ที่สร้างขึ้นนั้นอยู่บนความสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวทางการเมืองว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่กลุ่มชาติพันธุ์นั้นถูกจำกัดสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ อันเป็นผลมาจากการบังคับใช้กฎหมายและประกาศนโยบายอนุรักษ์ของรัฐ จึงส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ปากกาะญอ ได้เข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยนำเสนอให้เห็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แบบใหม่ในฐานะนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์ร่วมกับผืนป่าได้อย่างยั่งยืน (กุศล พยัคฆ์ศักดิ์, 2555) ถือเป็นการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แบบใหม่ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นบนความสัมพันธ์กับบริบทสังคม การเมืองที่ให้คุณค่ากับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษาชาติพันธุ์ภายใต้กระบวนทัศน์ว่าด้วยการสร้างจึงนำเสนอให้เห็นชาติพันธุ์ในมุมมองใหม่ๆ โดยเฉพาะการประกอบสร้างชาติพันธุ์ที่สอดคล้องสัมพันธ์กับบริบทสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ

จากการนำเสนอให้เห็นกระบวนทัศน์ในการศึกษาชาติพันธุ์ ถือเป็นกรอบในการสร้างความรู้ ความจริงในเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในมิติและมุมมองที่แตกต่าง ซึ่งนำเสนอให้เห็นว่าปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์นั้นเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ภายใต้กรอบความสนใจที่สัมพันธ์กับความคิด ความเชื่อของประวัติศาสตร์และบริบทสังคม การเมืองและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต ชาติพันธุ์สำหรับการศึกษานี้จึงไม่ใช่การศึกษาเพื่อค้นหาคำอธิบายในลักษณะของการตอกย้ำหรือผลิตซ้ำปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ให้ปรากฏชัดขึ้น หากแต่เป็นการมองชาติพันธุ์ในฐานะสิ่งประกอบสร้างที่ถูกสร้างขึ้นอย่างเป็นกระบวนการ ภายใต้การอ้างสิทธิและเสรีภาพ เพื่อใช้เป็น

เครื่องมือในการต่อสู้ ต่อรองภายใต้ความสัมพันธ์กับบริบทสังคม การเมืองที่ดำเนินไป โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับบริบทการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่ทำให้ความเป็นชาติพันธุ์ได้ปรากฏขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบในการกำหนดอัตลักษณ์และตัวตนของกลุ่มคนทั้งจากรัฐชาติและกลุ่มชาติพันธุ์เอง ดังนั้นการศึกษานี้จึงต้องการชี้ให้เห็นว่าชาติพันธุ์ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ หากแต่มีกระบวนการประกอบสร้างอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน และถูกกลุ่มคนในฐานะที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์นำไปใช้ภายใต้กลยุทธ์ที่หลากหลาย เพื่อสร้างการยอมรับและได้รับประโยชน์สูงสุดจากสนามชาติพันธุ์ที่ถูกประกอบสร้างขึ้น แต่การประกอบสร้างเหล่านั้นก็ไม่ได้เป็นการประกอบสร้างที่มีขึ้นมาอย่างลอย ๆ หากแต่ยังมีการนำเอาภาพลักษณ์ที่อยู่ในกระบวนการทัศน์ว่าด้วยสิ่งกำหนดสร้าง (Primordia list view) และกระบวนการทัศน์ว่าด้วยการเป็นเครื่องมือของชาติพันธุ์ (instrumentalist paradigm) มาเป็นทรัพยากรหรือทุนในการประกอบสร้างความเป็นชาติพันธุ์ขึ้นด้วย ซึ่งทำให้เห็นว่าแม้ว่าผู้วิจัยจะเห็นด้วยกับกระบวนการทัศน์ที่เชื่อว่าความเป็นชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น แต่ก็ไม่สามารถละทิ้งความเชื่อมุมมองในกระบวนการทัศน์อื่นได้เพราะในโลกแห่งความเป็นจริงชุมชนชาติพันธุ์มีความสามารถที่จะหยิบฉวยเอาทั้งสัญญะ คุณค่า ความหมายและสิ่งต่างๆ รอบตัวมาใช้ประโยชน์ในการยืนยันอัตลักษณ์ของชุมชนตนเอง

อย่างไรก็ตามนอกจากกระบวนการทัศน์ต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นจะมีมุมมองต่อความเป็นชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันออกไปแล้ว นักคิดในกลุ่มทฤษฎีต่างๆ ก็ยังมีมุมมองต่อความเป็นชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ในกลุ่มนักคิดแนวโครงสร้าง การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์นั้น โดยพื้นฐานแล้วมีเป้าหมายเพื่อการจัดแบ่งและจำแนกความแตกต่างของกลุ่มคนในสังคม โดยในแนวคิดทฤษฎีสังคมศาสตร์ยุคคลาสสิก ในกลุ่มมาร์กซิสมองว่า ชาติพันธุ์นั้นเป็นรูปแบบหนึ่งของจิตสำนึกปลอม (false consciousness) (ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550) ซึ่งท้ายที่สุดจะถูกแทนที่ด้วยจิตสำนึกแท้ทางชนชั้น ภายใต้แนวคิดมาร์กซิสที่มีตรรกะแบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ได้ช่วยในการจัดจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ตามหลักการวิวัฒนาการแบบเส้นตรงให้กับรัฐสังคมนิยม ดังปรากฏในประเทศสังคมนิยมในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงที่ความสนใจเกี่ยวกับชาติพันธุ์ที่มาพร้อมกับการปฏิวัติ โดยคาสส์ (ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550) ได้วิเคราะห์ให้เห็นถึง 2 กระแสคิดที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการวางรากฐานชาติพันธุ์วิทยาที่ใช้วิทยาศาสตร์ในการจัดจำแนกกลุ่มชนทั้งที่มาจากสำนักมาร์กซิสต์ และไม่ใช่มาร์กซิสต์ โดยในแนวทางที่มาจากสำนักมาร์กซิสต์นั้น นำโดย Vladimir Ilyich Ulyanov Lenin (V.I. Lenin) ได้รับอิทธิพลจากนักมานุษยวิทยาอเมริกัน Lewis Henry Morgan ที่เสนอระบบการจัดจำแนกสังคมมนุษย์จากโครงสร้างสังคม (ครอบครัวและรัฐ) เศรษฐกิจ (ยังชีพและปัจจัยการผลิต) วัฒนธรรม (ภาษาและศาสนา) โดยแบ่ง

สังคมออกเป็น 3 ขั้นตอนวิวัฒนาการ คือ คนป่า (savagery) อนารยชน (barbarianism) และอารยชน (civilization) ซึ่งส่งอิทธิพลโดยตรงต่อแนวคิดวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ของมาร์กและเอนเกลส์ โดยได้รับการพัฒนาต่อมาโดยเลนินและสตาลิน เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาศาสตร์ทางด้านชาติพันธุ์วิทยา และแพร่หลายจากการนำไปใช้โดยพรรคคอมมิวนิสต์ของประเทศสังคมนิยมทั้งหลาย ซึ่งสตาลินได้ให้ความหมายว่าด้วยชนชาติหรือชนเผ่า (nation) ว่าหมายถึง “ชุมชนเสถียรที่วิวัฒนาการมาจากประวัติศาสตร์ และก่อรูปจากฐานรากของภาษา ดินแดน ชีวิตทางเศรษฐกิจ และจิตใจร่วมกัน ดังแสดงออกในรูปของวัฒนธรรมร่วม”

ในขณะที่กลุ่มนักมานุษยวิทยาตะวันตก โดยเฉพาะในอังกฤษและอเมริกาที่ไม่ใช่สำนักมาร์กซิสต์ ได้รับเอากำหนดจำแนกสังคมแบบวิวัฒนาการเส้นตรงของมอร์แกน มาพัฒนาเป็นมโนทัศน์ว่าด้วยชนเผ่า (tribe) โดยสถาบันมานุษยวิทยา (the Royal Anthropology Institute) ของ สหราชอาณาจักรได้ให้ความหมายของชนเผ่าไว้ว่า เป็นกลุ่มที่อยู่อย่างง่าย ๆ ร่อนเร่หรือตั้งหลักปักฐานในท้องถิ่นที่ชัดเจน พูดภาษาเดียวกัน มีรูปแบบการปกครองที่ไม่ซับซ้อน และสามารถรวมตัวกันเพื่อปฏิบัติร่วมกันได้ เช่น การทำสงคราม (Freire-Marreco and Myres อ้างใน Charles, 2002, 1169) อย่างไรก็ตามภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองแนวคิดว่าด้วยชนเผ่าและวิวัฒนาการแบบเส้นตรงถูกแทนที่ด้วยแนวคิดเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic group) ที่มุ่งจำแนกกลุ่มต่างๆ ด้วยภาษาและวัฒนธรรมเชิงอัตวิสัยเข้ามาแทนที่

ทฤษฎีว่าด้วยเชื้อชาติ (racial theories) ถือเป็นชุดความรู้ที่มีอิทธิพลต่อการจัดจำแนกผู้คนมากที่สุด โดยมีจุดกำเนิดในยุโรปนับแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้รับความนิยมแพร่หลายและถูกนำมาใช้โดยนักมานุษยวิทยาตะวันตกที่เข้ามาศึกษาชนกลุ่มชนในทวีปเอเชียในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทฤษฎีดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับการใช้มาตรวัดทางชีววิทยา (biometric measurement) ซึ่งเป็นวิธีการเชิงอัตวิสัยในการศึกษา จัดจำแนกกลุ่มคนตามคุณลักษณะทางกายภาพ (traits) โดยไม่สนใจระบบการแบ่งกลุ่มที่มีมาก่อน ด้วยมีเป้าหมายที่จะชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างความแตกต่างทางชีวภาพกับความแตกต่างของพฤติกรรมของกลุ่มชน ซึ่งภายหลังนักวิทยาศาสตร์ได้ปฏิเสธตรรกะเหล่านี้ เนื่องจากมองว่ามนุษย์ไม่อาจใช้เกณฑ์ทางชีวภาพมากำหนดพฤติกรรมเพียงอย่างเดียวได้

ส่วน Emile. Durkheim (อ้างถึงใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550) ได้ให้ความสำคัญกับความขัดแย้งระหว่างสังคมประเพณีและสังคมสมัยใหม่มากกว่าจะทำความเข้าใจถึงการดำรงอยู่ของจิตสำนึกร่วมของกลุ่มชนก่อนสังคมสมัยใหม่ มีเพียง Max Weber ซึ่งเป็นนักทฤษฎีในยุคคลาสสิกที่ได้ให้นิยามกลุ่มชาติพันธุ์ว่าหมายถึง พวกกลุ่มชนที่มีความเชื่อแบบอัตวิสัยเกี่ยวกับเชื้อ

สายร่วม ทั้งนี้เนื่องมาจากอุปลักษณะทางกายภาพที่คล้ายคลึงกันหรือประเพณีที่เหมือนกัน หรือทั้งสองประการ หรือเฉพาะความทรงจำเกี่ยวกับการถูกปกครองโดยอาณานิคมหรือการอพยพย้ายถิ่น (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2550) สิ่งนี้ Weber เน้นคือการรับรู้เชิงอัตวิสัย (subjective perception) ถือเป็นความแตกต่างจากนักคิดคนอื่นๆ ที่เชื่อเรื่องการถูกกำหนดมาก่อนโดยโครงสร้าง ที่ส่งอิทธิพลต่อแนวคิดด้วยเชื้อชาติ (race) ที่ให้ความสำคัญกับหลักการทางชีวภาพที่เป็นตัวกำหนดสร้างความแตกต่างของกลุ่มคน นอกจากนี้เวเบอร์ยังอธิบายให้เห็นว่าชาติพันธุ์นั้นไม่ได้เป็นการรวมกลุ่มโดยธรรมชาติหรือเป็นไปด้วยตัวมันเอง แต่เกิดจากการกระทำที่อยู่บนพื้นฐานความคิด ความเชื่อ และการตีความร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น การมีสำนึกในประวัติศาสตร์ร่วมกัน มีความทรงจำร่วมกัน และความผูกพันในแผ่นดิน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีที่ยึดถือร่วมกัน เป็นต้น

ดังนั้นในแนวคิดทฤษฎีสังคมศาสตร์ยุคคลาสสิก จะพบว่า Weber เป็นนักคิดที่พยายามนำเสนอความคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์ที่หนีห่างจากแนวคิดที่เป็นวัตถุวิสัย (objective) ที่ยึดกรอบลักษณะทางชีวภาพ การใช้ภาษา เครื่องแต่งกาย บ้านเรือน ฯลฯ ซึ่งจับต้องและเห็นเป็นรูปธรรมในการจัดจำแนกและอธิบายความเป็นชาติพันธุ์ หรือแม้แต่เรื่องเชื้อชาติ (race) ที่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากแนวคิดกลุ่มวัตถุนิยมและทฤษฎีวิวัฒนาการ ที่ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในการแบ่งเขา แบ่งเรา สร้างความแตกต่างระหว่างกลุ่มชนบนพื้นฐานความแตกต่างทางชีวภาพ ลักษณะทางร่างกาย ซึ่งได้นำมาสู่ความขัดแย้ง เช่น ฆ่ากันระหว่างกลุ่มคน ชาติพันธุ์ที่เวเบอร์นำเสนอซึ่งเน้นไปที่การรับรู้เชิงอัตวิสัย ซึ่งให้เห็นการกระทำที่เกิดจากจิตสำนึกที่ผ่านประวัติศาสตร์ความทรงจำ ความผูกพันกับผืนแผ่นดิน ชนบธรรมเนียมประเพณี จนก่อรูปเป็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่มีลักษณะร่วมกันมากกว่า

ในขณะที่ความเป็นชาติพันธุ์ในทัศนะของกลุ่มทฤษฎีแนวตีความจะมีความแตกต่างออกไป ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2550) นำเสนอให้เห็นว่า การรับรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของมนุษย์นั้นได้ถูกสร้างและหล่อหลอมผ่านสถาบันทางสังคมในรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ถูกซึมซับและเรียนรู้โดยสมาชิกในสังคม ในแง่นี้วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มียอยู่แล้ว แต่ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้จากปฏิสัมพันธ์ ประสบการณ์ และการตีความของบุคคล สำหรับ Clifford Geertz (1973) การตีความจึงเป็นวิธีการสำคัญในการทำความเข้าใจชาติพันธุ์ โดยพิจารณาจากวัฒนธรรมซึ่งเป็นโครงสร้าง ความหมายของสัญลักษณ์ที่ปรากฏและเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับการตีความ ประสบการณ์ และปฏิสัมพันธ์อันเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้สัญลักษณ์ต่างๆ นั้นมีนัยยะสำคัญทางชาติพันธุ์ขึ้น เช่น การมีประวัติศาสตร์บรรพบุรุษร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ จะต้องขึ้นอยู่กับ

กับประสบการณ์ ความทรงจำที่ได้เรียนรู้ ซึมซับ และตีความมาในแบบเดียวกัน จะทำให้เกิดสำนึกของการเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน เป็นต้น ดังนั้นการตีความมักจะเกิดขึ้นในรูปแบบของตำนาน เรื่องเล่า เพลง การแสดง พิธีกรรมต่างๆ ฯลฯ ซึ่งเป็นที่มาและนำเสนอให้เห็นสิ่งที่เป็นความทรงจำร่วม และหล่อหลอมให้เกิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ร่วมกัน ทั้งนี้สิ่งสำคัญคือบุคคลเหล่านั้นต้องมีการเรียนรู้และซึมซับเข้าภายในตน และกลายเป็นอัตลักษณ์ส่วนบุคคล

อย่างไรก็ตามมุมมองที่มีต่อความเป็นชาติพันธุ์ของนักคิดในแนวหลังโครงสร้างนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือฟูโกต์ ได้นำเสนอกรอบความคิดสำคัญในการพิจารณาอำนาจและเทคโนโลยีของอำนาจในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐชาติสมัยใหม่ ชาตินิยม และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ โดยชี้ให้เห็นว่า การจัดจำแนกทางชาติพันธุ์เป็นเทคโนโลยีของอำนาจชนิดหนึ่ง ที่ช่วยให้รัฐรู้จัก “คนของตน” ด้วยการสร้างเส้นแบ่งพรมแดนทางชาติพันธุ์ขึ้น ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ประกอบไปด้วยเนื้อหาความแตกต่างที่เด่นชัด และแยกขาดจากกัน เส้นแบ่งดังกล่าวแม้จะถูกสร้างขึ้นโดยรัฐ และไม่เกี่ยวข้องกับการนิยามตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่กลับส่งผลต่อการก่อรูปของจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ขึ้นมาใหม่ การจัดจำแนกทางชาติพันธุ์จึงไม่ได้เป็นเครื่องมือที่ถูกใช้โดยรัฐเท่านั้น แต่ยังถูกใช้โดยกลุ่มชาติพันธุ์ในการจัดจำแนกความแตกต่างระหว่างกันอีกด้วย

การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยกับการศึกษาชาติพันธุ์

การกล่าวถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์และความเป็นชาติพันธุ์ดังที่กล่าวมานั้น ได้แสดงให้เห็นว่าการปรากฏขึ้นและดำรงอยู่ของความเป็นชาติพันธุ์นั้นมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ การเมืองอย่างใกล้ชิด ซึ่งส่งอิทธิพลต่อการสร้างความรู้ ความเข้าใจและอธิบายความเป็นชาติพันธุ์ในมิติที่หลากหลายทั้งในระดับญาณวิทยาที่มองความเป็นชาติพันธุ์ว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ก่อนแล้ว หรือในด้านหนึ่งที่อธิบายว่าเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคม รวมถึงการใช้ความเป็นชาติพันธุ์ในฐานะที่เป็นเครื่องมือเพื่อต่อสู้ต่อรองทางเมืองบนฐานอัตลักษณ์ ขณะเดียวกันวิธีการศึกษาหรือการเข้าถึงความเป็นชาติพันธุ์ที่ผ่านมาในยุคเริ่มแรกก็เป็นไปในลักษณะที่คนนอกเข้าไปศึกษา สร้างคำอธิบายผ่านการตีความวิถีชีวิต วัฒนธรรมของกลุ่มคน นำเสนอให้เห็นเรื่องราวที่แตกต่างและในยุคต่อมาก็ปรับเปลี่ยนวิธีการศึกษาโดยนำเสนอให้เห็นตัวตนและเสียงจากคนในมากขึ้น การศึกษาชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง แต่มีลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าการทำความเข้าใจความเป็นชาติพันธุ์ไม่สามารถที่จะอธิบายภายใต้มุมมองหรือกระบวนทัศน์ใดกระบวนทัศน์หนึ่ง แต่ต้องพิจารณาภายใต้มุมมองที่หลากหลาย และรอบด้าน เพื่อนำเสนอให้เห็นความเป็นชาติพันธุ์ในลักษณะที่สะท้อนความเป็นพลวัตมากกว่าการอธิบายแบบแน็งตายตัว อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ผู้วิจัยมุมมองต่อการศึกษา

ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงว่าเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นและขณะเดียวกันชาวกะเหรี่ยงก็เป็นผู้สร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้ปรากฏและดำรงอยู่ไปพร้อมกันด้วย การทำความเข้าใจความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงไม่อาจละเลยมิติใดมิติหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลวัตของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ดำเนินไปพร้อมกับกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่ถือเป็นกรอบแนวคิดที่สัมพันธ์ต่อการปรากฏและดำรงอยู่ของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในบริบทประเทศไทย ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่สัมพันธ์กับพลวัตการเปลี่ยนความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง การวิจัยครั้งนี้จึงได้ศึกษา ทบทวนแนวคิดดังกล่าวเพื่อนำมาเป็นกรอบในการทำความเข้าใจและนำเสนอให้เห็นพลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์ ได้ดังนี้

การพัฒนา (development) ถือเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยถูกนำมาใช้เรียกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ซึ่งสังคมในยุคนั้นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรไปสู่การประกอบอาชีพด้านอุตสาหกรรม ผู้คนต่างอพยพย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมือง วิธีการผลิตแบบยังชีพเปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อการค้า (commercialization) เกิดการขยายตัวเมือง และการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม (สนธยา พลศรี, 2547) ทั้งนี้ได้มีการนิยามการพัฒนาว่าหมายถึงการทำให้ดีขึ้นหรือการเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กระบวนการเปลี่ยนแปลง วิวัฒนาการหรือการเติบโต ที่สัมพันธ์กับการอธิบายการเติบโตของอุตสาหกรรมและระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ นอกจากนี้ยังมีสัมพันธ์กับมิติอื่นๆ ที่ต้องการแสดงให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น เช่น การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเมือง และการพัฒนาชนบท (บงกชมาศ เอกเยี่ยม, 2564) อย่างไรก็ตามได้มีการนำเสนอให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นในสังคมทั่วไป สามารถอธิบายได้ตามแนวคิดทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) ซึ่งให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการสร้างความมั่งคั่งของสังคม ปรากฏผ่านการเป็นสังคมอุตสาหกรรม มีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง แสดงให้เห็นการเป็นสังคมที่มีความทันสมัย หรือจะถูกเรียกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว (developed countries) ส่วนสังคมที่ยังไม่ทันสมัย ยากจน และมีความขาดแคลนทางเศรษฐกิจจะถูกจัดให้อยู่ตรงกันข้ามและถูกจัดประเภทว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนา หรือประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งประเทศเหล่านี้ต้องมีการพัฒนาแนวทางการพัฒนาประเทศให้เป็นเหมือนประเทศตะวันตกที่เป็นต้นแบบของการพัฒนา

ทั้งนี้ Rostow (1971) ได้มีการนำเสนอให้เห็นกรอบของการพัฒนาที่เป็นลำดับซึ่งแสดงให้เห็นขั้นตอน กระบวนการและเป้าหมายของการพัฒนาที่ถูกนำมาใช้เป็นแม่แบบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ (The stages of economic growth)

โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นสังคมประเพณีหรือสังคมโบราณ (Traditional Society) ซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ไม่ได้มีเทคโนโลยีที่ซับซ้อน ประสิทธิภาพการผลิตมีจำกัด อาศัยกำลังแรงงานของผู้คนเป็นสำคัญ ดังปรากฏในสังคม ชุมชนชาติพันธุ์ในยุคก่อนทันสมัย ที่มักจะมีเรื่องเล่า เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นการดำรงชีวิตบนฐานภูมิปัญญา มีความคิดความเชื่อที่ผสมกลมกลืนกับธรรมชาติ 2) ขั้นเตรียมการ (Pre-conditions for take-off) เป็นขั้นตอนของสังคมที่กำลังเปลี่ยนผ่าน (Transitional society) ไปสู่สังคมอุตสาหกรรมที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ดังปรากฏในชุมชนชาติพันธุ์ที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงผ่านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวยให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับสังคม ชุมชนภายนอกมากขึ้น เช่น การก่อสร้างถนนหรือเส้นทางสำหรับเข้าออกชุมชน เชื่อมกับสังคมภายนอก ซึ่งจะนำพาสินค้า วัตถุดิบของเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสู่ชุมชน ขณะเดียวกันชุมชนก็มีการนำผลผลิตที่มีออกไปสู่สังคม และตลาดภายนอกมากขึ้น แสดงให้เห็นขั้นตอนของการเตรียมการของสังคมที่กำลังเปลี่ยนผ่าน 3) ขั้นทะยานขึ้น (Take - off) เป็นช่วงที่การพัฒนาเศรษฐกิจสามารถเอาชนะอุปสรรคและการต่อต้านจากสังคมประเพณี เนื่องจากมีการยอมรับเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้อย่างกว้างขวาง เกิดการลงทุนในแบบอุตสาหกรรมและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันพลังทางการเมืองและระบบราชการก็เป็นเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนามากขึ้น ในขั้นนี้หากพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์จะเห็นพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐในยุคสมัยต่างๆ ทั้งในด้านการพัฒนา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตสู่การพึ่งพาเทคโนโลยีและทรัพยากรจากภายนอกชุมชนมากขึ้น แม้จะแสดงให้เห็นการเข้าใกล้เป้าหมายของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย แต่ในด้านหนึ่งก็ได้ส่งผลกระทบต่อการสั่นคลอนระเบียบ แบบแผน วิถีปฏิบัติดั้งเดิมของชุมชนที่สืบทอดกันมา 4) ขั้นขยายตัวหรือการขับเคลื่อนไปสู่ความเติบโตเต็มที่ (Drive to Maturity) เป็นขั้นลงทุนขนาดใหญ่ โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรมใหม่ที่มีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและความซับซ้อนในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเทคนิคการผลิตให้ก้าวหน้า 5) ขั้นอุดมโภคาหรือขั้นของการบริโภคขนาดใหญ่ (The Age of Hight Mass - consumption) เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคของมวลชน โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เน้นความเจริญเติบโตไปสู่การผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคและบริการต่างๆ การอธิบายให้เห็นขั้นตอนของการพัฒนาเศรษฐกิจดังที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าเมื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการพิจารณาพลวัตการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาติพันธุ์ในยุคปัจจุบันจะเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของมุมมองที่มีต่อความเป็นชาติพันธุ์ที่ถูกให้ความหมายว่าเป็นสินค้าชนิดหนึ่งที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองการบริโภคของมวลชนที่นิยมความแปลกใหม่หรือความแตกต่างของวิถีชีวิต

วัฒนธรรม อัตลักษณ์การแสดงออก ดังนั้นภายใต้กรอบคิดของการพัฒนาเราจึงไม่สามารถตัดสินได้อย่างเด็ดขาดว่าการดำรงอยู่ชุมชนชาติพันธุ์ในปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนใดของการพัฒนา เนื่องจากภายใต้โครงสร้างของความเป็นชุมชนชาติพันธุ์ยังมีการปะทะกันของระเบียบ แบบแผน ชุดความรู้ ความคิดที่สืบทอดมาจากสังคมดั้งเดิมกับการรับเอาชุดความรู้ ความคิดสมัยใหม่เข้าไปภายในชุมชน บางครั้งจึงเกิดความไม่ลงรอยของการพัฒนา ซึ่งจำเป็นต้องมีการทำความเข้าใจและค้นหา คำอธิบายอย่างรอบด้าน เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาที่หลากหลาย

ดังนั้นการทำความเข้าใจการพัฒนา ในด้านหนึ่งจึงแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อสร้างเปลี่ยนแปลงต่อสังคมหรือประเทศเพียงอย่างเดียว แต่การพัฒนาได้มีระเบียบแบบแผนที่แสดงให้เห็นระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมที่คอยสร้างความหมายและกำกับแบบแผน แนวปฏิบัติให้เป็นไปเหมือนประเทศตะวันตกหรือที่เรียกว่า “วาทกรรมการพัฒนา” ซึ่งเป็นเทคนิคกระบวนการในการจัดระเบียบ เพื่อกำกับการพูดถึง เขียนถึง วิเคราะห์ถึงผ่านการพัฒนาให้เป็นความรู้และความจริง ดังปรากฏความสนใจที่มีประเด็นชาติพันธุ์ในช่วงที่ผ่านมาที่รัฐไทยได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ ศึกษาค้นคว้าสร้างงานวิจัยเพื่อนำเสนอข้อมูลเพื่อตอบสนองความอยากรู้อย่างเป็นระเบียบแบบแผน เช่น การจัดตั้งศูนย์วิจัยชาวเขาขึ้นในปี พ.ศ. 2507 ทำหน้าที่ค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ และนำผลมาใช้ในการวางนโยบายให้ดีขึ้น โดยเน้นการวิจัยชาวเขาเผ่าสำคัญ 6 เผ่า คือ แม้ว, เย้า, มูเซอ, ลีซอ, อีก้อ และกะเหรี่ยงในพื้นที่ภาคเหนือ (ธีระวุฒิ อรุณเวช, 2544) นอกจากนี้ยังมีเทคนิควิธีที่เรียกว่าการทำให้กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา (normalization) ผ่านการสร้างสถาบัน องค์กร หน่วยงานที่มีบทบาท ภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนา ตลอดจนการสร้างระบบผู้เชี่ยวชาญขึ้นมาเพื่อตัดสินว่าอะไรคือสิ่งที่เรียกว่าการพัฒนาหรือด้อยพัฒนา การพิจารณาการพัฒนาในมุมมองนี้จึงทำให้เห็นการพัฒนาไม่ใช่เรื่องของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหรือการพัฒนาอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียว แต่เต็มไปด้วยเรื่องราวของการควบคุม การจัดระเบียบ การใช้อำนาจ และความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2549) การนำเอาแนวคิดการพัฒนามาใช้เป็นกรอบในการศึกษาพลวัตการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในครั้งนี้ จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยขยายขอบเขตและมุมมองต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในประวัติศาสตร์และบริบทปัจจุบันได้ครอบคลุมและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 2 ชาติพันธุ์ในฐานะสนามที่ถูกประกอบสร้าง

ประเทศไทยนับเป็นประเทศหนึ่งที่มีการสร้างความเป็นรัฐชาติและความเป็นรัฐสมัยใหม่ด้วยการผนวกรวมผู้คนและกลุ่มคนที่อาศัยในเขตแดนเพื่อสร้างชาติให้ปรากฏ ซึ่งมีจุดเริ่มมาตั้งแต่

สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่นับรวมกลุ่มชนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในสยาม ด้วยการนับรวมกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท ซึ่งมีการใช้คำและออกเสียงที่สื่อสารพูดคุยกันรู้เรื่องก็ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มภาษาเดียวกัน ขณะเดียวกันก็พิจารณาผ่านการนับถือศาสนาพุทธ แม้จะมีการใช้ภาษาที่แตกต่างกันแต่ก็ถือว่าร่วมศาสนาเดียวกัน ด้วยวิธีคิดเช่นนี้ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 สัดส่วนประชากรสยาม(ไทย) ประมาณ 85% จึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชาติสยาม(ไทย) แม้จะมีความแตกต่างทางภูมิภาค เช่น คนภาคเหนือ คนภาคกลาง คนภาคใต้ และคนอีสาน ซึ่งในกรณีคนอีสานอาจเหมารวม “ลาว” และ “เขมร” ที่มีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรมด้วย (Charles, 2002)

กระบวนการหนึ่งที่รัฐชาติใช้ในการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของการปกครองภายในรัฐ หรือความเป็นรัฐสมัยใหม่คือ การจัดจำแนกทางชาติพันธุ์ (ethnic categorization/ classification) ด้วยการแยกประเภทกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ภายใต้ค้นหาหรือสร้างอัตลักษณ์ร่วมเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ และการสร้างชื่อเรียกอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่รัฐสร้างและจัดจำแนกขึ้น (ethnic categories) อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างและประดิษฐ์ขึ้น มีลักษณะของการถูกแช่แข็ง เปลี่ยนแปลงยาก (stereotype) และถูกทำให้เป็นสถาบัน (institutionalization of ethnicity) เพื่อประโยชน์ในการจัดการและควบคุม (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546)

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในบริบทความสัมพันธ์กับรัฐชาติ จึงเป็นสิ่งที่เลือกเอง และสิ่งที่ถูกเลือกให้ อัตลักษณ์ทั้งสองจึงไม่ได้แยกขาดออกจากกัน หากแต่มีการปะทะสังสรรค์และต่อรองซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากการครอบงำของกระบวนการจัดจำแนกและสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์โดยรัฐชาตินั้นไม่สามารถกระทำได้อย่างเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ แต่มักจะมีการถูกตรวจสอบ ตอบโต้ และตีความใหม่อยู่เสมอจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยอาจเลือกปฏิเสธ หรือหยิบเอาสิ่งที่ถูกเลือกให้มาใช้ประโยชน์โดยตีความใหม่ และพยายามขยับกรอบอัตลักษณ์ที่หยุดนิ่งตามที่รัฐสร้างให้ เพื่อเพิ่มพื้นที่ในการสร้างความหมายของตน แสดงให้เห็นความสามารถในการขัดขึ้นและไม่ยอมจำนนต่ออำนาจ ผ่านการรื้อฟื้น และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อแสดงตัวตนของตนเองต่อสังคมภายนอก ดังนั้นการประกอบสร้างความเป็นชาติพันธุ์จึงไม่ใช่สิ่งที่รัฐเป็นผู้กระทำเพียงฝ่ายเดียว หากยังเป็นกระบวนการที่กลุ่มชาติพันธุ์ได้มีการสร้างและผลิตใหม่อยู่ตลอดเวลาด้วยเช่นกัน (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546)

การเกิดขึ้นของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม ไม่ได้เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว หากแต่เคลื่อนไหวอยู่ในบริบทของรัฐชาติ ที่สามารถกำหนดนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ ภายใต้ตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ สังกัดอยู่ เชื่อมโยงกับ

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์ไปพร้อมกับการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของชาติ ที่ส่งผลให้สภาพและความสามารถในการต่อรองของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีความแตกต่างกัน (จามะรี เชียงของ, 2547) สอดคล้องกับแนวคิดสนามของบูดีเยอร์ ที่สามารถนำมาใช้เพื่ออธิบาย การประกอบสร้างชาติพันธุ์ในฐานะสนาม เพื่อนำเสนอให้เห็นความเป็นชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นภายใต้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างกับผู้คนที่อยู่ในสนาม ซึ่งจะทำให้เห็นว่าชาติพันธุ์ไม่ได้ดำรงอยู่และ แนนึง หากแต่มีการเคลื่อนไหวที่ดำเนินไปพร้อมกับการปรับใช้กลยุทธ์ต่างๆ สอดคล้องตาม ทฤษฎีการหรือทุนที่ตนครอบครองในตำแหน่งที่ดำรงอยู่ เพื่อให้ปรากฏและได้ประโยชน์จาก สนามนั้นๆ

ชาติพันธุ์กับการปรากฏขึ้นในเขตแดนของประเทศไทย

การทำความเข้าใจประเด็นทางชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับภายในประเทศไทย นั้น เริ่มขึ้นบนเส้นแบ่งระหว่างยุคก่อนรัฐชาติ/รัฐสมัยใหม่และยุครัฐชาติ/รัฐสมัยใหม่เป็นต้นมา เนื่องจากการสร้างประเทศได้นำคติทางการเมืองการปกครองที่เพ็งมีขึ้นและถูกนำมาปฏิบัติใน สังคมไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยก่อนหน้านี้การเมืองการ ปกครองในพื้นที่ดินแดนที่เรียกว่าประเทศไทยในปัจจุบันนั้น ไม่ได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว กล่าว เช่นนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มคนที่มีลักษณะของการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างหลากหลายที่ อาศัยอยู่พื้นที่ดินแดนต่างมีอิสระในการดำเนินชีวิต ไม่ได้มีลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับ สิ่งที่เรียกรัฐชาติเหมือนเช่นปัจจุบัน แต่เป็นลักษณะของการปกครองในลักษณะรัฐศุนย์กลาง หัวเมือง และประเทศราช ซึ่งมีการรับรู้และให้ความสนใจต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและ กลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างจากรัฐชาติ โดยในมุมมองของชนชั้นปกครองนั้น

ทั้งนี้การปรากฏความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาความแตกต่างของกลุ่มคนในสังคมได้ เริ่มขึ้น โดยได้รับอิทธิพลมาจากการที่อังกฤษและฝรั่งเศสเข้ามาพร้อมกับการล่าอาณานิคมที่อ้าง การเปลี่ยนแปลงประเทศที่ล่าหลัง ป่าเถื่อน ไปสู่ความเป็นอารยะภายใต้มาตรฐานที่เจ้าอาณานิคม กำหนด ส่งผลให้ในช่วงรัชกาลที่ 4-5 มีการปฏิรูปประเทศในหลายๆ ด้าน เช่น การเปลี่ยนระบบ การปกครองจากรวมอำนาจไว้ที่ศุนย์กลางแล้วส่งข้าราชการและชนชั้นนำจากกรุงเทพฯ เข้าไป ปกครองตามหัวเมืองและจังหวัดต่าง (ธงชัย วินิจจะกุล, 2556) เพื่อให้เป็นที่ยอมรับจากประเทศ มหาอำนาจ ในช่วงนี้จึงปรากฏการรับรู้เกี่ยวกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในป่า ซึ่งจะถูกรู้จักว่าชาวป่า ด้วยมีลักษณะและรูปแบบวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากคนในเมือง การแบ่งแยก เขา และ เรา เพื่อ ชี้ให้เห็นความเป็นคนไทยในเมืองกับคนรอบนอกจึงปรากฏชัดขึ้น โดยอาศัยความแตกต่างของ พื้นที่อยู่อาศัย ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนวิถีชีวิต เริ่มมีการกำหนดคำใหม่ๆ เพื่อใช้เรียกกลุ่ม

คนที่แตกต่าง เช่น ชาวป่า และเป็นจุดเริ่มต้นความสนใจไปสู่การศึกษาว่ามีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างไร

การปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นความพยายามรวบอำนาจมาอยู่ในราชสำนักสยาม แต่มีได้หมายมุ่งให้เกิดการผูกขาดทางวัฒนธรรมเสียทั้งหมด ดังปรากฏการปฏิบัติต่อกลุ่มชนต่างชาติพันธุ์ในหัวเมืองต่างๆ ที่ไม่ได้ต้องการให้มีการแบ่งแยกความเป็นเรา เป็นเขา ในมิติทางวัฒนธรรม เป็นแต่เพียงการจัดการด้านการเมืองการปกครองเป็นสำคัญ เนื่องจากแนวนโยบายและการปฏิบัติของพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นผู้ปกครองดำเนินไปอย่างเปิดกว้างด้วยต้องการให้ผู้คนกลุ่มชนต่างๆ ได้เข้ามาพึ่งพาเรามีมากกว่า จึงไม่ได้สนใจที่จะกีดกันหรือสลายอัตลักษณ์ที่แตกต่างของกลุ่มคน เป้าหมายจึงอยู่ที่การควบคุมในแง่การเมืองการปกครองที่ต้องการรวบอำนาจเข้ามาอยู่ในส่วนกลางผ่านการใช้อำนาจในการปกครอง แต่งตั้งและสืบทอดอำนาจของผู้ปกครองเพื่อสอดคล้องเป็นที่ยอมรับจากประเทศตะวันตก ดังปรากฏการส่งข้าราชการและชนชั้นนำจากกรุงเทพฯ เข้าไปปกครองตามหัวเมืองและจังหวัดต่าง (ธงชัย วินิจกุล, 2556) เพื่อให้เป็นที่ยอมรับจากประเทศมหาอำนาจ ในช่วงนี้จึงปรากฏการรับรู้เกี่ยวกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในป่า ซึ่งจะถูกเรียกว่าชาวป่า ด้วยมีลักษณะและรูปแบบวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากคนในเมือง การแบ่งแยก เขา และ เรา เพื่อชี้ให้เห็นความเป็นคนไทยในเมืองกับคนรอบนอกจึงปรากฏชัดขึ้น โดยอาศัยความแตกต่างของพื้นที่อยู่อาศัย ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนวิถีชีวิต เริ่มมีการกำหนดคำใหม่ๆ เพื่อใช้เรียกกลุ่มคนที่แตกต่าง เช่น ชาวป่า และเป็นจุดเริ่มต้นความสนใจไปสู่การศึกษาว่ามีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างไร ตัวอย่างเช่น งานเขียนของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสง ฑูโต) ที่เขียนเกี่ยวกับชาวป่าชาติต่างๆ ที่แตกต่างจากคนไทยเกือบทุกๆ ด้าน โดยอธิบายให้เห็นว่าคนป่าเหล่านั้นมีการใช้ภาษา การปฏิบัติตัว วัฒนธรรม และการอยู่อาศัยที่ไม่เป็นหลักแหล่ง มีการเคลื่อนย้ายไปตามป่าเขา เขตแดนที่ไกลบ้านไกลเมือง การเข้าถึงการพัฒนาจากผู้ปกครองและเมืองยากที่จะไปถึง นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักสำรวจชาวประเทศที่ถูกวางจ้างมาให้ทำการสำรวจและทำแผนที่แสดงอาณาเขตของสยามในสมัยรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ.2433-2436 เช่น Jame McCarthy (1985) ที่บันทึกไว้ใน An Englishman's Siamese Journals โดยอธิบายให้เห็นในช่วงที่เดินสำรวจในหัวเมืองล้านนา ที่อธิบายให้เห็นความแตกต่างทางกายภาพ รูปร่างหน้าตา ลักษณะการแต่งกาย สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยที่ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาดมากนัก มีที่ตั้งของบ้านเรือนที่อยู่ห่างไกลเข้าไปในป่า สะท้อนให้เห็นความแตกต่างระหว่างคนป่ากับคนเมือง ภายใต้กรอบคิดของการยึดเอาคนเมืองทันสมัยแบบตะวันตกไปใช้ในการอธิบาย

ความเฟื่องฟูของวิชาด้านมานุษยวิทยาทำให้นักวิชาการและนักวิชาการอิสระจากต่างประเทศเดินทางเข้ามาทำการศึกษากลุ่มชนต่างๆ ในเขตแดนของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง เช่น Hugo Adolf Bernatzik นักมานุษยวิทยาที่เข้ามาทำการศึกษาเรื่องชาวเขาเผ่าอาข่าและชาวม้งเป็นคนแรกในปี พ.ศ.2473 (ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, 2533) และในช่วงปี พ.ศ.2504 Oliver Gordon Young บุตรหมอสอนศาสนาได้ทำการศึกษาภาคพื้นดินต่างๆ และเขียนหนังสือชื่อ Hilltribes of Northern Thailand (จันทบูรณ์ สุทธิ, 2537) ซึ่งนำอธิบายให้เห็นสภาพโดยทั่วไปของกลุ่มคนบนพื้นที่สูงหรือที่เรียกว่าชาวเขาในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งเน้นย้ำให้เห็นความแตกต่างทางกายภาพ และลักษณะทางวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตที่ไม่เหมือนกับคนในเมือง

นอกจากนี้ยังมีนักมานุษยวิทยาไทยที่สนใจศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชาวเขา เช่น ม.จ.ปิยรังสิต รังสิต (อ้างในบุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2551) ที่ทำการศึกษาชาวละว้า เมื่อประมาณปี พ.ศ.2480 บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2551) ศึกษา 30 ชาติพันธุ์ในเชียงใหม่ในปี พ.ศ.2493 การปรากฏของงานศึกษาทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทยได้ให้ภาพของกลุ่มชนต่างๆ ในด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การแต่งกาย พิธีกรรมของแต่ละกลุ่มชน รวมถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน การทำเกษตร เพื่อเน้นให้เห็นความแตกต่างของแต่ละกลุ่ม ตลอดจนความแปลกจากกลุ่มคนเมืองทั่วไป คำอธิบายที่มีต่อกลุ่มชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏในเขตแดนของรัฐไทยในช่วงเวลานี้นำไปสู่การกำหนดนโยบายพัฒนาชาวเขาที่แยกคนออกจากทรัพยากรป่า เริ่มมีการจัดตั้งนิคมชาวเขาผ่านการกำหนดนโยบายจากรัฐส่วนกลาง สะท้อนให้เห็นวิธีคิดแบบรัฐราชการโดยมุ่งเน้นการควบคุมและให้การสงเคราะห์เป็นหลัก (ยศ สันตสมบัติ, 2547)

ภายใต้บริบทการพัฒนาประเทศที่รับแรงกดดันจากต่างประเทศ เช่น สถานการณ์การเมืองเรื่องภัยคอมมิวนิสต์, ภัยพิบัติ ซึ่งเป็นการคุกคามการพัฒนา รัฐต่างๆ ทั่วโลกต่างแสดงท่าทีต่อการจัดการปัญหาเหล่านี้ให้หมดสิ้น รัฐบาลไทยเองจึงได้เริ่มความสนใจกับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงมากขึ้น โดยเรียกกลุ่มคนเหล่านั้นว่า “ชาวเขา” ความพยายามของรัฐไทยต่อการจัดการปัญหาที่ถุกนิยามและสร้างขึ้นกับชาวเขาได้ก่อให้เกิดการแบ่งแยก บนพื้นฐานข้อมูลทางการศึกษาที่นำเสนอให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ที่แตกต่างแปลกแยกจากกลุ่มคนในเมือง เช่น งานของ Young (1962) เรื่อง The Hill Tribe of Northern Thailand : a study ที่ทำการจำแนกแยกแยะชาวเขาออกเป็นเผ่าต่างๆ ตามระดับการตั้งถิ่นฐานบนความสูงของภูเขา ระบบวัฒนธรรม การแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ เป็นต้น ภาพลักษณ์ที่ปรากฏของชาวเขาจึงถูกนำเสนอว่าเป็นกลุ่มคนที่ด้อยการพัฒนา มีชีวิตความ

เป็นอยู่ที่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจรัฐ ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาต่างๆ ที่ถูกกำหนดและออกแบบมาโดยให้ความสำคัญกับการสงเคราะห์แก่ชาวเขามากขึ้น

ในปี พ.ศ.2507 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้กรมประชาสงเคราะห์จัดตั้งศูนย์วิจัยชาวเขา เพื่อตอบสนองต่อการสร้างและขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับชาวเขาในด้านต่างๆ ผลจากการก่อตั้งศูนย์ดังกล่าวจึงทำให้ปรากฏการทำการวิจัยเกี่ยวกับชาวเขามากมายอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วง พ.ศ. 2508-2514 ผลการวิจัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการทำวิจัยข้อมูลพื้นฐาน สังคม เศรษฐกิจ และมานุษยวิทยาที่มองวัฒนธรรมแบบหยุดนิ่ง ตายตัว แยกการสำรวจข้อมูล ทำการศึกษา ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ออกเป็นกลุ่มชนเผ่าอย่างชัดเจน (สถาบันวิจัยชาวเขา, 2538) ทั้งนี้ภายใต้บริบทการพัฒนาที่เริ่มปรากฏผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ภายหลังปี พ.ศ.2514 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชาวเขาจึงเริ่มมีตั้งคำถามเกี่ยวกับปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาการปลูกฝิ่น และแพร่กระจายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ผลจากการวิจัยภายใต้ประเด็นคำถามเหล่านี้จึงเน้นไปที่การพัฒนาด้านการเกษตรและใช้ประโยชน์ที่ดิน การปลูกพืชทดแทน การยกเลิกการทำเกษตรแบบตัดโค่นเผาเปลี่ยนมาเป็นการเกษตรแบบถาวร รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ห่างไกลด้อยพัฒนา ชุดความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นในยุคนี้นี้ได้สะท้อนวิถีคิดที่ว่าวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขานั้นเป็นภัยคุกคามต่อทรัพยากรป่าไม้ เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ เป็นผู้ปลูก เสพ และค้ายาเสพติด ซึ่งยังมองกลุ่มชาติพันธุ์ว่าเป็นกลุ่มที่แตกต่าง แยกแยกในลักษณะของการมองวัฒนธรรมแบบหยุดนิ่งตายตัว เป็นการศึกษาแต่ละกลุ่มอย่างโดด ๆ

ทั้งนี้ในช่วงปี 2530 เป็นต้นมา เริ่มมีกระแสที่ให้ความสนใจกับความรู้และภูมิปัญญาพื้นบ้านมากขึ้น จึงส่งผลต่อการศึกษาด้านชาติพันธุ์ที่เริ่มมีการตั้งประเด็นคำถามที่สะท้อนวิถีคิดที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์ในลักษณะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยเปลี่ยนมาเป็นผู้ที่มีศักยภาพ มีความรู้ ภูมิปัญญาที่น่าสนใจต่อการพัฒนาและการจัดการทรัพยากร เช่น การศึกษาการรักษาพยาบาลพื้นบ้าน, ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ทั้งนี้แม้งานศึกษาในช่วงหลัง พ.ศ. 2530 จะสะท้อนให้เห็นการให้คุณค่าและความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์ในด้านภูมิปัญญาและศักยภาพในการพัฒนาและการดูแลทรัพยากร หากแต่ก็ยังสะท้อนให้เห็นได้ การได้รับอิทธิพลจากการมองวัฒนธรรมแบบหยุดนิ่งตายตัว เป็นการมองวัฒนธรรมในแง่ของวิถีชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ในลักษณะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แตกต่างไปจากกลุ่มชนอื่นๆ ภายใต้อกรอบการมองที่ถูกกำหนดด้วยพื้นที่ตายตัว เช่น หมู่บ้าน ชนเผ่า หรือชนชาติ การกำหนดด้วยลักษณะเช่นนี้จึงสะท้อนให้เห็นวิธีที่ว่าการกลุ่มชาติพันธุ์นั้นดำรงอยู่

ด้วยสภาวะวิสัยที่แยกกันอยู่อย่างโดด ๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับชนกลุ่มอื่นหรือโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับลักษณะทางชาติพันธุ์ในความเป็นจริงทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น การศึกษาแบบโดด ๆ ถือว่าไม่ได้ให้ความสำคัญกับพลังทางสังคมและวัฒนธรรมและสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์ รวมถึงกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในความเป็นจริง

ความสนใจต่อประเด็นทางชาติพันธุ์ของภาครัฐตั้งแต่ยุค 2550 เป็นต้นมา

ประเด็นความสนใจต่อความเป็นชาติพันธุ์ของรัฐในปัจจุบันได้ปรากฏชัดขึ้นมากขึ้น โดยในช่วงปี พ.ศ.2552-2553 ได้มีความสนใจต่อการแก้ไขปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการแก้ปัญหาในสองกลุ่มชาติพันธุ์คือ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและชาวเล ความสนใจที่เกิดขึ้นได้ทำให้เกิดการศึกษารวบรวมข้อมูล สถานการณ์และสภาพปัญหา เพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ และนำมาสู่การประกาศมติคณะรัฐมนตรี 2553 ว่าด้วยแนวนโยบายฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง (กระทรวงวัฒนธรรม, 2554) ที่กำหนดให้มีแผนงานกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานด้านการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ด้านชาติพันธุ์ การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชาติพันธุ์ การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิชาการ เพื่อขับเคลื่อนนโยบายไปสู่เป้าหมาย ถือเป็นปฏิบัติการ (practice) ที่เกิดขึ้นและดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การถูกกำหนดให้มีบทบาทและอำนาจหน้าที่อย่างชอบธรรม ผลจากการดำเนินงานจึงส่งผลให้ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นปรากฏชัดขึ้นภายใต้กลไกอุดมการณ์การควบคุมของรัฐ โดยเฉพาะการอธิบายและนำเสนอรูปธรรมของวัฒนธรรมกะเหรี่ยง ซึ่งถูกประกอบสร้างขึ้นไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอและอธิบายให้เห็นความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต ลักษณะปัจจัยพื้นฐาน (อาหาร บ้านเรือน เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ) ภาษา พิธีกรรม ความทรงจำร่วมทางสังคม เป็นกระบวนการสร้างทางวัฒนธรรมที่ถูกจัดกระทำ/ ประกอบสร้างผ่านแผนงาน โครงการต่างๆ สอดคล้องกับเป้าหมายการขับเคลื่อนแนวนโยบายฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง (กระทรวงวัฒนธรรม, 2554) ที่มุ่งดำเนินการผ่านการสนับสนุน จัดสรรงบประมาณ โดยมีหน่วยงานรัฐเป็นกลไกในการดำเนินงาน เช่น โครงการจัดทำข้อมูลชุมชน ผ่านการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน การศึกษาปฏิทินชุมชน ตลอดจนการทำแผนที่ดินดินของชุมชน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2562) ซึ่งทำให้ภาพปรากฏของอาณาเขต (territory) ขอบเขตพื้นที่ของวัฒนธรรมหนึ่งๆ ปรากฏชัดขึ้นผ่านพื้นที่ทางกายภาพที่เป็นผืนดิน ผืนน้ำ นอกจากนี้การสร้างพื้นที่ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ยังปรากฏในพื้นที่อื่นๆ ด้วย เช่น พื้นที่ในสื่อออนไลน์ สื่อหนังสือพิมพ์

การดำเนินไปเกี่ยวกับความสนใจต่อประเด็นทางชาติพันธุ์ของรัฐยังก่อให้เกิดกระบวนการสื่อสาร (วีระ สมบูรณ์, 2553) ซึ่งหมายถึงการสร้างสัญลักษณ์และภาพลักษณ์ให้กับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ พร้อมทั้งสื่อสารไปยังคนในกลุ่มหรือคนที่อยู่ในภาวะชาติพันธุ์เดียวกัน ให้ได้รับรู้และรู้จักกันในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เช่น การจัดประชุมที่ก่อให้เกิดพื้นที่ของการพบปะ แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นระหว่างคนในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ร่วมกับบุคคลที่เป็นนักวิชาการ สื่อสารมวลชน เจ้าหน้าที่รัฐอื่นๆ ดังปรากฏผ่านการสนับสนุนการจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ เช่น การสนับสนุนการจัดงานสมัชชาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย เป็นต้น (ศุภย์ มานุษยวิทยาวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2562) นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการรับรู้ต่อคนที่อยู่ภายนอกพื้นที่ให้รับรู้ถึงการดำรงอยู่ของชาติพันธุ์นั้นๆ อย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้การพิจารณาเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์ภายใต้ความสัมพันธ์กับนโยบายรัฐนั้นได้แสดงให้เห็นการสร้างความเป็นชาติพันธุ์ในแบบที่หยุดนิ่งตายตัว เนื่องจากการนำเสนอและอธิบายให้เห็นภาพปรากฏของความเป็นชาติพันธุ์หนึ่งๆ ที่อิงอยู่กับประวัติศาสตร์บรรพบุรุษ และการสร้างขอบเขตพื้นที่ทางกายภาพที่แน่นอนชัดเจน อาจเป็นมุมมองที่ทำให้การทำความเข้าใจกลุ่มชาติพันธุ์นั้นหยุดนิ่ง ทั้งที่จริงแล้วความเป็นชาติพันธุ์นั้นถูกสร้างขึ้นและสร้างใหม่อย่างเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับบริบทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (สมหมาย ชินนาค, 2546) การทำความเข้าใจกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้บริบทสังคมปัจจุบัน จึงไม่ใช่การมองในฐานะที่เป็นวัตถุที่แข็งทื่อ ตายตัว และแยกออกจากความสัมพันธ์กับบริบทสังคมอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้การทำความเข้าใจความเป็นชาติพันธุ์ ไม่สอดคล้องกับความเป็นพลวัตของสังคมที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เคลื่อนไปบนความสัมพันธ์กับรัฐ องค์กร ผลประโยชน์ระบบทุนนิยม สังคมเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาวัฒนธรรม การเข้าถึงและการช่วงชิงทรัพยากร ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย (พิมพ์ปฏิมา นเรศศิริกุล, 2559)

จะเห็นได้ว่าความสนใจต่อประเด็นทางชาติพันธุ์ของรัฐในปัจจุบันถือเป็นรูปธรรมหนึ่งที่รัฐได้กระทำ โดยพยายามรวมศูนย์อำนาจทุกอย่างให้มาอยู่ที่รัฐศูนย์กลาง และทำให้เชื่อว่ารัฐนั้นคิดและเห็นความสำคัญกับประเด็นปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ หากแต่ในความเป็นจริงแล้วรัฐกำลังดำเนินกระบวนการวางรากฐานและสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับรัฐให้เกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อควบคุมและรวมให้กลุ่มชาติพันธุ์นั้นตกอยู่ภายใต้ขอบเขตการปกครองและควบคุมของรัฐ เช่น การส่งเสริมให้ได้รับสิทธิในสัญชาติ ผ่านการศึกษาและรวมทุนสารสนเทศ (information capital) ต่างๆ เพื่อที่จะบ่งชี้ให้เห็นถึงจำนวนของผู้ที่ยังไม่รับสัญชาติไทย จากนั้นจึงกำหนดมาตรการและแนวทางในการส่งเสริมให้บุคคลในกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับสัญชาติ ผ่านการ

เร่งรัดด้วยการออกคำสั่งจากผู้มีอำนาจที่ได้รับแต่งตั้ง ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณต่างๆ (วีระ สมบูรณ์, 2553) การปรากฏตัวอย่างชัดเจนในฐานะพลเมืองของรัฐจึงปฏิเสธไม่ได้ต่อการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐ ต้องเสียภาษีในฐานะบุคคลของรัฐ และอยู่ในฐานะที่ต้องได้รับบริการจากรัฐ ซึ่งเปลี่ยนสถานะจากผู้ที่มีศักยภาพในการดูแลและจัดการตนเองของบุคคล และกลุ่มบุคคลที่อาศัยร่วมกันเป็นชุมชน จากเคยพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติบนฐานวัฒนธรรม เมื่อจิตสำนึกเกี่ยวกับรัฐได้รับการปลูกฝังและวางรากฐานความสามารถในการดูแลและจัดการตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ก็จะลดน้อยลงและเกิดการพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากรัฐมากขึ้น

การปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนของกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้การกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องของกลุ่มชาติพันธุ์ ยังส่งผลให้พื้นที่ทางสังคมแบบที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เคยอยู่อาศัย พึ่งพิงอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติ มีวิถีชีวิตที่เป็นอิสระภายใต้เงื่อนไขทางวัฒนธรรมที่เป็นกฎเกณฑ์ กติกาในกลุ่มของตน เมื่อเกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจขึ้น ผ่านการกำหนดกฎเกณฑ์ กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่มาบังคับใช้ผ่านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ จึงผลักดันให้พวกเขาต้องกลายเป็นผู้เล่นในสนามที่ถูกลดทอนศักยภาพและความสามารถ ตลอดจนทุนต่างๆ ที่เคยครอบครองให้ลดน้อยหรือหมดไป (ไพสิฐ พาณิชนกุลและคณะ, 2560) เช่น ในวิถีชีวิตดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงต่างมีความสามารถในการดูแลและจัดการตนเองผ่านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ บนพื้นฐานภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมา แต่เมื่ออำนาจรัฐได้สถาปนาขึ้นเหนืออาณาบริเวณที่รัฐอ้างว่าเป็นพื้นที่ของรัฐจึงถูกเข้าควบคุมและจัดการผ่านผู้กระทำการที่ถูกสถาปนาขึ้นในฐานะเจ้าหน้าที่รัฐที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ดังปรากฏผ่านการประกาศพื้นที่อนุรักษ์ เขตอุทยานของรัฐ ส่งผลให้เกิดการต่อสู้แย่งชิงพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยรัฐได้อาศัยความชอบธรรมในการประกาศอาณาเขตโดยตัวบทกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่รัฐสถาปนาขึ้น ขณะเดียวกันก็มีการส่งเจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปควบคุมและจัดการพื้นที่ป่าไม้ภายใต้ชุดความรู้การจัดการสมัยใหม่ ซึ่งท้ายที่สุดได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่กับกลุ่มชาติพันธุ์ (กิตติพัฒน์ คงมะกล่า และวรวิทย์ นพแก้ว, 2562) เนื่องจากความรู้ที่สร้างฐานคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของรัฐทำให้ภาครัฐและเจ้าหน้าที่รัฐมองพื้นที่ป่าหรือพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติเป็นพื้นที่ที่ต้องปราศจากมนุษย์เข้าไปรบกวน ภายใต้วิถีคิดการอนุรักษ์และจัดการที่อยู่บนพื้นฐานวิถีคิดสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการและคุณค่าของการอนุรักษ์ที่แยกระหว่างคนกับธรรมชาติ ขณะที่ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติกลายเป็นความรู้ชายขอบที่ไม่ได้รับการยอมรับจากรัฐ เนื่องจาก

ไม่ได้อิงอยู่กับชุดความรู้แบบวิทยาศาสตร์ เช่น การสร้างวาทกรรมว่าด้วยการทำไร่เลื่อนลอยของรัฐ เพื่อกำหนดนิยามและจัดกระทำให้ชาวเขาหรือกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้กลายเป็นผู้บุกรุกและทำลายป่าไม้ ซึ่งท้ายที่สุดชาวเขาหรือกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงต้องเผชิญกับการถูกขับไล่ให้ต้องออกจากป่า เกิดการอพยพย้ายถิ่นไปอยู่ในพื้นที่แห่งใหม่ที่รัฐจัดให้ ซึ่งไม่ได้มีทรัพยากรที่สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตและวัฒนธรรมที่สืบทอด ปฏิบัติตามกันมา

ดังนั้นการกำหนดและปรากฏขึ้นเกี่ยวกับนโยบายด้านชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์นัยยะหนึ่งจึงเป็นการใช้อำนาจรัฐให้พวกเขาต้องปรากฏตัวขึ้นภายในสนามราชการ (bureaucratic field) ที่มีกฎเกณฑ์ กติกาต่างๆ ให้ต้องปฏิบัติตาม การกระทำใดๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงอยู่ภายใต้ขอบเขตการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้กระทำ ซึ่งเป็นไปตามโครงสร้างของสนามและทุนครอบครองอยู่ (วีระ สมบูรณ์, 2553) ทั้งนี้กลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏต่างก็ได้มีการต่อสู้กับโครงสร้าง เพื่อที่จะไม่ได้อยู่ในตำแหน่งของการถูกกำหนดให้กระทำการจากรัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่มีการต่อสู้ ต่อรองกับกฎเกณฑ์กติกาต่างๆ ของรัฐ ผ่านปฏิบัติการต่างๆ เพื่อสร้างและสะสมทุนประเภทต่างๆ ที่จะนำไปต่อสู้ แข่งขันภายในสนามชาติพันธุ์ ซึ่งถือเป็นการสถาปนาทุนสัญลักษณ์ (symbolic capital) ที่หยิบยื่นให้กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่กระทำการดำรงอยู่ในหลายพื้นที่ ได้ยึดเอาเป็นสัญลักษณ์ในการต่อสู้ ต่อรองกับอำนาจรัฐ ขณะเดียวกันก็ช่วยหลอมรวมให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น กะเหรี่ยงที่ต่างมีชื่อเรียกที่แตกต่างหลากหลายตามเชื้อสายบรรพบุรุษและพื้นที่อยู่อาศัย เช่น กะเหรี่ยงโพล่ง, ปากกญอ กะยาร์ กะยัน ปะโอ ที่อาศัยในพื้นที่ต่างๆ 15 จังหวัดของประเทศ มากกว่า 400,000 คน ซึ่งมีความแตกต่างทางความคิด ประเพณีวัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่เป็นเอกภาพให้มีจิตสำนึกร่วมกันภายใต้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่รัฐได้สร้างและสวมประทับลงไปบนกลุ่มคนเหล่านั้นให้เป็นเหมือนๆ กัน

ชาติพันธุ์ในฐานะสนามที่ถูกประกอบสร้าง

การศึกษานี้ได้นำเอาแนวคิดสนาม (field) ของบูดีเยอร์มาใช้เป็นกรอบในการอธิบายความเป็นชาติพันธุ์ สำหรับบูดีเยอร์นั้นเป็นนักวิชาการด้านปรัชญาและมานุษยวิทยาที่สนใจศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม โดยให้ความสำคัญกับการประสานหรือเชื่อมโยงโครงสร้าง สัญลักษณ์ สถาบันและจิตใจหรือความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์เข้าด้วยกัน (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2558 หน้า 99) กล่าวคือบูดีเยอร์นั้นปฏิเสธกระแสโครงสร้างนิยม โดยเฉพาะนักโครงสร้างนิยมอย่างเลวี-สโตรส และอัลดูแซร์ที่นิยมโครงสร้างแบบมาร์กซิส (ชนิดา เสงี่ยมไพศาลสุข, 2550) การอธิบายโครงสร้างแบบมาร์กซิสด้วยความสนใจที่มีสังคมทุนนิยมที่มองว่าชนชั้นนายทุนจะเอารัดเอา

เปรียบเทียบชั้นแรงงาน มาร์กซ์จึงปรารถนาที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยปราศจากชนชั้น สิ่งที่มาร์กซ์สนใจจึงเป็นการศึกษาชนชั้นทางเศรษฐกิจ ซึ่งเชื่อว่าเป็นปัจจัยในการสร้างความแตกต่างและความขัดแย้ง และจึงได้เสนอตัวแบบเรื่องโครงสร้างส่วนล่าง - โครงสร้างส่วนบน (สูนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) โดยอธิบายว่า โครงสร้างส่วนล่าง (base/ infrastructure) หรือ โครงสร้างเศรษฐกิจนั้น จะเกี่ยวกับวิธีการผลิต (mode of production) หรือแรงงาน ความสัมพันธ์ทางการผลิต (relations of production) คือความสัมพันธ์ทางชนชั้นระหว่างนายทุนกับผู้ใช้แรงงาน และปัจจัยการผลิต (means of production) คือเครื่องมือในการผลิต ซึ่งนายเป็นผู้ครอบครอง ส่วนโครงสร้างส่วนบน ได้แก่ กฎหมาย การเมือง อุดมการณ์ ค่านิยม วัฒนธรรม ฯลฯ มาร์กมองว่าโครงสร้างทางเศรษฐกิจจะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างส่วนบน ในขณะที่โครงสร้างส่วนบนเป็นฝ่ายถูกกระทำจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ดังที่เรียกว่า โครงสร้างส่วนล่างเป็นตัวกำหนด (สูนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) หากแต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองตามที่มาร์กซ์เสนอก็ไม่เคยเกิดขึ้นจริง จึงมีผู้นิยมศึกษามาร์กซ์หรือที่เรียกผู้นิยมมาร์กซ์ใหม่ (neo-Marxism) หันมาศึกษาโครงสร้างส่วนบนมากขึ้น โดยเฉพาะอัลธูแซร์ ที่ให้ความสำคัญกับโครงสร้างการปฏิบัติและอุดมการณ์ว่าเป็นปัจจัยกำหนดการกระทำโดยไม่สนใจบทบาทของคนปัจเจกชนจึงเป็นเพียงผู้ถูกกำหนดจากโครงสร้างภายนอก แนวคิดของอัลธูแซร์ถือเป็นบริบทสำคัญที่ทำให้บูดีเยอร์ได้สร้างข้อโต้แย้งขึ้นมา โดยบูดีเยอร์มองว่ากระบวนการขับเคลื่อนทางประวัติศาสตร์และสังคมจะไม่มีจุดหมาย หรืออาจไม่มีตัวตนหากปราศจากปัจเจกชนผู้กระทำการ (agency) ความสนใจต่อปัจเจกชนผู้กระทำการของบูดีเยอร์นี้จึงทำให้เขาเสนอทฤษฎีว่าด้วยการปฏิบัติ (Theory of practice) และได้เสนอตัวแบบทางโครงสร้างขึ้นมาใหม่ที่เรียกว่า สนาม (field) หรือ วงการ (สูนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553)

แนวคิดที่ว่าด้วย สนาม (field)

บูดีเยอร์ได้ให้ความหมาย สนาม (field) ว่าหมายถึง โครงสร้างทางสังคมในฐานะที่เป็นโครงสร้างในการผลิต เป็นพื้นที่ของพลัง (field of force) ที่มีลักษณะเป็นพลวัต ขณะเดียวกันก็มีศักยภาพจำนวนมากดำรงอยู่ (Atasu – Topcuoglu, 2015; Bourdieu and Wacquant, 1992) มีอาณาบริเวณที่ถูกกำหนดไว้ มีความมุ่งหมายแน่นอน มีโครงสร้างทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น และมีแบบแผนกฎระเบียบของตน ขณะเดียวกันภายในสนามนั้นยังมีความหมายอยู่ภายในสนาม ซึ่งเข้าร่วมอย่างมีเป้าหมาย มีตำแหน่งหน้าที่ สนามจึงเป็นพื้นที่ที่เป็นรูปธรรมปรากฏให้เห็น ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งจะถูกแปรเปลี่ยนเป็นสนามเมื่อมีการจัดโครงสร้าง ลำดับความสำคัญ แบบแผน และสัญลักษณ์ขึ้นอย่างชัดเจน และผู้กระทำการ (agent)

ภายในสนามต้องกระทำ (action) ตามเงื่อนไขของสนามนั้นๆ (วีระ สมบูรณ์, 2553) สนามจึงเป็นพื้นที่ทางสังคม (social space) ซึ่งเป็นพื้นที่ใดๆ (a spaces) ที่ประกอบด้วยสนามที่แตกต่าง (difference field) อันเป็นสภาพแวดล้อมทางสังคม (social environment) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กรที่แสดงให้เห็นการกระทำและปฏิบัติการภายในสนาม ทั้งนี้ในสนามหนึ่งๆ จะมีทุน (capital) ที่ปรากฏในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะมีเจ้าของหรือผู้ครอบครองทุนอย่างไม่เท่าเทียม กล่าวคือในพื้นที่ที่เป็นสนามจะมีกฎเกณฑ์ กติกา เฉพาะของสนามนั้นๆ ที่กำหนดให้มีการผู้เล่นหรือผู้กระทำภายในสนามมีการแข่งขัน ชิงชิง เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดจากสนาม (profit) โดยผู้เล่นหรือผู้กระทำแต่ละคนจะรับรู้ถึงความเป็นไปได้ว่าตนนั้นจะสามารถหาประโยชน์จากสนามนั้นๆ ได้อย่างไร

Jenn Webb (2002) ได้นิยามความหมาย cultural field ไว้ในหนังสือ Understanding Bourdieu ไว้ที่น่าสนใจว่า หมายถึง

“... as a series of institutions, rules, rituals, conventions, categories, designations, appointments and titles which constitute an objectives hierarchy and which produce and authories certain discourses and activities...”

จะเห็นได้ว่าสนามทางวัฒนธรรมเป็นความสัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันของความเป็นสถาบันนั้น เป็นชุดของความเป็นสถาบัน กฎระเบียบ พิธีกรรม ข้อตกลง การจัดประเภท การกำหนด การแต่งตั้ง ซึ่งก่อให้เกิดลำดับชั้นของวัตถุที่อยู่ภายในสนาม รวมถึงวาทกรรมและกิจกรรมที่มีความแน่นอนชัดเจน ในความหมายดังกล่าว สนาม (field) จึงเป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตที่ประกอบไปด้วยผู้เล่นที่หลากหลาย ซึ่งมีความแตกต่างของลำดับชั้นขึ้น

ขณะเดียวกัน Michael Grenfell (2008) ได้อธิบายคำว่า field ไว้ในหนังสือ Pierre Bourdieu Key Concepts โดยเปรียบเทียบกับสนามฟุตบอล ซึ่งทำให้เห็นภาพปรากฏที่ชัดว่า สนามฟุตบอลนั้นเป็นอาณาเขตที่แน่นอนชัดเจน โดยจะมีการแบ่งผู้เล่นออกเป็นสองฝั่ง ซึ่งผู้เล่นในตำแหน่งต่างๆ จะทำการแข่งขันกันภายในสนาม ภายใต้กฎ กติกาเฉพาะ โดยผู้เล่นจะต้องเรียนรู้กฎกติกาและมีทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับเล่นฟุตบอล เพื่อจะบอกว่าสิ่งใดที่สามารถทำได้ระหว่างเกมการแข่งขัน การเปรียบเทียบกับการเล่นฟุตบอลของบูดีเยอร์ ทำให้เห็นว่าชีวิตทางสังคม (social life) นั้นเป็นเหมือนเกมชนิดหนึ่ง กล่าวคือ สนามทางสังคม (social field) นั้นเปรียบเหมือนอาณาบริเวณหนึ่งที่มีขอบเขตแน่นอน ประกอบด้วยตำแหน่งที่ผู้เล่น (บุคคล/ สถาบัน) ครอบครอง บูดีเยอร์พัฒนาแนวคิดสนามทางสังคม (social field) เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา

ทำความเข้าใจกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งจะดำเนินไปพร้อมกับการใช้แนวคิด capital, และ habitus (Michael Grenfell, 2008, p 68-69)

เพื่อให้เห็นภาพของสนามที่ชัดเจนได้มีการเปรียบเทียบสนามให้เห็นว่า เป็นเหมือนเกมที่ปรากฏขึ้นในพื้นที่ทางสังคมหรือสนาม (field) ซึ่งเป็นการแข่งขัน ที่ผู้กระทำการทางสังคม (social agents) จะมีกลยุทธ์ที่แตกต่างเพื่อรักษาหรือยกระดับของตนให้สูงขึ้น ภายในสนามจึงมีการเติมทุนเพื่อสะสมทุน ประกอบด้วยรูปแบบของทุน 4 ประเภทคือ ทุนเศรษฐกิจ (เงิน, ทรัพย์สิน), ทุนทางวัฒนธรรม (ความรู้, รสนิยม, ความงาม, คุณค่าทางวัฒนธรรมต่างๆ เช่น ภาษา เรื่องเล่า ตำนาน เป็นต้น), ทุนทางสังคม (ความสัมพันธ์, การติดต่อ, เครือข่าย, ครอบครัว, มรดกทางวัฒนธรรม) และทุนสัญลักษณ์ (สิ่งที่ใช้เป็นตัวแทนของทุนรูปแบบอื่นๆ ซึ่งสามารถนำมาแลกเปลี่ยนในสนามอื่นๆ ได้ เช่น หนังสือรับรอง, ใบประกาศนียบัตร) อย่างไรก็ตามในการพิจารณาสนามทางสังคมนั้น ผู้เล่นในแต่ละตำแหน่งจะเริ่มต้นจากทุนเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นความได้เปรียบที่ผู้เล่นจะนำมาใช้ในการสะสมและเพิ่มจำนวนทุนให้มากขึ้นกว่าผู้เล่นในตำแหน่งอื่นๆ (รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2550)

นอกจากนี้บูดีเยอร์ยังได้เปรียบเทียบให้เห็นรูปธรรมของสนาม โดยเปรียบไว้ 2 แนวทาง (analogies) ภาพแรกเขาเปรียบเทียบเหมือนการเล่นไพ่ (card game) ซึ่งทุกคนที่เล่นจะมีไพ่ที่ถือไว้ในมือ โดยไพ่แต่ละใบจะมีความหมายและคุณค่าที่แตกต่าง เปรียบเสมือนการครอบครองทุนเศรษฐกิจ, วัฒนธรรม, สังคม และสัญลักษณ์ ซึ่งมีคุณค่าและความหมายต่อการเติมทุนภายในเกมส์การแข่งขันนั้นๆ โดยแต่ละคนล้วนมีเป้าหมายเพื่อครอบครองชัยชนะในการแข่งขัน (domination) ทั้งนี้ไพ่แต่ละใบภายในมือของแต่ละคนจะมีคุณค่าแตกต่างกันออกไปตามระดับและปริมาณของทุนภายใน ซึ่งต่างรับรู้ว่ทุนของการ์ดนั้นจะเพิ่มขึ้นตามความยากที่จะได้มา (its scarcity) ภาพที่สองของสนามคือ การเปรียบสนามเป็นการต่อสู้ (battlefields) หรือ a field of struggles ซึ่งผู้กระทำหรือผู้แสดงแต่ละคนจะแข่งขันกันเพื่อเป็นผู้ชนะ (achieve domination) (Atasu – Topcuoglu, 2015) ดังจะปรากฏในการวิเคราะห์สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่จะประกอบด้วยผู้เล่นในตำแหน่งที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละคนต่างมีและใช้กลยุทธ์ในการปรับใช้ทุนของตนในการต่อสู้ ต่อรองเพื่อครอบครองและดำรงไว้ซึ่งสถานะที่เหนือกว่าภายในสนาม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประโยชน์สูงสุดที่จะได้จากความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

การวิเคราะห์ความเป็นชาติพันธุ์ในฐานะสนามที่ถูกประกอบสร้าง

การวิเคราะห์ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะสนามจะแสดงให้เห็นมุมมองที่สามารถอธิบายให้เห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นถูกสร้างขึ้นมา ถือเป็นเหตุการณ์หรือ

สนามเฉพาะ (specific field) อันเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยความรู้ แนวทางการต่อสู้ รวมถึงผู้กระทำหน้าที่ประกอบกันเป็นเครือข่ายร่วมกัน ตลอดจนการผลิตซ้ำความรู้ แนวปฏิบัติตามนโยบายและอุดมการณ์ของรัฐที่สร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้กระทำหน้าที่แข่งขันภายในสนามความเป็นชาติพันธุ์ เพื่อให้ได้เกียรติยศ ความน่าเชื่อถือ การมองความเป็นชาติพันธุ์ในลักษณะนี้จึงทำให้ลักษณะของการเป็นสนาม ซึ่งเป็นพื้นที่ทางสังคม (social space) ที่มีผู้แสดงหรือผู้กระทำ (actors) ต่างๆ รวมถึงทุนปรากฏในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีการสะสมและกระจายอยู่ภายในสนามของความเป็นชาติพันธุ์ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2561) อย่างไรก็ตามบูดีเยอร์ได้นำเสนอให้เห็นว่าสนามก็เป็นเหมือนตลาด (market) โดยได้เปรียบเทียบให้เห็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีการกำหนดตำแหน่งแห่งหนอย่างชัดเจน กล่าวคือ ในตลาดจะมีผู้ซื้อและผู้ขายอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันภายในตลาดจะมีการแข่งขันเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด ซึ่งผู้ที่ได้ประโยชน์สูงสุดก็มักจะมีทุนที่ครอบครองเหนือกว่าผู้ที่อยู่ในตำแหน่งอื่นๆ ทุนในสนามจึงเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อศักยภาพและข้อจำกัดของผู้กระทำหน้าที่ทำการแข่งขันในตำแหน่งต่างๆ ภายในสนาม ซึ่งแต่ละคนจะมีปฏิบัติการของตนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างอำนาจเหนือผู้กระทำหน้าที่อื่นๆ

ในการวิเคราะห์สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จึงต้องวิเคราะห์เพื่อนำเสนอให้เห็นปฏิบัติการของคนกะเหรี่ยง (practice) ที่แสดงออกเพื่อต่อสู้ ต่อบริบทกับอำนาจรัฐที่มักจะจำกัดสิทธิในการดำรงอยู่ตามวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เช่น การหยิบยกปฏิบัติการการทำไร่หมุนเวียนว่าเป็นวิถีการทำเกษตรที่เกื้อกูลกับธรรมชาติ ถูกสั่งสม ถ้ายทอด เป็นภูมิปัญญาของคนกะเหรี่ยง ปฏิบัติการเกี่ยวกับไร่หมุนเวียนจึงถูกนำมาใช้ในการต่อสู้ ต่อบริบทเพื่อนำเสนอตัวตนความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้ปรากฏชัดขึ้น (มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ, 2558) นอกจากนี้ในการวิเคราะห์สนามนั้นยังสามารถวิเคราะห์ผ่านผู้เล่นหรือผู้กระทำ (actors) ในตำแหน่งต่างๆ ซึ่งจะครอบครองทุนในรูปแบบที่แตกต่างกัน และการใช้ทุนแต่ละอย่างนั้นจะมีคุณค่าและความหมายที่สอดคล้องสัมพันธ์กับสนามเฉพาะนั้นๆ เช่น การหยิบยกไร่หมุนเวียนมานำเสนอของคนกะเหรี่ยงถือเป็นการใช้ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) จะเป็นความขัดแย้งทันที หากนำไปใช้ในสนามราชการ (bureaucratic field) ที่ผู้เล่นหรือผู้กระทำหลักจะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่ถือครองตัวบทกฎหมาย นโยบาย และการปฏิบัติที่มุ่งประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของอำนาจรัฐ เมื่อกล่าวถึงไร่หมุนเวียนในสนามแห่งนี้จึงเป็นความขัดแย้งหรือแสดงให้เห็นปริมาณของทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มข้นน้อย เนื่องจากในสนามราชการนั้นจะมีความโน้มเอียงต่อความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรหรือการปลูกพืชด้วยกระบวนการแบบไร่หมุนเวียนของคนกะเหรี่ยงว่าเป็นไร่เลื่อนลอย มีการตัดต้นไม้และเผาทำลายป่า ซึ่งเป็นการกระทำที่รัฐสามารถใช้อำนาจตาม

กฎหมายลงโทษได้ หากแต่เมื่อนำเสนอเรื่องไร้หมิ่นเวียนในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ที่ให้ความสำคัญกับทุนทางวัฒนธรรมของคนกะเหรี่ยงเป็นสำคัญ การทำไร้หมิ่นเวียนจะกลายเป็น ทุนทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นปฏิบัติการที่เกิดขึ้นผ่านการสั่งสม ถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาของ คนกะเหรี่ยง ในการแสดงให้เห็นการเคารพและเกื้อกูลกับธรรมชาติมากกว่าจะเป็นการทำลายป่า ไม้และทรัพยากรธรรมชาติตามที่สนามราชการได้พยายามเสนอ (กฤษฎา บุญชัย, 2559)

การนำเสนอให้เห็นรูปลักษณะของสนามจึงมีทั้งการนำเสนอให้เห็นรูปธรรมที่ปรากฏ เพื่อกำหนดและชี้ให้เห็นถึงอาณาบริเวณและขอบเขตของสนาม และสนามใดๆ ก็ต้องมีกฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบแบบแผนเพื่อควบคุม กำกับแนวปฏิบัติของผู้คนที่อยู่ภายในสนาม ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ ต้องปฏิบัติและกระทำตาม จะเห็นได้ว่าในแต่ละสนามจะมีความเฉพาะ (specific field) ที่กำหนด ขอบเขต คุณค่า มีระบบระเบียบ กฎเกณฑ์ และความเป็นสถาบันที่ผู้เล่นภายในสนามจะประเมิน ความเป็นไปได้ในอันที่จะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติสิ่งใด ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายใต้ปริมาณ ของทุนที่แต่ละคนครอบครอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแสวงหาประโยชน์สูงสุดจากสนาม ดังนั้นเมื่อพิจารณาเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายใต้การพัฒนาไปสู่ความทันสมัย สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้ถูกประกอบสร้างขึ้น ท่ามกลางการขยายขอบเขตอำนาจ รัฐที่เข้าไปจัดการกับกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเขา มีลักษณะทางกายภาพ และวัฒนธรรมที่ แตกต่างจากคนที่ถูกนับว่าเป็นเชื้อชาติ/สัญชาติไทย การปรากฏขึ้นของคำว่า “กะเหรี่ยง” ก็ปรากฏ ขึ้นจากอำนาจที่เหนือกว่าของรัฐที่พยายามเข้าไปจัดการจำแนกประเภทกลุ่มคน ตลอดจนความ พยายามที่จะถ่ายทอดความเป็นไทยผ่านการให้การศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ ต่างๆ รับรู้ถึงความเป็นรองในบริบทของสนามแบบใหม่ที่รัฐสร้างขึ้น ก็จำเป็นต้องเข้าร่วมและขอเอา ทรัพยากรต่าง ๆ เท่าที่มีและแสวงหาได้มาเป็นทุนในการต่อสู้ ต่อรอง หรือแม้กระทั่งเอาตัวรอด กระบวนการประกอบสร้างความเป็นสนามของชาติพันธุ์จึงประกอบได้ด้วยผู้แสดงหลักสองฝ่ายคือ ฝ่ายรัฐกับฝ่ายกลุ่มชาติพันธุ์ หากพิจารณาตามแนวคิดสนามของบูดีเยอร์แล้วปฏิเสธไม่ได้ว่าทั้ง สองฝ่ายต่างมีส่วนร่วมในการประกอบสร้างสนามของความเป็นชาติพันธุ์ในช่วงเวลาต่างๆ ผ่าน กระบวนการต่อสู้ ต่อรอง ขั้วเดียวกันในสนามอย่างเข้มข้น การพิจารณาถึงกระบวนการประกอบ สร้างสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในงานวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการอธิบายให้เห็นกระบวนการ ประกอบสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงของผู้แสดงทุกฝ่ายนั่นเอง

ส่วนที่ 3 ฮาปัทสกะเหรี่ยง: พลวัตของความเป็นกะเหรี่ยง

เมื่อกล่าวถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ประเด็นหนึ่งที่มักถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาคือสิ่งที่ เรียกว่าลักษณะเฉพาะ ลักษณะเด่น หรืออัตลักษณ์ของชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มเพื่อจำแนกแยกแยะค

ความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ คำว่าอัตลักษณ์ (identity) นั้น มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคือ คำว่า identitas ซึ่งแต่เดิมนั้นใช้คำว่า idem มีความหมายว่า เหมือนกัน (the same) อย่างไรก็ตามตามความหมายของคำว่าอัตลักษณ์ หรือ identity ตามภาษาอังกฤษนั้นให้ความหมายไว้ในสองนัยยะคือ การตีความหมายเหมือนกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ และการเปรียบเทียบกันระหว่างคนหรือสิ่งของในสองแง่มุมมอง จากความหมายทั้งสองนัยยะดังกล่าว เจนกินส์ (Richard Jenkins) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าอัตลักษณ์มิใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวของมันเอง หรือกำเนิดมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา (Richard Jenkins, 1996) สอดคล้องกับ Peter Berger and Thomas Luuckmann (1966) ที่อธิบายว่าอัตลักษณ์นั้นถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม อาจมีความคงที่ ปรับเปลี่ยน หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนรูปแบบไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของความเข้าใจและการรับรู้ว่าเป็นใครและคนอื่นต่างจากเราอย่างไร ซึ่งถูกประกอบสร้างขึ้นและดำรงอยู่ โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้าง และสืบทอดอัตลักษณ์ ขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนหรือกลุ่มคนอื่นๆ ด้วย การศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์นั้นจะมีทั้งอัตลักษณ์ที่เป็นระดับปัจเจก (individual) และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (collective) ในระดับปัจเจกบุคคลหนึ่งอาจมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตนเอง เช่น เพศสภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ ชาติ ช่วงชั้นทางสังคม อาชีพ ศาสนา เป็นต้น ส่วนอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มนั้น จะถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกภายในกลุ่ม ทั้งนี้บนความเหมือนกันของกลุ่มนั้นย่อมมีความแตกต่างกับกลุ่มอื่นมากำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มตนด้วย ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นลักษณะอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกในสังคมเดียวกัน ซึ่งแตกต่างออกไปจากกลุ่มอื่นๆ

การพิจารณาการสร้างอัตลักษณ์ (identity) ของกลุ่มคนในสังคมนั้น มักถูกนำเสนอให้เห็นได้ใน 2 แนวทางคือ ตัวตนที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์กับโลก ผู้คน และสิ่งรอบๆ ตัว กล่าวคือ โครงสร้างสังคมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมและการแสดงออกที่เกี่ยวข้อง บทบาท หน้าที่ และความสัมพันธ์ทางสังคมของปัจเจกต่อคนอื่นๆ ในสังคม (social structure determinism) ซึ่งเป็นสิ่งที่ เอมีล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) นักคิดทางสังคมวิทยาแนวโครงสร้างการหน้าที่ (Structural Functionalism) เสนอว่า สังคมมนุษย์เป็นไปตามกฎเกณฑ์เช่นเดียวกับกฎธรรมชาติของฟิสิกส์หรือชีววิทยา เดอร์ไคม์ จึงได้เสนอแนวคิดสำคัญเรื่องข้อเท็จจริงทางสังคม (social fact) เนื่องจากมองว่า การกระทำของคนเกิดขึ้นจากสิ่งที่อยู่ภายนอก มีอำนาจบังคับหรือควบคุมการกระทำของคน ปรากฏในรูปของกฎ (laws) ที่ไม่ใช่กฎหมายแต่เป็นกฎเกณฑ์ความประพฤติทั่วไปที่

คนทำตามโดยไม่รู้ตัว และเข้าไปอยู่ภายในตัวคนได้จากกระบวนการเรียนรู้หรือการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ผ่านครอบครัว สถาบันการศึกษา ศาสนา หรือสังคม ที่จะมีกฎเกณฑ์ให้คนทำตามตั้งแต่วัยเด็ก ภายใต้ทัศนะของเดอร์ไคม์ จึงมองว่าสังคมเป็นสิ่งที่มีความอยู่จริง และมีอำนาจเหนือการกระทำของคนเป็นสิ่งที่คอยกดบังคับคน (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) สอดคล้องกับสจิวต ฮอลล์ (Stuart Hall) อธิบายว่า ความเป็นตัวคนนั้นเกิดจากการเชื่อมร้อยประกอบเข้ากันจากหลายๆ ส่วนที่รวมกันขึ้นภายใต้บริบทหรือสถานการณ์หนึ่ง เพื่อแสดงออกของปัจเจกในลักษณะหนึ่ง แต่ในอีกสถานการณ์ปัจเจกอาจแสดงออกในอีกรูปแบบหนึ่งก็ได้ขึ้นอยู่กับบริบทที่เชื่อมร้อยขึ้น ส่วนปัจเจกจึงเป็นผู้มีความสามารถในการตอบโต้เปลี่ยนแปลงสถานการณ์ ตัวคนจึงมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ไม่คงที่ตายตัว เลื่อนไหลไปตามสถานการณ์ ขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อม การกล่าวเช่นนี้จึงแสดงให้เห็นว่าตัวคนเป็นผลผลิตทางสังคมที่เป็นกระบวนการ สังคมกำหนดปัจเจกภายใต้บริบทสังคม และการตีความของปัจเจกที่มองตัวเองในลักษณะที่สัมพันธ์กับกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคม ภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์และสังคมในแต่ละช่วงเวลาและสถานการณ์ (รัตนบุญมัญญะ, 2546)

ทั้งนี้การมองตัวตนและการกระทำของบุคคลในลักษณะที่ถูกกำหนดโดยโครงสร้างนั้น เป็นการสนใจพฤติกรรมและการกระทำในลักษณะของการรวมกลุ่มทางสังคม เช่น การมองว่าคนจะปฏิบัติหรือกระทำการบางอย่าง ก็ต่อเมื่ออยู่ในพิธีกรรมที่ถูกกำหนดขึ้นจากกฎประเพณีหรือวัฒนธรรมที่ยึดถือร่วมกัน จึงพิสูจน์ให้เห็นว่าสังคมนั้นมีการดำรงอยู่จริง (social fact) ตัวคนและการกระทำของบุคคลภายใต้แนวคิดนี้จึงไม่ได้ถูกสนใจการกระทำ (action) ของคนโดยตรง แต่เป็นการสนใจเพื่อทำความเข้าใจสังคมของผู้คนมากกว่า ดังปรากฏความสนใจเกี่ยวกับคนกะเหรี่ยง ที่ได้ถูกสนใจในฐานะที่ปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยนำเสนอผ่านการปฏิบัติตามพิธีกรรม ความเชื่อ วิถีวัฒนธรรม เพื่อยืนยันให้เห็นตัวตนและการกระทำของคนกะเหรี่ยงว่ามีอยู่จริง การกล่าวถึงคนกะเหรี่ยงจึงมักสัมพันธ์กับบริบทและสถานการณ์ที่เป็นเงื่อนไขต่อการปรากฏขึ้นของคนกะเหรี่ยง เช่น ในยุคสมัยแรกเริ่มของการนำแนวคิดการพัฒนาเข้ามาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ คนกะเหรี่ยงได้ถูกสร้างขึ้นให้รับรู้ในฐานะผู้ที่อยู่ห่างไกลเมือง เป็นกลุ่มคนล้าหลัง ที่ต้องได้รับการช่วยเหลือ ซึ่งเป็นคู่ตรงข้ามของความเจริญหรือทันสมัย ตัวคนและการกระทำของคนกะเหรี่ยงจึงถูกรับรู้ในฐานะกลุ่มคนที่ต้องได้รับการช่วยเหลือและก่อให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนาประเทศในหลายๆ ด้าน ขณะเดียวกันภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาประเทศ คนกะเหรี่ยงก็ได้ตอบโต้ เพื่อปรับเปลี่ยนตนเองให้สอดคล้องกับบริบทเงื่อนไขทางสังคม การเมืองที่เปลี่ยนไป โดยได้นำเอาแนวคิดสิทธิมนุษยชนและการส่งเสริมสิทธิชุมชน ขึ้นเป็นกรอบ

ในการสร้างปฏิบัติการเพื่อยืนยันตัวตน และอัตลักษณ์ใหม่ๆ เพื่อให้เป็นที่รับรู้และยอมรับในฐานะผู้ถูกกระทำจากการพัฒนา การถูกละเมิดและวิตรอนสิทธิต่างๆ การอธิบายตัวตนคนกะเหรี่ยงภายใต้แนวคิดโครงสร้างหน้าที่ จึงนำเสนอให้เห็นว่าคนกะเหรี่ยงนั้นถูกกำหนดสร้างจากโครงสร้างทางสังคม ที่คอยควบคุมกำกับการกระทำ ซึ่งจะปรากฏและเกิดขึ้นจากเงื่อนไขและบริบทสังคมภายนอกที่เป็นโครงสร้างที่คอยกำหนดตัวตนและอัตลักษณ์ของคนกะเหรี่ยงให้เลือนไหล

การวิจัยนี้จึงสนใจการสร้างอัตลักษณ์ (identity construction) ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นการแสดงออกถึงความพยายามของคนในสังคมเพื่อแสวงหาพื้นที่ทางสังคมและการแสดงออกทางวัฒนธรรม (social and cultural space) เพื่อเรียกร้องสิทธิในการดำรงอยู่อย่างแตกต่าง และมีความเสมอภาคกับกลุ่มชนอื่นๆ การสร้างอัตลักษณ์จึงเป็นผลมาจากการปรับตัวของผู้คนภายใต้กระแสของการเปลี่ยนแปลงสังคมในกระบวนการโลกาภิวัตน์ ที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มชนต่างๆ ในสังคมที่ยังไม่ลงตัว ชาวกะเหรี่ยงจึงมีความพยายามสร้างตัวตนขึ้นมา เพื่อยืนยันสิทธิของตนเองและสร้างพื้นที่ทางสังคม ตลอดจนปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกลุ่มอื่นๆ ให้กลุ่มของตนมีที่ยืนในสังคม และไม่ถูกเบียดขับให้เป็นชายขอบ (อานันท์ กาญจนพันธุ์และมิ่งสรรพชาวดะฮาด, 2534) รูปแบบการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อแสดงตัวตนในปัจจุบัน ยังเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปรับตัวของผู้คนต่อวิถีชีวิตในสังคมสมัยใหม่ ภายใต้กระบวนการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ และระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งมีลักษณะที่ซับซ้อน และหลากหลาย มีทั้งการเคลื่อนไหวเพื่อแสดงตัวตนในลักษณะที่มีการจัดตั้งเป็นองค์กร มีเครือข่าย เป็นขบวนการใหญ่โต หรืออาจจะเป็นการปฏิบัติการต่อสู้ดิ้นรนในวิถีชีวิตประจำวัน (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2540) ดังนั้นการศึกษานี้จึงนำเอาแนวคิดฮาบิทัส (habitus) ของบูดีเยอร์มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการอธิบายความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่ถูกประกอบสร้างจากโครงสร้าง (structured) และขณะเดียวกันก็ประกอบสร้าง (structring) ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้ปรากฏขึ้นและดำรงอยู่

การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

ในแวดวงมานุษยวิทยาได้มีการศึกษาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ (ethnicity) และ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) เริ่มมาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1950 ต่อต้น ทศวรรษ 1960 โดยพบว่า แต่ละกลุ่มชนนั้นจะมีลักษณะและรูปแบบของวัฒนธรรมเฉพาะ (cultural traits) ที่เป็นของตัวเองในการบ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ (Raoul Naroll, 1964) ขณะเดียวกันก็มีการนำเสนอให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นั้นเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด (primordial attachments) เป็นต้นว่า ความผูกพันของระบบเครือญาติ ศาสนา ภาษา และพฤติกรรมทางสังคม เป็นลักษณะร่วมและมี

ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มคนเดียวกัน (Clifford Geertz, 1973) ซึ่งยังคงเป็นลักษณะของการอธิบายอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่แน่ชัด ที่ไม่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากในบริบทชีวิตที่ดำเนินไปนั้นความเป็นชาติพันธุ์ใดๆ ย่อมมีพลวัตของกลุ่มคนและวัฒนธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นการข้ามไปมาระหว่างชาติพันธุ์และวัฒนธรรมได้ (Fredrik Barth, 1969) นอกจากนี้ในการที่สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ จะบอกว่าตัวเองเป็นใครนั้น ต้องขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่พวกเขามีอยู่กับกลุ่มอื่นๆ ด้วย (Micheal Moerman, 1965)

ทั้งนี้คายส์ (Keyes, 1976) นำเสนอว่าอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการหล่อหลอมที่มีความยาวนานของความรู้ร่วมกันในสายเลือด (shared descent) เช่น การใช้ภาษาเดียวกันของสมาชิกภายในกลุ่ม เรื่องเล่า นิทานปรัมปรา รวมถึงบริบททางประวัติศาสตร์ที่สมาชิกเชื่อว่ามีจุดกำเนิดและประสพร่วมกันมา นอกจากนี้ในการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยังเกี่ยวข้องกับบริบทความสัมพันธ์ของรัฐชาติสมัยใหม่ ส่วนนิโคลัส แทป (Nicholas Tapp, 1989) เสนอว่า จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) โดยคนในกลุ่มชาติพันธุ์จะเลือกเอาบางสถานการณ์หรือเรื่องราวบางเรื่องที่มีนัยยะสำคัญต่อตนเอง (อาจเป็นความจริงหรือไม่เป็นจริงในประวัติศาสตร์) มาทำให้เป็นความจริงทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ในการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยังสามารถทำความเข้าใจผ่านกระบวนการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านพิธีเรื่องเล่า ตำนาน บทเพลง และอื่นๆ ที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะแสดงให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ทั้งนี้เพื่อสื่อให้เห็นว่าตัวเองไม่เหมือนคนอื่น และในบางครั้งก็ถูกแย่งชิงและทำลายล้างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จึงมีทั้งความเหมือน ความต่าง ความร่วมมือ และความขัดแย้ง ซึ่งประกอบสร้างเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ

ความสำคัญของการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ จึงเป็นทั้งการสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ที่มีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ขณะเดียวกันก็เป็นการกล่าวถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยในอดีต ทั้งความขัดแย้งและการพึ่งพาอาศัยกัน เนื้อหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มุ่งสร้างเจ็บบวด เจ็บแค้นทางจิตใจให้กับสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ และต้องการแยกความเป็น “เขา” เป็น “เรา” ให้ชัดเจน นอกจากนี้เนื้อหายังแฝงไว้ด้วยความหวังว่าสักวันหนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองจะได้ในสิ่งที่สูญเสียไปนั้นกลับมา (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2547) การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยัง

เป็นกระบวนการและเนื้อหาที่ปฏิบัติซ้ำแล้วซ้ำเล่าในชีวิตประจำวัน เป็นกระบวนการทางสังคมในการผลิตซ้ำ (reproduction) ทางอุดมการณ์ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลต่อการซึมซับความรู้สึกนึกคิดและสร้างอุดมการณ์ของความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทั้งสิ้น โดยถ่ายทอดผ่านสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์รุ่นแล้วรุ่นเล่า แม้จะมีการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมหรือแนวปฏิบัติบางอย่างให้สอดคล้องกับยุคสมัย และมีการพัฒนารูปแบบในการนำเสนอใหม่ๆ เช่น การจัดพิมพ์เผยแพร่เนื้อหาและขั้นตอนต่างๆ ของพิธีกรรมในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์, การถ่ายทอดผ่านวิดีโอ เหล่านี้ถือเป็นช่องทางใหม่ๆ ในการนำเสนอและสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ที่จะส่งผลต่อการซึมซับอุดมการณ์ความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนต่อไป

การพิจารณาอัตลักษณ์และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในลักษณะที่กล่าวมาข้างต้น ได้นำเสนอให้เห็นการสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นผลมาจากอิทธิพลของโครงสร้างทางสังคมเป็นหลัก ซึ่งนำเสนอให้เห็นความเป็นแก่นแท้ (essential) เช่น การนำมาพิจารณาอัตลักษณ์และการประกอบสร้างของชาวกะเหรี่ยงภายใต้กรอบอิทธิพลจากโครงสร้างนั้น จะพบว่าสิ่งที่นำเสนอโน้นจะมีลักษณะเป็นวัตรวิสัย ผ่านการอธิบายคุณลักษณะความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงว่าเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในป่า ใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรป่าไม้เพื่อการดำรงชีวิต ทำการเกษตรแบบไร่หมุนเวียน และเก็บหาของป่าเพื่อดำรงชีพ ภาพแทนของคนกะเหรี่ยงจึงถูกนำเสนอและมีแนวโน้ม (disposition) ที่จะแสดงให้เห็นการเป็นกลุ่มคนที่มีวิถีแบบดั้งเดิม (traditional) มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย มีจิตสำนึกและแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ผูกพันอยู่กับป่าและธรรมชาติ ขณะเดียวกันในอีกด้านหนึ่งความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงยังถูกนำเสนอในลักษณะที่สัมพันธ์กับปัญหาในหลายๆ ด้าน สอดคล้องตามบริบทของแต่ละช่วงเวลาในประวัติศาสตร์การพัฒนาประเทศ เช่น เป็นกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด, เป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่า, เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ (ในยุคลัทธิคอมมิวนิสต์แผ่ขยายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้), พร้อมปัญหาการสูญเสียด้านอัตลักษณ์ วัฒนธรรมและภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตลอดจนปัญหาการเข้าไม่ถึงสิทธิสวัสดิการด้านต่างๆ ของรัฐ ทั้งในด้านการจัดการศึกษา การบริการสาธารณสุข และประเด็นสำคัญที่มีการถกเถียงเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในหลายพื้นที่ชุมชนคือ สิทธิในการการใช้ประโยชน์และดำรงอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติ (ที่ดินและป่าไม้) เนื่องจากปัจจุบันรัฐได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดังปรากฏการประกาศใช้แนวนโยบายและมาตรการการจัดการป่าผ่านกฎหมายอนุรักษ์ ส่งผลให้พื้นที่ป่าที่เป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ใช้ประโยชน์ของชุมชนกะเหรี่ยงกลายเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ภายใต้กรอบกฎหมายที่รัฐประกาศขึ้น ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่อุทยาน

แห่งชาติ (พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า (ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535) รวมถึงป่าอนุรักษ์ในรูปแบบวนอุทยาน, สวนพฤกษศาสตร์, และสวนรุกขชาติ เหล่านี้เป็นพื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้คุณค่าของการอนุรักษ์/รักษาทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเป็นสำคัญ ส่งผลให้ชุมชนกะเหรี่ยงในหลายพื้นที่ไม่สามารถดำเนินชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เกิดเป็นความขัดแย้งที่นำมาสู่การเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิเพื่อคุ้มครองและอนุรักษ์วิถีของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

เมื่อพิจารณาการนำเสนอตัวตนของคนกะเหรี่ยงในบริบทสังคมไทยผ่านความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงปรากฏความไม่ลงรอยของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งถูกประกอบสร้างขึ้นอย่างเป็นพลวัตภายใต้ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับโครงสร้างทางสังคมตามบริบทเวลาและเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนด ขณะเดียวกันในการทำความเข้าใจในบางแง่มุมภายใต้กลุ่มทฤษฎีสังคมศาสตร์หลังสมัยใหม่ที่ไม่เชื่อการกำหนดสร้างจากโครงสร้าง และให้ความสำคัญกับการเป็นองค์ประธาน (subject) ของคนกะเหรี่ยง ในการประกอบสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ซึ่งนำเสนอให้เห็นการกำหนดสร้างนิยาม ความหมายและตัวตน ที่เป็นคู่ตรงข้ามกับการกำหนดสร้างจากโครงสร้างทางสังคม ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงจากการถูกเอียงภายใต้วิธีคิดแบบคู่ตรงข้ามดังกล่าว บูดิเยอร์ได้นำเสนอแนวคิดที่ว่าด้วย “ทฤษฎีแห่งการปฏิบัติ” (theory of practice) ที่นำเสนอให้เห็นว่าบุคคลนั้นมีปฏิสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก โดยสามารถศึกษาผ่านมโนทัศน์ที่ว่าด้วย “ฮาบิตัส” (habitus) ในการศึกษาซึ่งสนใจที่จะศึกษาความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ภายในพื้นที่หรือสนามชาติพันธุ์ (Ethnic field) ที่มีกฎ กติกา กรอบคุณค่าในการอธิบายความเป็นหรือไม่เป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เพื่อที่จะกำหนดตำแหน่งของปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร และสถาบันที่อยู่ภายในสนาม ที่มีการต่อสู้ แข่งขันช่วงชิงทรัพยากร (ทุน) เพื่อดำรงตำแหน่งของตนและช่วงชิงที่จะก้าวไปสู่ตำแหน่งที่สูงสุดในสนาม ในการเป็นผู้ครอบงำหลัก (dominant) ในสนามชาติพันธุ์ ดังนั้นเพื่อนำเสนอให้เห็นตัวตนของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในลักษณะที่เป็นพลวัต มีการเคลื่อนไหวช่วงชิง ต่อสู้ ต่อรอง และปรับใช้กลยุทธ์ (strategy) ภายใต้ความสัมพันธ์ (interact) และทุน (capital) กับผู้กระทำ (actors) ในตำแหน่งอื่นๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จึงนำกรอบแนวคิดฮาบิตัสของบูดิเยอร์มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ซึ่งสามารถนำเสนอให้เห็นความหมาย และระดับการวิเคราะห์ฮาบิตัสชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ได้ดังนี้

ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ในมุมมองฮาบิทัสของบูดีเยอร์

ฮาบิทัส (habitus) เป็นคำภาษาละตินที่บูดีเยอร์นำมาใช้ เพื่อแสดงถึงตัวแบบชนิดหนึ่งที่มีลักษณะเป็นโครงสร้างอยู่ในตัวคน (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) ในหนังสือ Outline of a Theory of Practice ได้ปรากฏการให้นิยามของฮาบิทัส (Bourdieu, 1977, 72) ดังนี้

ฮาบิทัส เป็นระบบความโน้มเอียงทางอุปนิสัย ที่คงทนยาวนาน สามารถปรับเปลี่ยนระดับได้ โดยยังคงรักษาโครงสร้างเดิมเอาไว้ เป็นทั้งโครงสร้างที่ถูกสร้างขึ้นและเป็นเงื่อนไขล่วงหน้าในการทำหน้าทีเป็นผู้วางโครงสร้าง กล่าวคือ ฮาบิทัสเป็นหลักแห่งการก่อกำเนิดและวางโครงสร้างให้แก่การปฏิบัติและสร้างภาพแทนความจริง ซึ่งอาจ ถูกทำให้เป็นกฎ และ เป็นผู้วางกฎอย่างเป็นภาวีสัย โดยมีได้เป็นผลมาจากการยอมจำนนต่อกฎเกณฑ์ใดๆ สามารถปรับตัวไปตามจุดมุ่งหมายของตัวมันเองได้อย่างเป็นภาวีสัย โดยปราศจากการคาดคะเนในการมุ่งไปสู่จุดสิ้นสุดอย่างรู้สำนึกหรือปราศจากการแสดงออกซึ่งการควบคุมให้ทำงานเพื่อบรรลุจุดหมาย

จากความหมายที่กล่าวในข้างต้น จะพบว่าฮาบิทัสนั้นเป็นโครงสร้างที่อยู่ภายในตัวคน เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างร่างกายกับการปฏิบัติของคน ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน, คนกับสภาพแวดล้อมและปรากฏการณ์ทางสังคม เกิดเป็นการเรียนรู้หรือที่เรียกว่ากระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ภายในคน

ทั้งนี้บูดีเยอร์อธิบายว่าการเกิดขึ้นของฮาบิทัสนั้นเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นในลักษณะของการเลียนแบบจากตัวแบบ (model) แต่จะเป็นการเลียนแบบการกระทำของบุคคล ดังนั้นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นฮาบิทัสขึ้นในทุกๆ สังคมจึงไม่ใช่การเรียนรู้แบบในระบบโรงเรียนที่มีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างซ้ำๆ ทำให้สามารถทำนายความก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง แต่จะเป็นการเรียนรู้อย่างเป็นระบบที่รวมอยู่กับการปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่ไม่ต้องบอกหรือสั่งให้ทำเหมือนในห้องเรียน ซึ่งกิจกรรมแต่ละอย่างล้วนเป็นการฝึกฝนให้ได้เรียนรู้โครงสร้างสังคมภายในกลุ่มหรือเผ่าพันธุ์ของตน ผ่านกฎเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีกรรม ประเพณีในแต่ละช่วงเวลา ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนอื่น ๆ ในครอบครัวและชุมชน ที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติหรือกระทำด้วยตนเอง ผ่านการเลียนแบบการกระทำของคนอื่นทั้งสิ้น (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) โครงสร้างทางสังคมจึงมีอิทธิพลในการกำหนดการกระทำของคน หากแต่คนก็ไม่ได้ถูกกำหนดโดยโครงสร้างสังคมเพียงอย่างเดียว แต่ยังถูกกำหนดโดยความรู้สึกหรือความเคยชินของตนเองอีกด้วย กล่าวอีกนัยยะหนึ่งได้ว่าอารมณ์ความรู้สึกนั้นมีอิทธิพลเหนือการกระทำของคนมากกว่าโครงสร้างสังคมภายนอก ซึ่งเป็นกลไกการทำงานที่เป็นโครงสร้างที่เกิดขึ้นภายในตัวคนหรือที่บูดีเยอร์เรียกว่า ฮาบิทัส

ดังนั้นโครงสร้างที่เกิดขึ้นในตัวคนจะมีลักษณะค่อยๆ สัมผัสผ่านการปฏิบัติมาตั้งแต่กำเนิด จนกลายเป็นนิสัย ความเคยชิน เป็นความโน้มเอียงหรือแนวโน้มที่จะทำหรือคิดในแบบใดแบบหนึ่ง ฮาบิทัสจึงเป็นระบบความโน้มเอียงอย่างหนึ่งที่แสดงออกผ่านการปฏิบัติทั้งบุคคลิกท่าทาง การพูด อารมณ์ ความรู้สึก ฯลฯ และเป็นโครงสร้างที่ถูกสร้างขึ้นจากการสังเคราะห์กันระหว่างโครงสร้างทางสังคมและการปฏิบัติของคน ที่ก่อให้เกิดแนวโน้มการปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลในการรักษาและดำรงความชาติพันธุ์ได้เช่นกัน อย่างไรก็ตามฮาบิทัสก็ไม่ได้เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวพันกับกลุ่มและชนชั้นภายใน เนื่องจากฮาบิทัสนั้นเกิดมาจากการเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ในรูปแบบของพฤติกรรมรวมหมู่ ฮาบิทัสจึงเป็นผลมาจากโครงสร้างที่ถูกสะสมร่วมกันมา ขณะเดียวกันฮาบิทัสก็เกิดขึ้นในสนาม (field) เฉพาะ ที่มีกฎเกณฑ์ กติกา เงื่อนไขที่กำหนด ควบคุมของการแข่งขัน ช่วงชิงผลประโยชน์ของผู้เล่นในสนาม ซึ่งแต่ละคนจะมีการปรับกลยุทธ์ที่แตกต่างขึ้นอยู่ตำแหน่งแลทรัพยากรหรือทุน (capital) ที่ตนครอบครอง ดังนั้นเมื่อสภาพภายในสนามเปลี่ยนไป เช่น กฎเกณฑ์ กติกา เงื่อนไขที่กำหนด ควบคุมของการแข่งขัน ช่วงชิงผลประโยชน์ของผู้เล่นในสนาม เปลี่ยนไปก็จะก่อให้เกิดการสร้างฮาบิทัสขึ้นมาใหม่ของผู้แสดงในสนาม การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้จึงทำให้อัตลักษณ์ของชุมชนกะเหรี่ยงไม่หยุดนิ่งแต่มีความเป็นพลวัต ซึ่งในกรณีของการศึกษานี้จะมุ่งให้ความสนใจที่พลวัตของความเป็นกะเหรี่ยงของผู้เล่นฝ่ายที่เป็นชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายใต้การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยเท่านั้น

ส่วนที่ 4 แนวคิดเรื่องทุนกับปฏิบัติการและการต่อรองความหมายในสนาม

ภายใต้กรอบแนวคิดสนามของบูดีเยอร์ ได้แสดงให้เห็นว่าผู้เล่นหรือผู้แสดง (actors) ภายในสนามมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งถูกกำหนดจากทุนที่ผู้เล่นในแต่ละตำแหน่งครอบครอง กล่าวคือ ในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของผู้เล่นภายในสนาม บูดีเยอร์ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับทุน (capital) เพื่อใช้ในการจัดจำแนกความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำการ (actors) โดยแบ่งทุนออกเป็น 4 ประเภท คือ ทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนสัญลักษณ์ ซึ่งทุนเหล่านี้จะมีความเฉพาะสอดคล้องตามสนามนั้นๆ (field specific capital) การครอบครองทุน การแสวงหาทุน และการใช้ทุนที่สอดคล้องกับสนามนี้เองที่จะทำให้เกิดปฏิบัติการและการต่อรองความหมายในสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งในการที่จะทำความเข้าใจปฏิบัติการและการต่อรองดังกล่าวจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในรูปแบบของทุนที่เป็นแบบของอำนาจ (form of power) ซึ่งผู้แสดงในสนามนำมาใช้เพื่อการปฏิบัติการและการต่อรองความหมายในสนามได้

ทุน (capital) กล่าวโดยทั่วไปมักมีความเข้าใจว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าขาย แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มีการสะสมและสร้างผลกำไร ผ่านกลไกและกฎเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งมาร์กซ์ ถือเป็นผู้ที่ให้ความหมายของทุนได้อย่างกระจ่างชัด โดยนำเสนอให้เห็นว่า ทุนนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับชนชั้นทางสังคม มีคุณสมบัติที่สามารถสั่งสมปริมาณเพื่อเพิ่มมูลค่าได้ เป็นเครื่องสร้างความแตกต่างทางชนชั้นระหว่างผู้ครอบครองทุนกับผู้ใช้แรงงาน การอธิบายเกี่ยวกับทุนของมาร์กซ์ จึงสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ที่เป็นระบบการผลิตสินค้าเพื่อการค้าขาย แลกเปลี่ยน และมุ่งผลกำไร โดยมีกระบวนการสั่งสมทุน (accumulation) เป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญ ผลจากการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยระบบทุนนิยมจึงทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบชนชั้นแรงงาน มาร์กซ์จึงได้วิเคราะห์ให้เห็นกลไกของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยเสนอให้เห็นว่า ทุนนั้นมีอยู่ 2 ประเภทคือ ทุนคงที่และทุนแปรผัน กล่าวคือ ทุนคงที่ (constant capital) ได้แก่ ปัจจัยการผลิตที่ไม่ใช่คน ไม่ว่าจะเป็นโรงงานหรือเครื่องจักรมูลค่าของประเภทนี้จะไม่เปลี่ยนแปลง และจะถูกถ่ายโอนไปสู่สินค้า ส่วนทุนแปรผัน (variable capital) ได้แก่ ค่าจ้างแรงงาน มูลค่าที่ได้กลับมากจากการลงทุนประเภทนี้จะมีการเปลี่ยนคือ มูลค่าส่วนเกิน (surplus value) ของสินค้า หรือกำไร อันเป็นผลจากการที่เจ้าของทุนเอาเปรียบผู้ใช้แรงงานมากเกินไป มูลค่าของค่าจ้าง (ชนิดา เสงี่ยมไพศาลสุข, 2550) การพิจารณาทุนภายใต้กรอบแนวคิดของมาร์กซ์ จึงนำเสนอให้เห็นทุนในลักษณะที่สัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและการกดขี่ เอารัดเอาเปรียบระหว่างชนชั้น บุติเยอร์จึงได้นำแนวคิดนี้มาขยายขอบเขตมุมมองต่อการพิจารณาทุนในลักษณะกว้างขวางขึ้น โดยนำเสนอให้เห็นว่าทุนคือทุกรูปแบบของอำนาจ ทั้งด้านวัตถุ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม และด้านสัญลักษณ์ ปัจเจกบุคคลต่างใช้ทุนที่หลากหลายนี้ในการดำรงและเพิ่มเติมตำแหน่งในระดับสังคม

บุติเยอร์ได้นำเสนอให้เห็นว่าทุนนั้นเป็นแรงงานที่สะสม (accumulated labor) ที่สามารถปรากฏให้เห็นเป็นวัตถุหรือรูปธรรม หรือที่บุติเยอร์เรียก เกมส์ของสังคม ดังนั้นการพิจารณาทุนจึงไม่ใช่เกมส์ทางเกมส์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับโลกทางสังคมที่ทุกคนมีโอกาสอย่างเท่าเทียมต่อการได้รับชัยชนะจากการแข่งขันที่เป็นไปอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ ทุกคนมีทุนที่เท่าเทียมกันในทุกด้าน แต่ในโลกของความเป็นจริงมักไม่เป็นเช่นนั้น โอกาสของชัยชนะมักจะอยู่กับคนที่ครอบครองทุนที่เหนือกว่าเสมอ ในสนามที่เป็นโลกทางสังคมจึงเกิดการต่อสู้ ต่อรอง หยิบฉวยดัดแปลงทุนที่ตนมีด้วยกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้ได้รับชัยชนะหรือผลประโยชน์สูงสุดจากสนาม ทุนจึงมีศักยภาพที่จะสร้างกำไรและขยายตัวอันเป็นการแสดงให้เห็นความไม่เท่าเทียม กระจายไป

ตามโครงสร้างของโลกทางสังคม ดังนั้นแบบของทุนและการกระจายทุนในสนามจึงแสดงให้เห็นแบบและการกระจายของอำนาจด้วย

ในการวิเคราะห์การประกอบสร้างสนามชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นการนำแนวคิดทุนของบูดีเยอร์มาใช้เป็นกรอบในพิจารณาและวิเคราะห์ทุนที่ปรากฏในสนามชาติพันธุ์ โดยเป็นการวิเคราะห์ทุนใน 4 ลักษณะตามบูดีเยอร์เสนอไว้ ได้แก่

1) **ทุนทางเศรษฐกิจ** (economic capital) เป็นการกล่าวถึง รายได้ ทรัพย์สิน ที่ถูกสั่งสมเอาไว้ สามารถปรับเปลี่ยนรูปลักษณะทางวัตถุ เพื่อแสดงให้เห็นความมั่งคั่งของผู้ครอบครองทุนนี้ไว้ เช่น การเปลี่ยนเป็นอสังหาริมทรัพย์ อาคารบ้านเรือน เครื่องประดับ ดังนั้นทุนประเภทนี้จึงมีลักษณะที่ปรากฏเห็นได้อย่างชัดเจน สามารถคิดคำนวณปริมาณและมูลค่า ตลอดจนสามารถโยกย้ายไปยังสนามอื่นๆ ได้ (กาญจนา แก้วเทพและสุชสม หินวิมาน, 2551) ในความหมายและลักษณะของทุนเศรษฐกิจดังกล่าวยังเป็นเพียงการอธิบายทุนผ่านลักษณะที่เป็นวัตถุวิสัย บูดีเยอร์จึงได้ขยายขอบเขตให้เห็นทุนในลักษณะที่อื่นๆ ที่มีการกระจายตัวอยู่ทั่วไป และถือเป็นพลังอำนาจหนึ่งในการเคลื่อนตัวไปภายในสนาม โดยนำเสนอให้เห็นว่านอกจากทุนเศรษฐกิจยังมี

2) **ทุนทางวัฒนธรรม** (cultural capital) ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับการหล่อหลอมและเรียนรู้จากสังคมจนกลายเป็นคุณสมบัติติดตัว เช่น ความรู้ที่ได้รับการจากสถาบันการศึกษา, บุคลิก ทำทางการแสดงออก การใช้ภาษา อันเป็นผลจากกระบวนการขัดเกลาและถ่ายทอดวัฒนธรรมของครอบครัว ชุมชน สังคมที่อยู่อาศัย ตลอดจนทุนวัฒนธรรมที่ปรากฏผ่านหนังสือ รูปภาพ หรือใบประกาศนียบัตร ซึ่งเป็นทุนที่สามารถนำมาปรับใช้เพื่ออำนาจการต่อรองทางสังคม

อย่างไรก็ตามในการอธิบายและนำเสนอให้เห็นทุนทางวัฒนธรรมนั้น บูดีเยอร์นำเสนอให้เห็นว่าการดำรงอยู่ของทุนทางวัฒนธรรมสามารถพิจารณาได้ใน 3 สถานะ คือ **ทุนทางวัฒนธรรมในสถานะ embodied status** กล่าวคือ ทุนทางวัฒนธรรมถูกทำให้เป็นความรู้ที่เป็นที่ต้องการของทุนและแรงงาน เป็นเงื่อนไขและกระบวนการที่ทำให้เกิดการดำเนินไปอย่างไม่รู้ตัว เช่น การที่ทุนทางวัฒนธรรมต้องการให้โรงเรียนเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่สอนหรือสร้างคุณสมบัติทางการศึกษา ซึ่งในมิติทางเศรษฐศาสตร์คือการสร้างทุนมนุษย์ (human capital) เพราะการสร้างมนุษย์ให้มีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับความต้องการและเงื่อนไขทางเศรษฐศาสตร์คือการลงทุนในมนุษย์ผ่านระบบการศึกษา ดังนั้นคนจึงเป็นทุนแบบหนึ่ง การเปรียบเทียบกับทุนทางเศรษฐกิจอาจไม่ปรากฏความชัดเจนหรือรูปธรรมที่มองเห็นได้ เพราะความรู้ถูกฝังอยู่ในตัวคน ซึ่งได้รับมาจากการเรียนรู้ทางสังคม (socialization) ทุนทางวัฒนธรรมจึงมักเป็นสิ่งที่อยู่ภายใน แสดงออกมาในรูปของความสามารถหรืออำนาจบารมี (authority) ซึ่งกำหนดให้เป็นแบบแผนหรือแนวโน้มการ

ปฏิบัติของบุคคล ในการพิจารณาสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จะพบว่าทุนทางวัฒนธรรม ถูกสร้างมาเพื่อนำไปเป็นเงื่อนไขในสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง แสดงให้เห็นความเฉพาะเจาะจงของสนามที่มีความรู้เกี่ยวกับกะเหรี่ยงอย่างเป็นวัตถุวิสัยที่ปรากฏชัดเจน (objectification) ทำให้เกิดการตระหนักร่วมกันเกี่ยวกับการปฏิบัติและกระทำของคนกะเหรี่ยง ทุนทางวัฒนธรรมในลักษณะที่ฝังลึกอยู่ภายในร่างกาย (*embodied*) จึงถือเป็นทุนที่มีความสำคัญต่อการสร้างความคล้ายคลึงและแตกต่าง ตลอดจนทำให้เห็นแนวโน้มที่คงทนถาวรของตัวตนหรือองค์ประธาน (*subjected*) ว่าจะคิด จะพูด หรือแสดงกิริยาท่าทางอย่างไร เพื่อทำให้ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นปรากฏและดำรงอยู่ได้อย่างชัดเจน

ทุนทางวัฒนธรรมในสถานะ *objectified status* จะเห็นได้จากเครื่องมือหรือรูปวัตถุที่แสดงให้เห็นการสะสมความรู้เกี่ยวกับชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เช่น เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย ตำราหนังสือ ถือเป็นสิ่งที่ยืนยันความสามารถหรือสมรรถนะของการมีตัวตน (*subject*) และการตระหนักในสนาม (*recognition in the field*) ที่ปรากฏออกมาให้เห็น ช่วยสร้างให้เกิดอำนาจ (*authority*) ในสนาม เช่น การนำเสนอให้เห็นข้อมูลรายงาน สถิติจำนวนประชากรบนพื้นที่สูง ที่แสดงให้เห็นจำนวนประชากรกะเหรี่ยง โดยแบ่งออกเป็นพื้นที่จังหวัด อำเภอ และหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังสามารถพบในเอกสารงานวิจัยในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ที่สนใจศึกษาความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงผ่านเรื่องราวในประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม เครื่องแต่งกาย การใช้ภาษา การสะสมภูมิปัญญาของคนกะเหรี่ยง ตลอดจนการกำหนดให้มีแนวนโยบายและตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยยืนยันและแสดงให้เห็นการมีหรือปรากฏขึ้นของสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ทุนทางวัฒนธรรมในสถานะ *the institutionalized status* เป็นการแสดงให้เห็นการตระหนักเกี่ยวกับอำนาจความเป็นสถาบันอย่างเป็นทางการ การรับประกันความสามารถ การกำหนดความเชี่ยวชาญ หรือการกำหนดให้มีผู้ที่มิบทบาทหน้าที่ในสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง การพิจารณาทุนทางวัฒนธรรมในระดับสถาบัน โดยเฉพาะการมีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่ทำหน้าที่เฉพาะที่ช่วยให้เกิดการแสวงหาโอกาสที่จะแปลงทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นทุนทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนขึ้นผ่านการจ้างงาน การสนับสนุนเงินทุนสำหรับผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่ได้รับการยอมรับให้ทำหน้าที่ดำเนินงาน, โครงการที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทั้งในระดับบุคคลและองค์กร เช่น องค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณให้ดำเนินโครงการเกี่ยวกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งเป็นการแปลงทุนทางวัฒนธรรมที่ตนมี ภายใต้การสร้างยอมรับในความรู้และประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับคนกะเหรี่ยง จึงสามารถแปลงทุนทาง

วัฒนธรรมดังกล่าวให้เป็นทุนทางเศรษฐกิจในรูปแบบของเงินสนับสนุนโครงการ หรือค่าตอบแทน การดำเนินงานที่เกิดขึ้นในสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง นอกจากนี้เรายังสามารถพบทุนทาง วัฒนธรรมในสถานะของการเป็นสถาบันในรูปของการได้รับใบประกาศนียบัตรหรือใบรับรอง ประสิทธิภาพ ความเชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นรูปธรรมหรือความเป็นวัตถุในระดับสถาบัน ของทุนทางวัฒนธรรมให้ปรากฏชัดขึ้น

3) **ทุนทางสังคม (Social capital)** มักปรากฏในรูปแบบความสัมพันธ์ของคนใน สังคม (network) ในลักษณะที่เป็นเครือข่ายสัมพันธ์ ซึ่งเกิดจากความรู้ความเข้าใจและยอมรับใน สัญลักษณ์บางอย่างที่มีร่วมกัน ในการพิจารณาทุนดังกล่าวในสนามชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นการ วิเคราะห์และอธิบายให้เห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ถูกสร้างขึ้นนั้นได้ก่อให้เกิดความ ตระหนักรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นความจริงที่เห็นหรือเป็นอยู่ของเครือข่าย เช่น เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยงในชุมชนต่างๆ ที่กระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทยที่ร่วมกันขับเคลื่อนและ ดำเนินงานฟื้นฟูและอนุรักษ์วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง โดยใช้ทุนทางสังคมและทุนทาง วัฒนธรรมที่มีในอันที่จะเข้าถึงทรัพยากรในสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ความร่วมมือใน เครือข่ายจึงช่วยให้ผู้กระทำการ (actors) มองเห็นช่องทางที่จะเข้าถึงทุนเศรษฐกิจและทุน วัฒนธรรมใหม่ๆ ดังนั้นการพิจารณาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจึงถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการ สร้างสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เนื่องจากเครือข่ายทางสังคมจะมีความสนใจเกี่ยวกับ ประเด็นเฉพาะ ขณะเดียวกันก็จะเป็นการสะสมทุนทางสังคมไปพร้อมกันด้วย ผ่านปฏิบัติการแห่ง ความร่วมมือ การแลกเปลี่ยน ช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างผู้กระทำการในสนาม ซึ่งต่างแข่งขันและ แสวงหาประโยชน์จากการใช้ทุนที่ตนครอบครองในตำแหน่งที่ดำรงอยู่ภายในสนามความเป็นชาติ พันธุ์กะเหรี่ยง

4) **ทุนสัญลักษณ์ (symbolic capital)** เป็นการนำเสนอให้เห็นสถานะภาพ ชื่อเสียง เกียรติยศและการได้รับการยอมรับ ซึ่งได้มาจากพื้นฐานของทุนเศรษฐกิจที่แตกต่าง ที่ทำให้ปัจเจก บุคคลเหล่านั้นเข้าถึงและครอบครองทุนสัญลักษณ์ในระดับที่ไม่เท่าเทียมกัน ขณะเดียวกันการ ครอบครองทุนสัญลักษณ์ก็สามารถเปลี่ยนให้เป็นทุนเศรษฐกิจได้เช่นกัน ทั้งนี้ในกระบวนการ แปรเปลี่ยนทุนเศรษฐกิจเป็นทุนสัญลักษณ์นั้นต้องอาศัยแรงขับเคลื่อนที่เกิดจากสะสมร่วมกันของกลุ่ม โดยเฉพาะการแนวโน้มการกระทำหรือฮาบิทัสที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทุน

ในการปฏิบัติการของผู้เล่นที่อยู่ในสนามมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทุนดังกล่าวข้างต้นนี้ เพื่อคงสถานะ หรือตำแหน่งของตนเองในสนามไว้ให้ได้ ตลอดจนการใช้ทุนเพื่อทำให้ตนเองมี ตำแหน่งที่ดีขึ้นหรือได้ประโยชน์สูงสุดภายในสนาม แน่นอนว่าโครงสร้างภายในสนามจะเป็น

ตัวกำหนดชนิดและลักษณะของทุนที่จำเป็นและสอดคล้องกับการปฏิบัติการในสนาม ผู้เล่นจึงต้องรู้และเรียนรู้ว่าทุนชนิดใดจำเป็นต้องมี จึงก่อให้เกิดสถานการณ์ที่ผู้เล่นพบว่าทุนที่มีอยู่แล้วและสามารถใช้ได้ในสนาม กับสถานการณ์ที่ไม่มีทุนที่จำเป็นในสนามแล้วต้องแสวงหา แน่นอนว่าผู้ที่มีทุนที่สอดคล้องกับสนามมากกว่าคนอื่นย่อมมีอำนาจครอบครองสูงกว่าในสนามและได้ผลประโยชน์จากสนามมากกว่าผู้ที่มีทุนน้อยกว่า อย่างไรก็ตามด้วยความที่ผู้เล่นในสนามแม้จะตกเป็นรองในสนามเพราะมีทุนน้อยกว่าก็อาจสามารถมีวิธีการ จังหวะ และท่าทีในการใช้ทุนที่ตนเองมีเพื่อการต่อรองกับผู้อำนาจและเพื่อการแสวงหาประโยชน์จากการอยู่ในสนามได้เช่นกัน

ในกรณีของสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าเมื่อความทันสมัยแพร่ขยายเข้าสู่ชุมชน โครงสร้างของสนามจากเดิมที่เป็นสนามของชาติพันธุ์แบบก่อนทันสมัยก็ได้เปลี่ยนแปลง กล่าวคือจากที่มีผู้เล่นคือชุมชนชาติพันธุ์นั้น ๆ เพียงผู้เดียวที่ครอบครองและเป็นใหญ่ในสนาม กลายมาเป็นเพิ่มจำนวนผู้เล่นภายใต้กติกา /กฎ อย่างใหม่ที่ไม่คุ้นชิน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงรูปร่างของทุนในสนาม รวมไปถึงอำนาจในการครอบครองทุนและทุนบางอย่างที่ไม่สามารถใช้ได้อีกต่อไปในโครงสร้างสนามแบบใหม่ ชุมชนกะเหรี่ยงจึงตกเป็นรองในสนามใหม่นี้ แต่ชุมชนกะเหรี่ยงเองก็มีความสามารถในการปรับตัวเพื่อต่อสู้/ ต่อรอง ทั้งกับความหมายและคุณค่าอย่างใหม่ผ่านกลยุทธ์การใช้ทุนของตนเองในสนาม ซึ่งนำไปสู่การนำเสนอภาพลักษณ์ของชุมชนอย่างใหม่ขึ้นมาเพื่อการดำรงสถานะและแสวงหาประโยชน์สูงสุดจากสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคทันสมัยนี้

ส่วนที่ 5 กรอบความคิดการวิจัย

การวิจัยการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยศึกษาผ่านแนวคิดฟิลด์ของบูดีเยอร์มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยให้เห็นกระบวนการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และกลยุทธ์ในการแข่งขัน ต่อสู้ ต่อรอง ของชาวกะเหรี่ยงในการแสวงหาประโยชน์ เพื่อดำรงไว้ซึ่งคุณค่าและศักดิ์ศรีของชาวกะเหรี่ยงในบริบทรัฐไทยสมัยใหม่ โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาสอดคล้องตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

กรอบแนวคิดที่ 1 การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายใต้การพัฒนาไปสู่ความทันสมัย จะเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะที่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ซึ่งมีลักษณะเป็นโครงสร้างที่ประกอบไปด้วย กฎ กติกา พิธีกรรม วิถีปฏิบัติ และสถาบันที่ทำหน้าที่รักษากฎ ตลอดจนการถ่ายทอดบรรดาโครงสร้างดังกล่าว ซึ่งมีลักษณะเป็นสนามของความเป็นชาติพันธุ์ที่ประกอบสร้างขึ้นจากผู้แสดงในสนาม (Actor) และการแข่งขันของบรรดาผู้แสดงในยุคที่การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยได้แพร่ขยาย

เข้าสู่ชุมชน ทำให้เกิดผู้มีอำนาจและครอบครองอำนาจในสนามดังกล่าว นำไปสู่การกำหนดสถานะ ตำแหน่งที่ไม่เท่าเทียมของ ผู้แสดงในสนาม

กรอบแนวคิดที่ 2 การวิเคราะห์ความเป็นพลวัตของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จะเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งเป็นผลมาจากปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายในสนาม หลังจากที่มีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยได้แพร่เข้าสู่ชุมชน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเกิดขึ้นจากการต่อสู้ ขั้วเดียว แข่งขัน ของบรรดาตัวแสดงต่างๆ ในสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตลอดจนวิเคราะห์นี้จะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่เปลี่ยนไป ทั้งนี้เพื่อจะชี้ให้เห็นว่าตลอดระยะเวลาที่ความทันสมัยแพร่เข้าสู่ชุมชนกะเหรี่ยง ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในระดับชุมชนมิได้มีความหยุดนิ่ง และชุมชนกะเหรี่ยงเองมิได้สยบยอมต่อความเปลี่ยนแปลงหากแต่มีการปรับตัว ปรับอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อดำรงสถานะของชุมชนของตนในสนามของความเป็นชาติพันธุ์ต่อไป

กรอบแนวคิดที่ 3 การวิเคราะห์ปฏิบัติการและการต่อรองความหมายของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยปัจจุบัน จะเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงปฏิบัติการของผู้แสดงต่างๆ ในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ได้มีการแข่งขันต่อสู้ ขั้วเดียว โดยการใช้ทุน แสวงหาทุน และสะสมทุน ซึ่งจะให้เห็นทุนที่จำเป็นในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในปัจจุบัน การสะสมทุน แสวงหาทุนที่จำเป็นของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตลอดจนวิธีการและกลยุทธ์ในการใช้ทุนนั้น เพื่อต่อรองกับผู้อำนาจครอบครองอยู่ในสนามดังกล่าว โดยที่ผู้วิจัยมีฐานคิดที่เป็นความเชื่อหลักว่าชุมชนกะเหรี่ยงต่างมีกลยุทธ์การใช้ทุนที่ใช้ต่อรองกับผู้อำนาจในสนาม จนสามารถสร้างอัตลักษณ์และสถานะของชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากผู้ครองอำนาจในสนาม

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาพลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยศึกษาผ่านแนวคิดฟิลด์ของบูร์ดิเยอร์ เป็นการมองความเป็นชาติพันธุ์ในฐานะสนามที่ถูกประกอบสร้างขึ้นนั้น เพื่อนำไปสู่การอธิบายปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ที่หลุดพ้นไปจากกรอบวิธีคิดที่มีต่อกลุ่มคนในฐานะที่เป็นชาติพันธุ์ในแบบเดิมที่มีมุมมองความเป็นชาติพันธุ์ภายใต้กรอบทางวัฒนธรรมที่มีชุดของคำอธิบายที่ถูกกำหนดมาก่อนแล้ว เช่น การอธิบายผ่านวิถีวัฒนธรรม ประเพณี การใช้ภาษา การแต่งกาย เหล่านี้เป็นแบบแผนเชิงโครงสร้างที่กำกับความเป็นชาติพันธุ์อย่างแน่นิ่งและตายตัว ไม่สะท้อนความสัมพันธ์ของชาติพันธุ์ที่เป็นพลวัตซึ่งดำเนินไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ต่างมีการปรับตัว และปรับใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อต่อสู้ ต่อรอง แข่งขันช่วงชิง เพื่อดำรงตนอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีชาติ การวิจัยนี้จึงสนใจการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในบริบทรัฐไทย โดยจะนำเสนอให้เห็นผ่านกระบวนการประกอบสร้างชาติพันธุ์ในฐานะที่เป็นสนาม ซึ่งเป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์ และการต่อสู้ แข่งขัน ช่วงชิงทรัพยากร เพื่อแสดงให้เห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์มีจุดกำเนิดและพลวัตที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ขณะเดียวกันชาวกะเหรี่ยงในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ได้มีการเลือกรับหรือปรับใช้ความเป็นชาติพันธุ์ของตน เพื่อนำเสนอให้เห็นตัวตนและการกำหนดนิยามที่หลากหลาย พร้อมกับการปรับเปลี่ยนเงื่อนไข บริบทความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน มากกว่าการจำกัดความหมายและรูปแบบการนำเสนอความเป็นชาติพันธุ์ที่หมายมุ่งเพื่อรับใช้อุดมการณ์รัฐเพียงอย่างเดียว

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถสะท้อนถึงกระบวนการประกอบสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะสนามทางชาติพันธุ์ และกระบวนการต่อสู้ต่อรองของชาวกะเหรี่ยงภายใต้กลยุทธ์ในการปรับใช้ทุนภายในสนามทางชาติพันธุ์ ที่แสดงให้เห็นตัวตนของชาวกะเหรี่ยงที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีนั้น การศึกษานี้เลือกใช้การศึกษาตามแนวทางชาติพันธุ์วรรณาเชิงวิพากษ์ (Critical Ethnography) เพื่อเผยให้เห็นโครงสร้างและพลังที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ โดยมีเป้าหมายที่จะปลดปล่อยมนุษย์เป็นอิสระจากสิ่งซึ่งเป็นอุปสรรคหรือขัดขวางพัฒนาการของพวกเขา โดยจะศึกษาผ่านการวิเคราะห์เอกสารทั้งที่เป็นกฎหมาย นโยบาย ระเบียบมาตรฐานต่างๆ ตลอดจนเอกสารตำราวิชาการ รายงานวิจัย บทความที่เกี่ยวข้องประเด็นทางชาติพันธุ์ ซึ่งจะทำให้เห็นการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของโครงสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะสนามที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ซึ่งมีพลวัตเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับบริบทประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ

การเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้การวิเคราะห์เอกสารยังเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่จะนำไปใช้ประกอบการวิเคราะห์บทสนทนาเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตของผู้ให้ข้อมูลได้อีกด้วย ในส่วนของ การทำความเข้าใจผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อชุมชนชาวกะเหรี่ยง ตลอดจนกลยุทธ์ในการ ปรับใช้ทุนภายในสนามทางชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงนั้น จะศึกษา รวบรวมข้อมูลจากการ สัมภาษณ์เรื่องราวประสบการณ์ชีวิตชาวกะเหรี่ยงในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีถิ่นที่อยู่ใน ประเทศไทย มีประวัติศาสตร์การก่อตั้งมาอย่างยาวนาน แสดงให้เห็นการดำรงอยู่ของวิถีชีวิต วัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยงที่โดดเด่น ขณะเดียวกันก็มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคม การเมือง เศรษฐกิจไปพร้อมกันด้วย แสดงให้เห็นกลยุทธ์การปรับใช้ทุนเพื่อต่อสู้ ต่อรองผ่าน ปฏิบัติการที่หลากหลาย ด้วยการสร้างบทสนทนาเชิงวิพากษ์ที่มุ่งเน้นการแสวงหาความรู้เพื่อการ ปลดปล่อย (Emancipation) มนุษย์ให้เป็นอิสระจากการถูกครอบงำและมุ่งเน้นให้เกิดการถอดรื้อ (Deconstruction) และการสร้างขึ้นมาใหม่เพื่อให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ ซึ่งจะ ทำให้เกิดมุมมองใหม่ในการทำความเข้าใจการแก้ปัญหาและพัฒนาประเด็นทางชาติพันธุ์ที่ แตกต่างออกไป

การศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาเชิงวิพากษ์ (Critical Ethnography)

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิทยา (Methodology) การศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาเชิงวิพากษ์ (Critical Ethnography) ในการทำความเข้าใจเรื่องราวประสบการณ์ชีวิต ของชาวกะเหรี่ยงและผู้ที่เกี่ยวข้อง ผ่านบทสนทนาที่มุ่งไปสู่การปลดปล่อยมนุษย์และสังคมใน ลักษณะของการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและมุมมองผ่านการตีความชุดข้อมูลประสบการณ์และบท สนทนาที่ทำให้เกิดการวิพากษ์ต่อประเด็นทางชาติพันธุ์ที่ครอบคลุมและเท่าทันมากยิ่งขึ้น (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2557) ซึ่งชาติพันธุ์วรรณนาเชิงวิพากษ์นั้นถือเป็นวิธีวิทยาที่พัฒนาและขยาย ขอบเขตมาจากการศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาแนวดั้งเดิม (Conventional Ethnography) กล่าวคือ การศึกษาแนวชาติพันธุ์วรรณนาโดยทั่วไปนั้นมีพัฒนาการมาจากการศึกษาในสาขามานุษยวิทยา ในยุคแรกๆ ก่อนคริสตศตวรรษที่ 20 นักมานุษยวิทยาจะสนใจศึกษาวัฒนธรรมและสังคมของกลุ่ม ชนต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มในสังคมบรรพกาล (Primitive society) โดยจะอาศัยการเก็บรวบรวม ข้อมูลจากบันทึกเอกสารที่ผู้อื่นได้เขียนเอาไว้ เช่น บันทึกของนักเดินทาง พ่อค้า นักสำรวจต่างๆ ตลอดจนเอกสารของเจ้าหน้าที่อาณานิคม นักมานุษยวิทยาในยุคนี้จึงมีการศึกษาโดยไม่ได้ออกไป เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง กระทั่งในช่วงต้นคริสตศตวรรษที่ 20 จึงมีนักมานุษยวิทยาที่เริ่ม ทำการศึกษาด้วยการลงพื้นที่ภาคสนาม ด้วยการไปสังเกตการณ์ เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามด้วย ตนเอง จากนั้นจึงเกิดการยอมรับให้เข้าไปเฝ้าสังเกตในกลุ่มชนหรือชุมชนที่สนใจอย่างต่อเนื่องเป็น

เวลานานๆ และถือเป็นแนวปฏิบัติของการศึกษาทางมานุษยวิทยาหรือที่เรียกว่าวิธีการศึกษาแนวชาติพันธุ์วรรณา (ชาย โพธิสิตา, 2554)

จะเห็นได้ว่าชาติพันธุ์วรรณาแนวดั้งเดิมนั้นจะอธิบายและวิเคราะห์ประเพณี วัฒนธรรม โดยอาศัยการเข้าไปสังเกตการณ์อย่างมีและไม่มีส่วนร่วมในชุมชนชาติพันธุ์ของผู้วิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นจึงนำมาตีความสร้างความหมายโดยผู้วิจัย ดังนั้นหากผู้วิจัยเชื่อและยอมรับกับการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชุมชนชาติพันธุ์ที่ปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน การอาศัยวิธีการศึกษาชาติพันธุ์วรรณาแนวดั้งเดิมก็จะเป็นเพียงการเข้าไปเก็บข้อมูล เพื่ออธิบายสร้างความเข้าใจประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์นั้นๆ ชุดความรู้ที่นำเสนอ ก็จะเป็นเพียงการผลิตซ้ำภาพวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชุมชนชาติพันธุ์ให้มีความเป็นแก่นสารนิยมมากขึ้น โดยละเลยและไม่ได้ให้ความสนใจกับการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์ชุมชนชาติพันธุ์อย่างเป็นพลวัต เนื่องจากการวิจัยชาติพันธุ์วรรณาแนวดั้งเดิมนั้นไม่ได้ให้ความสนใจกับการตั้งคำถามเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ที่ปรากฏขึ้นในกลุ่มหรือชุมชนชาติพันธุ์ เพราะชาติพันธุ์วรรณาแนวดั้งเดิมสนใจเพียงการตีความพฤติกรรมและความเชื่อของมนุษย์ภายใต้กรอบมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมเป็นสำคัญ แม้ชาติพันธุ์วรรณาจะให้ความสนใจกับข้อมูลบริบททางประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ตลอดจนโครงสร้างของระบบสังคมวัฒนธรรม แต่ก็เป็นไปเพื่อนำมาใช้ทำความเข้าใจประเด็นที่ศึกษาที่จะสามารถนำมาใช้ในการพรรณนารายละเอียดของบริบทที่รายล้อมกลุ่มหรือชุมชนนั้นๆ ดังนั้นชาติพันธุ์วรรณาแนวดั้งเดิมจึงเป็นเพียงการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ยังไม่เคยปรากฏหรือมีการบันทึกข้อมูลความรู้มาก่อน รวมถึงการศึกษาเพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหา สร้างคำอธิบายต่อพฤติกรรม เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่ยังไม่เข้าใจ (ชาย โพธิสิตา, 2554) ภายใต้การตั้งคำถามว่าสิ่งนั้นหรือปรากฏการณ์นั้นคืออะไร ไม่ได้มีคำถามที่มุ่งไปสู่การค้นหาคำหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ ในลักษณะของการวิพากษ์ จึงแสดงให้เห็นการยอมรับโครงสร้างการกดขี่ กดทับภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม โดยเฉพาะกับกลุ่มหรือชุมชนชาติพันธุ์ที่มักจะเป็นพื้นที่หรือสนามของการแผ่ขยายความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมจากโครงสร้างอำนาจรัฐ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง

สำหรับการศึกษาครั้งนี้จึงได้ขยายขอบเขตความสนใจจากการศึกษาชาติพันธุ์วรรณาแนวดั้งเดิมที่สนใจเฉพาะการอธิบายและพรรณนาปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มคนหรือกลุ่มวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยให้ความสนใจ ไปสู่การตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง แม้จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างได้สำเร็จหากแต่เป้าหมายหนึ่งที่ผู้วิจัยคาดหวังคือการเผยให้เห็นโครงสร้างและพลังที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ ซึ่ง

ไม่ใช่การศึกษาและอธิบายแบบแผนที่เป็นองค์ประกอบทางชาติพันธุ์อย่างผิวเผิน แต่จะเป็นการนำเสนอให้เห็นความสลับซับซ้อนของปรากฏการณ์ชาติพันธุ์โดยการให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจความหมายผ่านตีความ ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์ (Critical Ethnography) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากวิธีวิทยาดังกล่าวได้ขยายขอบเขตความสนใจต่อการไขมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมในการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์เพื่อทำความเข้าใจและอธิบายกลุ่มหรือชุมชนชาติพันธุ์เหล่านั้น ไปสู่การทำทายกรอบคุณค่า ระบบ ระเบียบ ตลอดจนนโยบายที่มีผลต่อกำหนดแบบแผนพฤติกรรมและการกระทำของมนุษย์ เพื่อที่จะตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่ควรที่จะเป็น (asks what could be) มากกว่าเพียงการที่จะถามว่าปรากฏการณ์ที่สนใจนั้นคืออะไร (What is?) (Thomas & O'Maolchata, 1989)

การวิจัยชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์นั้นโดยพื้นฐานแล้วมีจุดร่วมและคุณลักษณะพื้นฐานเดียวกันกับชาติพันธุ์วรรณาแนวดั้งเดิม ภายใต้กรอบความสนใจในปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชนเป็นพื้นฐาน เพื่อสร้างความรู้และคำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์เหล่านั้น หากแต่ชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์จะให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนจิตสำนึกและเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยใช้ความรู้เป็นพื้นฐาน เนื่องจากชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์เชื่อว่าการดำรงอยู่ของมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกและกลุ่มคนล้วนถูกกดทับและเผชิญกับการถูกกดขี่จากโครงสร้างอำนาจ เพื่อครอบงำ ควบคุม โดยอ้างคุณค่าบรรทัดฐานทางสังคมที่กลุ่มผู้มีอำนาจใช้เพื่อประโยชน์ของตน ซึ่งBourdieu (1991) ได้เน้นย้ำให้เห็นว่าสถาบันของอำนาจได้วางอยู่เบื้องหลังความหมายของพฤติกรรมและวัฒนธรรมที่ปรากฏ พร้อมกับการจำกัดทางเลือกในการแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำด้วยการควบคุมด้วยกฎหมายหรือแนวปฏิบัติที่กำหนดให้เราต้องปฏิบัติเป็นประจำทุกวันจนมองเป็นเรื่องปกติ ซึ่งนั่นคือสัญลักษณ์ของอำนาจที่อาศัยความเชื่อและแนวปฏิบัติที่ถูกใช้อยู่ร่วมกัน หากแต่บูร์ดิเยอร์ได้ชี้ให้เห็นว่าแท้จริงมันคือความรุนแรงที่กระทำต่อมนุษย์ เนื่องจากได้อาศัยความสอดคล้องเหมาะสมของกระทำภายใต้กรอบความหมายที่กำหนดขึ้น ซึ่งมีผลต่อการควบคุมทางเลือกในการแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำอื่นๆ (Bourdieu & Passeron, 1979, p.4) ดังนั้นการวิจัยชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์จึงต้องการที่จะแสดงให้เห็นการต่อต้านสัญลักษณ์ของอำนาจ เพื่อที่จะปลดปล่อยชุมชนชาติพันธุ์ให้รู้เท่าทันและสามารถเลือกแนวทางในการดำรงอัตลักษณ์ของตนอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีอย่างแท้จริง

สนามวิจัยและการเลือกพื้นที่ พื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์เป้าหมาย

การศึกษาพลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยศึกษาผ่านแนวคิดฟิลด์ของบูร์ดิเยอร์ครั้งนี้ กำหนดพื้นที่ศึกษาคือชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย มีประวัติศาสตร์การก่อตั้งชุมชนมาอย่างยาวนาน แสดงให้เห็นวิถีชีวิตวัฒนธรรมเรื่องราวการต่อสู้ ต่อรอง และปรับตัวไปพร้อมกับยุคสมัยของการพัฒนาที่นำพาการเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์กับอำนาจการบริหารจัดการกับรัฐไทย ซึ่งแสดงให้เห็นผ่านการได้รับการยอมรับในฐานะชุมชนและการเป็นพลเมืองคนไทยที่ครอบคลุมตามหลักกฎหมาย อย่างไรก็ตามในการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตของบุคคลชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เพื่อเป็นข้อมูลที่จะวิเคราะห์ให้เห็นการประกอบสร้างและกลยุทธในการต่อรองความหมายและดำรงความเป็นชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงที่สัมพันธ์กับบริบทและเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ทั้งนี้ในการศึกษานี้จะใช้แนวคิด field ของบูร์ดิเยอร์มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์เพื่อพิจารณาและอธิบายโครงสร้างของชุมชนชาติพันธุ์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับโครงสร้างอุดมการณ์รัฐ ขณะเดียวกันก็มีการต่อสู้ ต่อรองของชุมชนชาติพันธุ์ ซึ่งถือเป็นปฏิบัติการที่เกิดขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนชาติพันธุ์อย่างเป็นพลวัต ชุมชนชาติพันธุ์จึงไม่ได้ดำรงอยู่ในลักษณะของเป็นผู้ถูกกระทำที่รัฐสามารถจัดกระทำและจัดวางชุมชนชาติพันธุ์ให้เป็นไปตามเป้าหมายอย่างที่รัฐต้องการได้เสียทั้งหมด ลักษณะของชุมชนชาติพันธุ์ที่จะเป็นพื้นที่หรือสนามของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงต้องมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองบนฐานอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ที่แสดงให้เห็นปฏิบัติการ (practice) ของการต่อสู้ ต่อรองที่สัมพันธ์กับบริบทสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งจะช่วยขยายมุมมองความสัมพันธ์กับโครงสร้างอำนาจภายนอกที่เข้าไปจัดกระทำในลักษณะต่างๆ ขณะเดียวกันชุมชนชาติพันธุ์ก็ไม่ได้หยุดนิ่งเป็นผู้ถูกกระทำเพียงฝ่ายเดียว แต่แสดงให้เห็นการโต้ตอบ ซึ่งเป็นการต่อสู้ ต่อรอง เพื่อประกอบสร้างและนำเสนอความหมายและตัวตนอย่างเป็นพลวัต ดังนั้นจากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม จึงสามารถนำเสนอให้เห็นกรอบความคิดในการคัดเลือกชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับการศึกษาได้ดังนี้

1) **ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี** การพิจารณาชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายใต้กรอบกระบวนทัศน์ว่าด้วยสิ่งกำหนดสร้าง (primordia list view) ได้นำเสนอให้เห็นแนวทางในการศึกษาและทำความเข้าใจชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่สัมพันธ์อยู่กับการแสดงออกของชุมชนชาติพันธุ์ ซึ่งมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมภูมิปัญญาในการกำกับแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวันของบุคคล เช่น การจัดพิธีกรรมตามประเพณี

ปฏิทินความเชื่อในแต่ละช่วงเวลา การใช้ภาษา การแสดง การเล่นดนตรี การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นต้น ปฏิบัติการทางวัฒนธรรมเหล่านี้จะเป็นกรอบในการพิจารณาความเป็นชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่แสดงให้เห็นกลยุทธ์ภายในของชุมชนชาติพันธุ์ในการดำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนให้ดำรงอยู่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับเป้าหมายอุดมการณ์ และแนวปฏิบัติของรัฐเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มักมุ่งให้เกิดการดำเนินกิจกรรม โครงการในลักษณะของการส่งเสริม อนุรักษ์ และฟื้นฟูวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ไม่ได้ต้องการอธิบายให้เห็นแบบแผนทางวัฒนธรรมดังกล่าว หากแต่จะเป็นการตั้งคำถามเพื่อค้นหาคำตอบว่าองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเหล่านี้มีส่วนในการประกอบสร้างความเป็นชาติพันธุ์อย่างไร และทำไมการเป็นชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงต้องให้ความสำคัญขององค์ประกอบทางวัฒนธรรมเหล่านี้ เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนทั่วไป วิถีปฏิบัติทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นเพียงกิจกรรมในระดับปกติที่ไม่ได้ส่งผลการดำรงอยู่ของชุมชนเหล่านั้น ดังนั้นการพิจารณาชุมชนที่มีแนวปฏิบัติที่สะท้อนให้เห็นจิตวิญญาณ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยงอย่างเข้มข้น จะเป็นตัวอย่างเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) ที่นำไปสู่การกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำไปสู่การวิพากษ์และปลดปล่อยชุมชนชาติพันธุ์ให้เท่าทันมีอิสระจากระบบกฎเกณฑ์ของโครงสร้างและพลังอำนาจที่อยู่เบื้องหลังที่คอยกำกับควบคุมชีวิตโดยเฉพาะในบริบทรัฐไทยสมัยใหม่

2) ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การนำเสนอตัวตนของชาวกะเหรี่ยงมักถูกอธิบายให้เห็นอยู่เสมอว่า ชุมชนชาวกะเหรี่ยงนั้นเป็นกลุ่มคนที่อยู่อาศัยในผืนป่า มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเคารพและเกื้อกูล จนเกิดเป็นแบบแผนในระดับจิตสำนึกและการปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบของกรอบความคิดในการพิจารณาตัวอย่างเชิงทฤษฎีที่จะแสดงให้เห็นความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่เกิดการปะทะระหว่างแนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของรัฐกับชาวกะเหรี่ยง ซึ่งมีความไม่ลงรอยกัน เนื่องจากการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของรัฐเป็นไปตามวิถีคิดการจัดการสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับอำนาจหน้าที่ที่ถูกกำกับด้วยบทกฎหมายและแนวนโยบายที่มีการกำหนดโครงสร้างบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน จึงเป็นความไม่ลงรอยกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยง ที่ยึดแบบแผนประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่สัมพันธ์อยู่กับทรัพยากรธรรมชาติในการจัดการและดูแลป่าไม้ ผืนดินและสัตว์ป่าให้ดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์ การพิจารณาความเป็นชาติพันธุ์ผ่านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการทำกินของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เช่น การทำไร่หมุนเวียน, การแสดงให้เห็นการจัดการไฟตามวิถีภูมิปัญญา เหล่านี้จะเป็นปฏิบัติการที่แสดงให้เห็น

เห็นการยืนยันตัวตนทางชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยง ขณะเดียวกันการปรากฏความไม่ลงรอยระหว่างรัฐกับชาวกะเหรี่ยงในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ก็ถือเป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่จะช่วยอธิบายให้เห็นกระบวนการประกอบสร้างความเป็นชาติกะเหรี่ยงให้ปรากฏและดำรงอยู่ภายใต้บริบทรัฐไทยสมัยใหม่ ที่มีการต่อสู้ ต่อรองระหว่างชาวกะเหรี่ยงกับอำนาจรัฐอย่างเข้มข้น ดังนั้นการเลือกชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นปฏิบัติการการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่การอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชาวกะเหรี่ยงกับอำนาจรัฐ ที่ต่างประกอบสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้ปรากฏตามมุมมองและแนวคิดของตน ซึ่งการวิพากษ์ตามแนวทางในการศึกษาคั้งนี้จะเผยให้เห็นโครงสร้างและพลังอำนาจที่กำกับอยู่เบื้องหลัง เพื่อนำไปสู่การสร้างการรับรู้อย่างเท่าทันและนำเสนอให้เห็นแนวทางในการดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี

3) **ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่นด้านการพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของชุมชนชาติพันธุ์** ภายใต้บริบทของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มุ่งเน้นให้เกิดการบริโภค เพื่อตอบสนองความทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ ความเป็นชาติพันธุ์ได้ถูกหยิบยกและทำให้กลายเป็นสินค้าในฐานะที่เป็นความแปลกใหม่ ซึ่งปัจจุบันจะสามารถพบเห็นการปรับตัวของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในหลายๆ แห่ง ที่ได้นำเอาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ ต่อรองกับโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคมภายนอก เช่น การพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโฮมสเตย์ มีการพัฒนาและส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาให้เป็นสินค้าเพื่อการตอบสนองธุรกิจการท่องเที่ยว เป็นต้น การพิจารณาความเป็นชาติพันธุ์ภายใต้มิติการพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยว จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดการทำความเข้าใจกระบวนการประกอบสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความเข้มข้นและปรากฏชัดสอดคล้องกับการศึกษาชาติพันธุ์ภายใต้กระบวนทัศน์ว่าด้วยการเป็นเครื่องมือของชาติพันธุ์ (instrumentalist paradigm) ที่แสดงให้เห็นการนำความเป็นชาติพันธุ์มาเป็นเครื่องมือในการแสดงบทบาทและสถานภาพทางสังคม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์บนความสัมพันธ์กับบริบทสังคม เศรษฐกิจ การเมืองภายนอก ดังนั้นการเลือกชุมชนชาติพันธุ์ที่มีองค์ประกอบของการพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จึงเป็นกรอบในการพิจารณาตัวอย่างเชิงทฤษฎีที่จะนำไปสู่การอธิบายกระบวนการประกอบสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในบริบทรัฐไทยสมัยใหม่ ในลักษณะของการทำความเข้าใจปรากฏการณ์จากการตีความประสบการณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชนชาติพันธุ์ ซึ่งจะนำไปสู่การตั้งคำถามและวิพากษ์ปรากฏการณ์ดังกล่าวว่าท้ายที่สุดแล้วความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นถูกประกอบสร้างขึ้นมาเพื่อ

ประโยชน์สูงสุดของใคร และชาวกะเหรี่ยงได้อะไรจากการประกอบสร้างความเป็นชาติพันธุ์ เหล่านั้น ตลอดจนชาวกะเหรี่ยงจะมีแนวทางในการดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีได้อย่างไร ท่ามกลางกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจในบริบทสังคมสมัยใหม่

การเข้าสู่สนามการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดในการคัดเลือกชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตามแนวทางที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อข้างต้น อย่างไรก็ตามก่อนจะลงพื้นที่และสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เพื่อให้เห็นการเคารพในสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งปรากฏในเอกสารรับรองรหัสโครงการวิจัยเลขที่ SWUEC – G - 062/2564 ทั้งนี้เมื่อได้เอกสารรับรองดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้มีการออกแบบและวางแผนกระบวนการเข้าสู่สนามวิจัยตลอดจนการค้นหาผู้ที่มีประสบการณ์สอดคล้องกับตัวอย่างเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) ในแต่ละรูปแบบชุมชน จึงสามารถนำเสนอให้เห็นขั้นตอนกระบวนการได้ดังนี้

การศึกษาเอกสาร รายงานวิจัย เพื่อค้นหาและศึกษาทำความเข้าใจชุมชนชาติพันธุ์ที่มีองค์ประกอบตามกรอบความคิดตัวอย่างเชิงทฤษฎี เช่น การค้นหาชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งจะนำเสนอให้เห็นข้อมูล องค์ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมและปฏิบัติการที่สัมพันธ์กับความคิด ความเชื่อและจิตวิญญาณ, ชุมชนชาติพันธุ์ที่มีความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะนำเสนอให้เห็นทั้งในด้านที่เป็นความขัดแย้งกับอำนาจรัฐและชุมชนที่มีความพยายามดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐเพื่อเรียกร้องการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน และชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยนำเสนอให้เห็นข้อมูลทั้งในด้านความสวยงามของทรัพยากรธรรมชาติและวิถีวัฒนธรรม เป็นต้น การศึกษาเอกสาร รายงานวิจัย และข้อมูลจากสื่อต่างๆ จึงเป็นจุดเริ่มต้นต่อการศึกษาทำความเข้าใจบริบทชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความสอดคล้องกับกรอบความคิดตัวอย่างเชิงทฤษฎี ซึ่งในการศึกษาหนึ่งชุมชนชาติพันธุ์อาจสามารถนำเสนอให้เห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กันในหลายๆ ด้าน หรืออาจจำเป็นต้องศึกษาชุมชนชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกับกรอบความคิดตัวอย่างเชิงทฤษฎีที่ครบถ้วนสมบูรณ์มากกว่า อย่างไรก็ตามสำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีข้อมูลและบริบทสอดคล้องกับกรอบความคิดที่กำหนดไว้จำนวน 3 ชุมชน (ดำรงพล อินทร์จันทร์, 2562; บัญชา มุสแอ และคณะ, 2563; อุษะ กุลบุตร, 2558) โดยจะนำเสนอข้อมูลชุมชน โดยใช้ชื่อสมมติ ดังนี้

1. ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดแห่งหนึ่งทางภาคกลางของประเทศไทย เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ของชุมชนมาอย่างยาวนาน มีความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้อย่างชัดเจน

2. ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูง ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดแห่งหนึ่งทางภาคเหนือของประเทศไทย มีสภาพทางภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ดอยสูง มีภูเขาและป่าไม้ล้อมรอบ เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สามารถตั้งถิ่นฐานที่อยู่และดำรงวิถีการทำมาหากินร่วมกับป่าได้ ปัจจุบันมีชุมชนมีปฏิบัติการเพื่อแสดงให้เห็นการต่อสู้ ต่อรอง ด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เผื่อไว้ไฟ เพื่อให้ได้รับการยอมรับและมีสิทธิอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

3. ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใส ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดแห่งหนึ่งทางภาคตะวันตกของประเทศไทย เป็นชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่นด้านการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งนำเสนอให้เห็นความสวยงามของทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงภายในชุมชน

การค้นหานำพาเข้าสู่ชุมชน (gate keeper)

ภายหลังที่มีการศึกษาเอกสาร รายงานวิจัย หรือข้อมูลจากสื่อต่างๆ ทำให้ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าชุมชนนั้น มีองค์ประกอบตามกรอบความคิดเชิงทฤษฎีที่จะตอบคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ผู้วิจัยจึงได้ติดต่อประสานกับผู้นำพาเข้าสู่ชุมชน ซึ่งจะเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับชุมชนนั้น ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา บริบทชุมชน วิถีวัฒนธรรม การดำรงชีวิต ซึ่งจะเป็นกรอบประเด็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจชุมชนชาติพันธุ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกรอบความคิดเชิงทฤษฎีที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ผู้นำพาเข้าสู่ชุมชนจะเป็นบุคคลสำคัญในการแนะนำ บอกต่อ (snowball sampling) ผู้ที่มีประสบการณ์สัมพันธ์สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา

การเลือกผู้ให้สัมภาษณ์

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์และคุณสมบัติในการคัดเลือกผู้ที่จะข้อมูล บอกเล่าเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตที่สัมพันธ์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายการวิจัย ดังนี้

ประการที่หนึ่ง เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมาตั้งแต่เกิด หรือย้ายเข้ามาอยู่อาศัย และมีความสัมพันธ์กับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมาไม่น้อย 10 ปี มีจิตสำนึกและยึดถือแนวปฏิบัติตามวิถีวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง เช่น ผู้นำทางจิตวิญญาณ, ผู้คน

ที่นับถือและยึดแนวปฏิบัติทางวัฒนธรรมทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุ วัยผู้ใหญ่และเยาวชนคนกะเหรี่ยงเป็นต้น

ประการที่สอง เป็นบุคคลดำรงตนตามวิถีการอยู่ร่วมกับป่าและทรัพยากรธรรมชาติ มีการปฏิบัติตนเพื่อดูแล ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนยึดถือวิถีการทำมาหากินตามภูมิปัญญาดั้งเดิม ซึ่งถือเป็นปฏิบัติการสำคัญที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ประการที่สาม เป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เช่น เป็นเจ้าของที่พัก, เป็นผู้ผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยงขึ้น เพื่อจัดจำหน่ายและส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ประการที่สี่ เป็นบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เช่น นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีประสบการณ์ทำงานร่วมกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมาไม่น้อยกว่า 10 ปี มีชุดประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคนกะเหรี่ยงมาอย่างเข้มข้น, นักวิชาการในสถาบันวิชาการ และเจ้าหน้าที่รัฐที่มีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการทำงานชาติพันธุ์ เป็นต้น

การกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลภายใต้กรอบดังกล่าวนี้ ถือเป็นกรอบกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างกว้างๆ หากแต่สิ่งสำคัญคือการเข้าถึงประสบการณ์ชีวิตของบุคคล เพื่อบอกเล่าเรื่องราวผ่านการสนทนา ที่จะนำไปสู่การตีความหมายชุดประสบการณ์เหล่านั้น เพื่อเผยให้เห็นโครงสร้างกฎเกณฑ์ กติกา แบบแผนพิธีกรรม ความเป็นสถาบันและกระบวนการถ่ายทอดความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง รวมถึงทุนและกลยุทธ์การปรับใช้ทุน ที่แสดงให้เห็นปฏิบัติการ (practice) ของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งไม่ได้เป็นไปเพียงอธิบายให้รับรู้ แต่มีเป้าหมายเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงไปสู่การมีชีวิตที่ดีกว่า สอดคล้องตามความปรารถนาที่อยากจะเป็นอย่างแท้จริงของชาวกะเหรี่ยง

อย่างไรก็ตามสำหรับการศึกษาคครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าก่อน โดยได้มีการติดต่อประสานงานจากการโทรศัพท์ ประสานงานเพื่อพูดคุยอาจารย์ไพโรวัลย์ ซึ่งเป็นนักวิชาการในมหาวิทยาลัยแห่งในพื้นที่จังหวัดภาคกลาง มีการดำเนินงานทั้งในลักษณะของการจัดกิจกรรม การลงพื้นที่ศึกษาชุมชน และการทำการวิจัยในพื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้ามาอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงได้ประสานเพื่อขอคำแนะนำเกี่ยวกับการลงพื้นที่ และการรู้จักกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้นำชุมชน ผู้นำจิตวิญญาณและบุคคลทั่วไปที่จะสามารถให้ข้อมูลทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นมา วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีพิธีกรรม

ต่างๆ ตลอดจนพลวัตการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องและยืนยันสิทธิดั้งเดิมของชุมชน การเริ่มต้นพูดคุยกับอาจารย์ไพโรจน์ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นภาพรวมของชุมชนอย่างครอบคลุม และได้คำแนะนำเกี่ยวกับการคัดเลือกผู้ที่จะให้สัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับกรอบความคิดเชิงทฤษฎีที่กำหนดไว้

ภายหลังที่ผู้วิจัยได้พูดคุยกับอาจารย์ไพโรจน์ จึงได้มีการประสานงานนัดหมายเพื่อลงพื้นที่สัมภาษณ์และศึกษาบริบททั่วไปของชุมชน โดยได้ในการลงพื้นที่บ้านเนินน้ำฟ้าครั้งแรก ผู้วิจัยได้เข้าไปพบ **ลุงทองคำ** ซึ่งถือเป็นผู้นำชุมชนทั้งในด้านจิตวิญญาณและผู้นำด้านการทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า การสัมภาษณ์ลุงทองคำทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดเชิงลึกด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความคิดความเชื่อที่สะท้อนให้เห็นกฎเกณฑ์ กติกา วิถีปฏิบัติของโครงสร้างนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อย่างไรก็ตามในช่วงที่ผ่านมาลุงทองคำถือเป็นบุคคลของชุมชนที่ลุกขึ้นต่อสู้ ต่อรองกับแนวนโยบายของรัฐด้านการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลต่อความมั่นคงในการอยู่อาศัยและทำมาหากินในพื้นที่ดั้งเดิม โดยได้นำแนวทางการฟื้นฟูและอนุรักษ์วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ ต่อรอง จนเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานรัฐและสังคมทั่วไปแสดงให้เห็นความสำคัญของวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง

พี่ทองล้อม เป็นผู้หญิงชาวกะเหรี่ยงที่เติบโตและอยู่อาศัยอยู่ในบ้านเนินน้ำฟ้ามาตั้งแต่เกิด ทำให้เป็นอีกหนึ่งบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจ ประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและเห็นพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามปัจจุบันพี่ทองล้อมถือเป็นแกนนำชุมชนคนสำคัญในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมกะเหรี่ยงทั้งในด้านการใช้ภาษา การแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรมที่สัมพันธ์ความเชื่อดั้งเดิม ตลอดจนการฟื้นฟูวิถีการทำไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยง การสัมภาษณ์พี่ทองล้อมจึงช่วยให้ได้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นกระบวนการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในชุมชนที่มีโดดเด่นด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม

ลุงทองเปลว เป็นชายสูงวัยชาวกะเหรี่ยง ปัจจุบันผู้คนต่างนับถือในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนหรือที่เรียกว่า “เจ้าวัตร” ลุงทองเปลวเป็นบุคคลที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวความคิด ความเชื่อดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า ทำให้เห็นภาพโครงสร้างนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยได้เป็นอย่างดี รวมถึงการบอกเล่าเรื่องราวของชุมชนที่ผ่านการเปลี่ยนแปลงมาอย่างต่อเนื่อง

พี่ทองดี เป็นชายวัยกลางคนชาวกะเหรี่ยง อยู่อาศัยในบ้านเนินน้ำฟ้ามาเป็นเวลานาน ปัจจุบันมีลูก 2 คน พี่ทองดีถือเป็นอีกหนึ่งบุคคลที่ลุกขึ้นมาเข้าร่วมกระบวนการฟื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมของชาวกะเหรี่ยงดั้งเดิม เนื่องจากเห็นความสำคัญของอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวกะเหรี่ยงทั้งในด้านการใช้ภาษา การแต่งกาย การเข้าร่วมพิธีกรรมตามเชื่อดั้งเดิม การพูดคุยกับพี่ทองดีจึงทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นปฏิบัติการของชาวกะเหรี่ยงที่เลือกมาใช้ต่อสู้ ต่อรอง และยืนยันสิทธิทางวัฒนธรรมของตน เพื่อที่จะดำรงอยู่ในพื้นที่ที่อยู่อาศัยและทำมาหากินตามวิถีดั้งเดิมของตนได้

นอกจากการสัมภาษณ์ พูดคุยกับชาวกะเหรี่ยงซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าแล้ว ผู้วิจัยยังได้มีโอกาสสัมภาษณ์**พี่ไพรพนา** ชายวัยกลางคนที่มีบทบาทสำคัญภายในชุมชนในฐานะนักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามามีส่วนสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านการจัดการข้อมูลชุมชน การติดต่อประสานงานหน่วยงาน องค์กรภายนอกที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า โดยเฉพาะด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การสัมภาษณ์พี่ไพรพนาจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของนโยบายด้านการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในหลายชุมชน อย่างไรก็ตามพี่ไพรพนา ก็ได้ให้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นการต่อสู้ต่อรองความหมายของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ลุกขึ้นมายืนยันสิทธิดั้งเดิมของตน ซึ่งช่วยขยายมุมมองต่อการดำรงอยู่ของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ดำเนินมาอย่างเป็นพลวัต

อย่างไรก็ตามเพื่อให้การเก็บข้อมูลด้วยวิธีลงพื้นที่ศึกษาภาคสนามและการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องสอดคล้องตามกรอบความคิดเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ผู้วิจัยได้มีการติดต่อประสานงานบุคคลที่จะเป็นผู้นำเข้าสู่ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยได้คัดเลือกชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูง ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย โดยในขั้นแรกผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนจากเอกสารงานวิจัย รายงานการจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้อง จึงพบว่า **พี่จรรยา** เป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูง เนื่องจากเป็นผู้นำชุมชนด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจนเป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานและสังคมภายนอกอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะการพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟและน้ำผึ้งของชุมชน ซึ่งได้มีการนำเสนอให้เห็นเรื่องราวของชุมชนสอดแทรกไปผลิตภัณฑ์ของชุมชนไปพร้อมกันด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้มีการติดต่อประสานงานพี่จรรยาเพื่อขอสัมภาษณ์เรื่องราวประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน ตลอดจนการ

เริ่มต้นทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความโดดเด่น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่จรรยาจึงช่วยให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจบริบททั่วไปตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนมาอย่างเป็นพลวัต รวมถึงการแนะนำบุคคลที่จะให้สัมภาษณ์ต่อไป

ประเสริฐ แกนนำเยาวชนคนสำคัญของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูง ที่เป็นบุคคลแรกๆ ของชุมชนที่นำเสนอให้มีการจัดทำแนวกันไฟรอบผืนป่าของหมู่บ้าน บนพื้นฐานของการใช้วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยง การดำเนินงานของประเสริฐได้ช่วยให้มีการพัฒนานวัตกรรมในการจัดการและป้องกันไฟป่า ดังปรากฏการนำถังน้ำไปวางเพื่อเก็บกักน้ำใช้สำหรับดับไฟป่าที่อาจจะเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามการคิดค้นและพัฒนาแนวกันของประเสริฐยังเป็นแนวทางที่ชุมชนต้องร่วมกันลงมือทำอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปัจจุบันพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินของชุมชนถูกประกาศทับด้วยกฎหมายป่าไม้ที่มีกฎเกณฑ์ กติกาที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง การทำแนวกันไฟของชุมชนจึงเป็นรูปธรรมที่แสดงให้เห็นว่าชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงสามารถอยู่ร่วมกับป่าไม้ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ประเสริฐยังคงเชื่อมั่นเสมอว่าวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องยึดถือและสืบทอดต่อไป

ผู้ใหญ่มะปัด ผู้นำชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูง เป็นอีกหนึ่งบุคคลสำคัญที่เกิดขึ้นและเติบโตในชุมชนทำให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ในการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่มะปัดนั้นได้ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติมาโดยตลอด กระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายและกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยงภายในชุมชน ทำให้ปัจจุบันผู้ใหญ่มะปัดได้ร่วมเป็นแกนนำคนสำคัญในการพัฒนาแนวกันไฟรอบผืนป่าของหมู่บ้าน

พีจรรยา แกนนำของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อดีตพีจรรยาเคยออกไปทำงานรับจ้างในเมือง แต่สุดท้ายก็ตัดสินใจที่จะกลับมาอยู่ที่บ้าน อย่างไรก็ตามในช่วงที่กลับมารัฐได้มีการประกาศแนวนโยบายทวงผืนป่า ทำให้พื้นที่ไร่หมุนเวียนบางส่วนของพีจรรยาก็ยึดคืน พีจรรยาจึงตัดสินใจลุกขึ้นเป็นแกนนำในการต่อสู้เรียกร้องสิทธิการทำไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยง ตลอดจนเป็นแกนนำคนสำคัญของชุมชนในการพัฒนาแนวกันไฟรอบผืนป่าของหมู่บ้าน เพื่อแสดงให้เห็นศักยภาพของชุมชนในการปกป้องผืนป่า ขณะเดียวกันก็เป็นการยืนยันสิทธิดั้งเดิมที่อยู่อาศัยและทำมาหากินตามวิถีของชาวกะเหรี่ยงต่อไป

พี่สมชาย เป็นนักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่งในพื้นที่ภาคเหนือ ทำงานด้านการพัฒนาขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนมาอย่างต่อเนื่อง และได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ

ในการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการจัดทำข้อมูลชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูง เพื่อนำไปใช้ในการต่อสู้ ต่อรองกับหน่วยงานของรัฐทั้งในระดับนโยบายและระดับพื้นที่ พี่สมชายถือเป็นแกนนำคนสำคัญของเครือข่ายชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในการต่อสู้ เรียกร้องสิทธิการอยู่อาศัยและทำมาหากินตามวิถีดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง โดยเฉพาะสิทธิที่จะอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่มักถูกรัฐประกาศกฎหมายทับซ้อนในภายหลัง การทำงานของพี่สมชายจึงเป็นที่รับรู้และยอมรับของเครือข่ายชุมชนชาติพันธุ์และหน่วยงานรัฐ

อย่างไรก็ตามเพื่อให้ได้ข้อมูลสอดคล้องตามกรอบความคิดเชิงทฤษฎีในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่นด้านการพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของชุมชนชาติพันธุ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเอกสารและมีโอกาสได้ลงพื้นที่ภาคสนามในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแห่งหนึ่งในพื้นที่ภาคตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก ทำให้พบว่าชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใส เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวบนฐานธรรมชาติและวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง ผู้วิจัยจึงได้ติดต่อไปยัง **ผอ. ทอแสง** ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่มีบทบาทและภารกิจในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาระบบสวัสดิการต่อกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชากรบนพื้นที่สูงหรือกลุ่มชาวเขา ซึ่งครอบคลุมกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ผอ.ทอแสงเป็นบุคคลที่มีอุดมการณ์และเป้าหมายในการทำงานที่มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตระหนักและเห็นความสำคัญของอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของ ในช่วงที่ผ่านมาจึงได้มีการลงพื้นที่ศึกษาชุมชนอย่างต่อเนื่อง และเป็นบุคคลสำคัญในการรื้อฟื้นประเพณี วัฒนธรรมสำคัญของชุมชน จนนำมาสู่การคิดต่อยอดขยายผลไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชนบนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรหรือทุนที่มีอยู่ดั้งเดิมภายในชุมชนแนวทางและกระบวนการทำงานของ ผอ.ทอแสง จึงแสดงให้เห็นการเน้นย้ำให้เห็นการให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่การจัดสวัสดิการภายในชุมชนอย่างยั่งยืน

การพูดคุยและสัมภาษณ์ ผอ.ทอแสง ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำให้รู้จักกับชาวกะเหรี่ยงที่อยู่ในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใส ซึ่ง **วันดี** ถือเป็นบุคคลแรกที่ ผอ. ทอแสง ได้แนะนำให้ผู้วิจัยได้รู้จัก และได้มีโอกาสสัมภาษณ์ วันดีเป็นหญิงชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใส ที่ปัจจุบันได้เริ่มต้นทำลานสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว วันดีสะท้อนประสบการณ์ให้ผู้วิจัยได้รับรู้ว่าที่ผ่านมานั้นตนไม่ได้ให้ความสนใจกับวิถีชีวิต พิธีกรรม ประเพณีตามความเชื่อดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงมากนัก เนื่องจากให้ความสำคัญกับการต่อสู้ ดิ้นรนออกไปทำงานหารายได้จากภายนอกชุมชน แต่เมื่อได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกับ ผอ.ทอแสง ทำให้ได้

สัมผัสและเห็นความสำคัญกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมของตน จึงทำให้ปัจจุบันหันมาให้ความสำคัญการศึกษา สอบถามพูดคุยกับผู้สูงอายุหรือผู้รู้ภายในชุมชน เพื่อรื้อฟื้นพิธีกรรมที่จะสะท้อนให้เห็นตัวตนและอัตลักษณ์ของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้กลับคืนมา โดยเฉพาะเมื่อตัดสินใจทำลานสเตียเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ทำให้มองว่าตนเองต้องมีการเรียนรู้และปรับตัวให้เท่าทันการพัฒนาที่ต้องดำเนินไปบนพื้นฐานของการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง

พี่ประสิทธิ์ ชายวัยกลางชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใส ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจาก ผอ.ทอแสง ให้มาพูดคุย สัมภาษณ์ เนื่องจากประสิทธิ์ ถือเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้ปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่บนไร่ของตนมาเป็นลานสเตียเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว จากพูดคุย สัมภาษณ์พี่ประสิทธิ์ทำให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมดั้งเดิมที่ถูกสืบทอดต่อกันของชาวกะเหรี่ยง และพลวัตของความเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลมาจากการพัฒนาและการประกาศใช้นโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสต้องปรับตัวและปรับเปลี่ยนวิถีการทำมาหากิน จนกระทั่งปัจจุบันที่ได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยงที่สัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ภายในชุมชน พี่ประสิทธิ์มีความเชื่อว่าแม้ชุมชนจะมีการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยว แต่ก็ยังเป็นไปบนพื้นฐานของการใช้ทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรดั้งเดิมที่มีอยู่ภายในชุมชนเป็นสำคัญ สำหรับพี่ประสิทธิ์แล้วการท่องเที่ยวจึงจะไม่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมากนัก แต่จะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาให้ชาวกะเหรี่ยงในชุมชนดำเนินชีวิตไปพร้อมกับการพัฒนาได้อย่างเท่าทัน

พี่ดำรงและพี่แก้วตา สองสามีภรรยาชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใส แต่เดิมนั้นพี่ดำรงได้มีโอกาสออกทำงานในองค์กรที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้มีความรู้และประสบการณ์ที่นำมาต่อยอดภายในชุมชนได้ และในช่วงที่ผ่านมา ที่ ผอ.ทอแสง เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดการท่องเที่ยวเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบบสวัสดิการภายในชุมชน จึงทำให้พี่ดำรงมองเห็นโอกาสที่จะนำเอาความรู้และประสบการณ์ที่มีมาใช้ จึงได้พูดคุยและวางแผนกับพี่แก้วตาพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่บริเวณไร่ของตนเป็นลานสเตีย เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยมองว่าพื้นที่ของตนนั้นมีจุดเด่นที่สามารถมองเห็นวิวโดยรอบชุมชนได้อย่างสวยงาม ขณะเดียวกันก็มองเห็นโอกาสที่ชาวกะเหรี่ยงจะร่วมกันรื้อฟื้นและอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน ทำให้มรอาชีพรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต การสัมภาษณ์พี่ดำรงและพี่แก้วตา จึงทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าชุมชน

ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นมีทุนที่เป็นทรัพยากรที่อยู่รายล้อมชุมชนอย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับศักยภาพในการปรับใช้กลยุทธ์ที่จะนำทรัพยากรเหล่านั้นมาเป็นทุนหรือเป็นเครื่องมือที่จะพัฒนาแนวทางการดำรงอยู่ของตนให้มั่นคงไปพร้อมพลวัตการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

พี่เชียว ชายชาวกะเหรี่ยง ที่เติบโตและผูกพันกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสมาอย่างต่อเนื่อง แม้ปัจจุบันจะไม่ได้มีบ้านพักอาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านห้วยน้ำใส แต่ก็มี ความผูกพันกับชุมชนอย่างเหนียวแน่น เนื่องจากพื้นที่บ้านห้วยน้ำใสถือเป็นพื้นที่ทำไร่ของบรรพบุรุษ เมื่อครั้งเป็นเด็กพี่เชียวก็ได้มีโอกาสมาทำไร่และเก็บหาของป่ากับพ่อแม่ ตายายอยู่เสมอ ดังนั้นบ้านห้วยน้ำใสจึงถือเป็นชุมชนที่มีความผูกพันทางเครือญาติและสายสัมพันธ์ของความเป็นชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเดียวกัน พี่เชียวเป็นบุคคลที่มีโอกาสได้ทำงานร่วมหน่วยงาน องค์กรด้านการส่งเสริมและสนับสนุนความเข้มแข็งชุมชนอย่างหลากหลาย ทำให้มีศักยภาพในการเป็นผู้นำกิจกรรม การจัดประชุมภายในชุมชน ชวนตั้งคำถามและทำให้ชาวกะเหรี่ยงได้คิดวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและศักยภาพภายในชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการมองเห็นแนวทางที่จะพัฒนาชุมชนตนให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนบนฐานของการใช้ทรัพยากรและวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประสพการณ์และองค์ความรู้ของพี่เชียวจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสมีกลยุทธ์ที่จะนำเอาทุนหรือทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกชุมชนมาปรับใช้เพื่อการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

พี่วิเชียร ชายชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุย สัมภาษณ์พี่วิเชียรในฐานะเครือข่ายกะเหรี่ยงของประเทศไทย เนื่องจากพี่วิเชียรถือเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง เป็นที่รับรู้ของเครือข่ายชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง หน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ในฐานะผู้ที่ทำหน้าที่สื่อสารความรู้ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมาอย่างต่อเนื่อง โดยจะมีเพจเฟซบุ๊กเฉพาะที่ใช้เป็นช่องทางสำหรับการสื่อสารเรื่องราวต่างๆ การได้ทำความรู้จักและสัมภาษณ์พี่วิเชียรจึงทำให้ผู้วิจัยได้รับรู้และทำความเข้าใจเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในภาพกว้าง ซึ่งถือเป็นชุดข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจพลวัตการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทย

ลุงสมหมาย ชายสูงวัยชาวกะเหรี่ยงที่อยู่อาศัยในชุมชนแห่งหนึ่งทางภาคเหนือของประเทศไทย ผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุยและสัมภาษณ์ลุงสมหมาย เมื่อครั้งเดินทางไปลงพื้นที่บ้านดอยป่าสูง โดยได้เข้าไปพบลุงสมหมาย เนื่องจากถือเป็นปราชญ์คนสำคัญของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นรู้จักและรับรู้ของชาวกะเหรี่ยงทั่วไป ปัจจุบันลุงสมหมายยังคงเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องและยืนยันสิทธิดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงมาอย่างต่อเนื่อง การพูดคุยสัมภาษณ์กับลุง

สมหมายทำให้ผู้วิจัยได้ชุดข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์พลวัตการเปลี่ยนแปลงภายในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้อย่างครอบคลุมและรอบด้านมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่ลุ่มสมหมายได้มีประสบการณ์เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนเพื่อเรียกร้องให้มีการประกาศกฎหมายเพื่อการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน อย่างไรก็ตามปัจจุบันลุ่มวิเชียรยังเชื่อมั่นว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกฎหมายและนโยบายจะเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญที่จะช่วยให้การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้รับการปกป้องและคุ้มครองให้มีคุณค่าและศักดิ์ศรีมากขึ้น

แม่ปราณี หญิงสูงวัยชาวกะเหรี่ยงในชุมชนแห่งหนึ่งในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งมีพื้นที่อยู่ใกล้กับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปพูดคุยและสัมภาษณ์แม่ปราณี เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเอกสารและรายงานวิจัยทำให้พบว่าชุมชนที่แม่ปราณีอยู่อาศัยนั้นมีความโดดเด่นด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนและการผลิตภัณฑชุมชนที่มีชื่อเสียง โดยได้มีการรวมกลุ่มสตรีภายในชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าทอกะเหรี่ยงที่มีการย้อมสีจากธรรมชาติ นอกจากนี้ยังพบว่าในปัจจุบันยังได้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ภายในชุมชน การพูดคุยและสัมภาษณ์กับแม่ปราณีจึงเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้เห็นภาพและทำความเข้าใจวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันตก ซึ่งพบว่าปัจจุบันมีการทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะของเครือข่ายกะเหรี่ยง และสำหรับแม่ปราณียังเชื่อมั่นว่าการที่มีกฎหมายและแนวนโยบายที่มุ่งคุ้มครองวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ชาวกะเหรี่ยงสามารถนำประโยชน์ในการต่อสู้ ต่อรองในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้

พินุญเรื่อง ชายชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์พินุญเรื่อง เมื่อครั้งได้เดินทางไปลงพื้นที่ศึกษาชุมชนบ้านเนินน้ำฟ้า แม่พินุญเรื่องจะไม่อยู่อาศัยในพื้นที่ชุมชนที่เป้าหมายของการศึกษารั้งนี้ แต่การเลือกสัมภาษณ์พินุญเรื่องทำให้ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจพลวัตความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้อย่างครอบคลุมและรอบด้านมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงการเคลื่อนไหวต่อสู้ เพื่อเรียกร้องและยืนยันสิทธิดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงในการอยู่อาศัยในผืนป่าที่ถูกรัฐประกาศให้เป็นเขตอนุรักษ์ตามกฎหมาย พินุญเรื่องได้บอกเล่าให้ผู้วิจัยเห็นพัฒนาการของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่แต่เดิมมีรูปแบบของการจัดกิจกรรมที่กระจัดกระจาย จนกระทั่งในช่วงปี พ.ศ. 2540 จึงเกิดการรวมกลุ่มและก่อตั้งเป็นเครือข่ายกะเหรี่ยงที่แสดงให้เห็นตัวตนและความหมายใหม่ของชาวกะเหรี่ยงที่มีศักยภาพในการต่อสู้ต่อรองกับรัฐได้มากขึ้น ปัจจุบันพินุญเรื่องได้มีความพยายามที่จะกลับไปพัฒนาระบบการ

ต่อสู้ต่อรอกภายในชุมชนของตน เพื่อรื้อฟื้นวิถีชีวิต วัฒนธรรมดั้งเดิมให้กลับคืนมา โดยเฉพาะการทำไร่หมุนเวียน

ตารางสรุปผู้ให้ข้อมูล

ตาราง 1 สรุปผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์ที่มีความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี

ลำดับ ที่	ชื่อ (สมมติ)	เพศ	อายุ	ที่อยู่	สถานภาพขณะ สัมภาษณ์
1.	ลุงทองคำ	ชาย	58	บ้านเนินน้ำฟ้า	ผู้นำชุมชนที่ถูกขึ้นมามา ต่อสู้ ต่อรองกับ หน่วยงานรัฐ เพื่อยืนยัน สิทธิดั้งเดิมของชุมชน
2.	พี่ทองล้อม	หญิง	38	บ้านเนินน้ำฟ้า	ผู้นำชุมชนที่ถูกขึ้นมามา ต่อสู้ ต่อรองกับ หน่วยงานรัฐ เพื่อยืนยัน สิทธิดั้งเดิมของชุมชน
3.	ลุงทองเปลว	ชาย	62	บ้านเนินน้ำฟ้า	ผู้นำจิตวิญญาณชุมชน ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มี ความโดดเด่นด้าน วัฒนธรรม
4.	พี่ทองดี	ชาย	39	บ้านเนินน้ำฟ้า	ชาวกะเหรี่ยงอยู่อาศัย ในชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรม
5.	พี่ไพโรพนา	ชาย	48	องค์กรพัฒนาเอกชน แห่งหนึ่งในพื้นที่ภาค กลาง	นักพัฒนาองค์กร พัฒนาเอกชนที่ เกี่ยวข้องกับชุมชน
6.	อาจารย์ไพโร วัลย์	ชาย	43	มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ในพื้นที่ภาคกลาง	นักวิชาการที่ทำงาน วิจัยภายในชุมชน

ตาราง 2 สรุปผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์
และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ลำดับ ที่	ชื่อ (สมมติ)	เพศ	อายุ	ที่อยู่	สถานภาพขณะ สัมภาษณ์
1.	พี่จัญญ	ชาย	51	บ้านดอยป่าสูง	ลูกเขยชาวกะเหรี่ยงและ เป็นผู้นำด้านการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ชุมชน
2.	ประเสริฐ	ชาย	35	บ้านดอยป่าสูง	แกนนำเยาวชนทำ กิจกรรมเกี่ยวกับการ อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ
3.	พี่จรัญ	ชาย	52	บ้านดอยป่าสูง	ชาวกะเหรี่ยงที่ได้รับ ผลกระทบจากการ นโยบายและกฎหมาย ด้านการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ
4.	ผู้ใหญ่สมบัติ	ชาย	56	บ้านดอยป่าสูง	ผู้ใหญ่บ้านที่มีความ สนใจและเห็น ความสำคัญต่อการ อนุรักษ์และรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ
5.	พี่สมชาย	ชาย	55	องค์กรพัฒนาเอกชน แห่งหนึ่งในพื้นที่ ภาคเหนือ	เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนา เอกชนชุมชนที่อยู่เคียง ข้างต่อสู้ ยืนยันทิธิ ดั้งเดิมของชุมชน

ตาราง 3 สรุปผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่นด้านการพัฒนา และส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของชุมชนชาติพันธุ์

ลำดับ ที่	ชื่อ (สมมติ)	เพศ	อายุ	ที่อยู่	สถานภาพขณะ สัมภาษณ์
1.	วันดี	หญิง	33	บ้านห้วยน้ำใส	ชาวกะเหรี่ยงที่เป็น เจ้าของลานสเก็ตเพื่อ การท่องเที่ยว
2.	พี่ประสิทธิ์	ชาย	52	บ้านห้วยน้ำใส	ชาวกะเหรี่ยงเป็น เจ้าของลานสเก็ตเพื่อ การท่องเที่ยว
3.	พี่แก้วตา	หญิง	35	บ้านห้วยน้ำใส	ชาวกะเหรี่ยงเป็น เจ้าของลานสเก็ตเพื่อ การท่องเที่ยว
4.	พี่ดำรง	ชาย	36	บ้านห้วยน้ำใส	ชาวกะเหรี่ยงเป็น เจ้าของลานสเก็ตเพื่อ การท่องเที่ยว
5.	พี่เชียว	ชาย	39	บ้านห้วยน้ำใส	แกนนำชุมชนที่ทำ หน้าที่ส่งเสริมและ พัฒนาศักยภาพการ ท่องเที่ยวของชุมชน
6.	ผอ.ทอแสง	หญิง	48	หน่วยงานราชการ ด้านการพัฒนา ชาวเขา	เจ้าหน้าที่รัฐหน่วยงาน ด้านการพัฒนาชาวเขา

ตาราง 4 สรุปผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทย

ลำดับ ที่	ชื่อ (สมมติ)	เพศ	อายุ	ที่อยู่	สถานภาพขณะ สัมภาษณ์
1.	พี่เชียร์	ชาย	51	ชุมชนชาติพันธุ์ กะเหรี่ยงในพื้นที่ ภาคเหนือ	เครือข่ายกะเหรี่ยง
2.	ลุงสมหมาย	ชาย	72	ชุมชนชาติพันธุ์ กะเหรี่ยงในพื้นที่ ภาคเหนือ	เครือข่ายกะเหรี่ยง
3.	แม่ปราณี	หญิง	60	ชุมชนชาติพันธุ์ กะเหรี่ยงในพื้นที่ภาค กลาง	เครือข่ายกะเหรี่ยง
4.	พี่บุญเรือง	ชาย	49	ชุมชนชาติพันธุ์ กะเหรี่ยงในพื้นที่ภาค กลาง	เครือข่ายกะเหรี่ยง

การเก็บข้อมูล

การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการในสองลักษณะคือ การการศึกษาข้อมูลเอกสารวิชาการและงานวิจัย เกี่ยวกับแนวคิดอุดมการณ์การพัฒนาประเทศ ความรู้เกี่ยวกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในสังคมไทย ที่นำเสนอให้เห็นประวัติศาสตร์ความสนใจ และการปรากฏขึ้นของการเคลื่อนไหวทางสังคม การเมืองที่เกี่ยวกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงซึ่ง ดำเนินไปภายใต้ความสัมพันธ์กับบริบทการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงประเทศ ตลอดจน เอกสารรายงานโครงการและการปฏิบัติงานต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและองค์กร พัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง โดยได้ศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดสนาม (field) ของบูร์ดิเยอร์ เพื่อที่จะนำไปสู่การอธิบายและทำความเข้าใจพลวัตของการสร้างความเป็น ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในบริบทประเทศไทย

ในส่วนของการเก็บรวบรวมจากพื้นที่ภาคสนามนั้น ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจาก การศึกษา การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (non-participation observation) เป็นการ สังเกตการณ์แบบแผนการกระทำของชุมชนชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นทั้งในบริบทชุมชนและนอกบริบท

ชุมชน เช่น การสังเกตการณ์จากการเข้าร่วมประชุมร่วมกับหน่วยงานภายนอกและชุมชนอื่นๆ ในโอกาสต่างๆ การสังเกตการณ์ภายในบริบทชุมชนที่คนกะเหรี่ยงอยู่อาศัยการเข้าไปศึกษาในพื้นที่ชุมชน เพื่อสังเกตแบบแผนการกระทำ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น และใช้วิธีการจดบันทึกภาคสนาม (field note) เป็นเครื่องมือเพื่อให้ได้ข้อมูลและข้อสังเกตที่เกิดขึ้นในห้วงเวลานั้นๆ นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ชาวกะเหรี่ยงภายในชุมชนที่มีประสบการณ์ชีวิตสอดคล้องกับกรอบวัตถุประสงค์และเป้าหมายการวิจัย ตลอดจนการสัมภาษณ์กลุ่มคน หน่วยงานภายนอกที่เข้าไปมีความสัมพันธ์ชุมชนชาติพันธุ์ เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยงานต่างๆ เจ้าหน้าที่พัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ เพื่อนำเสนอให้เห็นกรอบวิธีคิด ประสบการณ์ของชาวกะเหรี่ยงและผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ในแต่ละรูปแบบที่มีคุณสมบัติสอดคล้องตามกรอบเชิงทฤษฎีที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีแนวคำถามถึงโครงสร้างด้วยคำถามปลายเปิด เพื่อให้เกิดบทสนทนาที่มีการตอบโต้ในลักษณะของวิภาษวิธีไปพร้อมกัน ซึ่งทำให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นร่วมกันผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัย ทั้งนี้ในการเก็บข้อมูลนั้นใช้วิธีการบันทึกเทปสนทนา มีการขออนุญาตก่อนการบันทึกทุกครั้ง โดยนำข้อมูลที่ได้ออกมาถอดเทปบทสนทนาแบบคำต่อคำ จนได้เป็นชุดข้อมูลประสบการณ์ที่นำมาสู่การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต่อมา

อย่างไรก็ตามในส่วนของการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ตัวผู้วิจัยถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเป็นผู้วิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการในการสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้หลักเกณฑ์ของ Lincoln and Guba (1985) ซึ่งกล่าวถึงวิธีการในการพิจารณาตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) ของข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพไว้ 4 ประการ ดังนี้

1) ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ทั้งด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านทฤษฎี และโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความลุ่มลึกของข้อมูล นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยยังตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ (Member checks) โดยผู้วิจัยได้นำประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นย้อนกลับมาตรวจสอบความเข้าใจของการสรุปและตีความของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล จนแน่ใจว่าข้อสรุปที่ได้เป็นข้อมูลจากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลจริง

2) ความสามารถในการถ่ายโอน (Transferability) ในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความหลากหลาย โดยได้สัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในแต่ละชุมชนดังตารางสรุปผู้ให้สัมภาษณ์ครอบคลุมทั้งกลุ่มที่เป็นชาวกะเหรี่ยงในแต่ละชุมชน นักวิชาการ

เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่รัฐ และเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทย เพื่อให้ได้ชุดข้อมูลที่สามารถนำมาอธิบายและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ได้อย่างครอบคลุม

3) ความสามารถในการพึ่งพา (Dependability) ผู้วิจัยได้ ใช้หลายวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการ จดบันทึก และเชื่อมโยงข้อมูลดังกล่าวเข้าด้วยกัน เพื่อเข้าใจ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ตลอดจนนำผลที่ได้จากการ วิเคราะห์ข้อมูลอภิปรายร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ , อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อลดอคติจากการ วิเคราะห์และตีความข้อมูล

4) ความสามารถในการยืนยัน (Conformability) โดยผู้วิจัย ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นสร้างเป็นกรอบแนวความคิด ในการสร้างแนวคำถามเพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา และผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ และภายหลังสิ้นสุดการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยทำการถอดเทปด้วยตนเอง และนำข้อมูลที่ได้มาบันทึกให้เป็นระเบียบ เป็นหมวดหมู่ทุกครั้ง ภายหลังเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์กระบวนการประกอบสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ข้อมูลจะได้มาจากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับผู้เล่าเรื่องด้วยการบันทึกเทป การสังเกตการณ์และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมภายในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตลอดจนการเข้าร่วมเวทีประชุมสัมมนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้มาผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทฤษฎีสถานราก (grounded theory) ซึ่งเป็นเพียงการนำวิธีการ(method) เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลมาใช้ หากแต่ไม่ได้มุ่งไปสู่การสร้างทฤษฎีจากข้อมูล สอดคล้องตามที่ (Charmaz, 2008) ได้เสนอไว้ว่าการวิจัยตามแนวทฤษฎีสถานรากถือเป็นกลยุทธ์(strategy) ที่สามารถนำมาปรับใช้ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพได้ เนื่องจากเป็นวิธีการที่แสดงให้เห็นความยืดหยุ่นและว่องไวเชิงทฤษฎีของผู้วิจัยที่จะนำข้อมูลที่ได้จากเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ให้ครบถ้วนและสอดคล้องตามกรอบประเด็นคำถามและกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดไว้ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดของสนาม (field) ของบูร์ดิเยอร์มาเป็นกรอบความคิดเชิงทฤษฎี เพื่อใช้ในการศึกษา ทำความเข้าใจชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ดังนั้นในขั้นตอนการจัดจำแนกและเชื่อมโยงข้อมูลผู้วิจัยจึงต้องมีความไวเชิงทฤษฎี (theoretical sensitivity) เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และฮาบิทัสของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่เกิดขึ้นสะท้อนได้จาก

ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีลักษณะของการถูกสร้าง (constructed) และสร้าง (construct) ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายใต้ปฏิสัมพันธ์ที่มีกับโครงสร้างอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตามเพื่ออธิบายให้เห็นขั้นตอนกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงสามารถนำเสนอให้เห็นแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

เมื่อได้ข้อมูลชุดแรก ผู้วิจัยจะดำเนินการกำหนดรหัสเพื่อจำแนกข้อมูล (open coding) จากนั้นจะทำการเชื่อมโยงข้อมูล (axial coding) ที่จำแนกตามรหัสที่สัมพันธ์กันมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างกลุ่มข้อมูลออกเป็นประเด็นๆ เมื่อได้กลุ่มข้อมูลซึ่งเป็นมโนทัศน์ในการอธิบายปรากฏการณ์แล้วผู้วิจัยจะพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้นั้นสามารถนำเสนอให้เห็นกระบวนการสร้างและต่อรองความหมายของคนกะเหรี่ยงเพียงพอตามกรอบคิดเชิงทฤษฎีหรือหากข้อมูลยังไม่เพียงพอผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูลไปเรื่อย ๆ จนผู้วิจัยแน่ใจว่าข้อมูลที่ได้มานั้นมีความครบถ้วน สามารถตอบคำถามการวิจัยและมีความครบถ้วนตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดไว้สามารถอธิบายให้เห็นถึงพลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างครบถ้วน หรือที่เรียกว่า ทฤษฎีถึงจุดอิ่มตัว (theoretical saturation) กระบวนการการวิเคราะห์ข้อมูลจึงยุติลง (นภาพรณ์ หะวานนท์และคณะ, 2550) ทั้งนี้ในการพิจารณาว่าข้อมูลมีการอิ่มตัวเชิงทฤษฎีแล้วนั้นผู้วิจัยจะพิจารณาจากข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่าไม่มีความแตกต่างจากผู้สัมภาษณ์ก่อนหน้านี้แล้ว เช่น การเก็บข้อมูลในประเด็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงที่มีการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2-3 คน ที่ต่างกับบอกเล่าเรื่องราวในแบบเดียวกัน ผู้วิจัยก็จะเชื่อว่าข้อมูลมีการอิ่มตัวเชิงทฤษฎีแล้ว

อย่างไรก็ตามแม้การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจะมีการบอกเล่าประเด็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อชุมชนในแบบเดียวกัน เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดไว้ยังไม่ครอบคลุมและชัดเจนเพียงพอต่อการวิเคราะห์โครงสร้างของสนาม ผู้วิจัยจึงต้องกลับไปค้นหาผู้ที่ให้ข้อมูลหรือสัมภาษณ์เพิ่มเติมอีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน สามารถตอบคำถามการวิจัยและมีเพียงพอต่อการอธิบายตามแนวคิดการวิจัย เมื่อได้ข้อมูลที่เพียงพอครอบคลุมกับคุณลักษณะของสนามตามกรอบความคิดที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงยุติการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นดังกล่าว หรือที่เรียกว่า “การอิ่มตัวเชิงทฤษฎี” จากนั้นผู้วิจัยจะนำเอามโนทัศน์ต่างๆ มาเรียบเรียงให้สอดคล้องกับการตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อเขียนเป็นรายงานการวิจัยในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 4

การประกอบสร้างสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้ถูกสร้างขึ้นภายใต้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง (structure) กับผู้กระทำ (agency) ที่ต่างกำหนดคุณค่า นิยามความหมายความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้ปรากฏและดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต สะท้อนให้เห็นระบบโครงสร้างที่ควบคุมและกำกับแบบแผน แนวปฏิบัติของผู้คน ขณะเดียวกันผู้คนในฐานะผู้กระทำก็มีการปรับเปลี่ยน ต่อกับโครงสร้างภายใต้ระบบความสัมพันธ์ของตำแหน่งแห่งที่ ปริมาณ และชนิดของทุนหรือทรัพยากร (capital) ที่ครอบครอง ด้วยยุทธวิธีที่หลากหลาย ภายใต้ระบบความสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ได้มีการต่อสู้ ต่อกับ นำเสนอตัวตนความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอยู่ตลอดเวลา และนั่นจึงแสดงให้เห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงไม่ใช่สิ่งที่นิ่งตายตัว แต่มีพลวัตของการอธิบายและนำเสนอในลักษณะหรือรูปแบบที่แตกต่าง ทั้งเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ความเป็นมา ความคิดความเชื่อ วิธีการดำรงชีวิต แบบแผนทางวัฒนธรรม ตลอดจนการปรากฏขึ้นของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในบริบทประเทศไทยและดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยแสดงให้เห็นลักษณะของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในรูปแบบที่หลากหลายสอดคล้องตามการปรับตัวและต่องของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในพื้นที่ที่แตกต่างกันที่ดำรงอยู่บนระบบความสัมพันธ์ที่ชุมชนสามารถเลือกที่จะกระทำหรือปฏิบัติบางอย่างเพื่อให้ตนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข

4.1 สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัย

กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงถือเป็นกลุ่มคนที่มีถิ่นที่อยู่อาศัยในประเทศไทยมาอย่างยาวนาน ข้อมูลทางวิชาการนำเสนอให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยสามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1. กะเหรี่ยงสะกอ (Sgaw) หรือกะเหรี่ยงดอย ซึ่งจะเรียกตนเองว่า ปกาเกอญอ (Paganyaw) 2. กะเหรี่ยงโป (Pwo) หรือกะเหรี่ยงขาว ยางขาว กะเหรี่ยงน้ำ เรียกตัวเองว่า ไผ่ล่ง (Phlong) 3. กะเหรี่ยงแบหรือบเว (Bwe) กะเหรี่ยงแดง ยางแดง 4. ตองสู หรือปะโอ (Taungthu/Pa-o) หรือกะเหรี่ยงดำ (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2532) อย่างไรก็ตามสำหรับคำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวว่า “กะเหรี่ยง” นั้น สันนิษฐานว่าเป็นการเรียกตามอย่างมอญที่เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวว่า “กะเรง” (สุริยา รัตนกุล และ สมทรง บุรุษพัฒน์, 2538) หรืออาจเป็นการเรียกตามชาติตะวันตกที่เรียกตามอย่างพม่าว่า “คะยีน” หรือ “กะยีน” (Kayin) (สุนทร สุขสราญจิต, 2547) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวอีกหลายคำ เช่น คะยา หมายถึง คนป่าเถื่อน ซึ่งต่อมา

เพี้ยนเป็น “ยาง” ในภาษาถิ่นเหนือ มีความหมายอ้างถึงกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่สกรปรก เชื่อยชา พุดจาไม่รู้เรื่อง (ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ, 2544) สำหรับคำว่าปกากะญอนั้น “เป็นคำพื้นฐาน คำเรียก ดั้งเดิม คำว่ากะเหรี่ยงที่จริงเป็นศัพท์แสดง พี่ว่าฝรั่งมากกว่าที่มันมาเรียกเขา หรือคนเมืองเรียกเขา ยางกะเหรี่ยง ยางเนี้ย มันมีคำว่ายาง คือยางมันเป็นคำเหยียดนะจริงๆ คำนี้ที่เหยียดเขา” (สัมภาษณ์ปัจจุณ, 24 ธันวาคม 2564) หรือ กะหฺร่าง ซึ่งเป็นคำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในบาง พื้นที่เขตจังหวัดเพชรบุรี (วิษญดา ทองแดง, 2541, ออนไลน์) จะเห็นได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูก เรียกว่ากะเหรี่ยงนั้น ปราภฏชื่อเรียกที่แตกต่างกันหลายทั้งในด้านความหมายที่มักจะถูก ดู แคลนและมีนัยยะของการกำหนดสถานะหรือตำแหน่งในสังคมของผู้ที่อ่อนด้อยอำนาจ

อย่างไรก็ตามความหลากหลายที่เกิดภายในของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ได้ถูกจัดแบ่ง และจัดระบบโดยใช้หลักเกณฑ์ทางภาษามาใช้เป็นเกณฑ์เริ่มต้นที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทาง ชาติพันธุ์โดยใช้เกณฑ์ของการใช้ภาษาในตระกูล “กะเหรี่ยง” ครอบคลุมปกากะญอ โพล่ง ปะโอ คะยา บเว ทำให้กลุ่มต่างๆ เหล่านี้เริ่มกลายเป็นกลุ่มกะเหรี่ยงย่อยในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เพื่อ นิยามลักษณะที่แน่นอนตายตัวของกลุ่มและจัดวางให้อยู่ในพื้นที่และความสัมพันธ์ที่แน่นอน เพื่อ กำหนดขอบเขตอำนาจ ผลประโยชน์ และสิทธิที่พึงจะได้รับจากรัฐชาติ ดังนั้นเมื่อพิจารณา เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะที่เป็นกลุ่มคนที่แหล่งกำเนิดเดียวกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน จึงถือว่าเป็นกลุ่มที่เพิ่งเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์เมื่อไม่นานมานี้ (Jorgensen, 1997 อ้างถึงใน ขวัญ ชีวัน บัวแดง, 2547, 7) โดยเฉพาะหากพิจารณาบริบทของประเทศไทยซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง กระจายอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันตกของประเทศนั้น จะพบว่าในแต่ละพื้นที่ต่างก็มี ลักษณะเฉพาะของตน แม้แต่ชื่อเรียกตนเองว่า “กะเหรี่ยง” ก็มีความแตกต่างหลากหลาย บาง พื้นที่เรียกตัวเองปกากะญอ บางพื้นที่เรียกว่าตัวเอง ไป่วหรือโผล่ว หรือในด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของแต่ละชุมชนต่างก็มีชุดข้อมูลที่เป็นเรื่องราวเรื่องเล่าสืบทอดกันมา ทั้งในด้าน ประเพณี พิธีกรรม แบบแผนแนวปฏิบัติ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ระบบ ความสัมพันธ์ของผู้คนภายในชุมชนและสังคมภายนอก ที่แสดงให้เห็นถึงตำแหน่งแห่งที่ (position) ของชาวกะเหรี่ยงและทรัพยากร (capital) ของแต่ละชุมชนที่มีไม่เหมือนกัน เนื่องจากใน ยุคก่อนทันสมัยนั้นชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมักจะอยู่ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ กระจัดกระจายในเขต ป่าเขา อยู่ในพื้นที่ป่าเขาห่างไกลผู้คน แม้จะมีการไปมาหาสู่ระหว่างหมู่บ้าน แต่โครงสร้างการ ปกครองยังเป็นอิสระต่อกัน โดยแต่ละหมู่บ้านจะมีผู้นำทางพิธีกรรมและผู้นำทางการปกครองซึ่ง ถูกสืบทอดกันมาตามเชื้อสายบรรพบุรุษ โดยชาวกะเหรี่ยงจะมีการดำรงชีวิตบนพื้นฐาน ความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นอิสระ

ขณะเดียวกันในด้านการปกครองของไทยก็ไม่ได้มีกลไกอำนาจรัฐเข้าไปควบคุมในด้านการปกครองในระดับหมู่บ้าน ปลอมให้ปกครองตนเองเป็นไปอย่างอิสระ แม้ในระยะหลังรัฐไทยจะเริ่มมีระบบกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นตัวแทนของรัฐเข้าไปปกครองแต่ละตำบลและหมู่บ้าน แต่สำหรับหมู่บ้านกะเหรี่ยงก็มักถูกจัดให้เป็นหย่อมบ้านของหมู่บ้านคนไทยที่มีผู้ใหญ่บ้านคนไทยคอยดูแล หรือแม้ในเขตที่คนกะเหรี่ยงเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันเอง ก็ยังไม่มีบทบาทมากนักเมื่อเทียบกับผู้นำแบบดั้งเดิม (ขวัญชีวัน บัวแดง, 2547, 36) ก็ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนสมัยจึงมีอิสระในการดำรงชีวิตตามวิถีชีวิต วัฒนธรรม คติความเชื่อท่ามกลางทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์

ดังนั้นแล้ว ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงถือเป็นพื้นที่ทางสังคมที่มีการอยู่ร่วมกันของผู้คนที่ มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมแบบเดียวกัน ทั้งนี้การสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในแต่ละช่วงเวลาได้แสดงให้เห็นความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์ที่มีลักษณะของการเป็น และดำรงความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่แตกต่างทั้งในด้านการนำเสนอตัวตนและสร้างการรับรู้ ความหมาย วิถีปฏิบัติ ระเบียบกฎเกณฑ์และระบบความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งแต่ละชุมชนล้วนมีความสัมพันธ์กับกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศ โดยเฉพาะหากยึดเป้าหมายของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยจะพบว่า ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแต่ละแห่งต่างมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ บริบทวิถีการดำรงชีวิต ชีวิตวัฒนธรรม ความสัมพันธ์กับสังคม เศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง ที่ส่งผลต่อการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนมาอย่างเป็นพลวัต สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงสนใจที่จะศึกษาชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีการตั้งถิ่นฐานที่อยู่ในประเทศไทยมาอย่างยาวนาน มีหลักฐานและข้อมูลอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ที่สามารถยืนยันการเป็นชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาประเทศทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองกับรัฐไทยมาอย่างต่อเนื่อง และปัจจุบันได้รับการรับรองสถานะของการเป็นหมู่บ้านตามข้อมูลกรมการปกครอง และชาวกะเหรี่ยงที่อยู่อาศัยในชุมชนก็มีสิทธิสถานะบุคคลในฐานะพลเมืองของรัฐไทยตามรัฐธรรมนูญ ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นการต่อสู้ ต่อรอง สร้างนิยามความหมาย และนำเสนอตัวตนบน ความสัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยอย่างเป็นพลวัต โดยจะนำเสนอให้เห็น ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยในฐานะสนามที่ถูกประกอบสร้าง ซึ่งมีองค์ประกอบของกฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบแบบแผน แนวปฏิบัติ ผู้สืบทอด ความเป็นสถาบัน รวมถึงทุนที่ปรากฏอยู่ภายในสนาม ที่ชาวกะเหรี่ยงและผู้กระทำการอื่นๆ จะสามารถถกเถียงเพื่อรวบรวม แสวงหา และนำมาปรับใช้ด้วยกลยุทธ์ต่างๆ ดังปรากฏข้อมูลชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงใน 3 พื้นที่ ดังนี้

4.1.1 สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าในยุคก่อนทันสมัย บริบททั่วไปของชุมชน

ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงโพล่ว มีประวัติศาสตร์ก่อตั้งชุมชนมาเนิ่นนาน โดยปรากฏหลักฐานการมีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านคนแรก เมื่อปี พ.ศ.2415 (วรวิทย์ นพแก้วและคณะ, 2563, น. 89) ซึ่งนับเวลาจนถึงปัจจุบันทำให้สามารถประมาณระยะเวลาของการตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยและทำมาหากินของชาวกะเหรี่ยงในชุมชนแห่งนี้ไม่น้อยกว่า 150 ปี ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าดำรงวิถีวัฒนธรรมด้วยการนับถือเจ้าวัตร ซึ่งถือเป็นกรอบความเชื่อที่ส่งผลต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของการเป็นชาวกะเหรี่ยงร่วมกัน ผ่านการมีประเพณี พิธีกรรมที่สืบทอดต่อกันมา ขณะเดียวกันชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้ายังมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับป่าและทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงดั้งเดิมนั้นจะทำมาหากินด้วยวิถีของการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก โดยอาศัยการเก็บพืชผลและล่าสัตว์เล็กๆ น้อยๆ จากในป่า ดังปรากฏบทสัมภาษณ์ที่ว่า “แต่ก่อนที่ยังไม่เปิดป่า เราอยู่กับป่า หาของป่ากินกันปกติไม่ต้องลงไปข้างล่าง กินได้ทุกอย่างที่อยู่ในป่าความคิดของบรรพบุรุษเราหรือว่าพ่อแม่เราเขาก็จะรู้ ท่านก็จะรู้ว่า อันไหนเราควรกิน อันไหนเราไม่ควรกิน เราจะรักษาตรงนั้น” (สัมภาษณ์พี่ทองล้อม, 2564) นอกจากนี้ในอดีตยังคงปรากฏวิถีการทำไร่หมุนเวียน ซึ่งเป็นการเพาะปลูกพืชเพื่อดำรงชีพเป็นหลัก โดยวิถีการทำไร่หมุนเวียนจะมีการหมุนเวียน สลับพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกโดย “เราจะทำไร่หมุนเวียนคือจะปล่อยทิ้งไว้ 7 ถึง 8 ปี จึงจะกลับมาอีกครั้ง เพราะว่าถ้าเราทำไร่ข้าวดินไม่สมบูรณ์คือไม่ถึง 7 - 8 ปี จะปลูกข้าวได้ไม่ดี ปัจจุบันคือล้มสลายไปหมด เราก็อยากจะฟื้นฟูการทำไร่หมุนเวียนให้กลับมา เพราะถ้าเราฟื้นฟูกลับมาได้ นก หมู่ป่า เก้ง ก็จะช่วยๆ กลับมาหาเรา” (สัมภาษณ์ลุงทองเปลว, 2564)

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เริ่มส่งผลต่อการปรับตัวของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าได้เริ่มต้นในช่วงปี พ.ศ.2528 ซึ่งรัฐบาลได้ประกาศให้พื้นที่ทำกินและพื้นที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยทับเสลาและป่าห้วยคอกควาย (วรวิทย์ นพแก้วและคณะ, 2563, น. 122-123) ภายหลังที่มีประกาศเขตป่าสงวนดังกล่าว จึงเริ่มมีการเข้ามาของเจ้าหน้าที่รัฐด้านการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กระทั่งในปี พ.ศ. 2535 พื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินของชาวกะเหรี่ยงได้ถูกประกาศให้พื้นที่สวนป่า ซึ่งรัฐใช้อำนาจในการห้ามชาวกะเหรี่ยงเข้าทำกินในพื้นที่ดั้งเดิมของตน ขณะเดียวกันก็มีการประกาศให้ชาวกะเหรี่ยงเร่งเปิดพื้นที่ป่า เพื่อแสดงสิทธิการครอบครองที่ดิน ทำให้ในช่วงเวลาดังกล่าวต้องยุติการทำไร่หมุนเวียน และชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านหันมาถางป่า เพื่อเปิดพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกและจับจองแสดงความเป็นเจ้าของที่ดินมากขึ้น เนื่องจากรัฐประกาศให้ชาวบ้านมาเตรียมพื้นที่ของตนให้

ชัดเจน หากไม่ปรากฏว่ามีการทำกินจะแจ้งข้อหาบุกรุกพื้นที่สวนป่าและถูกจับดำเนินคดี ผลจากการประกาศดังกล่าวจึงเป็นเงื่อนไขเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิธีการทำกินและการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพดและอ้อยเข้ามาในพื้นที่ พร้อมกับการถูกตรวจจับดำเนินคดีและยึดเครื่องมือทางเกษตรของชาวกะเหรี่ยงที่อยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ที่รัฐอ้างว่าเป็นพื้นที่ของรัฐอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความหวาดกลัวและหวาดระแวงต่อการดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐ

กระทั่งในช่วงปี 2557 ที่รัฐบาลได้ประกาศแนวนโยบายทวงคืนผืนป่า และได้ประกาศจัดตั้งเขตวนอุทยานขึ้นในพื้นที่ ส่งผลให้มีคำสั่งอพยพชาวบ้านออกจากพื้นที่ไปอยู่ในพื้นที่แห่งใหม่ที่รัฐเตรียมไว้ให้ เนื่องจากพื้นที่วนอุทยานมีส่วนทับซ้อนกับพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า ผลจากการประกาศแนวนโยบายและการประกาศเขตวนอุทยานดังกล่าว ส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าลุกขึ้นมาเรียกร้องขอความเป็นธรรมและยืนยันสิทธิการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ดั้งเดิมของตน โดยได้มีการแสวงหาเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชน สถาบันวิชาการ และเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ในการนำเสนอปัญหาความเดือดร้อน และแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหา บนพื้นฐานการนำเสนอให้เห็นความเป็นชาติพันธุ์ที่ถือเป็นคุณสมบัติสำคัญในการยืนยันสิทธิของตน ปัจจุบันชุมชนกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าได้มีการประกาศให้เป็นพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษ ซึ่งเป็นไปตามประกาศมติคณะรัฐมนตรี 3 สิงหาคม 2553 ว่าด้วยแนวนโยบายและหลักปฏิบัติการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ที่ถือเป็นกรอบในเชิงโครงสร้างที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติการของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า ซึ่งเลือกที่จะปฏิบัติและดำเนินตามแนวนโยบายดังกล่าว เพื่อรับรองและยืนยันสิทธิการดำรงอยู่ในพื้นที่ดั้งเดิมของตน

จากเรื่องราวบริบทและประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน จะเห็นได้ว่าชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าได้มีการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมภายในชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปี พ.ศ.2520 เป็นต้นมาที่ชุมชนได้เริ่มเข้าสู่ยุคของการพัฒนาไปสู่ความสมัย ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนหลายๆ ด้าน อย่างไรก็ตามเพื่อนำเสนอและวิเคราะห์ให้เห็นลักษณะของสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญก่อนที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้ระบบความสัมพันธ์กับสังคม เศรษฐกิจ การเมืองภายนอก จึงสามารถนำเสนอให้เห็นสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยได้ ดังนี้

สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า

ภายใต้บริบททางสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในยุคก่อนทันสมัย ซึ่งสืบย้อนไปถึงบรรพบุรุษได้นับร้อยปีตามประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า สามารถอธิบายภายใต้แนวคิดสนาม (field) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบของโครงสร้างของสนามที่ประกอบไปด้วย กฎ กติกา ระเบียบแบบแผน วิถีปฏิบัติ ความเป็นสถาบัน การถ่ายทอดระเบียบแบบแผนและทุน ที่ดำรงอยู่ ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า ซึ่งถือเป็นสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงประกอบด้วย

กฎที่ผูกติดอยู่กับความเชื่ออันสัมพันธ์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ

ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของความเป็นสนามคือการมีกฎ ซึ่งมีลักษณะเป็นเครื่องมือที่เอาไว้คอยกำกับควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ที่มาของกฎในสนามต่าง ๆ ย่อมมีที่มา รากฐานที่แตกต่างกันออกไป กล่าวอีกนัยหนึ่งคือกฎของสนามหนึ่งๆ ไม่สามารถที่จะนำไปสู่การใช้บังคับในสนามที่แตกต่างออกไปได้ สำหรับชุมชนกะเหรี่ยงที่บ้านเนินน้ำฟ้า จัดได้ว่าเป็นชุมชนกะเหรี่ยงที่มีการสร้างกฎขึ้นมาจากความสัมพันธ์กับธรรมชาติและอำนาจที่เหนือธรรมชาติ ชาวกะเหรี่ยงที่บ้านเนินน้ำฟ้าจะมีคำสอน ตำนานและเรื่องเล่าที่ส่งต่อกันในชุมชนผ่านบุคคลที่ดำรงตำแหน่ง “เจ้าวัตร” ชาวกะเหรี่ยงที่บ้านเนินน้ำฟานิยามกลุ่มของตนเองว่าเป็นคนของพระอินทร์ เทพเจ้าในตำนานฮินดูพราหมณ์ และมีความเคารพศรัทธาในพระศรีอารียซึ่งถูกทำนายว่าเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไปตามตำนานของพระพุทธศาสนาในบางสายความเชื่อ ลักษณะของกฎที่ถูกสร้างขึ้นในสนามของชาวบ้านเนินน้ำฟ้าจึงเป็นกฎที่อ้างถึงความสัมพันธ์และอำนาจที่มีต่อพระอินทร์และพระศรีอารีย อยู่เสมอๆ อาทิ ในเรื่องของประเด็นการตั้งถิ่นฐานและการทำมาหากิน จะมีการบอกต่อกันมาจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานว่า พระอินทร์ได้มอบพื้นที่ในเขตป่าเขาไว้ให้ชาวกะเหรี่ยงอยู่ เป็นนัยยะว่าคนกะเหรี่ยงคือกลุ่มชนพิเศษ ที่ต้องอยู่อาศัยให้ใกล้กับองค์พระอินทร์ให้มากที่สุด คนกะเหรี่ยงจึงต้องอยู่ป่าอยู่เขาเท่านั้นมิฉะนั้นองค์พระอินทร์จะมีพระพิโรธ ในด้านอาหารการกินก็ต้องเป็นพืชพรรณที่ขึ้นในป่าเขา เพราะเป็นพืชพรรณที่พระอินทร์ประทานไว้ให้บ้านเรือนที่อยู่อาศัยก็ต้องสร้างจากไม้และพืชพรรณที่หาได้ในเขตป่าเขา แม้กระทั่งการแต่งกายก็จะมีแบบแผนการแต่งกายของชายหญิงในแบบที่เพื่อจะทำให้พระอินทร์จำได้ หากไม่ทำให้พระอินทร์จำได้ก็จะได้รับโทษภัยเช่นเจ็บไข้ได้ป่วย หรือถึงขั้นเสียชีวิตได้ในที่สุด “ผู้ชายที่ไม่โพกผ้า พระอินทร์จะจำไม่ได้ เวลาพระอินทร์มองมาจะรู้ว่าคนที่โพกผ้านี้คือจะคุ้มครอง คนไม่โพกผ้าพระอินทร์จะไม่คุ้มครองเพราะท่านจำไม่ได้ บางคนถึงขั้นป่วยล้มหมอนนอนเสื่อ บางคนก็ตายไปเลยก็มี ที่ว่าป่วยนี้ก็เพราะพระอินทร์จำเราไม่ได้แล้ว ไม่โพกผ้า”(สัมภาษณ์ลุงทองเปลว, 2564)

ในส่วนของความเชื่อทางพระพุทธศาสนานั้น ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าแม้จะได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนามาก็ตามที แต่พระพุทธเจ้าองค์ที่ชาวเนินน้ำฟ้าให้ความสำคัญเคารพนับถือกลับไม่ใช่องค์สมณโคดม ซึ่งเป็นพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันซึ่งชาวพุทธทั่วโลกกราบไหว้บูชา แต่กลับเป็นการเคารพกราบไหว้บูชาองค์พระศรีอารียเมตไตรย หรือพระศรีอารีย ที่เชื่อกันว่า จะเป็นพระพุทธเจ้าองค์สุดท้ายก่อนสิ้นยุค และในประเด็นนี้เองยังทำให้เห็นว่ากฎที่ถูกสร้างขึ้นในสนามของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้านี้เป็นกฎที่ตอกย้ำความเป็นชนชาติพิเศษที่ถูกคัดเลือกแล้วจากเทพเจ้าเพราะนอกจากจะเป็นกลุ่มคนที่ใกล้ชิดพระอินทร์ พระพุทธเจ้าที่คนในชุมชนกราบไหว้บูชายังถูกสถาปนาให้มีสถานะเหนือกว่าพระสมณโคดมเนื่องด้วยเชื่อกันว่า “พระศรีอารียนี่ องค์ใหญ่สุดแล้ว เป็นองค์โตสุด เรียกว่าเป็นพี่ใหญ่ ใหญ่กว่าพระพุทธเจ้าที่คนพื้นราบไหว้ เห็นเป็นพระเหมือนกันแต่ของเราคนละองค์” และด้วยสถานะนี้เองที่ทำให้เจ้าวัตรของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าดูจะมีสถานะพิเศษที่อยู่เหนือพระภิกษุสงฆ์ของคนในพื้นที่ราบ เห็นได้จากการที่ภักตอาหารที่ถวายพระสงฆ์และถวายพระพุทธรูปของสมณโคดมแล้ว เจ้าวัตรจะไม่สามารถรับประทานได้ ซึ่งแสดงถึงสถานะที่ถูกวางไว้อย่างสูงกว่าของชาวเนินน้ำฟ้าตามความเชื่อในยุคก่อนความทันสมัยจะแพร่เข้าสู่ชุมชน ดังนั้นด้วยลักษณะรากฐานของการสร้างกฎของสนามขึ้นมาเช่นนี้ ได้ทำให้เกิดกฎและข้อปฏิบัติที่ตามมาอีกมากมาย ทั้งการแต่งกาย การดื่มกิน ที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน การเพาะปลูก การรักษาโรค พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอีกมากมาย

พิธีกรรม/วิถีปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับกฎและความเชื่อ

ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าต่างรับรู้และเข้าใจจากเหง้าวิถีการดำรงชีวิตของตนบนพื้นฐานความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นสัตว์ป่า ต้นไม้ ภูเขาและสายน้ำ ซึ่งเป็นวิถีคิดและแบบแผนปฏิบัติของการทำมาหากินที่ถูกสั่งสม ถ่ายทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยได้อธิบายผ่านเรื่องราวความทรงจำของการหาอยู่หากินในอดีตที่พึ่งพาอยู่กับธรรมชาติ มีการล่าสัตว์ป่าเล็กๆ น้อยๆ ที่อาศัยอยู่ในป่า ตลอดจนการหาพืชผักซึ่งเป็นผลผลิตจากธรรมชาติ เนื่องจากในอดีตสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ และสัตว์ป่าเป็นอย่างมาก ทำให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าเกิดการเรียนรู้ สืบสมมติปฏิบัติและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์อยู่กับการเคารพและรู้คุณค่าของธรรมชาติเป็นพื้นฐาน มีการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างสมดุล เช่น การไม่ฆ่าลูกอ่อนของสัตว์, การหาอยู่หากินเก็บพืชผลผลิตภายในป่าตามฤดูกาลที่พอเพียงกับการบริโภคในชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกันวิถีของการเพาะปลูกหรือทำการเกษตรก็อยู่บนพื้นฐานของการเคารพและเกื้อกูลกับทรัพยากรธรรมชาติ ดังคำบอกเล่าวิถีของการเพาะปลูกพืชในบนผืนดินที่เรียกโดยทั่วไปว่า “การทำไร่” กล่าวคือเป็นวิถี

ของการเกษตรเพาะปลูกพืชแบบพึ่งพาตนเองที่ชาวกะเหรี่ยงให้คำอธิบายว่าเป็นวิธีการใช้ที่ดินที่จะสลับหมุนเวียนเป็นวงรอบ 7 - 8 ปี จึงจะกลับมาทำการเพาะปลูกในที่ดินแปลงเดิมอีกครั้ง โดยในช่วงที่สลับหมุนเวียนนั้น แปลงที่เคยใช้ปลูกพืชจะถูกปล่อยทิ้งให้ต้นไม้และผืนดินได้ฟื้นตัวเองตามธรรมชาติ กลายเป็นพื้นที่ที่สัตว์ป่าสามารถเข้ามาอยู่อาศัย เป็นพื้นที่ให้ต้นไม้ใหญ่ได้เติบโตและเป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยง

วิธีการทำไร่ของชาวกะเหรี่ยงนั้นยังสัมพันธ์กับระบบความคิด ความเชื่อ และแบบแผนปฏิบัติที่สะท้อนให้เห็นการเคารพนอบน้อมต่อธรรมชาติ เนื่องจากในทุกขั้นตอนของการทำไร่จะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เช่น ในช่วงก่อนที่จะทำการเลือกพื้นที่ทำไร่หมุนเวียนในแต่ละปี ชาวกะเหรี่ยงจะมีการทำนายว่าพื้นที่ตรงนั้นจะสามารถทำไร่ได้หรือไม่ โดยใช้วิธีการวางไม้สั้นไม่วาง โดยจะเลือกไม้และนำไปวางไว้ในพื้นที่ที่จะทำไร่ทั้งไว้หนึ่งคืน หากในรุ่งเช้าของอีกวันไม้ที่เลือกไปวางไว้ในไร่มีขนาดยาวขึ้น ก็จะเชื่อว่าสามารถทำไร่ได้ หรือหากมีขนาดสั้นลงก็จะเชื่อว่าพื้นที่ตรงนั้นไม่เหมาะแก่การทำไร่ ขณะเดียวกันหากช่วงกลางคืนเจ้าของที่จะทำไร่ในพื้นที่ตรงนั้นมีความฝันที่ไม่ดี ก็จะเชื่อว่ามีความสัมพันธ์กับการเลือกพื้นที่ทำไร่ที่ต้องเปลี่ยนเป็นพื้นที่แห่งใหม่ ทั้งนี้เมื่อตัดสินใจที่จะเลือกพื้นที่ทำไร่ได้แล้ว ชาวกะเหรี่ยงจะมีพิธีกรรมขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนที่จะลงมือแผ้วถางต้นไม้ เปิดหน้าดินเตรียมพื้นที่สำหรับการทำไร่ โดยทั่วไปจะเริ่มพิธีกรรมในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคมของแต่ละปี เมื่อแผ้วถางต้นไม้เสร็จแล้วจะปล่อยทิ้งไว้ให้แห้ง จากนั้นในช่วงเดือนเมษายนจะเริ่มพิธีกรรมเกี่ยวกับการใช้ไฟในไร่เพื่อเผาซากพืช ซากต้นไม้ภายในพื้นที่ไร่ โดยจะมีการทำแนวกันไฟรอบบริเวณเพื่อป้องกันไม่ให้ไฟลุกลามออกไปข้างนอก ปัจจุบันการใช้ไฟเผาไร่ของชาวกะเหรี่ยงได้กลายเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับแนวทางการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกระแสหลักที่ให้ความหมายไฟที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ป่าว่าเป็นทำลาย หากแต่สำหรับชาวกะเหรี่ยงการใช้ไฟนั้นมีความหมายว่าเป็นสร้างสมดุลของธรรมชาติ เนื่องจากไฟที่เผาไหม้ซากพืชซากต้นไม้ภายในไร่จะก่อให้เกิดเชื้อเห็ด ซึ่งเป็นปุ๋ยและแร่ธาตุอาหารสำหรับพืชที่เพาะปลูกภายในไร่ “เราทำไร่หมุนเวียน เราต้องใช้ไฟ แต่เค้าบอกว่าเราทำลายป่า แต่นั่นคือระบบนิเวศที่สมดุลนะ คือสังเกตได้เลยว่าถ้าไม่มีไฟไหม้เลย พืชผักของเราจะใช้ไม่ได้ เช่น พริกเนี่ย มันไม่ได้ ไม่สวยงามอะ” (สัมภาษณ์พี่ทองล้อม, 2564)

ในขั้นตอนการลงมือทำไร่นั้นชาวกะเหรี่ยงจะใช้เครื่องมือง่ายๆ เช่น มีด, เสียม, จอบ เหล่านี้เป็นเครื่องมือที่ไม่ซับซ้อนใช้ในการขุดหลุมเพื่อหยอดเมล็ดพันธุ์พืช โดยจะเริ่มขึ้นในช่วงพฤษภาคม - กรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน ในการหยอดเมล็ดพันธุ์นั้นจะทำการหยอดเมล็ดพันธุ์พืชชนิดต่างๆ ลงไปพร้อมๆ กัน ทำให้เมื่อเมล็ดพืชเหล่านั้นเมื่องอกและเติบโตขึ้นมา พืช

ในไร่จะมีอย่างหลากหลาย “ในไร่เราจะปลูกข้าว มีพริกเค้าจะปลูกตรงต่อไม้ ขอนไม้ มันจะขึ้น ดินดี พวกถั่วอะไรต่างๆ ก็ปลูกล้อมไร่ พักทอง แตงกวา ปลูกผสมกับข้าว แตงส้ม ทำให้ในไร่เรามีของกินเต็มไปหมด” (สัมภาษณ์ลุงทองคำ, 2564) การปลูกพืชผสมผสานภายในไร่ นอกจะช่วยให้มีผลผลิตที่สามารถเก็บกินได้ตลอดแล้วนั้น ยังมีฝ้ายซึ่งเป็นพืชที่ชาวกะเหรี่ยงหยุดเมล็ดในไร่ เพื่อนำมาใช้ในการถักทอเป็นเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม สะท้อนให้เห็นการส่งสมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาในการถักทอเส้นสายลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ พืชผักและผลผลิตเหล่านี้จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงในอดีตสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง “...เพราะเรามีอย่างชุกเปอรมาเกิด มีทุกอย่าง มีของกิน ของใช้ เช่น ด้ายฝ้ายกะเหรี่ยง เราก็เอามาปั่นด้าย เอามาทำผ้าถุงเราไม่จำเป็นต้องลงไปซื้อ ที่ข้างล่าง...” (พี่ทองล้อม, 2564) ฤดูกาลการทำไร่ของชาวกะเหรี่ยงจะหมุนวนมาจนถึงช่วงเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม จะเป็นช่วงเวลาของการเก็บเกี่ยวข้าวที่เพาะปลูกในไร่ จากนั้นจะมีการขนผลผลิตที่ได้กลับเข้าสู่หมู่บ้านและเก็บไว้ในยุ้งฉางของแต่ละครัวเรือน โดยส่วนใหญ่แล้วชาวกะเหรี่ยงจะไม่นำผลผลิตจากไร่ไปใช้สำหรับค้าขาย แต่จะให้ความสำคัญของการบริโภคที่เพียงพอภายในครอบครัว

นอกจากการทำไร่แบบดั้งเดิมชาวบ้านเนินน้ำฟ้าแล้ว ยังมีพิธีกรรมปักสะดึงบนหัวนอนบ้าน ซึ่งการปักสะดึงนั้นจะพบในกะเหรี่ยงด้ายเหลือง ส่วนถ้าเป็นกะเหรี่ยงด้ายแดงจะไม่มีการปักสะดึงหลังบ้าน ในการปักสะดึงนั้นชาวกะเหรี่ยงจะปักให้เลยหลังบ้านคา เพื่อให้ในครอบครัวร่มเย็นเป็นสุข และเป็นสิ่งที่จะคอยปกป้องรักษาภัยอันตรายที่มองไม่เห็น เช่น ผีป่าที่จะขึ้นบ้านก็จะชอกกับสะดึง สะดึงก็จะปัดเป่าสิ่งไม่ดีไม่ให้ขึ้นบ้าน ดังนั้นการมีความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้ของชาวกะเหรี่ยง แม้จะถูกเรียกว่าเป็นกะเหรี่ยงเหมือนกัน แต่พิธีกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ชุมชนจะมีความแตกต่างกัน ดังนั้นความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงไม่สามารถอธิบายให้เห็นด้วยชุดคำอธิบายที่แน่นอนตายตัว หากแต่มีความเป็นพลวัตเลื่อนไหล สอดคล้องตามบริบทประวัติศาสตร์ของชุมชน กลุ่มคน และความสัมพันธ์ ด้วยความเชื่อที่ว่า “พื้นที่แต่ละพื้นที่เจ้าที่ เจ้าทาง เจ้าป่า เขาจะสำรวจทุกสัปดาห์ สัปดาห์หนึ่งจะวนมาครั้งหนึ่ง พอเห็นเราปักสะดึง ก็จะทำให้รู้ว่าเจ้าของเขามาคุ้มครองแล้วพื้นที่ตรงนี้ เขาจะไม่มาแตะต้อง ถ้าเราไม่ปักสะดึง ก็หมายความว่าไม่มีใครดูแลปกป้อง เขาจะทำเราได้อะไร เจ็บป่วย ใช้เป็นอันตรายได้อะไร” (สัมภาษณ์ลุงทองคำ, 2564)

การปฏิบัติตามวิถีประเพณีและความเชื่อดังกล่าว นอกจากจะเป็นวิถีวัฒนธรรม ยังเป็นสัญลักษณ์ของการเป็นเจ้าของพื้นที่ในการเพาะปลูกในปิ่นๆ และเป็นสัญลักษณ์สื่อสารกับธรรมชาติหรือเจ้าที่ให้มาปกป้อง ดูแลไว้ สะดึงจึงเป็นสัญลักษณ์ควบคุมทาง

สังคมแบบหนึ่งในสังคมกะเหรี่ยง ทั้งโลกมนุษย์และจิตวิญญาณ การปักสะดึงยังเป็นพิธีกรรมที่มีองค์ประกอบของเครื่องบูชาที่แสดงให้เห็นการเป็นชาวกะเหรี่ยง “การปักสะดึงจะมีพิธีอธิษฐานบอกกล่าวแม่ธรณี เป็นการทำพิธีในไร่ใครไร่มัน ก็จะมีน้ำขมิ้นแล้วก็เทียนสามเล่มมาใช้ในการบูชาบอกกล่าว” (สัมภาษณ์ลุงทองเปลว, 2564) พิธีกรรมปักสะดึงจึงแสดงให้เห็นการสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ในการควบคุมจัดการไม่ให้ผู้คนเข้ามา แสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ไร่สำหรับปีนั้นๆ แตกต่างจากระบบกฎหมายปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับระบบกรรมสิทธิแบบปัจเจกโดยการครอบครองโฉนดที่ดิน ซึ่งเป็นเอกสารทางราชการ นอกจากนี้ในการปักสะดึงยังแสดงให้เห็นการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างชาวกะเหรี่ยงกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชา ดังนั้นการใช้ประโยชน์ในที่ดินจึงไม่ได้มีเพียงมนุษย์ที่เป็นศูนย์กลาง แต่มีระบบความสัมพันธ์อื่นๆ ที่นอกเหนือความเป็นมนุษย์

พิธีกรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งของชาวเนินน้ำฟ้าคือการไหว้เจดีย์ ถือเป็นงานประเพณีสำคัญที่ทำให้ผู้คนในชุมชนได้มีโอกาสมาร่วมกันซ่อมแซมศาลาที่พักของเจ้าวัตร ทำให้เกิดการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนสาระทุกข์สุขดิบของแต่ละคน นอกจากนี้ยังมีความสำคัญในแง่ของการช่วยดำรงไว้ซึ่งความเชื่อ ศรัทธาที่มีต่อเจ้าวัตร ดังนั้นพิธีกรรมตามวงรอบปฏิทินจึงไม่ได้มีความหมายเพียงการย้ำเตือนให้เกิดการปฏิบัติตามพิธีกรรมที่ถูกกำหนดให้กระทำ แต่แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางวัฒนธรรมภายในที่แสดงให้เห็นกฎเกณฑ์ ระบบคุณค่า ที่ส่งผลให้เกิดแนวโน้มของการกระทำแบบเดียวกันและเกิดขึ้นร่วมกันในพื้นที่และช่วงเวลาหนึ่งๆ เกิดการเรียนรู้ และถ่ายทอดแบบแผนการปฏิบัติดังกล่าวจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งช่วยให้เกิดการกระทำซ้ำที่แสดงให้เห็นความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงปรากฏชัดขึ้น

ผู้สืบทอดกฎ พิธีกรรม และสถาบันที่ทำหน้าที่รักษากฎ

ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าต่างดำเนินชีวิตตามวิถีปฏิบัติภายใต้กรอบความคิด ความเชื่อที่ให้ความเคารพต่อบุคคลที่เรียกว่า “เจ้าวัตร” หรือที่เรียกในภาษากะเหรี่ยงว่า “โบว์งคู้” “บ่งคู้” (วรวิทย์ นพแก้วและคณะ, 2563) ซึ่งเป็นบุคคลที่ถือเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการประกอบพิธีกรรมตามประเพณี เช่น การไหว้เจดีย์, การปักสะดึงตามลำห้วยและไร่ข้าว เพื่อขอขมาพระแม่คงคาและพระแม่ธรณี เป็นต้น สถานะของการเป็นเจ้าวัตรยังสัมพันธ์กับการเป็นผู้มีความศักดิ์สิทธิ์ที่ทำหน้าที่บำบัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายหรือเหตุการณ์ไม่ดีที่เกิดขึ้นกับชีวิต เจ้าวัตรสำหรับชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าจึงเป็นบุคคลที่อยู่ในสถานะที่แตกต่าง เพราะเจ้าวัตรจะเป็นผู้ถือศีล มีแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่ไม่เหมือนคนทั่วไป เช่น การถือศีลปฏิบัติตนในความดีงาม การไม่รับประทานเนื้อสัตว์ที่ได้จากการฆ่า ซื้อขายจากตลาด การไม่ไปรับจ้างหารายได้ เป็นต้น เจ้าวัตรยังทำหน้าที่เป็นผู้นำในพิธีกรรมสำคัญของชุมชน ดังนั้นบทบาทของการเป็นเจ้าวัตรจึงทำหน้าที่

เป็นศูนย์รวมในการยึดเหนี่ยวจิตใจ ในการประกอบสร้างและดำรงความเป็นกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าให้ดำรงอยู่ ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “เจ้าวัตร เขาจะค่อยๆ แก่ อย่างเราเจ็บป่วย ไปหาหมอเขาไม่รู้สาเหตุ เราก็ต้องกลับมาหาเจ้าวัตร ว่าเกิดอะไรขึ้น เขาก็จะดูว่าเกิดอะไรขึ้น ถูกอันนี้ลงโทษนะเขาก็จะแจ้ง จากนั้นก็จะหายเอง” (สัมภาษณ์พี่ทองล้อม, 2564)

พื้นฐานความคิด ความเชื่อที่ส่งผลต่อการปฏิบัติและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงที่สัมพันธ์กับป่าไม้ โดยเฉพาะเจ้าวัตรซึ่งหากมองด้วยทัศนะแบบทันสมัยก็เห็นเพียงการให้ความสำคัญกับธรรมชาติ แต่เมื่อมีความเข้าใจเรื่องราวฐานที่มาของความคิดที่เกาะติดอยู่กับธรรมชาติว่ามาจากทัศนะแบบองค์รวมในยุคก่อนทันสมัยก็จะทำให้เราเกิดความเข้าใจต่อการปฏิบัติและการควบคุมกฎซึ่งเชื่อกันว่าจะเป็นที่มาของสันติสุขโดยรวม การทำผิดกฎหรือบางที่อาจเรียกกันว่า “ผิดผี” นั้นแม้จะเป็นเรื่องส่วนบุคคลแต่อาจส่งผลเดือดร้อนนวงวายต่อชุมชนโดยรวมได้ เจ้าวัตร จึงเป็นคนที่ทำหน้าที่สืบทอดกฎและพิธีกรรม เมื่อบทบาทในการสืบทอดนั้นเป็นมาอย่างยาวนาน เจ้าวัตรเองก็กลายเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ควบคุมกฎดังกล่าวขึ้นมานั่นเอง “เจ้าวัตรนี่แหละ เล่าให้ฟัง เคื่อบอกว่าเจ้าวัตรจะอยู่ในที่ราบไม้ได้ ต้องอยู่ตามป่าตามเขา เพราะอาหารการกินก็อยู่ในป่า ก็ต้องกินของป่า แล้วก็วัสดุสร้างบ้าน ศาลา เเจดีย์ เป็นวัสดุในป่า ต้องใช้ป่าจะกินเป็นของป่า ถ้าเป็นของป่า หมูป่า กินได้ ไก่ป่ากินได้ กินไก่อ่านหมู่บ้านกินไม่ได้ คืออะไรที่มาจากธรรมชาติจะกินได้หมด แล้วก็แต่ก่อนถ้าของป่า...ถ้าไม่ใช่ของป่าจริงๆ ถ้ามีคนเอาไปให้เจ้าวัตรเมื่อย่า ถ้าทานเข้าไปก็จะป่วย จะรู้ทันทีในทางจิตว่าเป็นของปลอม เขาจะรู้เองว่าของปลอมหรือของแท้” (สัมภาษณ์ลุงทองคำ, 2564)

การปฏิบัติตนของเจ้าวัตรนั้น จะมีรูปแบบของการดำรงชีวิตที่แตกต่างจากคนทั่วไป คือจะไม่สามารถทำเกษตรหรือปลูกพืชได้ด้วยตนเอง แต่จะสามารถ ทำร่วมกับลูกหรือบุคคลภายในครอบครัวของตนได้ เนื่องจากถือเป็นเรื่องที่ผิดต่อวัฒนธรรมหรือศีลที่เจ้าวัตรนับถือ นอกจากนี้เจ้าวัตรยังทำหน้าที่ปัดเป่าสิ่งไม่ดีออกจากชีวิต เช่น เมื่อมีอาการเจ็บป่วยชาวกะเหรี่ยงภายในชุมชนจะนำผู้ป่วยมาให้เจ้าวัตรปัดเป่าสิ่งไม่ดีออกจากตน หรือหากมีกรณีคนไหนที่ผิดวัฒนธรรมจารีตประเพณีจะมีอาการผิดปกติ บางทีไปหาหมอ หมอก็ไม่สามารถตรวจสาเหตุของอาการผิดปกติได้ แต่เมื่อไปหาเจ้าวัตรก็จะบอกว่าเป็นการทำผิดต่อจอมปลวกหรือต้นไม้ ก็จะเอามาให้เจ้าวัตรพิจารณา ดังนั้นเจ้าวัตรสำหรับชาวกะเหรี่ยงจึงทำหน้าที่ทั้งผู้สืบทอดและรักษากฎภายในสนาม ซึ่งจะมีแบบแผนการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้คนทั่วไป เพื่อแสดงให้เห็นสถานะที่แตกต่าง การดำรงตำแหน่งภายในสนามของเจ้าวัตรจึงอยู่ในตำแหน่งสูงสุดที่ผู้คนจะให้การเคารพสักการะ แสดงให้เห็นการถือครองทุนสัญลักษณ์ ขณะเดียวกันก็เป็นบุคคลที่มีทุนทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่อยู่ภายในตัว ซึ่งจะถูกลอกออกมาใช้เพื่อสร้างความปกติสุขให้แก่ชาว

กะเหรี่ยงในด้านต่างๆ เช่น การรักษาสุขภาพอาการเจ็บป่วย, การขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย, การเป็นผู้นำพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น ภาพปรากฏของสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าในยุคก่อนทันสมัยจึงแสดงให้เห็นว่าเจ้าวัตรได้ทำหน้าที่ทั้งในด้านการปกครอง ควบคุม กำกับผู้คนให้อยู่ระเบียบแบบแผน ด้านการรักษาจารีตประเพณี คติความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติและสืบทอดอย่างต่อเนื่อง

การถ่ายทอดความเชื่อ กฎ พิธีกรรม วิถีปฏิบัติ ในฐานะที่เป็นความรู้

สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้านอกจากจะมีการตั้งกฎกำหนดเป็นพิธีกรรมและวิถีปฏิบัติ โดยมีเจ้าวัตรทำหน้าที่เป็นผู้สืบทอดและสถาบันที่ควบคุมกฎของสนามแล้ว ยังพบว่ามีกระบวนการถ่ายทอดความเชื่อ กฎ พิธีกรรมและวิถีปฏิบัติ ในรูปของความรู้ ซึ่งต้องทำความเข้าใจก่อนว่า ความรู้ที่เกิดขึ้นในสนามความเป็นชาติพันธุ์แบบก่อนทันสมัยนั้น อาจเป็นความรู้คนละชุด คนและแบบกับความรู้แบบทันสมัยที่มักจะมีตัวชี้วัดอยู่ที่ความเป็นวิทยาศาสตร์ และมักถ่ายทอดกันผ่านการศึกษาในระบบอย่างมีเหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ ทว่าความรู้เรื่องความเชื่อ พิธีกรรม กฎ วิถีปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยงโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่บ้านเนินน้ำฟ้าซึ่งอิงอยู่กับอำนาจเหนือธรรมชาติหรืออำนาจเหนือการรับรู้จากผัสสะทั้ง 5 ของมนุษย์จึงต้องอาศัยรูปแบบการถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่า ตำนาน คำเทศนาสั่งสอนของเจ้าวัตร การบังคับ ควบคุม ลงโทษ โดยการถ่ายทอดเรื่องราวนี้จะอาศัยการเล่า การบอกต่อๆ กันมา ถึงโทษภัยของการละเมิด ผ่าฝืนหรือไม่ทำตาม เนื่องจากชุมชนที่อยู่กันอย่างโดดเดี่ยวในเขตป่าเขา มีพื้นที่จำกัด การถ่ายทอดความรู้ในแบบดังกล่าวย่อมทำได้ไม่ยากนัก อีกรูปแบบหนึ่งของการถ่ายทอดความรู้ก็คือการลงมือปฏิบัติ โดยเฉพาะในการเพาะปลูกการทำมาหากิน หรือพิธีกรรมต่างๆ ชุมชนกะเหรี่ยงเนินน้ำฟ้าจะอาศัยการเข้าร่วมพิธีกรรมของชาวบ้านในการถ่ายทอดความรู้สู่กันและกัน เป็นการซึมซับโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวทั้งทางตรงและทางอ้อม

จะเห็นได้ว่าชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าในยุคก่อนทันสมัยมีสภาพบริบททั่วไปของชุมชนที่ค่อนข้างโดดเดี่ยว อยู่ห่างไกลชุมชนและสังคมภายนอก ทำให้การดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน โดยสร้างกฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบแบบแผนการปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่แสดงให้เห็นการยึดธรรมชาติเป็นศูนย์กลางและมองทุกอย่างเป็นองค์รวม ขณะเดียวกันผู้เล่นหรือผู้กระทำการภายในสนามจึงมีเฉพาะชาวกะเหรี่ยง โดยมีเจ้าวัตรเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ทำหน้าที่ในการ ควบคุม ถ่ายทอดความคิดความเชื่อ แบบแผนการปฏิบัติ และเป็นเหมือนสถาบันที่คอยคุมดูแลกฎภายในสนามที่

ดำเนินไป เจ้าวัตรจึงอยู่ในตำแหน่งสูงสุดของสนามที่ถือครองทุนทางวัฒนธรรมที่สั่งสมเป็นองค์ความรู้ และภูมิปัญญาอยู่ภายในตัว

การเกิดขึ้นของกฎที่สัมพันธ์อยู่กับธรรมชาติและอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติได้ทำให้เกิดทุนสำคัญที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติที่ต้องช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันอย่างเกื้อกูล ดังปรากฏวิถีการทำไร่ของชาวกะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยที่ต้องอาศัยกำลังแรงงานจากมนุษย์เป็นพื้นฐาน เนื่องจากไม่มีเครื่องจักรหรือเทคโนโลยีเข้ามาช่วย การสร้างและสั่งสมทุนทางสังคมผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การเพาะปลูกในแต่ละฤดูกาลสำเร็จไปได้ ด้วยการเอามือเอาร่างมาช่วยกัน แสดงให้เห็นการมีและใช้ทุนทางสังคม ขณะเดียวกันความสัมพันธ์กับธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยงก็แสดงให้เห็นการมีทุนทางวัฒนธรรมทั้งในรูปแบบที่แฝงฝังอยู่ภายในตัวสะสมเป็นองค์ความรู้ ภูมิปัญญาในการปฏิบัติตน เพื่อที่จะเอาชนะข้อจำกัดของธรรมชาติ รวมถึงการมีแบบแผนความคิด ความเชื่อที่ปรากฏผ่านการทำพิธีกรรมต่างๆ โดยมีเจ้าวัตรเป็นผู้นำ ซึ่งแสดงให้เห็นทุนทางวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปของสถาบันที่ทำหน้าที่ถ่ายทอด ควบคุม และกำกับอยู่เสมอ รวมถึงการมีและความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งชาวกะเหรี่ยงสามารถนำเอาทรัพยากรในธรรมชาติเหล่านั้นมาใช้ในลักษณะของดัดแปลงตามภูมิปัญญา เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่มีข้อจำกัด แสดงให้เห็นการครอบครองทุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นทุนที่ไม่ได้มีความหมายและรูปแบบของเงินตรา เนื่องจากสนามในยุคก่อนทันสมัยของชาวกะเหรี่ยงไม่ได้มีกฎเกี่ยวกับการซื้อขาย แลกเปลี่ยนด้วยมูลค่าของเงินตรามาควบคุมกำกับ

สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยจึงได้สร้างตัวตนคนกะเหรี่ยงที่แนบแน่นทางความคิด แบบแผนการปฏิบัติที่ผสมกลมกลืนกับธรรมชาติและเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันการมีผู้เล่นที่เป็นชาวกะเหรี่ยงเพียงหนึ่งเดียวภายในสนามจึงทำให้การถ่ายทอด สืบทอดแบบความเชื่อ พิธีกรรม วิถีวัฒนธรรมต่างๆ ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง

4.1.2 สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงในยุคก่อนทันสมัย

บริบททั่วไปของชุมชน

ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูง เป็นถิ่นฐานของชาวกะเหรี่ยง ที่เรียกตัวเองว่า “ปกากะญอ” มีถิ่นที่อยู่ในจังหวัดหนึ่งทางภาคเหนือของประเทศไทย จากคำบอกเล่าของชาวบ้านในพื้นที่มีการสันนิษฐานว่าชุมชนแห่งนี้มีประวัติการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่มาไม่น้อยกว่า 200 ปี สภาพทั่วไปของชุมชนตั้งอยู่บนดอยสูงล้อมรอบด้วยภูเขาและป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ระยะทางจากด้านล่างขึ้นไปยังชุมชนประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นเส้นทางถนนลูกรังสลับคอนกรีต สลับคดเคี้ยวผ่านภูเขา ปัจจุบันมีการแบ่งพื้นที่ชุมชนออกเป็น 6 หมู่บ้าน จำนวน 74 หลังคาเรือน มี

ประชากรทั้งหมด 270 คน ชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงดำรงวิถีวัฒนธรรมตามความเชื่อดั้งเดิม ผสมผสานกับการนับถือศาสนาคริสต์ที่เผยแพร่เข้ามาในภายหลัง อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตปกติทั่วไป ยังคงดำรงความเชื่อ และยึดถือแนวปฏิบัติ ประเพณี พิธีกรรม การใช้ภาษา และการแต่งกายที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาอย่างต่อเนื่อง เช่น พิธีสักการะด้าหัวดอยช้าง (ดอยศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงให้ความเคารพมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ), พิธีกรรมในไร่หมุนเวียน เพื่อแสดงให้เห็นการเคารพ สักการะธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติในการปกป้องคุ้มครองผู้คน พืช และสัตว์เลี้ยงให้ดำรงชีวิตอย่างปกติสุข เป็นต้น

ด้วยลักษณะพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินของชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงอยู่ในพื้นที่ดอยสูง ทำให้ชาวกะเหรี่ยงมีการเรียนรู้ สังคมภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตโดยพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นฐานทั้งในด้านการเก็บหาของป่า ลำสัตว์ “หากินกันในป่าแบบเป็นสัตว์ป่าที่เป็นหนู นกอะไรพวกนี้เพราะว่ามันเยอะ เป็นหนูเป็นนก สัตว์ป่านี้เขามันมีทุกชนิดอยู่นะพี่ เป็นหนูป่าเป็นแก้ง อะไรพวกนี้ก็มี” (สัมภาษณ์ผู้วิจัย, 3 มกราคม 2565) นอกจากนี้ยังมีการทำไร่หมุนเวียนซึ่งเป็นวิธีการทำเกษตรแบบดั้งเดิมในลักษณะหมุนเวียน สลับพื้นที่เพาะปลูก โดยจะมีวงรอบของการใช้พื้นที่ประมาณ 5-7 ปี จึงจะกลับมาทำซ้ำในพื้นที่เดิม ในช่วงเวลาที่หมุนไปทำในพื้นที่ใหม่จะปล่อยให้พื้นที่ที่ถูกใช้ได้พักฟื้นตามธรรมชาติ ซึ่งเรียกพื้นที่นั้นว่า “ไร่ชาก” หรือ “ไร่เหล่า” วิถีปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยงจึงไม่ปลูกพืชในพื้นที่ซ้ำเดิม หากแต่จะปล่อยให้พื้นที่ได้พักฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้วิธีการทำไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงยังเป็นพื้นที่ของการปฏิบัติทางพิธีกรรมตามความเชื่อที่แสดงให้เห็นความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งจะมีตั้งแต่ขั้นตอนการเลือกพื้นที่ การเริ่มหยอดข้าวไร่ ไปจนถึงพิธีเกี่ยวข้าวไร่ ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของฤดูเพาะปลูกในปีนั้นๆ

อย่างไรก็ตามชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงต่างเผชิญกับเหตุการณ์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำรงชีวิตมาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ความสัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ผ่านระบบการศึกษาสมัยใหม่ การพัฒนาและส่งเสริมพืชเศรษฐกิจเพื่อปรับเปลี่ยนวิถีการทำกินของชาวกะเหรี่ยงจากหน่วยงานภายนอกและความสัมพันธ์กับระบบตลาดเพื่อจำหน่ายและแลกเปลี่ยนสินค้า ตลอดจนการประกาศใช้นโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดังปรากฏเหตุการณ์ในปี พ.ศ.2538 ที่ได้เริ่มมีเจ้าหน้าที่รัฐมาสำรวจพื้นที่ไร่หมุนเวียนของชาวบ้าน และได้บอกให้ชาวบ้านตัดต้นไม้ภายในพื้นที่ไร่หมุนเวียนออก เพื่อแสดงให้เห็นขอบเขตการครอบครองพื้นที่ทำกินที่แน่นอนชัดเจน หากมาตรวจพบภายหลังว่ามีการเพาะปลูกและทำกินในพื้นที่ที่มีสภาพเป็นป่าจะถือเป็นการบุกรุกพื้นที่

และตัดทำลายป่าไม้ จากนั้นไม่นานจึงได้มีประกาศให้พื้นที่ชุมชน พื้นที่ไร่หมุนเวียนและพื้นที่ป่า โดยรอบบริเวณเป็นพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ทำให้ชาวกะเหรี่ยงเกิดความหวาดระแวงและไม่มั่นใจต่อการดำรงวิถีชีวิตดั้งเดิม เนื่องจากพื้นที่ที่เคยทำกินได้ถูกประกาศและควบคุมด้วยกฎหมายจากหน่วยงานรัฐภายนอก ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “การถูกคุกคามแบบนี้มันทวีความรุนแรงขึ้นมาทีละขั้นๆ แต่ละปีเขาก็ต้องอยู่กันอย่างหวาดระแวง ไร่ตรงนั้นฉันจะทำได้ไหมฉันจะเผาไร่ได้หรือเปล่า ฉันจะต้องถูกจับอีกไหม ฉันต้องอยู่แบบความกังวลตลอดเวลาอย่างนี้หรือ ก็เลยบอกถ้าอย่างนั้น เรามาประชุมกันนะเรามาวิเคราะห์ร่วมกัน หาทางออกร่วมกันว่าคุณจะมีข้อมูลการจัดการแบบไหน คุณจะสื่อสารออกมา ยังไง คุณจะมีกิจกรรมพื้นที่เวทีสาธารณะยังไงครับผม” (สัมภาษณ์ประเสริฐ, 1 มกราคม 2565)

ขณะเดียวกันภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินทำกิน ได้ปรากฏความไม่เข้าใจและยอมรับต่อวิถีการทำไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงจากชุมชนรอบข้าง เนื่องจากพื้นที่ไร่หมุนเวียนบางแปลงอยู่ในเขตซ้อนทับของพื้นที่ตำบลและหมู่บ้านอื่นๆ ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน ขณะเดียวกันด้วยการเผชิญกับเหตุการณ์ความรุนแรงของไฟฟ้าที่เพิ่มมากขึ้นอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศและการกระทำของมนุษย์ ทำให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงเกิดการเรียนรู้และค้นหาแนวทางที่จะจัดการและป้องกันไฟฟ้าจึงทำให้มีการเริ่มทำแนวกันไฟฟ้าที่ขยายขอบเขตจากพื้นที่ไร่หมุนเวียนเป็นพื้นที่ป่าโดยรอบของหมู่บ้าน มีการทำกิจกรรมบวชป่าเพื่อแสดงให้เห็นความเชื่อ พิธีกรรมของชาวกะเหรี่ยงที่เคารพสักการะต่อธรรมชาติ โดยเป็นการผสมผสานความเชื่อระหว่างศาสนาพุทธ คริสต์ และความเชื่อดั้งเดิม พิธีกรรมบวชป่าของชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงจึงกลายเป็นพื้นที่ทางสังคมที่ทำให้ผู้คนทั้งจากภายในชุมชนที่มีความเชื่อที่แตกต่างรวมถึงคนภายนอกชุมชนได้เข้ามีส่วนร่วมในการแสดงออกต่อการเคารพสักการะและขอขมาธรรมชาติ รวมถึงการแสดงให้เห็นการหมั่นสัจญญาที่จะดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติบนฐานความเชื่อ อย่างไรก็ตามในช่วงปี พ.ศ. 2557 ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงก็ได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เป็นผลมาจากการกำหนดแนวนโยบายและมาตรการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจากรัฐ ภายใต้การประกาศนโยบายทวงคืนผืนป่า ซึ่งนำมาสู่ปฏิบัติการการยึดคืนที่ดิน พื้นที่ทำกินดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ในพื้นที่ป่าไม้ “กุมภาพันธ์ 58 เจ้าหน้าที่ก็เอา เสือหลักปูน มติกรม 30 มี.ย 2541 เขาบอกว่ามากันพื้นที่ชุมชนคือมีการ มาจ้างชุมชนด้วย ชาวบ้านก็เลยเอาเสาพวกนี้ไปปักๆ ตามรอบไร่หมุนเวียนตามรอบทุ่งนาอะไรพวกนี้ ซึ่งเขาบอกว่าเฮ้ยเจ้าหน้าที่ มากันพื้นที่ทำกินให้ ซึ่งเขาไม่ได้ศึกษาชาวบ้านเขาไม่ได้ศึกษา ระเบียบลึกๆนั้นว่ากฎหมายอะไรบ้างมันมี เงื่อนไขมันมีอะไรบ้าง และเจ้าหน้าที่ก็บอกให้ชาวบ้านตัดต้นไม้ในไร่หมุนเวียนออกเพื่อแสดงขอบเขตพื้นที่ทำ

กินที่ชัดเจน” (สัมภาษณ์ประเสริฐ, 1 มกราคม 2565) การเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลจากการปฏิบัติการด้านการของเจ้าหน้าที่รัฐที่ไม่คำนึงถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง จึงเป็นเงื่อนไขที่นำมาสู่ความขัดแย้ง และเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงต้องปรับตัวเพื่อแสวงหาแนวทางต่อรอง ต่อสู้ เพื่อยืนยันสิทธิอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ดั้งเดิมของตน โดยมีการแสวงหาเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานและองค์กรพัฒนาภายนอกเข้ามาช่วยสนับสนุน และดำเนินตามมติคณะรัฐมนตรี 3 สิงหาคม 2553 ว่าด้วยแนวนโยบายฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงเกิดการเรียนรู้ ต่อสู้ ต่อรอง ความหมายใหม่ของความชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ทำให้เกิดปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการและดูแลทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นรูปธรรมโดยได้มีการทำแนวกันไฟโดยรอบพื้นที่ เพื่อป้องกันไฟป่าที่จะทำลายพื้นที่ป่าต้นน้ำ มีการจัดทำพิธีบวงสรวงป่าเป็นประจำทุกปี เพื่อแสดงให้เห็นพิธีกรรมเคารพต่อธรรมชาติและสร้างกฎระเบียบใหม่ ตลอดจนได้มีการประกาศให้เป็นพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553 เพื่อแสดงให้เห็นการปกป้องคุ้มครองวิถีชีวิต วัฒนธรรมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นฐานภูมิปัญญาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นที่ปรากฏและได้รับการยอมรับจากหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน

สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูง

การดำรงอยู่ของชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่ถูกสร้างและถ่ายทอดสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ปรากฏผ่านคติความเชื่อ เรื่องเล่าและแนวปฏิบัติตามประเพณี พิธีกรรมในแต่ละช่วงเวลา กลายเป็นแบบแผนการดำรงชีวิตที่กำหนดให้เห็นว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ เป็นเสมือนกฎที่คอยควบคุมกำกับให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงดำเนินไปให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมและเงื่อนไขทางสังคมที่ดำรงอยู่ โดยเฉพาะในยุคก่อนทันสมัยจะปรากฏความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่เป็นกลไกในการกำหนดและกำกับกฎเกณฑ์ กติกาของชาวกะเหรี่ยงให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสมดุลและเป็นปกติสุข อย่างไรก็ตามการอธิบายภายใต้กรอบแนวคิดสนาม (field) จะชี้ให้เห็นว่าสนามความเป็นชาติพันธุ์บ้านดอยป่าสูงนั้นประกอบไปด้วยโครงสร้าง กฎ สถาบัน และทุนที่ดำรงอยู่ในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูง ดังนี้

กฎและพิธีกรรมที่สัมพันธ์อยู่กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ

หากสนามคือพื้นที่ความสัมพันธ์ที่ประกอบไปด้วยผู้เล่นหรือตัวแสดงในตำแหน่งที่หลากหลาย การอยู่ภายในสนามจึงต้องมีกฎเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการควบคุม กำกับแบบพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปตามบริบทและเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่ดำรงอยู่ ดังปรากฏใน

สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงในยุคก่อนทันสมัยที่มีบริบททางสังคม วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติอย่างใกล้ชิด เนื่องจากด้วยสภาพพื้นที่ของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ทางไกลบนภูเขาสูง ส่งผลให้กฎของสนามนั้นถูกสร้างขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ซึ่งจะปรากฏผ่านการบอกเล่าภายในครอบครัวและแบบแผน ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่แสดงให้เห็นการเคารพนอบน้อมต่อธรรมชาติ ดิน น้ำ และต้นไม้ “สมัย ผมเป็นเด็ก ก็ตามพ่อแม่ไปทำไร่ ไปในป่าเก็บหาของป่ากับพ่อ เขาก็จะสอนเราให้รักและเคารพ ธรรมชาติ เพราะธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิตของพวกเขา” (สัมภาษณ์พี่จัญญ์, 2 มกราคม 2565)

ชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงในยุคก่อนทันสมัยจะมีพิธีกรรมสำคัญก่อนที่จะลงมือเพาะปลูกหรือเริ่มฤดูทำนา โดยจะทำพิธีกรรมที่เรียกว่า “หลือทีโค๊ะ” หรือเรียกตามภาษาไทย คือ พิธีกรรมอ่อนน้อมต่อดินน้ำป่า ความสำคัญของพิธีกรรมดังกล่าวชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าเป็นพื้นที่ไร่นา ป่าเขาและลำน้ำ จะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด (ตาที่ตาเต๊ะ) ปกปักษ์รักษาและดูแลให้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ ดังนั้นก่อนที่จะลงมือทำไร่ ทำนา ชาวกะเหรี่ยงจึงต้องทำพิธีบอกเล่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเหล่านี้ เพื่อเสริมสร้างกำลังใจและความมั่นใจต่อการลงมือเพาะปลูกในฤดูกาลนั้นๆ “เมื่อถึงฤดูทำนาเราจะทำพิธีหลือทีโค๊ะ เป็นการบอกกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เจ้าแม่คงคา เจ้าแม่โพสพ เจ้าแม่ธรณี เจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ตาน้ำ ที่อยู่ในละแวกหมู่บ้านให้มาร่วมกินร่วมดื่ม โปรดบันดาลให้น้ำ ให้ฝนมีความชุ่มฉ่ำ ดูแลชุมชนและลูกหลานรอดพ้นจากอันตราย” (สัมภาษณ์ประเสริฐ, 1 มกราคม 2565) แบบแผนปฏิบัติของพิธีกรรมดังกล่าวเจ้าของนาจะต้องมีการเตรียมการเพื่อประกอบพิธีกรรม โดยจะมีการจัดหาเหล่า กรวยดอกไม้ ไก่ตัวผู้ตัวเมีย 1 คู่ หัวข้าว และข้าวเปล่าเป็นองค์ประกอบสำหรับจัดทำพิธี ซึ่งจะกระทำขั้นตอนพิธีการต่างๆ ภายในพื้นที่นาของตน

นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงยังมักมีกฎที่แสดงความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติที่ยืนยันให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงไม่ได้มีวิถีคิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของหรือครอบครองที่ดินในลักษณะของปัจเจกบุคคล ซึ่งกฎดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นผ่านการสร้างที่อยู่อาศัยในยุคก่อนทันสมัยนั้นจะไม่เน้นความมั่นคงถาวรมากนัก เพราะจะมีการเคลื่อนหรือเปลี่ยนที่อยู่ใหม่ได้ตลอดเวลา หากผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ที่เดิมเกิดความรู้สึกไม่สบายใจหรือเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงก็จะมีการเคลื่อนย้ายไปอยู่ในพื้นที่ใหม่ “ถ้าเขาอยู่ตรงนี้ เขารู้สึกไม่ดี ไม่สบายใจ เขาก็ย้ายย้าย ในคำว่าย้ายของเขาเนี่ย ก็คือว่า สมมุติว่าบ้าน นายก.ไก่ เคยอยู่ตรงนี้ ที่ปัก 1 แต่เขาบอกว่าเขาอยู่ๆไป เขารู้สึกไม่สบาย เขารู้สึกไม่สบายใจ หรือไม่สนุกอะไรอย่างนี้ เขาก็ไปดูๆ เขาก็ย้าย

ไปอยู่ป๊อก 4 ตรงนี้ดีเว้ย ถ้าเป็นอย่างนี้ มันก็เลยเป็นเหตุที่ว่าสมัยก่อนบ้านของคนกะเหรี่ยงเลยดูไม่ค่อยถาวร” (สัมภาษณ์พี่จัญญ, 24 ธันวาคม 2564)

การบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติและการปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะที่ไม่แสดงให้เห็นการมุ่งครอบครองและใช้ประโยชน์ในเชิงปัจเจกบุคคล จึงเป็นเหมือนกฎที่คอยกำกับให้ชาวกะเหรี่ยงต้องปฏิบัติตามต่อธรรมชาติอย่างนอบน้อม เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อพื้นฐานว่าทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ และต้นไม้ล้วนมีเจ้าของ ปกป้องคุ้มครอง มนุษย์เป็นเพียงผู้อาศัยและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น กฎดังกล่าวจึงชี้ให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงไม่ได้มีวิถีคิดการครอบครองที่ดินหรือเป็นเจ้าของที่ดินแบบถาวร แต่กฎสำคัญคือการมีอิสระที่เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินได้อย่างเป็นอิสระ เพราะที่ดินไม่ใช่ทรัพย์สินแต่เป็นทรัพยากรที่ไม่ได้มีเจ้าของในเชิงปัจเจก ซึ่งแตกต่างกับวิถีคิดการจัดการที่ดินสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการแสดงความเป็นเจ้าของ มีเอกสารสิทธิแสดงการครอบครอง ดังนั้นการกำหนดให้พิธีกรรมที่แสดงให้เห็นการเคารพนอบน้อมต่อธรรมชาติจึงเป็นกฎสำคัญของชาวกะเหรี่ยงที่จะช่วยทำให้มั่นใจว่าเมื่อลงมือทำนาหรือเพาะปลูกแล้วจะได้ผลผลิตเพียงพอตามที่คาดหวัง อย่างไรก็ตามพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้จะมีการปฏิบัติสืบทอดกันในทุกช่วงเวลาหรือทุกขั้นตอนของฤดูกาลเพาะปลูก รวมถึงการอยู่อาศัยในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งล้วนมีความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติที่จะช่วยปกป้องรักษา คุ้มครองให้ผู้อาศัยมีความร่วมเย็นเป็นอยู่ หากเกิดความรู้สึกไม่สบายกายสบายใจ กฎของสนามก็จะอนุญาตให้ชาวกะเหรี่ยงสามารถเคลื่อนย้ายไปอยู่ในพื้นที่แห่งใหม่ได้ กฎของความสนามชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงในยุคก่อนทันสมัยจึงเป็นสิ่งที่คอยควบคุม กำกับให้ชาวกะเหรี่ยงต้องปฏิบัติและกระทำต่อธรรมชาติอย่างนอบน้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานต่อการสร้างที่อยู่อาศัย และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยคำนึงถึงความยั่งยืนเป็นสำคัญ

ผู้สืบทอดพิธีกรรมและสถาบันที่ทำหน้าที่รักษากฎ

ชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงดำเนินชีวิตตามวิถีปฏิบัติที่ยึดโยงอยู่กับการเคารพธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นเสมือนกฎพื้นฐานที่คอยกำกับควบคุม แบบแผนการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยจะมี “อิไซ” หรือ ผู้นำทางจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นผู้อาวุโสของชุมชนทำหน้าที่ควบคุม กำกับและกำหนดแบบแผนแนวปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นในแต่ละพิธีกรรม เช่น พิธีกรรมหลือทีโค๊ะ อิไซจะเป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมให้เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ นอกจากนี้อิไซยังทำหน้าที่ด้านการปกครองเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน คอยป้องกันปรามไกล่เกลี่ยปัญหาที่อาจเกิดความขัดแย้งของผู้คนภายในชุมชน ในสถานะหนึ่งอิไซจึงเป็นผู้

มากบารมีที่ได้รับการยอมรับจากทุกคน ฮิโซจึงเป็นผู้นำที่มีความสำคัญ ซึ่งโดยปกติจะมีการสืบทอดตำแหน่งฮิโซภายในครอบครัว

การดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูง ได้แสดงกรอบพื้นฐานทั้งด้านวิถีคิดและวิถีปฏิบัติที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ระหว่างคนกับธรรมชาติ นำมาสู่การกำหนดให้มีกฎเกณฑ์ พิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ โดยมีฮิโซเป็นผู้นำทำหน้าที่ควบคุม กำกับให้เป็นไปตามความคิด ความเชื่อดั้งเดิมที่สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพความเป็นธรรมชาติของทรัพยากร แสดงให้เห็นว่าแม้ในยุคก่อนทันสมัยชาวกะเหรี่ยงจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ไม่มีหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาควบคุมจัดการทรัพยากรและทำหน้าที่จัดการปกครองภายในชุมชน แต่ชาวกะเหรี่ยงก็มีผู้สืบทอดกฎและดำรงสถาบันของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่สามารถดูแล จัดการตนเองได้ ภายใต้บริบทและเงื่อนไขที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นอิสระ ชาวกะเหรี่ยงในยุคก่อนสมัยจึงมีอิสระในการจัดการตนเองค่อนข้างสูง สามารถคิด ตัดสินใจ ได้ด้วยตนเองบนพื้นฐานของการเคารพในกฎและพิธีกรรมภายในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ได้ร่วมกันกำหนดและถูกกำหนดในลักษณะของการสืบทอด ปฏิบัติสืบเนื่องจากกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

การถ่ายทอดความเชื่อ กฎ พิธีกรรม วิถีปฏิบัติ

สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านป่าดอยสูงมีโครงสร้างของกฎกติกาความเป็นสถาบันที่มีผู้สืบทอดผ่านฮิโซหรือผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน ซึ่งถือเป็นทั้งแบบอย่างของการปฏิบัติตนและเป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมสำคัญต่างๆ อย่างไรก็ตามในการสร้างสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงในยุคก่อนทันสมัยยังพบว่า การถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ วิถีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงถือเป็นส่วนสำคัญที่จะแสดงให้เห็นการดำรงอยู่ของความเป็นสนาม ซึ่งภายในชุมชนได้มีการถ่ายทอดแบบแผนความคิด ความเชื่อและการปฏิบัติเกี่ยวกับการเคารพพ่อน้อมต่อธรรมชาติ ผ่านการบอกเล่าและปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่างเริ่มตั้งแต่ภายในครอบครัว โดยจะมีพูดคุย ผ่านเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับประเพณีหรือพิธีกรรมสำคัญของชาวกะเหรี่ยงรวมถึงการเรียนรู้จากการสังเกตวิถีปฏิบัติที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ไร่หมุนเวียน จะเป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมให้ได้ลงมือปฏิบัติร่วมกันอย่างหลากหลาย การเรียนรู้ผ่านการสังเกตและลงปฏิบัติจึงเป็นกระบวนการถ่ายทอดความเชื่อ กฎ พิธีกรรม “ตอนเด็กผมก็ตามพ่อแม่ไปไร่ ก็เห็นเขาขุดหลุม หยอดข้าว ทำพิธีต่างๆ เราเป็นเด็กก็ไม่ได้อะไรมาก เหนื่อยก็พัก แล้วก็นั่งดู บางครั้งก็ไปเหมือนเล่นในไร่มากกว่า พอโตมาหน่อยพ่อแม่ก็ให้ลองทำดู ตั้งแต่ไปตัดไม้ ทำแนวกันไฟในไร่ สนุกดีครับผม” (สัมภาษณ์ประเสริฐ, 1 มกราคม 2565)

อย่างไรก็ตาม ด้วยลักษณะพื้นฐานการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูง ที่อยู่อาศัยบนภูเขาสูง มีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การถ่ายทอดความเชื่อ วิถีปฏิบัติหลายอย่างจึงเกิดขึ้นไปพร้อมกับการลงมือปฏิบัติอยู่เสมอ “คือส่วนใหญ่เขาก็ไม่ได้นั่งพูดนั่งสอนกันตรงๆ นะ แต่เป็นการสังเกตและลงมือทำร่วมกันมากกว่า บางทีหลายเรื่องเลยที่ภรรยาพี่พูดและทำออกมาจนเราถึงว่าทำได้อย่างไร อย่างต้นไม้แต่ละชนิดพวกเขาจะรู้หมดเลยว่าเอามาอะไรได้บ้าง เขาก็บอกไม่รู้ ไม่ได้มีคนสอน แต่ก็อาศัยการสังเกตและจดจำตามที่พ่อแม่หรือคนแก่ในชุมชนบอกมา” (พี่เล็ก, 24 ธันวาคม 2564) กระบวนการเรียนรู้ภายในของชาวกะเหรี่ยงจึงไม่ได้มีลักษณะที่แยกขาดระหว่างผู้คนกับชุดความเชื่อ หรือภูมิปัญญาหากแต่มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา ความคิด ความเชื่อไปพร้อมกันตลอดเวลา นอกจากนี้สำหรับชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงการยึดถือคำสอนของบรรพบุรุษถือเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามที่ได้รับการสืบทอดและถ่ายทอดต่อกันมา ทำให้ความคิด ความเชื่อวิถีปฏิบัติกลายเป็นระเบียบแบบแผนการปฏิบัติที่มีความเข้มข้น และโดยเฉพาะการดำรงชีวิตอยู่ภายใต้บริบทสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ห่างไกลจากสังคมและชุมชนภายนอก ทำให้การเรียนรู้และลงมือปฏิบัติตามสิ่งที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมานั้นได้รับการสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีเงื่อนไขจากสังคมภายนอกเข้ามาแทรกแซง ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “ถ้าพ่อแม่เขาบอกมาแบบนี้ เขาก็จะทำอย่างนี้ โดยที่เขาจะไม่เพี้ยนเลย มันไม่มีการอัพเดท ไม่มีการอัพเดทข้อมูล เขาจะทำตามขั้นตอนการทำไร่ต้องทำแบบนี้ละ ขั้นตอนการเผาพื้น ต้องทำแบบนี้ละ ห้ามทำแบบนี้ ต้องทำแบบนี้เท่านั้น” (สัมภาษณ์พี่จัญญ, 24 ธันวาคม 2564)

จะเห็นได้ว่าสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงในยุคก่อนทันสมัยจะมีโครงสร้างที่สะท้อนให้เห็นระเบียบ แบบแผนกฎเกณฑ์กติกาที่สัมพันธ์อยู่กับธรรมชาติและอำนาจเหนือธรรมชาติที่คอยควบคุม กำกับวิถีการดำรงชีวิต โดยมีฮีโร่หรือผู้นำทางจิตวิญญาณทำหน้าที่รักษากฎระเบียบแบบแผนเหล่านั้น รวมถึงการยึดถือในคำสอนของบรรพบุรุษ ทำให้แบบแผนการกระทำและแนวโน้มการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยงถูกถ่ายทอดอย่างมั่นคง ชาวกะเหรี่ยงสามารถจัดการและดำรงวิถีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาภายใต้ความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นพื้นฐาน สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงในยุคก่อนทันสมัยมีลักษณะที่เป็นอิสระจากเงื่อนไขที่เป็นกฎกติกา ระเบียบแบบแผนจากสังคมภายนอก อย่างไรก็ตามภายใต้ความสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคมและกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย จึงทำให้สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงเกิดการปรับเปลี่ยน กติกา ระบบความเชื่อ และสถาบันภายในสนาม ทั้งนี้ชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงก็ไม่ได้ดำรงอยู่ใน

สถานะผู้ถูกควบคุมและปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติทั้งหมดเสียทีเดียว แต่ได้แสดงให้เห็นกลยุทธ์ในการต่อสู้ ต่อรอง และสร้างความหมายบนความสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคมภายนอกตลอดเวลา

4.1.3 สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสในยุคก่อนทันสมัย บริบททั่วไปของชุมชน

ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใส (ชื่อสมมติ) ตั้งอยู่ในจังหวัดแห่งหนึ่งทางภาคตะวันตกของประเทศไทย สภาพที่ตั้งชุมชนมีภูเขาล้อมรอบ ในเขตอุทยานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติไทยประจัน มีเส้นทางเข้าออกเป็นถนนตัดผ่านพื้นที่ป่าไม้และภูเขาความสูงประมาณ 500 เมตรจากระดับน้ำทะเล มีระยะทางจากด้านล่างขึ้นไปถึงชุมชนประมาณ 3-5 กิโลเมตร ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสเป็นกลุ่มบ้านหนึ่งของบ้านห้วยล่าง (ชื่อสมมติ) ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ด้านล่าง ในอดีตพื้นที่บริเวณที่ตั้งชุมชนบ้านห้วยน้ำใสนั้นจะเป็นพื้นที่ที่ชาวกะเหรี่ยงขึ้นมาทำไร่หาของป่า แต่เมื่อระยะเวลาผ่านการอยู่อาศัยภายในบ้านห้วยล่างมีผู้คนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชาวกะเหรี่ยงบางส่วนตัดสินใจย้ายขึ้นมาสรางที่พักอยู่บนไร่หรือบริเวณที่ตั้งบ้านห้วยน้ำใสในปัจจุบัน “การเข้ามาบุกเบิกที่นี่ ตอนแรกๆ เขาขึ้นมาก็มีการทำถ่าน เผาถ่าน แล้วก็เอาถ่านลงไปขายพื้นล่าง แล้วต่อมาก็หยอดข้าว หยอดพริก หยอดไธยาสูบ มันเป็นไร่หมุนเวียน ก็มี 2-3 ครอบครัว ก็ขึ้นมาจากนั้นลูกหลานก็ตามขึ้นมา มันก็เป็นอย่างนั้น มันก็ตามกันขึ้นมาๆ มาเผาถ่าน ขายถ่าน” (พิสุนทร, 24 พฤศจิกายน 2564) นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่เป็นเส้นทางผ่านเข้าไปทำสัมปทานเหมืองแร่ ทำให้ในอดีตได้มีการพัฒนาเส้นทางสำหรับรถบรรทุกในเหมือง เมื่อหมดยุคสัมปทานในปี พ.ศ. 2535 จึงไม่มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่เหมืองแร่ต่อ และตามกฎหมายจึงถูกประกาศให้เป็นพื้นที่ฟื้นฟูป่า จากนั้นจึงมีหน่วยงานด้านการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเข้ามาจัดการและประกาศให้เป็นพื้นที่อุทยานในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามวิถีการดำรงชีวิตในอดีตของชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใส จะมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นฐานสำคัญ โดยจะมีวิถีการหาอยู่กินด้วยการเก็บหาของป่า ล่าสัตว์ เก็บผึ้ง ภายในป่า แสดงให้เห็นการอยู่ในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เพียงพอต่อการชีวิต นอกจากนี้ยังมีการอธิบายให้เห็นว่าวิถีการทำเกษตรของชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสดั้งเดิมนั้น จะมีวิถีของการทำไร่หมุนเวียน สลับพื้นที่เพาะปลูกเช่นเดียวกับวิถีการเพาะปลูกของชาวกะเหรี่ยงใน 2 ชุมชนที่นำเสนอมาข้างต้น ทั้งนี้ชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสได้เน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการทำไร่ข้าวของชาวกะเหรี่ยงดั้งเดิมในยุคก่อนทันสมัยว่าเป็นปฏิบัติการพื้นฐานของชีวิต เพื่อดำรงเผ่าพันธุ์ เนื่องจากเป็นกระบวนการผลิตอาหารที่สัมพันธ์สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่อยู่อาศัยบนภูเขาสูง การทำไร่ข้าวของชาวกะเหรี่ยงจะมีขั้นตอนกระบวนการเริ่มตั้งแต่การถางไร่ เพื่อเปิดหน้าดินเตรียมพร้อมสำหรับหยอดข้าวและพืช

พรรณอื่นๆ ให้งอกงามขึ้นภายในไร่ ในการหยอดข้าวไร่ของชาวกะเหรี่ยงนั้นจะใช้วิธีการแทงหลุม โดยจะใช้อุปกรณ์คล้ายเสียมแต่จะด้ามยาวชุดหลุมขนาดพอเหมาะ ใช้มือหยอดเมล็ดพันธุ์ข้าวและพืชชนิดอื่นลงไปหลุมพร้อมกัน โดยจะแทงหลุมทั่วบริเวณพื้นที่ที่ใช้ทำไร่ข้าว วิธีปฏิบัติเช่นนี้ถูกถ่ายทอดและสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ หากแต่ปัจจุบันวิธีการทำไร่ข้าวค่อยๆ เลือนหาย เนื่องจากมีการประกาศใช้กฎหมายและมาตรการด้านการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจากหน่วยงานรัฐ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การทำไร่หมุนเวียนเพื่อทำไร่ข้าวลดน้อยลง ขณะเดียวกันเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่มักเดินทางออกไปเรียนหนังสือและทำงานภายนอกชุมชน ทำให้ขาดแรงงานในการทำไร่ข้าว

ปัจจุบันชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ 32 ครัวเรือน 125 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มบ้าน (ชื่อสมมติ) ประกอบด้วย กลุ่มห้วยน้ำเหนือ กลุ่มห้วยน้ำกลาง และกลุ่มห้วยน้ำใต้ ส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรพืชไร่ เช่น ปลูกสับปะรด ข้าวไร่ และปัจจุบันมีการนำพืชเศรษฐกิจบางชนิดเข้ามาปลูกในพื้นที่ เพื่อช่องทางในการสร้างรายได้ใหม่จากการเกษตร นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะของการทำลานสเก็ตเพื่อบริการนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบธรรมชาติและวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งถือแสดงให้เห็นการปรับตัวของชุมชนชาติพันธุ์ให้สอดคล้องกับบริบทของยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนให้เท่าทันเป้าหมายการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย บนพื้นฐานของการดำรงอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงให้ยังดำรงอยู่ไปพร้อมกันด้วย

สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใส

การดำรงวิถีชีวิตความเป็นกะเหรี่ยงของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นพื้นฐาน เหมือนดังเช่นชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง 2 ชุมชนที่กล่าวมาข้างต้น อย่างไรก็ตามในบริบทของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสจึงสามารถนำเสนอให้เห็นลักษณะของความเป็นสนาม (field) ได้ดังนี้

กฎและพิธีกรรมในชีวิตประจำวันที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ

ด้วยบริบทการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสที่สัมพันธ์กับธรรมชาติเป็นพื้นฐาน ทำให้มีวิถีคิดและแนวปฏิบัติที่แสดงให้เห็นโครงสร้างของธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติคอยควบคุมกำกับวิถีปฏิบัติในหลายๆ ด้าน โดยในวิถีดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงนั้นจะมีความเชื่อที่คอยกำหนดและควบคุมวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านการทำมาหากินในพื้นที่ไร่หรือการเก็บหาของป่า ล่าสัตว์ รวมถึงการปฏิบัติตนให้ชาวกะเหรี่ยงต้องระมัดระวังตนเอง “กะเหรี่ยงนี้ความเชื่อมีเยอะนะ จริงๆ เลยนะ เช่นๆ นิดๆ น้อยๆ นี่ก็ไม่ได้แล้ว อย่างถ้าเราจะออก

จากบ้านเราอันนั้นนิดหน่อยไม่ได้ แล้วฤษัษัไม่ดี ห้ามไปอะไรอย่างนั้น...แบบเราทำไร่ข้าวอย่างนี้
 นะวันพระเราก็จะไม่เข้ากันเลยนะ นี่คือความเชื่อที่ว่าเกิดมาจนทุกวันนี้เราก็น่าจะมีสืบต่อกันอะนะ
 เป็นบางเรื่องที่ยังอยู่” (สัมภาษณ์พี่แก้วตา, 24 พฤศจิกายน 2564) กรอบความคิดความเชื่อ
 เหล่านี้ถูกสร้างมาจากโครงสร้างความสัมพันธ์กับธรรมชาติเป็นพื้นฐาน ที่มองว่าสรรพสิ่งใน
 จักรวาลนั้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และธรรมชาติล้วนมีเจ้าของซึ่งเปรียบเหมือนจิตวิญญาณ
 ที่แฝงอยู่ ทั้งผืนดิน ผืนน้ำ และป่าเขา ในรูปของสมมติเทพที่คอยปกป้องรักษาสิ่งเหล่านั้นอยู่ โดยไม่
 สามารถสัมผัสหรือมองเห็นด้วยตา หากแต่ต้องอาศัยการปฏิบัติทางจิตและการประกอบพิธีกรรม
 เพื่อเข้าถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเหล่านั้น

สำหรับชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสแล้วธรรมชาติจึงมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่มอง
 ไม่เห็นคอยกำกับวิถีการดำเนินชีวิตให้เป็นไปอย่างปกติสุข ความสัมพันธ์กับธรรมชาติของชาว
 กะเหรี่ยงจึงปรากฏผ่านพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นการเคารพอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ เช่น พิธีไหว้ต้นไม้
 ที่จะจัดขึ้นในช่วงเดือน 6 ของทุกปี เพื่อให้ชาวกะเหรี่ยงได้สักการะ ขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประจำ
 ต้นไม้เพื่อให้ปกป้องรักษา คุ่มครองให้ร่มเย็นเป็นสุข รวมถึงการให้ความเคารพต่อเทพแห่งข้าวหรือที่
 เรียก “พินูโย” เนื่องจากข้าวถือเป็นอาหารพื้นฐานที่มาจากธรรมชาติ โดยมีพินูโยซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์
 สิทธิ์เหนือธรรมชาติคอยคุ้มครองดูแลอยู่ ซึ่งจะมีพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นการเคารพอ่อนน้อมต่อเทพ
 แห่งข้าวหรือพินูโยในทุกขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การลงมือหยอดข้าว การเพาะปลูก การดูแลรักษา
 จนกระทั่งเก็บเกี่ยวข้าว “อย่างวัฒนธรรมอะไรพวกกะเหรี่ยงนะวัฒนธรรมที่ชัดเจนคือ คือ ข้าว
 ห่ออะนะ ข้าวห่อ ชัดเจนมาก มันคือการผูกขวัญเรียกขวัญ ผูกแขนเรียกขวัญ แต่ตั้งแต่เดิมมันก็จะ
 มีมาตลอดใจจนปัจจุบัน ณ ปัจจุบันนี้ก็ยังมีอยู่ มันยังไม่สูญมันยังอยู่ ก็ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ
 ของเรา” (สัมภาษณ์พี่แก้วตา, 24 พฤศจิกายน 2564)

นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสยังเรียนรู้เกี่ยวกับกฎของธรรมชาติกับ
 สภาพแวดล้อมที่ตนดำรงอยู่ ซึ่งจะอยู่ในพื้นที่ภูเขาสูง ทำให้ชาวกะเหรี่ยงได้เรียนรู้กฎของธรรมชาติ
 ว่าในการเพาะปลูกพืชเพื่อดำรงชีวิตนั้น จะเป็นต้องพันธุ์พืชที่มีความคงทนและไม่ต้องการน้ำใน
 ปริมาณมาก ดังเช่น การคัดเลือกสายพันธุ์ข้าวเพื่อปลูกในไร่ของชาวกะเหรี่ยงจะเป็นเมล็ดพันธุ์ที่มี
 ความเหมาะสมต่อการปลูกในไร่บนภูเขา ซึ่งอาศัยเพียงน้ำฝนในการหล่อเลี้ยงให้เติบโต และไม่
 ต้องการปุ๋ยหรือสารเคมีในการบำรุงดิน เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงมีภูมิปัญญาในการจัดการดินให้มี
 ความอุดมสมบูรณ์ ด้วยวิธีการเผาเศษไม้และหญ้าภายในพื้นที่ไร่ เพื่อให้ได้ดินสูงและมีเชื้อเพลิงที่จะ
 มาเป็นปุ๋ยที่มีความเหมาะสมต่อการเติบโตของพืช ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “ส่วนมากจะเป็นการเผา
 จุดไฟเผา เพราะว่าไร่ข้าวเนี่ย มันต้องการดินสูง สมมุติว่าเราไปหยอดข้าวตอนดินดิบๆ ข้าวมันจะ

ไม่งาม แต่ถ้าเป็นดินสุก เป็นดินที่มีชีวิต ถ้าอะไรต่อมิอะไร มันจะงาม ซึ่งเราไม่จำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเลย” (สัมภาษณ์พิเศษ, 24 พฤศจิกายน 2564) การเรียนรู้และปรับตัวที่จะอยู่กับธรรมชาติด้วยวิถีการทำปลูกข้าวไร่แบบสลับหมุนเวียนพื้นที่และการคัดเลือกสายพันธุ์พืชที่มีความเหมาะสมได้แสดงให้เห็นการสะสมและครอบครองทุนทางวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงที่จะเอาตัวรอดในสนามของความเป็นกะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัย ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเป็นผู้แสดงหนึ่งในสนามที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นสำคัญ ดังนั้นกฎและพิธีกรรมต่างๆ ที่ถูกปฏิบัติและแสดงออกของชาวกะเหรี่ยงจึงสะท้อนให้เห็นการครอบครองทุน (capital) ของชาวกะเหรี่ยงที่มีและถูกปรับใช้อย่างเหมาะสมท่ามกลางบริบทและเงื่อนไขที่มีธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง

ผู้สืบทอดพิธีกรรมและสถาบันที่ทำหน้าที่รักษากฎ

ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสในยุคก่อนทันสมัยมีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น อย่างไรก็ตามภายในชุมชนจะมีผู้นำทางจิตวิญญาณที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมภายในชุมชนเรียก “เซี้ยคู้” ซึ่งจะเป็นผู้มีความรู้ ภูมิปัญญาในการสื่อสาร บอกกล่าวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ตลอดจนเป็นผู้มีบารมีที่ผู้คนในชุมชนต่างให้ความเคารพนับถือ เซี้ยคู้ จึงเป็นเหมือนผู้ดูแลและควบคุมกฎของสนามให้ชาวกะเหรี่ยงทุกคนต้องดำเนินไปตามกฎระเบียบ พิธีกรรมที่กำหนดไว้ พื้นฐานความคิดความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ จึงเป็นเหมือนกรอบกฎเกณฑ์ของสนามที่กำหนดให้ชาวกะเหรี่ยงต้องปฏิบัติและแสวงหาแนวทางกระทำการเพื่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น การมีผู้นำทางจิตวิญญาณจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ชาวกะเหรี่ยงได้เข้าถึงและใกล้ชิดกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพบูชาในธรรมชาติ แสดงให้เห็นการดำรงความเป็นสถาบันของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

การถ่ายทอดความเชื่อ กฎ พิธีกรรม วิถีปฏิบัติ

ชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสมีวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับการถ่ายทอดความเชื่อ กฎ พิธีกรรม เพื่อดำรงความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัย โดยจะมีการถ่ายทอดวิธีคิด แนวปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั้งในเรื่องของการใช้ภาษา การรับประทานอาหาร การปฏิบัติตามประเพณี วัฒนธรรมที่สืบทอดกันตั้งแต่บรรพบุรุษ ผ่านการสื่อสาร พูดคุยภายในครอบครัว ตลอดจนการสังเกตแนวปฏิบัติของพ่อแม่ที่กระทำในชีวิตประจำวัน เช่น การไปทำไร่ การเข้าร่วมประเพณี พิธีกรรมที่จะถูกจัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำปลูกข้าวไร่ที่จะมีพิธีกรรมอยู่ในทุกขั้นตอน ดังนั้นในยุคก่อนทันสมัยชาวกะเหรี่ยงมีวิถีชีวิตที่ค่อนข้างเป็นอิสระ มีธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นกรอบ กฎเกณฑ์ในการควบคุมวิถีปฏิบัติ จึงทำให้ชาว

กะเหรี่ยงสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ทั้งภายในครอบครัวและชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ผ่านการใช้ภาษาและการลงมือปฏิบัติให้ลูกหลานชาวกะเหรี่ยงได้เรียนรู้และปฏิบัติไปในวิถีชีวิตประจำวัน

จะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดแบบแผนการปฏิบัติ พิธีกรรม เพื่อดำรงความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไปพร้อมกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ไม่ได้ถูกแยกขาดออกจากครอบครัวและชุมชน แตกต่างจากการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนสมัยใหม่ที่มีหลักสูตรการเรียนรู้ที่ถูกสร้างขึ้นเฉพาะและมีการกระบวนการเรียนการสอนที่มีระเบียบแบบแผน อย่างไรก็ตามการทำความเข้าใจความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่เท่าทันบริบทของยุคสมัยและเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต การถ่ายทอดและสืบทอดความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงไม่อาจเป็นสิ่งที่หยุดนิ่งเมื่อสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไม่ได้ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว โดยเฉพาะเมื่อต้องพิจารณาภายใต้ระบบความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงในยุคของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย

บทสังเคราะห์สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัย

จากการนำเสนอให้เห็นบริบททั่วไปและโครงสร้างของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทั้ง 3 แห่ง ทำให้พบว่า ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงดั้งเดิมมีลักษณะของการดำรงอยู่ที่ค่อนข้างเป็นอิสระ มีกระบวนการสร้างกฎ กติกา ระเบียบแบบแผนการปฏิบัติที่สัมพันธ์กับธรรมชาติเป็นพื้นฐาน เนื่องจากในยุคก่อนทันสมัยชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงค่อนข้างที่จะอยู่เป็นอิสระ โดยยังไม่มีผู้ละเมิดอื่นๆ จากภายนอกเข้ามามีปฏิสัมพันธ์มากนัก ทำให้การสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ของสนามดำเนินไปบนพื้นฐานความคิดความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนืออย่างเข้มข้น ขณะเดียวกันการเรียกชื่อตนเองของแต่ละชุมชนก็ไม่ได้เรียกตัวเองว่า “กะเหรี่ยง” มาแต่เดิม หากแต่จะมีชื่อเรียกเฉพาะตน เช่น โผล่ว, ปกาเกอญอ ชื่อเรียกตนเองเหล่านี้จึงสะท้อนให้เห็นการสร้างตัวตนที่สัมพันธ์เฉพาะภายในกลุ่มของตน ตลอดจนความหมายที่ปรากฏจากชื่อเรียกยังสะท้อนให้เห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีภายในตน โครงสร้างของความเป็นสนามชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัย จึงแสดงให้เห็นว่าสนามดังกล่าวไม่ได้มีชื่อเรียกว่า “กะเหรี่ยง” หากแต่เป็นสนามของกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมและแบบการปฏิบัติที่สัมพันธ์กับธรรมชาติเป็นพื้นฐาน มีการดำรงอยู่ที่เป็นอิสระจากโครงสร้าง กฎกติกาของสังคมภายนอก โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับอำนาจรัฐที่จะเข้ามาควบคุม กำกับวิถีปฏิบัติของตน

อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นของระเบียบ แบบแผนวิถีการปฏิบัติในชีวิตประจำวันของชาวกะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยนั้นส่วนใหญ่จะสัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เนื่องจากด้วยวิถีชีวิตที่ต้องดิ้นรนเพื่อเอาชนะข้อจำกัดจากธรรมชาติ ชาวกะเหรี่ยงจึงมี

วิธีการเรียนรู้และปรับตัว เพื่อนำเอาทรัพยากรที่มีมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต ดังปรากฏผ่านวิถีของการทำไร่ การสร้างบ้านเรือน การประกอบอาหาร การใช้เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่จะสัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นฐาน การแสดงให้เห็นวิถีคิดและวิถีปฏิบัติที่จะไม่ครอบครองหรือเป็นเจ้าของทรัพยากร เนื่องจากมองว่าทุกสรรพสิ่งล้วนมีธรรมชาติเป็นเจ้าของ การมีวิถีคิดเช่นนี้จึงแสดงให้เห็นกฎของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัย ธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติจึงเป็นที่มาของกฎ ระเบียบแบบแผนในการควบคุมวิถีปฏิบัติ โดยมีผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดและมีลักษณะของการเป็นสถาบันในการควบคุม กำกับกฎ ระเบียบ แบบแผนเหล่านั้น โดยจะมีวิธีการถ่ายทอดและสืบทอดแบบแผนการปฏิบัติดังกล่าวผ่านการสังเกตและเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั้งจากการเข้าร่วมพิธีกรรมสำคัญ การเรียนรู้ภายในครอบครัวผ่านการพูดคุย สื่อสาร และปฏิบัติตาม กระบวนการเรียนรู้เหล่านี้ถือเป็นแบบแผนการกระทำที่สัมพันธ์กับบุคคลที่ก่อให้เกิดซึมซับความคิดความเชื่อ วิถีปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับกฎกติกาภายในสนามที่มีลักษณะเฉพาะ ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาเกี่ยวกับทุนที่ปรากฏในสนามจะพบว่า ในยุคก่อนทันสมัยนั้น ทุนที่สำคัญและจำเป็นสำหรับชาวกะเหรี่ยง คือทุนทรัพยากรธรรมชาติซึ่งถือเป็นทุนเศรษฐกิจตามแนวคิดของบูร์ดิเยอร์ โดยถูกนำมาใช้ในลักษณะของการเข้าถึงและใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตตามความรู้ภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยงท่ามกลางเงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัดจากธรรมชาติ เนื่องจากด้วยบริบทที่อยู่อาศัยและวิถีการทำมหากินของชาวกะเหรี่ยงที่อยู่ในเขตป่าเขา ห่างไกลจากสังคม และชุมชนภายนอกที่จะเป็นแหล่งอาหารหรือการแลกเปลี่ยนสินค้าที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะต้นไม้ พืชผัก และสัตว์ป่าจึงเป็นแหล่งอาหารและทุนสำคัญของชาวกะเหรี่ยง

ทั้งนี้ในการนำทุนที่มีและปรากฏเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชาวกะเหรี่ยงนั้น ชาวกะเหรี่ยงจะใช้วิธีการเรียนรู้และปรับตัวตามสภาพธรรมชาติ โดยใช้กำลังกาย ความรู้ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในออกปรับใช้เพื่อให้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านั้น เช่น วิธีการทำไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงได้แสดงให้เห็นกฎ กติกาของสนามที่กำหนดให้ชาวกะเหรี่ยงต้องหมุนเวียน สลับพื้นที่เพาะปลูกในวงรอบ เนื่องจากการดำรงอยู่ในบริบทแวดล้อมที่เต็มไปด้วยต้นไม้ และป่าเขา ถือเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงต้องเรียนรู้และปรับตัวว่าในแต่ละปีจะต้องใช้พื้นที่เท่าใดเพื่อให้เพียงพอต่อการปลูกข้าว ชาวกะเหรี่ยงต้องมีระเบียบแบบแผนในการจัดการพื้นที่เริ่มตั้งแต่การตัด ถาง โค่นต้นไม้เพื่อเปิดหน้าดิน การเผาไร่เพื่อกำจัดวัชพืช และเพิ่มแร่ธาตุในดิน เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงจะไม่ใช้ปุ๋ยเคมีในการบำรุงดินและพืช แต่จะมีภูมิปัญญาโดยใช้ขี้เถ้าภายใน

ไว้เป็นส่วนสำคัญในการบำรุงดินให้อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่เพาะปลูก แสดงให้เห็นการปรับประยุกต์ใช้ทุนที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารในการดำรงชีวิต ขณะเดียวกันยังสร้างความยั่งยืนต่อระบบนิเวศไปพร้อมกันด้วย เป็นต้น ดังนั้นสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยชาวกะเหรี่ยงจึงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เป็นอิสระจากกฎเกณฑ์และระเบียบของสังคม แต่จะยึดระเบียบ แนวปฏิบัติที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ แสดงให้เห็นการมองสรรพสิ่งอย่างเป็นองค์รวม มีรูปแบบในการถ่ายทอดและสืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ่านสังเกต การบอกเล่า พูดคุยสื่อสารภายในครอบครัวและชุมชน ทำให้ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเกิดขึ้นและดำรงอยู่เป็นโครงร่างภายในตัวบุคคล

4.2 กระบวนการสร้างสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย

การทำความเข้าใจชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะสนาม (field) ชาติพันธุ์ที่มีโครงสร้างกฎเกณฑ์กติกา ความสถาบันที่ถูกสืบทอดและถ่ายทอดมาอย่างต่อเนื่องพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่ค่อยๆ แพร่หลายเข้าสู่ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในแต่ละพื้นที่ ได้ส่งผลให้โครงสร้างของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะที่เป็นสนามเกิดการเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนกฎ เกณฑ์ กติกา และพิธีกรรมที่นำไปสู่วิถีปฏิบัติแบบใหม่ ที่ซ้อนทับกับพิธีกรรมและวิถีปฏิบัติแบบในยุคก่อนทันสมัย ดังนั้นการทำความเข้าใจชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะที่เป็นสนามจึงต้องมีการนำเสนอให้เห็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในจากสนามชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยไปสู่สนามชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยว่ามีเงื่อนไขใดบ้างที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างของสนามทั้งในด้านกฎเกณฑ์ กติกา ความสถาบันของสนามชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตลอดจนพิธีกรรมและวิถีปฏิบัติที่เกิดขึ้นในยุคทันสมัยได้ทำให้ชาวกะเหรี่ยงต้องปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติภายใต้การสะสม แสวงหา และใช้ทุนภายในสนามใหม่อย่างไรบ้าง โดยจะนำเสนอให้เห็นกระบวนการสร้างสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่เกิดขึ้นในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทั้ง 3 แห่งได้ดังนี้

4.2.1 ถนนหนทาง: จุดเริ่มต้นของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย

การดำรงอยู่ของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยนั้น มักอยู่ในพื้นที่ห่างไกล มีการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ป่าลึกและอยู่บนภูเขาสูงทำให้มีความยากลำบากในการเดินทางติดต่อกับสังคมภายนอก ส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงในแต่ละพื้นที่ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเป็นอิสระ มีการสร้างกฎเกณฑ์ กติกาเพื่อที่จะอยู่ร่วมกันภายใต้ชุดความคิด ความเชื่อที่มีอยู่ร่วมกัน

โดยเฉพาะการสร้างกฎเกณฑ์ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นกรอบกติกาส่งผลต่อการกำหนดวิถีปฏิบัติที่แสดงให้เห็นศักยภาพและความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างเป็นอิสระ สามารถพึ่งพาและจัดการตนเองได้ทั้งในด้านการหาอาหาร การเพาะปลูกพืช การถักทอเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อย่างไรก็ตามสนามความชาติพันธุ์กะเหรี่ยงยุคก่อนทันสมัยดังกล่าวได้เริ่มปรากฏความสัมพันธ์กับเงื่อนไขการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่ค่อยๆ แผ่ขยายเข้าสู่ชุมชน โดยแต่ละชุมชนมักจะมีจุดเริ่มต้นจากการพัฒนาเส้นทางการเดินทางหรือถนนที่เชื่อมโยงชุมชนให้สัมพันธ์กับผู้คนและสังคมภายนอกมากขึ้น ก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการเข้ามาของคนภายนอกเพื่อมาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในพื้นที่โดยรอบของชุมชน ตลอดจนการบุกเบิกเส้นทางเพื่ออำนวยความสะดวกของผู้คนในสังคมภายนอกให้สามารถเข้าถึงชุมชนหรือพื้นที่ที่ห่างไกลได้ ดังปรากฏข้อมูลการพัฒนาเส้นทางการเดินทางของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าซึ่งเป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างชุมชนกะเหรี่ยงด้วยกันและชุมชนกับสังคมภายนอก ทำให้ชาวกะเหรี่ยงได้ออกเดินทางไปมีปฏิสัมพันธ์ เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า ผลผลิตทางการเกษตรและของป่าที่ตนหาได้กับตลาดภายนอก

อย่างไรก็ตาม ภายใต้กระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่แพร่ขยายเข้าสู่ชุมชนยังเป็นเงื่อนไขให้ชาวกะเหรี่ยงปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตที่เริ่มนำเอาความสะดวกสบายตามแบบแผนของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น เช่น การมีรถยนต์ ไรต์ รถยนต์ รถไฟ ใช้อำนวยความสะดวกในการเดินทางและการทำการเกษตร นอกจากนี้ยังถนนยังเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงสามารถผลผลิตที่เหลือจากในไร่นำไปแลกเปลี่ยนซื้อขายกับตลาดภายนอกชุมชนได้สะดวกมากขึ้น แม้ในช่วงแรกจะเป็นเพียงการนำผลผลิตเล็กๆ น้อยๆ ไปขาย แต่ก็แสดงให้เห็นระบบความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกที่เริ่มเปลี่ยนไป พร้อมกับการเรียนรู้ที่จะยอมรับกฎเกณฑ์ใหม่ๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจแบบซื้อขายกับสังคมภายนอกมากขึ้น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการสร้างและพัฒนาด่านเข้าออกชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงยังแสดงให้เห็นว่ามีการความพยายามในการพัฒนา ปรับปรุงเส้นทางการเดินทางไปสู่สังคม ชุมชนภายนอกอยู่เสมอ โดยได้มีการร่วมมือร่วมใจกันของชาวบ้านชุดดินเพื่อพัฒนาเส้นทางอยู่ตลอด “ถนนเขาทำด้วยจอบเนี้ยขุดกัน เขาก็ใช้แรงคนอย่างเดียว...แม้ใครก็ไม่มีนะ มีแต่ชาวบ้านทำใช้แต่จอบขุดกัน” (สัมภาษณ์พี่จัญ, 3 มกราคม 2565) ในส่วนของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใส การพัฒนาปรับปรุงเส้นทางการเดินทางเข้าออกชุมชนนั้น เป็นผลพวงจากการพัฒนาเส้นทางสำหรับรถขนแร่ที่มีการสร้างถนนตัดผ่านพื้นที่ของชุมชนทำให้ชาวกะเหรี่ยงได้อาศัยเส้นทางในการเดินทางไปพร้อมกันด้วย “เมื่อก่อนจะเป็นสัมปทานป่า กับสัมปทานเหมืองแร่

ในพื้นที่แถบนี้ สมัยที่เป็นเด็กๆ เห็นรถเข้าไปเอาแร่ข้างในนั้น ออกมา ทางเส้นนี้เข้าไปได้อีกประมาณสัก 10 กิโลเมตร มันจะมีเหมืองแร่เก่าๆ อยู่อีกเหมืองหนึ่ง พวกเราก็ได้เส้นทางนี้ในการเดินทางเข้าออกไปพร้อมกันด้วย” (สัมภาษณ์พิเศษ, 24 พฤศจิกายน 2564)

กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่เริ่มจากการมีถนนได้แสดงให้เห็นว่าการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยงในอดีต แม้โดยทั่วไปจะมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาและสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นฐาน หากแต่ในระยะหลังเมื่อเริ่มมีการพัฒนาถนนเข้าออกชุมชนที่สะดวกมากขึ้น จึงทำให้ชุมชนเริ่มปรากฏความสัมพันธ์กับชุมชนสังคมภายนอก ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยน ซื้อขายสินค้า โดยส่วนใหญ่จะเป็นซื้อสินค้าพื้นฐานจำเป็นที่จะนำมาใช้อำนวยความสะดวกในครัวเรือน เช่น การใช้น้ำมันก๊าดเพื่อจุดไฟ, การซื้อเกลือเพื่อนำมาปรุงอาหาร เป็นต้น ในส่วนของชาวกะเหรี่ยงเองก็เรียนรู้และปรับตัวกับความสัมพันธ์ในระบบเศรษฐกิจ โดยได้มีการนำเอาผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการเพาะปลูกภายในไร่ของตน เช่น ข้าว, พริก รวมถึงผลผลิตที่ได้จากการเก็บหาภายในป่าไปเป็นสินค้าเพื่อจำหน่ายแลกเปลี่ยนเป็นเงินเพื่อนำไปซื้อสินค้าอื่นที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต สุนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงเริ่มมีการพัฒนาและปรับระบบความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแต่ละแห่งไม่ได้ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวเป็นเอกเทศหรือเป็นอิสระจากระบบโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม เพียงแต่การดำรงอยู่ในฐานะชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลศูนย์กลางความเจริญตามเป้าหมายของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามเป้าหมายการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยอย่างช้าๆ

อย่างไรก็ตามท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่มีการพัฒนาอย่างเป็นพลวัตได้ทำให้ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนมากขึ้น โครงสร้างสุนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้มีการปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบแบบแผนที่สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนไป โดยถนนถือเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา ได้สร้างเงื่อนไขที่ส่งผลต่อแนวโน้มการปฏิบัติในชีวิตประจำวันของชาวกะเหรี่ยงที่แตกต่างจากอดีต เช่น ในอดีตการเดินทางมาร่วมพิธีไหว้เจดีย์ของชาวกะเหรี่ยงที่อยู่โดยรอบชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าจะใช้วิธีการเดินด้วยเท้ามาตามเส้นทางภายในป่า ซึ่งต้องใช้ระยะเวลานาน เมื่อเสร็จพิธีก็จะยังไม่สามารถกลับหมู่บ้านของตนได้ ทำให้มีการพักค้างคืนในบ้านญาติหรือคนรู้จัก ทำให้ชาวกะเหรี่ยงได้มีการพบปะพูดคุย ร้องเพลงหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดความสนิทคุ้นเคย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสะสมทุนทางสังคมภายในของชาวกะเหรี่ยง อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการสร้างและพัฒนาถนนที่ทำให้การเดินทางมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น การเดินทางมาร่วมพิธีไหว้เจดีย์ของ

ชาวกะเหรี่ยงต่างมีวิถีปฏิบัติที่แตกต่างออกไป มีการเดินทางโดยรถมอเตอร์ไซด์หรือรถยนต์ซึ่งมีความสะดวก รวดเร็วมากขึ้น เมื่อเสร็จพิธีก็สามารถเดินทางกลับบ้านของตนได้เลย ส่งผลให้วิถีปฏิบัติภายหลังเสร็จพิธีเปลี่ยนแปลงไป ไม่มีการพักค้างคืนหรือพบปะพูดคุยเหมือนที่ผ่านมา “ทุกวันนี้มันเดินทางสะดวก คือมารถยนต์ จุดเทียนเสร็จก็กลับบ้านเลยอย่างนั้นอะครับ” (สัมภาษณ์พี่ทองดี, 29 ธันวาคม 2564) การพัฒนาถนนจึงทำให้การเดินทางไปมาระหว่างชุมชนมีความสะดวก รวดเร็วมากขึ้น ถือเป็นเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามแนวทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ซึ่งส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงมีความสัมพันธ์กับสังคมและชุมชนภายนอกมากขึ้น ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ภายในชุมชนบางอย่างก็ถูกปรับลดสอดคล้องตามเงื่อนไขที่เปลี่ยนไป ซึ่งส่งผลต่อการดำรงอยู่ของทุนทางสังคมภายในชุมชนที่เริ่มเปลี่ยนไปโดยเฉพาะด้านวิถีการผลิตในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่มุ่งสะสมและสร้างทุนเศรษฐกิจจากรายได้ที่จะเกิดจากผลผลิตทางเกษตร จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงมีการปรับระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนภายในชุมชนที่มีปฏิสัมพันธ์กันน้อยลง ธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติมาสู่การให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจภายนอกชุมชนมากขึ้น

4.2.2 การเข้าสู่ระบบการศึกษาเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย

ในยุคของการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย โรงเรียนถือเป็นเครื่องมือของการจัดการศึกษาที่แผ่ขยายไปในทุกพื้นที่ การมีโรงเรียนอยู่ในพื้นที่ถือเป็นกระบวนการที่จะทำให้ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนห่างไกล มีความแตกต่างของวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการใช้ภาษาได้ถูกหล่อหลอมให้กลายเป็นพลเมืองคนไทยที่มีทักษะ ความรู้ อ่านออกและเขียนภาษาไทยได้ ซึ่งเป็นพื้นฐานตามเป้าหมายการพัฒนา อย่างไรก็ตามกระบวนการจัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษามัยใหม่ได้เริ่มแผ่ขยายเข้าไปในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคที่ประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การใช้ภาษากะเหรี่ยงในกลุ่มเด็กและเยาวชนรุ่นหลังลดน้อยลง เนื่องจากการเรียนการสอนในโรงเรียนจะใช้ภาษาไทยกลางเป็นพื้นฐาน ทำให้เด็กและเยาวชนกะเหรี่ยงต้องเรียนรู้และปรับตัวเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยในการพูดและเขียนเป็นภาษาหลักมากขึ้น รวมถึงแบบแผนการปฏิบัติตนด้านอื่นๆ เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากเพื่อนนักเรียนและคุณครูในโรงเรียน ดังบทสัมภาษณ์ของชาวกะเหรี่ยงคนหนึ่งที่ว่า “ตอนนั้นย้ายมาจากสวนผึ้งแค่ปีก็มาเรียนหนังสือที่นี่ แต่ที่สวนผึ้งเขาก็จะพูดกะเหรี่ยงตลอด แต่พอมาอยู่ที่นี่แหละ ได้พูดไทยเนี่ย แล้วครูก็บอกถ้าเธอไม่พูดไทยนะเธอก็ไม่ได้ขึ้นชั้นนะอะไรอย่างนี้ ก็เลยต้องยอมพูดต้องยอมอ่อน” (สัมภาษณ์พี่วันดี, 24 พฤศจิกายน 2564)

การเข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนถือเป็นการเปลี่ยนแปลงภายใต้ยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่ส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงต้องปรับตัวเองในหลายๆ ด้าน เนื่องจากสนามการศึกษา

สมัยใหม่มีกฎเกณฑ์ กติกาของความเป็นนามที่แตกต่างออกไป ดังปรากฏระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่กำหนดให้มีหลักสูตรการเรียนรู้จากส่วนกลาง ทั้งรูปแบบการจัดการเรียนการสอน รายละเอียดเนื้อหาวิชา และเป้าหมายของการศึกษาที่มุ่งไปสู่การสร้างและผลิตคนให้มีทักษะความรู้พื้นฐานที่จะนำไปใช้ประกอบอาชีพในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ การเปรียบเทียบระหว่างความรู้ดั้งเดิมกับความรู้สมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในหลักสูตรการศึกษาจึงสะท้อนให้เห็นความแตกต่างและเบียดขับให้สิ่งที่เป็นความรู้ ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงซึ่งเป็นคนกลุ่มย่อยของสังคมกลายเป็นสิ่งที่ล้าหลังและต้องได้รับการปรับเปลี่ยน เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย เช่น ความรู้เกี่ยวกับการทำไร่ข้าวหรือไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงได้ถูกนำเสนอให้เห็นว่าเป็นวิธีการเกษตรที่ก่อให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่า ดังปรากฏบทสัมภาษณ์ที่ว่า “แม้กระทั่งทำข้อสอบ อย่างเช่น ทำลายป่า คือใครทำลายป่าจะมีหัวข้อ มีข้อให้เลือก ก็จะมีว่า กะเหรี่ยงทำลายป่าเป็นข้อที่ถูกต้อง ตอนนั้นเราก็กังเกียดอยู่นะว่า เราทำลายป่าอย่างไร เราก็ก็นึกแต่เราก็ดูเรียบเรียงไม่เป็นเราเป็นเด็ก คือเราจะบอกเขาว่าอย่างไรทั้งๆ ที่เรารู้ว่าพ่อแม่เราทำอย่างนี้นะ มันคือการทำลายป่าหว่า ก็มีคำถามแต่เราก็ก็นึก” (สัมภาษณ์พี่ทองล้อม, 16 กุมภาพันธ์ 2564) ขณะเดียวกันระเบียบแบบแผนภายใต้ระบบโรงเรียนยังกำหนดให้ต้องมีเครื่องแบบนักเรียนที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่แตกต่างไปจากวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงซึ่งโดยทั่วไปแล้วไม่ได้มีเสื้อผ้าแต่งกายที่ต้องซื้อจากข้างนอกชุมชน เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงจะมีภูมิปัญญา ทักษะในการถักทอเครื่องแต่งกายของตน ดังนั้นระเบียบกฎเกณฑ์ของระบบโรงเรียนสมัยใหม่ที่แพร่ขยายเข้าไปสู่ชุมชนจึงกำหนดให้ชาวกะเหรี่ยงต้องอยู่ในตำแหน่งของผู้เสียเปรียบภายในสนาม กลายเป็นบุคคลที่ต้องได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือจากสังคมภายนอก และต้องพยายามดิ้นรนเพื่อให้มีรายได้ที่ส่งลูกหลานเข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามเกณฑ์ที่ถูกกำหนดไว้ เมื่อไม่มีเงินหรือรายได้มากพอที่จะส่งให้ลูกไปโรงเรียน เด็กชาวกะเหรี่ยงหลายคนจึงต้องหลุดจากระบบการศึกษา และถูกมองว่าเป็นผู้มีการศึกษาน้อย ดังบทสัมภาษณ์ชาวกะเหรี่ยงที่ว่า “ผมนี้เรียนไม่สูงนะ จบแค่ประถม แค่ป.6นี่เอง ศึกษาหน่อยเดียวเองพ่อแม่ผมมันไม่มีดั่งค์ใจพอไม่มีเงินก็เรียนแค่ประถม” (สัมภาษณ์พี่จรัญ, 2 มกราคม 2565) อย่างไรก็ตามในระยะหลังการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนได้มีความพยายามปรับตัวแสดงให้เห็นการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่หลากหลายในสังคม ดังปรากฏการกำหนดให้มีการแต่งกายด้วยชุดเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีแสดงให้เห็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะตน รวมถึงการจัดให้มีการเรียนการสอนภาษากะเหรี่ยงสัปดาห์ละครั้ง “ตอนที่พี่เรียน จะมีอยู่วันหนึ่งที่ต้องแต่งชุดกะเหรี่ยงไป แต่ว่าก็จะมีอยู่ช่วงหนึ่งที่ไม่ให้เรียนเกี่ยวกับกะเหรี่ยง ตอนแรกเค้าจะมีงบประมาณให้

สอนภาษากะเหรี่ยง แต่ตอนนี้ไม่ให้มี กะเหรี่ยงไม่ให้พูดกะเหรี่ยงไม่ให้ใส่ชุดกะเหรี่ยง” (สัมภาษณ์ พิทักษ์ล้อม, 16 กุมภาพันธ์ 2564) ทั้งนี้รูปแบบของการแสดงให้เห็นการยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมดังกล่าวอาจเป็นเพียงกิจกรรมหนึ่งที่ถูกทำให้ปรากฏในลักษณะชั่วคราวชั่วคราว แต่สิ่งสำคัญคือการสร้างกระบวนการเรียนรู้ภายในโรงเรียนที่ต้องมีพื้นที่การสื่อสารประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างเท่าเทียม เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไปสู่การยอมรับและเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้คนและกลุ่มคนในสังคมมากขึ้น

การเข้ามาของระบบการศึกษาแบบโรงเรียนซึ่งเป็นไปตามแนวคิดสมัยใหม่ที่มุ่งให้คนอ่านออกเขียนได้ตามเป้าหมายอุดมการณ์แห่งรัฐ จึงนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง พร้อมเปลี่ยนกฎกติกาและกระบวนการในการขัดเกลาให้ชาวกะเหรี่ยงต้องอ่านออกและเขียนภาษาไทยได้ ระบบการศึกษาสมัยใหม่จึงเป็นอีกหนึ่งสนามทางการศึกษาที่ชาวกะเหรี่ยงต้องเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ภายใต้ตำแหน่งของคนที่ไม่มีความรู้ ความถนัดต่อการใช้ภาษา เราจึงมักพบเห็นภาพของชาวกะเหรี่ยงที่พูดภาษาไทยไม่ชัด ขณะเดียวกันการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารผ่านการเขียนก็เป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับความถนัดเดิมของชาวกะเหรี่ยง แม้จะมีชาวกะเหรี่ยงสามารถเข้ารับการศึกษาระดับสูงขึ้น หากแต่ในสนามของการศึกษาที่มีกฎเกณฑ์กติกาและแนวโน้มของการปฏิบัติที่มีลักษณะเฉพาะ และการสะสมทุนและใช้ทุนที่แตกต่างจากสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ทำให้ไม่สามารถแข่งขัน ช่วงชิงประโยชน์สูงสุดที่จะได้รับจากสนามการศึกษาสมัยใหม่ได้ ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “เด็กก็จบออกไปเรียนมหาวิทยาลัยขึ้น แต่จบก็ยากอย่างหนึ่ง หางานทำยาก เขามีวุฒิแต่ฐานะเขาไม่ถึง ก็กลับมาอยู่บ้านทำไร่เหมือน ตอนนี้นี่ กยศ. บางคนกู้มาก็ต้องทยอยใช้ มีหลานคนหนึ่งถูกเข้าเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว นี่ กยศ. ยังไม่หลุดเลย” (สัมภาษณ์ลุงทองคำ, 8 เมษายน 2564) ชาวกะเหรี่ยงภายในสนามของการศึกษาสังคมสมัยใหม่จึงอยู่ในตำแหน่งของผู้ที่เสียเปรียบ เพราะกฎกติกาของสนามการศึกษามีเพียงเป้าหมายเดียวคือการอ่านออกและเขียนภาษาไทยได้ตามเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาที่ถูกกำหนดไว้แล้ว ชาวกะเหรี่ยงจึงต้องพยายามฝึกพูดฝึกเขียนเพื่อให้ตนเองต้องผ่านเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่ถูกกำหนดไว้เพื่อให้ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีการศึกษา ขณะเดียวกันก็เป็นเงื่อนไขให้การใช้ภาษากะเหรี่ยงในชีวิตประจำวันต้องลดน้อยลง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง โดยเฉพาะในด้านการจัดการศึกษา ซึ่งถือเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนจากที่เคยมีการถ่ายทอด สืบทอดความรู้ในวิถีชีวิตประจำวัน ผ่านการสังเกต และการลงมือปฏิบัติ ซึ่งเกิดขึ้น

ภายใต้บริบทชุมชนที่อยู่ห่างไกลสังคม ชุมชนภายนอก การใกล้ชิดกับครอบครัว ชุมชน ทำให้วิถีปฏิบัติที่เป็นไปแบบแผนการดำเนินชีวิตได้ถูกสืบทอดและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการใช้ภาษา การปฏิบัติตามความเชื่อ คำสั่งสอน ส่งผลให้ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีความเข้มข้นภายใน หากแต่เมื่อการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยได้เข้ามามีความสัมพันธ์กับชุมชน โดยมีเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ เข้ามาสัมพันธ์กับความคิด ความเชื่อ วิถีปฏิบัติ จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงต้องปรับตัวทั้งในลักษณะที่จำเป็นและจำยอมต้องปรับเปลี่ยน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป ดังปรากฏการเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนที่ปรากฏกฎเกณฑ์ กติกาที่แตกต่าง พร้อมกับการจัดตำแหน่งภายในสนามการศึกษาที่ชาวกะเหรี่ยงกลายเป็นเพียงผู้เล่นที่ต้องคอยปฏิบัติตามกฎเหล่านั้น ทำให้วิถีปฏิบัติดั้งเดิมค่อยๆ ถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้ได้รับการยอมรับในฐานะชุมชนที่มีพัฒนามากขึ้น ขณะเดียวกันชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงก็ถูกลดทอนศักยภาพและความสามารถด้านการเรียนรู้และการจัดการศึกษา เนื่องจากต้องพึ่งพิงและพึ่งพาทุนจากภายนอกมากกว่าที่จะจัดการศึกษาและสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตัวเองเหมือนอดีตที่ผ่านมา ส่งผลต่อการสูญหายของทักษะและศักยภาพด้านการเรียนรู้ภายในโดยเฉพาะการใช้ภาษาและการปฏิบัติตามวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงดังบทสัมภาษณ์นักวิชาการท่านหนึ่งที่ว่า “อย่างภาษาเขียนเขาอาจจะไม่ค่อยมีเนอะ เพิ่งมารู้พื้น เด็กรุ่นใหม่ก็ไม่ค่อยเขียนแล้ว แม้แต่คนหนุ่มสาวก็ยังเขียนไม่เป็นแล้ว เพราะถูกทำลายไปแล้ว กับการศึกษาสมัยใหม่” (สัมภาษณ์อาจารย์ไพรวัลย์, 21 ธันวาคม 2564)

4.2.3 การพัฒนาของรัฐ การปรับเปลี่ยนความหมายชาวกะเหรี่ยงในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย

ภายใต้กระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่กำหนดให้มีแผนและเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างเป็นรูปธรรม ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในทุกพื้นที่ได้กลายเป็นเป้าหมายที่หน่วยงานรัฐต้องเข้าไปสำรวจ จัดระเบียบชุมชน เพื่อจัดการแก้ไขปัญหาให้เป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาประเทศ เนื่องจากรัฐได้ให้ความสำคัญหมายชาวกะเหรี่ยงว่าเป็นกลุ่มคนที่ต้องได้รับความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนขั้นพื้นฐาน ด้วยการสงเคราะห์ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ทั้งในด้านการจัดการศึกษา การดูแลสุขภาพ การพัฒนาอาชีพและรายได้ที่มั่นคงและแน่นอน ดังบทสัมภาษณ์นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่งที่ว่า “เมื่อก่อนนี้จะอยู่ในส่วนของสงเคราะห์อย่างเดียว ศูนย์พัฒนาราชวรบนพื้นที่สูงหรือศูนย์ชาวเขาใช้วิธีการสงเคราะห์อย่างเดียว เลี้ยงกบ เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู ซึ่งไม่ได้ดูบริบทของความเป็นเจ้าวัตร ซึ่งไม่สามารถเลี้ยงสัตว์เหล่านี้ได้ ก็เลยเป็นการสงเคราะห์อย่างเดียว” (สัมภาษณ์พี่ไพรพนา, 10 ธันวาคม 2564) ชาวกะเหรี่ยงในความหมายและการรับรู้ของรัฐจึงไม่ได้ถูกยอมรับในอัตลักษณ์ วิถีวัฒนธรรมที่แตกต่างเป็นแต่เพียงบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ ท้องถิ่นที่ห่างไกล และต้องเข้าไปช่วยเหลือ จัดการภายใต้

กระบวนการพัฒนาที่รัฐกำหนดไว้แล้ว วิธีการดำเนินงานด้านการพัฒนาของรัฐในยุคพัฒนาไปสู่ความสมัยใหม่จะกำหนดให้มีรูปแบบของการจัดทำโครงการที่เข้าไปส่งเสริมและสงเคราะห์ชาวกะเหรี่ยง โดยเฉพาะด้านการพัฒนาอาชีพและการปรับเปลี่ยนวิถีการทำมาหากินของชาวกะเหรี่ยงให้เข้าสู่อาชีพที่รัฐเชื่อว่าจะมีความมั่นคง ลดการโยกย้ายถิ่นที่อยู่ ตลอดจนการไม่ไปรบกวนทรัพยากรธรรมชาติ เช่น กรณีชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงที่ได้มีหน่วยงานภาครัฐด้านการเกษตรเข้าไปจัดทำโครงการปลูกพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ โดยมีนำกล้าพันธุ์กาแฟและพืชผลไม้บนที่สูงไปแจกจ่ายให้แก่ชาวกะเหรี่ยง “ช่วงแรกหน่วยงานรัฐก็มาตามโครงการนะพี่ อย่างกาแฟนี่ก็มาส่งเสริม พลั๊กก็มาส่งเสริม แล้วก็จะไร่อีกนะ มีบัวแล้วก็จะไร่อีกอะสาละอะไรพวกนี้ พอมาส่งเสริมให้เขาปลูกบ๊วยพอกไม่หาตลาด สุดท้ายมันก็มีแค่นั้นแหละครับพี่” (สัมภาษณ์ประเสริฐ, 1 มกราคม 2565) อย่างไรก็ตามการเข้ามาส่งเสริมและพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ ก็เป็นการดำเนินงานในลักษณะของการจัดทำโครงการ ไม่ได้มีความต่อเนื่อง และมักจะเป็นการส่งเสริมปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ แต่ไม่ได้มีการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าที่บอกว่า “ช่วงนั้นเขาเอาโครงการเข้ามาอย่างเดียว ปลูกกาแฟ ปลูกอะไรบ้าง...บางทีแค่ทำโครงการมีบ้างเล็กๆ น้อยๆ ส่วนใหญ่ก็เอาเงินเข้ามาทำโครงการ เช่น ปลูกกาแฟบ้าง ช่วงนั้นก็แค่ปลูก ไม่มีกระบวนการที่ครบวงจร” (สัมภาษณ์พี่ทองดี, 29 ธันวาคม 2564)

ทั้งนี้เป้าหมายการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยนั้นได้ก่อให้เกิดปฏิบัติการที่สอดคล้องกับกฎของสนามในยุคทันสมัยที่มุ่งชาวกะเหรี่ยงเปลี่ยนแบบแผนการปฏิบัติในชีวิตประจำวันตามวิถีดั้งเดิม โดยเฉพาะการทำให้แบบสลัมพื้นที่ที่รัฐให้ความหมายว่าเป็นการตัดไม้ทำลายป่า มาเป็นเกษตรกรรายย่อยที่ปลูกพืชเศรษฐกิจบนผืนดินที่มีขอบเขตที่แน่นอนชัดเจนในลักษณะของการครอบครองที่ดินเชิงปัจเจก เนื่องจากภายใต้โครงสร้างสนามของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่มีรัฐเป็นตัวแสดงหลักและครอบครองทุนที่ได้เปรียบกว่าผู้เล่นอื่นๆ ในสนาม ได้เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับชาวกะเหรี่ยงผ่านรูปแบบของการจัดการปกครอง การดูแลและแก้ไขปัญหาความต้องการ และเดือดร้อนพื้นฐานชาวกะเหรี่ยง ซึ่งถูกกำหนดให้อยู่ตำแหน่งที่ด้อยกว่าทั้งด้านการครอบครองทรัพยากร ความไม่รู้และไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ กติกาของสนามการพัฒนา จึงต้องกลายเป็นผู้ที่รอคอยความช่วยเหลือผ่านการจัดโครงการพัฒนาของรัฐและหน่วยงาน องค์กรอื่นๆ ดังปรากฏข้อมูลการสัมภาษณ์ที่อธิบายให้เห็นว่าในยุคของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย รัฐได้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่เพื่อให้การช่วยเหลือ ดูแลและพัฒนาชาวเขาโดยตรง โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่และอาคารสำนักงานเข้าไปตั้งอยู่ภายในชุมชนชาวกะเหรี่ยง “ศูนย์สงเคราะห์ชาวเขา เข้ามา

ประมาณปี 07...มีผู้เฒ่าเล่าให้ฟังว่า ช่วงที่เขาเข้ามาใหม่ ๆ บางคนไม่อยากจะให้เข้ามา กลัวว่าจะเปลี่ยนวิถีชีวิต แต่ตอนนั้นศูนย์เขาก็มาพัฒนา มาดูแลเราจริง แต่แรกเราเจ็บไข้ได้ป่วยเราไม่ถึงหมอ เราต้องใช้สมุนไพร ใช้คาถาเป่า พอมีศูนย์มาตั้งเขาก็มีพวกรักษาโรค มียามาบริจาคให้ ใครไม่สบายก็ไปหาโดยตรงนั้นได้ หรือถ้าไม่ไหวเขาจะมีรถเครื่องคันหนึ่งมาอยู่ประจำตรงนี้ เขาจะส่งไปทางก็ไม่ใช่ออย่างนี้เป็นทางเกวียน” (สัมภาษณ์ลุงทองคำ, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

จะเห็นได้ว่าภายใต้การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยรัฐได้กลายเป็นผู้เล่นที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดและปรับเปลี่ยนกฎกติกาภายในสนาม และถือเป็นผู้ครอบครองสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสังคม สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยจึงเริ่มที่จะถูกปรับเปลี่ยนกฎกติกา ระเบียบแบบแผนการปฏิบัติ จากที่เคยพึ่งพาตนเองบนฐานความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ภายในชุมชน ต้องเข้าสู่ความสัมพันธ์กับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐที่ถูกส่งเข้ามาภายในชุมชน โดยอ้างเป้าหมายการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตให้เป็นไปตามกรอบความทันสมัย ขณะเดียวกันกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นต่างอาศัยองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติที่เกิดขึ้นตามระเบียบแบบแผนที่แตกต่างไปจากวิถีปฏิบัติดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง เช่น การทำมาหากินที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างรายได้และอาชีพที่มั่นคง, การรักษาอาหารเจ็บป่วยที่ต้องพึ่งพาแบบแผนการรักษาและแนวปฏิบัติตามองค์ความรู้แพทย์สมัยใหม่ เป็นต้น กฎ กติกา ระเบียบแบบแผนของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยยังปรับเปลี่ยนสถานะและบทบาทของชาวกะเหรี่ยงให้เป็นเพียงผู้ที่ต้องปฏิบัติตามโดยไม่ให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เนื่องจากเจ้าหน้าที่รัฐถือเป็นผู้ที่ครอบครองความรู้และระเบียบแบบแผนการปฏิบัติ ซึ่งดำเนินไปบนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมเนื่องจากชาวกะเหรี่ยงถูกมองและให้ความหมายว่าเป็นเพียงผู้ที่ต้องได้รับการช่วยเหลือ สงเคราะห์และพัฒนาให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าภายใต้การดำรงอยู่ของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ดำเนินไปพร้อมกับการพัฒนาที่มุ่งไปสู่ความทันสมัย ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ หากแต่ได้ถูกให้ความหมายว่าเป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจรัฐ และการพัฒนาเศรษฐกิจ และจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือแก้ไขสถานการณ์ปัญหา เพื่อที่รัฐจะสามารถควบคุม จัดการในฐานะพลเมืองของรัฐได้ อย่างไรก็ตามด้วยบริบทของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีโครงสร้างพื้นฐานเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ กติกาของการดำรงความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ทำให้เมื่อต้องปะทะกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากสนามการพัฒนา ซึ่งมีกฎเกณฑ์กติกาที่แตกต่าง ชาวกะเหรี่ยงจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อให้เท่าทันการ

เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้จะพยายามปรับตัวอย่างมากแล้ว ชาวกะเหรี่ยงก็ยังคงอยู่ในตำแหน่งของผู้ที่เสียเปรียบในสนาม เนื่องจากวิถีปฏิบัติ และความรู้ที่จำเป็นต้องในสนามของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยมีความแตกต่างจากสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยอย่างสิ้นเชิง ขณะเดียวกันแม้รัฐจะมีความพยายามที่จะเข้ามาส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวกะเหรี่ยงให้เป็นไปตามวิถีปฏิบัติและเป้าหมายของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย หากแต่การเปลี่ยนแปลงกฎของสนามอย่างฉับพลันและไม่ได้มีพื้นฐานการทำความเข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง ทำให้โครงการพัฒนาในต่างๆ ของรัฐเป็นเพียงกิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นอย่างฉาบฉวย ไม่นำไปสู่การเป้าหมายเปลี่ยนแปลงตามแนวทางการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยได้อย่างแท้จริง

4.2.4 วิถีการเกษตรจากยุคก่อนทันสมัยสู่การเป็นเกษตรกรรมสมัยใหม่

สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงยุคก่อนทันสมัยมีองค์ประกอบของทรัพยากรธรรมชาติที่ถือเป็นทุนของชาวกะเหรี่ยงที่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นอิสระ ภายใต้กรอบความคิดความเชื่อที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างชาวกะเหรี่ยงกับธรรมชาติ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล วิถีปฏิบัติที่ดำเนินไปในชีวิตประจำวันของชาวกะเหรี่ยงจึงแสดงให้เห็นการเคารพอ่อนน้อมต่อธรรมชาติเป็นสำคัญ โดยเฉพาะพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในไร่หมุนเวียนซึ่งเป็นพื้นที่ที่ชาวกะเหรี่ยงใช้ในการเพาะปลูกข้าวและพืชพรรณชนิดอื่นๆ เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิต วิถีการทำไร่หมุนเวียนข้าวของชาวกะเหรี่ยงจึงไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมการเพาะปลูกตามฤดูกาล เพื่อให้ได้อาหาร แต่ถือเป็นพื้นที่พิธีกรรมที่เชื่อมระหว่างมนุษย์กับเทพสมมติที่เฝ้าคุ้มครองอยู่ในธรรมชาติ เป็นพื้นที่ที่ชาวกะเหรี่ยงใช้ในการถ่ายทอดและสืบทอดชุดความรู้ ความคิด ความเชื่อและแบบแผนปฏิบัติของการเป็นชาวกะเหรี่ยง โดยจะมีวิถีปฏิบัติในลักษณะของการสลับหมุนเวียนพื้นที่ทำไร่ข้าว มีการทิ้งระยะให้พื้นที่ไร่ได้พักฟื้นเป็นวงรอบ 5-7 ปี จึงจะกลับมาปลูกข้าวในพื้นที่เดิมอีกครั้ง วิถีปฏิบัติเช่นนี้ชาวกะเหรี่ยงอธิบายว่าเป็นแนวทางที่ช่วยรักษาสมดุลของธรรมชาติ และทำให้ชาวกะเหรี่ยงสามารถพึ่งพาตนเองได้บนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาที่ถูกนำมาใช้ในการจัดการพื้นที่ทำไร่ข้าว อย่างไรก็ตามภายใต้บริบทการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่แพร่ขยายเข้าสู่ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง วิถีการทำไร่หมุนเวียนได้ถูกรัฐให้ความหมายว่าเป็นการทำไร่เลื่อนลอย เนื่องจากวิถีปฏิบัติที่เกิดขึ้นได้แสดงให้เห็นภาพของการตัด โค่น เผา ตัดไม้เพื่อเตรียมพื้นที่สำหรับการเพาะปลูก จากนั้นจะมีการทิ้งพื้นที่ไร่ดังกล่าวได้พักฟื้น พื้นฟูสภาพความสมดุลของธรรมชาติให้กลับคืน โดยจะปล่อยให้ต้นไม้ได้เติบโตและงอกงามกลับมาเป็นพื้นที่ป่าอีกครั้ง ทั้งนี้ภายใต้วิสัยทัศน์การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของรัฐกลับมองว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรป่าไม้ จึงต้องหาแนวทางป้องกันและห้ามไม่ให้ชาวกะเหรี่ยงทำไร่

หมุนเวียนตามวิถีดั้งเดิมอีกต่อไป ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “ทางรัฐไม่เข้าใจ คำว่าไร่หมุนเวียน คือเราทำไร่หมุนเวียน 7 ปี หมุนไปครั้ง 7-8 ปีหมุนไปครั้ง ก็คือถ้าเป็นปล่อยรกขึ้นมากับอกเค้าไม่ให้ทำแล้วเราก็กิน เค้าให้เตียนหมด ถ้าไม่เตียนก็ เป็นแบบเราไปทำไม่ได้แล้ว เป็นประมาณนั้นอะก็เลยต้องทำเศรษฐกิจพืชเชิงเดี่ยวหมด เลย ปัจจุบันนี้” (สัมภาษณ์พี่ทองล้อม, 16 กุมภาพันธ์ 2564) สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงที่ว่า “เขาไม่ได้มองว่าคุณมีวิถีคุณเป็นชาติพันธุ์ในพื้นที่สูงแล้วคุณมีวิถีแบบนี้ คุณทำไร่หมุนเวียนแบบนี้ๆ เขาไม่เข้าใจเลย เขาก็มองแต่ว่าเป็นไร่เลื่อนลอยแล้วก็พอทำไร่หมุนเวียนเขาก็มองว่าคุณบุกรุกพื้นที่ป่าเขาก็มองแค่นี้” (สัมภาษณ์ประเสริฐ, 1 มกราคม 2565) การให้ความหมายกะเหรี่ยงจากรัฐเป็นคนบุกรุกทำลายกะเหรี่ยงในความสัมพันธ์ของรัฐจึงอยู่ในตำแหน่งที่ด้อยอำนาจ ปราศจากทุนและกลยุทธ์ที่จะต่อรอง ชาวกะเหรี่ยงในยุคก่อนสมัยจึงถูกเอารัดเอาเปรียบ สร้างหวาดกลัวท่ามกลางข้อจำกัดของทุนความรู้ ทุนวัฒนธรรม ทุนเครือข่าย โดยเฉพาะการไม่ได้รับการยอมรับในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่แตกต่าง

ภายใต้การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ปรับเปลี่ยนให้ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเชื่อมโยงกับสังคมภายนอกได้ปรากฏขึ้น กิจกรรมการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ได้เริ่มแผ่ขยายเข้าสู่ชุมชน ภาพของการเป็นผู้ด้อยโอกาสในกระบวนการพัฒนาจึงถูกสร้างและประทับลงบนชาวกะเหรี่ยง และถูกเสนอให้มีการปรับเปลี่ยนวิถีการเพาะปลูกเพื่อให้ได้ผลผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดภายนอก ดังปรากฏบทสัมภาษณ์ที่ว่า “พี่น้องอยู่พื้นราบนี้แหละ เห็นบ้านเรา เขามองว่าเราลำบากมาก เขามาทักกับเราว่าต้องทำอย่างนี้ๆ นะ ต้องทำไร่ให้เยอะ ต้องปลูกพืชในนี้พื้นที่ เอาไปขายตลาดได้ ราคาเท่าไหนเท่านั้น เราก็จะมีเงินเยอะขึ้นๆ เราจะสบายขึ้นทำให้พวกกะเหรี่ยงหลงทาง” (สัมภาษณ์ลุงทองคำ, 16 กุมภาพันธ์ 2564) ความสัมพันธ์กับผู้คนและสังคมภายนอกที่เริ่มมีมากขึ้นทำให้ชาวกะเหรี่ยงได้เรียนรู้และปรับตัว รับเอาแนวทางการดำเนินชีวิตใหม่ๆ เข้ามาปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตของตน โดยเฉพาะวิถีของการเพาะปลูก ที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ แตกต่างจากที่ผ่านมาที่มีเป้าหมายเพื่อการดำรงชีวิตเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามการทำเกษตรตามแนวทางการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยนั้น จำเป็นต้องอาศัยความรู้และทุนจากภายนอกที่จะถูกนำเข้ามา ทั้งในด้านการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ, การเรียนรู้การใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีที่ทันสมัย, การใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงที่เริ่มปรากฏในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงซึ่งมักปรากฏในลักษณะของการเข้ามาส่งเสริมของเจ้าหน้าที่รัฐผ่านการจัดทำโครงการต่างๆ รวมถึงการเข้ามาของพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารัฐซื้อผลผลิตภายในชุมชน ขณะเดียวกันการทำเกษตรสมัยใหม่ยังเรียกร้องให้ชาวกะเหรี่ยงต้องลงทุนเพื่อการเพาะปลูกใน

ฤดูกาลผลิตหนึ่งๆ เพิ่มมากขึ้น ภายใต้การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงเริ่มเข้าไปความสัมพันธ์กับช่องทางของการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อการเกษตรที่หลากหลายมากขึ้น ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “ตอนนั้น ธกส. ก็เปิดโอกาสให้เราให้กู้ตั้งค์เอามาลงทุน เครื่องมือการเกษตรถ้าไม่มีไปเซ็นเค้าได้ มันง่ายขึ้น เขามาสนับสนุน มันทำให้เราหลง” (สัมภาษณ์ลุงทองคำ, 16 กุมภาพันธ์ 2564) ชาวกะเหรี่ยงในบางชุมชนจึงตัดสินใจปรับเปลี่ยนวิถีการเพาะปลูก เริ่มนำพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่เข้ามาปลูกในพื้นที่ไร่ดั้งเดิมของตน เช่น ข้าวโพด สับปะรด ยางพารา เป็นต้น พื้นที่ทำไร่ข้าวจึงถูกแทนที่ด้วยพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ วิธีการทำไร่แบบหมุนเวียนค่อยๆ หายไปเปลี่ยนเป็นการทำไร่ปลูกพืชในพื้นที่ซ้ำเดิม

การปรับเปลี่ยนวิถีการปลูกพืชของชาวกะเหรี่ยงเป็นเหมือนการเปลี่ยนวิถีปฏิบัติแบบใหม่ที่เกิดขึ้นภายใต้สนามของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ซึ่งสนามดังกล่าวได้มีกฎเกณฑ์ กติกาที่กำหนดวิถีปฏิบัติให้ชาวกะเหรี่ยงต้องดิ้นรน ต่อสู้ แสวงหาเงินทุนซึ่งเป็นทุนเศรษฐกิจจากภายนอกมาใช้เพื่อซื้อปุ๋ย ซื้อยาฆ่าแมลง ตลอดจนการซื้อเครื่องจักรทางการเกษตรเพื่อช่วยทุ่นแรง โดยคาดหวังจะได้ผลผลิตที่ได้มากกว่า นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงยังต้องพึ่งพิงความรู้ในรูปแบบใหม่เพื่อนำมาปรับใช้ในการเพาะปลูกเศรษฐกิจให้ได้ผลผลิตตามที่ต้องการ ซึ่งแตกต่างจากการใช้ความรู้ ภูมิปัญญาภายในที่สะสมและถ่ายทอดกันตั้งแต่บรรพบุรุษ การเป็นเกษตรกรในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยจึงเป็นเงื่อนไขให้ชาวกะเหรี่ยงต้องปรับวิถีปฏิบัติกลายเป็นผู้เล่นที่อยู่ในตำแหน่งเสียเปรียบของสนาม ต้องพึ่งพาพึ่งพิงหน่วยงานองค์กรภายนอกคอยช่วยสนับสนุนด้านต่างๆ ตลอดจนการพึ่งพิงกับระบบเศรษฐกิจภายนอกที่จะเป็นผู้กำหนดราคาผลผลิต ชาวกะเหรี่ยงในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยจึงกลายเป็นเพียงเกษตรกรรายย่อยที่เริ่มมีปัญหานี้สืบจากการกู้ยืมเพื่อนำไปทำการเกษตร พร้อมกับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ผลผลิตทางการเกษตรไม่เป็นไปตามที่คาดหวังบางฤดูกาลก็ไม่เพียงพอต่อการนำไปชำระหนี้สิน ชาวกะเหรี่ยงในยุคพัฒนาไปสู่ความทันสมัยจึงมีวิถีชีวิตเป็นเหมือนเกษตรกรทั่วไปคนหนึ่งที่มีหนี้สินที่เกิดจากการทำไร่ ขณะเดียวกันด้วยเงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัดต่อการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและการขาดความมั่นคงในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยจึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงต้องพยายามดิ้นรน ปรับตัว สร้างกลยุทธ์ในการต่อรองด้วยปฏิบัติใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่เกื้อหนุนให้สามารถหยิบยกและนำทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทั้งในด้านวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ การแต่งกาย การใช้ภาษามาใช้เพื่อประโยชน์ในการต่อรอง แสดงซึ่งระบบคุณค่าที่สังคมสมัยให้การยอมรับในฐานะส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ที่ต้องได้รับการเคารพและยอมรับต่อกลุ่มคนที่มีวิถี

ชีวิตที่แตกต่าง ดังนั้นในยุคของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยชาวกะเหรี่ยงจึงกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาที่ถูกกระทำและเบียดขับให้อยู่ในฐานะชายขอบของสังคม ขณะเดียวกันในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงก็ได้เชื้ออำนาจให้ชาวกะเหรี่ยงสามารถนำเอาทุนทางวัฒนธรรมและสัญลักษณ์ของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมาใช้ในการต่อสู้ ต่อรองเพื่อให้ได้รับการยอมรับในฐานะกลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม

4.2.5 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในสนามยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย

ในยุคของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย โครงสร้างของสนามการพัฒนาได้กำหนดให้มีชุดความรู้ ระเบียบแบบแผนที่มีมุ่งไปสู่ความทันสมัย โดยมองว่าสภาพพื้นที่ที่เป็นที่รกร้าง มีสภาพเป็นป่าต้องมีการเร่งเปิดพื้นที่จับจองแสดงความเป็นเจ้าของให้ชัดเจน ชาวกะเหรี่ยงในหลายชุมชนจึงเผชิญกับสถานการณ์การถูกรัฐเร่งให้มีการเปิดพื้นที่ป่า เพื่อแสดงสิทธิครอบครองในที่ดินเหล่านั้น “เขาบอกที่ตรงไหนเดียนถ้าปล่อยให้เราคือ จะยึด เราก็ไม่กล้าให้เดียนก็ต้องทำตลอด” (สัมภาษณ์พี่ทองดี, 29 ธันวาคม 2564) ดังเช่นกรณีที่เกิดขึ้นกับชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าในช่วงปี พ.ศ. 2535 เจ้าหน้าที่รัฐได้เข้ามาสำรวจและเร่งให้ชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่เปิดพื้นที่ป่าให้โล่งเตียนเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของในการใช้ประโยชน์ เป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตจากทำไร่แบบดั้งเดิมที่หมุนเวียนสลับพื้นที่เป็นการใช้พื้นที่ในลักษณะของการอยู่กับที่ แม้จะขัดกับวิถีดั้งเดิม แต่การที่ชาวกะเหรี่ยงอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ไม่มีความรู้ ความเข้าใจการใช้ภาษาไทยที่ดีพอ จึงเกิดเป็นความเกรงกลัวต่อเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้ามาภายในพื้นที่ชุมชน ความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐจึงดำเนินไปบนความหวาดกลัว “เห็นเจ้าหน้าที่เข้ามาชาวบ้านจะวิ่งเลย วิ่งอย่างเดียว เขาบีบบังคับให้เราผิตอย่างนั้นด้วย อะไรทำนองนั้น เราเห็นเจ้าหน้าที่ เราก็คิดว่าผิต ก็วิ่งหนีอย่างเดียว” (สัมภาษณ์พี่ทองดี, 29 ธันวาคม 2564) ในยุคของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยรัฐจึงกลายเป็นผู้เล่นที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา และสืบทอดระเบียบแบบแผนปฏิบัติ และเมื่อต้องไปสัมพันธ์กับชาวกะเหรี่ยงจึงเกิดเป็นความขัดแย้งไม่ลงรอยระหว่างชุดความรู้ดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงกับชุดความรู้ตามแนวทางการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย

การปฏิบัติของรัฐที่มีมุ่งใช้อำนาจในการจัดการแบ่งแยกคนออกจากป่า สร้างอาณาบริเวณและขอบเขตในการจัดการ จึงเป็นวิถีปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับวิถีการดำรงอยู่ของชาวกะเหรี่ยง เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติถือเป็นทรัพยากรส่วนรวมที่ทุกคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นอิสระโดยจะมีระเบียบ แบบแผนที่ถูกกำหนดในของลักษณะของจารีตประเพณีควบคุมกำกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น วิถีปฏิบัติที่เปลี่ยนแปลงภายใต้สนามของการพัฒนาไปสู่ความ

ทันสมัย ได้ส่งผลให้การทำอะไรหมุนเวียน ซึ่งเป็นปฏิบัติการทางวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงค่อยๆ สูญหาย ดังบทสัมภาษณ์ชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงที่ว่า “นโยบายรัฐบาลอย่างมันคุกคามเราอย่างมาก ซึ่งคนในชุมชนนี้ไม่สามารถที่จะอธิบายเสนอเรื่องราวที่เป็นวิถีที่งดงาม หรือจะต่อรองสร้างความเข้าใจกับภาครัฐได้... มันกลายเป็นว่า เป็นการทำลายวัฒนธรรมตนเองภายในตัว” (สัมภาษณ์ประเสริฐ, 1 มกราคม 2565) ความพยายามของเจ้าหน้าที่รัฐในการเข้าควบคุมปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยง ได้เพิ่มความเข้มข้นมาอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเปลี่ยนกฎ กติกา ระเบียบแบบแผนการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่จำกัดมากขึ้น โดยเฉพาะวิถีของการทำอะไรหมุนเวียน และการหากินตามธรรมชาติซึ่งเป็นวิถีดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง การปรับเปลี่ยนกฎกติกาภายในสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตและแบบแผนการปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎ กติกาภายในสนามที่เปลี่ยนแปลง หากแต่ก็เป็นไปในลักษณะของการจำยอมต่อระเบียบกฎเกณฑ์เหล่านั้น ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นวิถีดั้งเดิมและมุมมองที่รัฐมีต่อชาวกะเหรี่ยงที่ไม่ได้เข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “เขาไม่ได้มองว่า คุณมีวิถีเราเป็นกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงแล้วจะมีวิถีแบบนี้ ทำอะไรหมุนเวียนแบบนี้ เขาไม่เข้าใจเลย เขาก็มองแต่ว่าเป็นไร่เลื่อนลอย แล้วก็พอเราทำอะไรหมุนเวียน เขาก็มองว่าเราบุกรุกพื้นที่ป่า เขาก็มองแค่นี้” (สัมภาษณ์ประเสริฐ, 1 มกราคม 2565) ความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยจึงเป็นความหมายที่มีนัยยะของการเป็นคู่ตรงข้ามกับรัฐและอยู่ในสถานะของผู้บุกรุกทำลายป่า ในยุคของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยรัฐจึงเป็นเงื่อนไขภายนอกที่เข้ามาเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างชาวกะเหรี่ยงกับทรัพยากรธรรมชาติ และดำเนินความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างรัฐกับชาวกะเหรี่ยง โดยเร่งให้เกิดการถางป่า ตัดต้นไม้ให้โล่งเตียน เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีการใช้ประโยชน์ในที่ดิน ด้วยการทำการเกษตร ปลูกพืชเศรษฐกิจ ชาวกะเหรี่ยงในหลายชุมชนจึงถูกเร่งให้ตัดต้นไม้ เนื่องจากเกรงว่าจะไม่มีที่ดินในการอยู่อาศัยและหากิน ขณะเดียวกันด้วยการที่ไม่รู้และไม่เข้าใจภาษาไทยในการสื่อสาร จึงเป็นอุปสรรคและข้อจำกัดในการทำความเข้าใจกับหน่วยงานรัฐ

ดังนั้นในยุคของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยเราจึงพบการซ้อนทับกันของสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยและการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่แสดงให้เห็นความไม่ลงรอยระหว่างองค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสมัยใหม่ของรัฐกับภูมิปัญญาในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยง ที่เกิดขึ้นภายในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งต่างฝ่ายต่างใช้กลยุทธ์ในการปรับใช้ทุนที่แตกต่าง รัฐมี

ศักยภาพและความสามารถในการบังคับใช้กฎหมายและนโยบายเพื่อการควบคุมและจัดการทรัพยากร ซึ่งถือเป็นการใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มาพร้อมความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม เพราะรัฐมีใช้วิธีการบังคับสร้างความหวาดกลัวว่าการกระทำที่เป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยงนั้นเป็นความผิดต่อกฎหมาย จึงส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงต้องแสดงให้เห็นความเกรงกลัวต่อกฎหมาย ขณะเดียวกันการเข้ามาของกฎหมายควบคุมและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ก็กลายเป็นจำกัดในการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยงทำให้ไม่สามารถหาอยู่หากินตามป่าได้เหมือนที่เป็นมา และชาวกะเหรี่ยงก็แสดงให้เห็นการต่อรองเพื่อให้ตนอยู่รอด ซึ่งก็ดำเนินไปบนการใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายทั้งในลักษณะของการจำยอม การแสดงให้เห็นท่าทีของความหวาดกลัว หลบซ่อน แอบทำ หรือการใช้กลยุทธ์ในลักษณะของการติดสินบนเจ้าหน้าที่ ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “ชาวบ้านก็ถูกรัฐข่มขู่คุกคามหว่งห้าม ปักป้ายห้ามใช้พื้นที่โน้นนี่นั่น แต่คนที่รอดบางทีเขาก็วิธีได้ไต่ตะกับเจ้าหน้าที่แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐก็หากินกับชาวบ้านมาตลอด...บางคนก็เคยโดนยึดรถไถ แล้วก็ต้องเสียไต่ไต่ที่ละหมื่นบ้าง บางทีก็ทีละสามสี่พันบ้าง” (สัมภาษณ์อาจารย์ไพรัช, 21 ธันวาคม 2564)

การดำรงอยู่ของชาวกะเหรี่ยงในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย จึงเผชิญกับการถูกลดทอนศักยภาพ ความสามารถในการดูแลตนเอง การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ลดน้อยลง ถูกแทนที่ด้วยกฎ กติกาที่รัฐเข้ามาประกาศใช้แทน เมื่อกฎของอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติเปลี่ยน ซึ่งขัดกับวิถีปฏิบัติดั้งเดิม ชาวกะเหรี่ยงจึงต้องมีการปรับตัว นำทุนที่มีอยู่มาปรับใช้ ขณะเดียวกันก็แสวงหาทุนใหม่ๆ ภายในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมาปรับใช้เป็นกลยุทธ์ในการต่อสู้ต่อรอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่อนุรักษที่รัฐประกาศขึ้นมาได้

บทที่ 5

พลวัตและการต่อรองความหมายของการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไม่ได้เป็นสิ่งที่หยุดนิ่งตายตัว เหมือนดังที่คนส่วนใหญ่เข้าใจกันผ่านการสื่อสารภาพลักษณ์ออกจากสื่อสารมวลชน นิตยสาร หนังสือ หรือแม้แต่กระทั่งตำราเรียน ที่มักจะถ่ายทอดอัตลักษณ์/เอกลักษณ์ของกะเหรี่ยงออกมาในรูปแบบของการแต่งกายที่แปลกตา ที่อยู่อาศัยที่สร้างขึ้นจากวัสดุจากธรรมชาติ ถิ่นฐานในเขตป่าเขา ความเป็นคนอื่น เชื้อชาติอื่น หรือแม้กระทั่งความแปลกที่ควรค่าแก่การหาจุดชมในเชิงวัตถุของการท่องเที่ยว ฯลฯ ภาพลักษณ์ดังกล่าวเป็นภาพลักษณ์ที่แข็งแกร่งการรับรู้ของคนส่วนใหญ่ในสังคมและผลิตซ้ำความเชื่อในเรื่องของความด้อยกว่า ล้าหลังกว่าและเป็นรองในความเป็นสมาชิกของประเทศไทย หรือแม้กระทั่งไม่ถูกนับรวมเป็นคนไทยเลยด้วยซ้ำ

แต่ทว่าในความเป็นจริงแล้วความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไม่ได้เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดมาและแน่นอน หากแต่มีความเปลี่ยนแปลง และปรับเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง กล่าวอย่างเจาะลึกลงไปจะพบว่า ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นอาจไม่เคยมีมาก่อนด้วยซ้ำไป จวบจนตัวแทนของรัฐส่วนกลางเริ่มมีการสำรวจกลุ่มชนในเขตป่าเขาที่ไม่เคยถูกนับรวมในฐานะพลเมืองมาก่อน คำว่ากะเหรี่ยงก็ได้เริ่มปรากฏขึ้น และความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงก็ถูกสวมประทับและถูกใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ต่อรองอย่างเข้มข้นในสนามของความเป็นชาติพันธุ์ และเมื่อโครงสร้างของสนามมีการเคลื่อนไหว ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงก็มีการเคลื่อนไหวไปอย่างสอดคล้องกับโครงสร้างของสนาม ดังนั้นความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงไม่เคยเดิมและไม่หยุดนิ่ง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

5.1 ก่อนมาเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ถูกเรียกว่ากะเหรี่ยงในปัจจุบันนี้ นับได้ว่าเป็นชุมชนชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายเป็นอย่างมากกล่าวคือ แต่ละชุมชน แต่ละแห่งจะมีชื่อเรียกกลุ่มของตนเองแตกต่างกันไปโดยมิได้มีความเชื่อมโยงอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาภายหลัง ชื่อเรียกกลุ่มชนของแต่ละที่แต่ละแห่ง จึงมีทั้งปะกาเกอญอ ไผ่ลั่ว ฯลฯ ความเป็นชาติพันธุ์ในแบบที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมาเป็นกะเหรี่ยงนี้ แสดงออกให้เห็นผ่านภาษาพูดที่แตกต่างกัน ประเพณี ความเชื่อและสัญลักษณ์ที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่นกะเหรี่ยงหลายกลุ่มจะมีพิธีผูกด้าย ซึ่งด้ายของแต่ละกลุ่มก็แตกต่างกันออกไปทำให้เห็นความแตกต่างที่เป็นเชิงสัญลักษณ์ที่ชัดเจน “ที่นี่เราจะผูกด้ายแดงที่ข้อมือก็ไม่ว่าผูกทำไม แต่จะมีที่อื่นเขาผูกด้วย

เหลือ บางทีก็เป็นด้ายขาว...ถ้าคุยกับปู่ย่าตายายเราก็จะเรียกตัวเราเองว่าโผล่ ในขณะที่ยี่อื่นเขาจะเรียกตัวเองว่าปะกาเกอญอ” (สัมภาษณ์วันดี, 24 พฤศจิกายน 2564)

ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของความเป็นชาติพันธุ์ก่อนที่จะถูกเรียกว่าเป็นกะเหรี่ยง คือการมีความเชื่อศรัทธาที่แตกต่างกันออกไป เช่น การมีผู้อาวุโสในชุมชนทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมความเชื่อและวัตรปฏิบัติตามความเชื่อในเรื่องผีและเทวดา ในขณะที่กลุ่มอื่นอาจเข้าสู่ความเชื่อในรูปแบบศาสนาพุทธ มีการทำพิธีกรรมที่วัดและมีศูนย์รวมอยู่ที่วัดพุทธในพื้นที่ ประกอบกับการที่ชุมชนไม่ค่อยได้ยุ่งเกี่ยวกับโลกภายนอก พื้นที่และทรัพยากรในป่าเขาถูกกฎของความเชื่อทำให้เชื่อว่าเป็นของผีผีสาง เทวดามอบให้เป็นที่อยู่กินอยู่อาศัย ฮาบทสของผู้คนเหล่านี้จึงมีอิสระในการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรในเขตป่าเขาเพื่อการดำรงชีพได้อย่างเต็มที่ในฐานะเจ้าของพื้นที่มาอย่างช้านาน จัดเป็นฮาบทสที่หลากหลายไปตามแต่ละสนามของแต่ละชุมชน เป็นความรู้สึกลับั่นคงมั่นใจและปลอดภัยในพื้นที่ดินแดนที่กลุ่มของตนคุ้นเคยภายใต้โครงสร้างของสนามที่มีความคุ้นชิน สะท้อนชัดผ่านวิถีปฏิบัติที่มีความสอดคล้องและเข้าใจในทุนที่กลุ่มของตนเองมี และถือได้ว่าเป็นการใช้ทุนได้อย่างเต็มศักยภาพที่มีภายใต้สนามความเป็นชาติพันธุ์ของแต่ละพื้นที่ชุมชน

ดังนั้นทรัพยากรทั้งหลายในป่าเขาจึงเป็นทุนที่ชุมชนกะเหรี่ยงจะร่วมกันใช้ร่วมกันกำหนดกติกา ผู้เล่นในสนามจึงมีชุมชนกะเหรี่ยงเพียงฝ่ายเดียว การต่อสู้แข่งขันจึงเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในชุมชนที่เป็นสนามอันเต็มไปด้วยประเพณี ความเชื่อและวิถีที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ การทำข้าวไร่ จึงเป็นการจับจองพื้นที่เพียงชั่วคราวโดยการเสี่ยงทายอิงอาศัยความเชื่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่จะดลบันดาลตอบรับกับการเลือกใช้พื้นที่ในแต่ละปีหรือไม่ หากเบื่องบนไม่อนุญาตก็จำเป็นต้องเคลื่อน เลื่อน ย้ายไปพื้นที่อื่น ถ้าเบื่องบนอนุญาตก็เข้าทำการถาง พันไร่ เพื่อเริ่มการเพาะปลูกที่จะทำเพียงชั่วระยะเวลาเพียงฤดูกาลเดียว แคพอมีพอกินก่อนที่จะย้ายไปพื้นที่ใหม่ในฤดูกาลต่อไป แม้ว่าปัจจุบันจะรู้จักกันดีกับคำว่าทำไร่หมุนเวียน แต่ลักษณะที่แท้จริงเป็น “การทำไร่เสี่ยงทาย” และด้วยการเสี่ยงทายนี้เองทำให้พื้นที่ทำไร่จะถูกสุม เปลี่ยนแปลงไปทุกๆปี ทำให้เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรขึ้นมาในพื้นที่ที่ได้ละทิ้งไป อีกทั้งผืนไร่ก็ไม่ถูกกำหนดว่าเป็นของผู้ใด เป็นเหมือนสาธารณะสมบัติที่หมุนเวียนเปลี่ยนมือและใช้ร่วมกัน

จะเห็นได้ว่าภายใต้มุมมองของฮาบทส ชุมชนชาติพันธุ์เหล่านี้ก่อนที่จะถูกเรียกว่ากะเหรี่ยง เป็นช่วงเวลาที่ไม่ต้องไปแข่งขันกับใครเพราะเขตป่าเขา แนวตะเข็บชายแดนยังเป็นพื้นที่ซึ่งอำนาจรัฐใดก็ยังเอื้อมไปไม่ถึง ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงยังไม่ปรากฏชัด เป็นแต่เพียงกลุ่มชนที่หลากหลายกระจัดกระจาย และสามารถหาอยู่หากินกับธรรมชาติได้อย่างแนบแน่น ชีวิต

มีความมั่นคงและยังไม่ได้ถูกระทบหรือสั่นคลอนใดใดจากผู้เล่นกลุ่มอื่น ภายในสนามที่ตนเองกำหนดเอง และเป็นผู้ครอบครอง

5.2 เมื่อถูกเรียกว่าเป็นกะเหรี่ยง: กระบวนการสวมประทับความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

จากหลักฐานทางเอกสารทำให้พบว่า คำว่ากะเหรี่ยงไม่ใช่คำที่กลุ่มคนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงใช้เรียกตนเอง จวบจนเมื่อรัฐสยามได้เริ่มทำการสำรวจคนที่อาศัยในเขตป่า ที่เดิมเรียกกันว่าชาวป่า คำว่ากะเหรี่ยงก็ได้ถูกนำมาใช้เรียกคนกลุ่มต่างๆ ทั้งในแต่ละกลุ่มเรียกตัวเองแตกต่างกันไป อีกทั้งยังเป็นกลุ่มชนที่ไม่ได้มีเขตแดนหรือความสัมพันธ์ใดใด ทางประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมร่วมกันก็ถูกเรียกรวมกันว่ากะเหรี่ยง คำว่ากะเหรี่ยงจึงเป็นคำเรียกที่ฝ่ายรัฐได้หยิบยื่นให้กลุ่มคนหลากหลายกลุ่มที่อยู่ในเขตป่าเขา ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “แต่ละกลุ่มเขาก็เรียกชื่อของตัวเองกันเอง แต่พอเขามาเรียกเราว่ากะเหรี่ยงพ่อแม่ปู่ย่าตายายก็เลยสอนๆ กันมาว่าเราเป็นกะเหรี่ยง ก็เป็นการยอมรับสิ่งที่เขาเรียกเราเพราะมันก็ช่วยให้คนอื่นเขาเข้าใจเราง่ายกว่าไปอธิบายเป็นอย่างอื่น” (สัมภาษณ์ลุงทองคำ, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

กล่าวได้ว่าการสำรวจราษฎรในเขตป่าเขาของรัฐ เป็นจุดเริ่มต้นที่อำนาจรัฐเริ่มขยายขอบเขตไปสู่ชุมชนชาติพันธุ์ และสนามเดิมของชุมชนแต่ละชุมชนเริ่มมีความสั่นคลอน เมื่อผู้เล่นหน้าใหม่เข้ามาในฐานะการสำรวจประชากร ทำให้กฎของสนามเปลี่ยนแปลง เพราะเมื่อจะต้องสื่อสารกับคนภายนอกที่สามารถเข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับกลุ่มของตน การยอมรับเป็นกะเหรี่ยงในแบบความหมายที่ “คนอื่น” มอบให้มีประโยชน์ต่อการแสดงตัวตน/อัตลักษณ์ มากกว่า กล่าวอีกนัยยะหนึ่ง ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทั้งหลายได้ประเมินแล้วว่าภายใต้กฎและบรรยากาศของสนามที่เปลี่ยนแปลงไปภายหลังการตกเป็นวัตถุของการสำรวจประชากร การยอมรับว่าเป็นกะเหรี่ยงจะทำให้อย่างน้อยที่สุดก็มีสถานะของชุมชนตนเองในสนามใหม่นี้ จากการศึกษาชุมชนกะเหรี่ยงทั้ง 3 ชุมชนจึงไม่พบการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ หรือการต่อต้านการเรียกและนำเสนอตนเองภายใต้คำว่ากะเหรี่ยงเลย แต่อย่างไรก็ตามก็ยังเป็นที่รับทราบร่วมกันในชุมชนและเครือข่ายที่ว่า ชื่อที่เรียกและสื่อสารกันในหมู่พวกของตนเองแต่ดั้งเดิมคืออะไร ทำให้เห็นว่าแม้ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทั้งหลายจะยอมรับ สวมประทับความเป็นกะเหรี่ยง แต่การยอมรับสวมประทับนี้ เกิดขึ้นอย่างรู้เท่าทัน และเป็นไปเพื่อประโยชน์ของชุมชนนั่นเอง เพียงแต่ภายใต้บรรยากาศของสนามที่แปรเปลี่ยนไป ทำให้การที่คิดจะอยู่อย่างไม่สนใจ ไม่ติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกเป็นไปไม่ได้อีกต่อไป ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “สังคมจะเรียกเขาว่าเป็นกะเหรี่ยง จะเป็นแบบนั้น แต่ว่าเวลาเขาคุยกัน เขาไม่ได้เรียกตัวเองว่าเป็นกะเหรี่ยง เขาเป็นปกากะญอ อย่างเวลาเขาถาม สมมุติถ้าเจอกะเหรี่ยงจากต่างถิ่น เขาไม่ได้บอกว่าเป็นกะเหรี่ยงหรือเปล่า เขาจะถามแค่ว่าเป็น “ปกากะญอ”

เกอะญอ”...ส่วนคำว่ากะเหรี่ยงนั้นเขาจะใช้ในบทสนทนาระหว่างเขากับคนไทยทั่วไป” (สัมภาษณ์
พีจุฑา, 24 ธันวาคม 2564)

5.3 ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย

แม้ว่าความพยายามที่จะปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยของประเทศไทย(สยาม)จะเกิดขึ้นและดำเนินต่อเนื่องมาเป็นระยะตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แต่การทำให้ทันสมัยภายใต้คำว่าพัฒนา
ของประเทศไทยเพิ่งเริ่มต้นอย่างจริงจังในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หลังปี 2500 เป็นต้น
มา การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยในยุคนี้มาพร้อมกับความรู้ที่ถูกนำเข้าจากประเทศในซีกโลก
ตะวันตก อันเป็นความรู้แบบศาสตร์(science) ที่มีความลดทอน และแยกส่วน การพัฒนาได้ทำให้
อำนาจรัฐจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเคลื่อนตัวเข้าสู่ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมากยิ่งขึ้น ความรู้
เรื่องศาสตร์แห่งรัฐ ศาสตร์ในการจัดการป่าไม้ ศาสตร์ที่เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจ ศาสตร์ที่เกี่ยวกับ
เรื่องการจัดการที่ดินและทรัพยากรดิน ก็เคลื่อนเข้าสู่ชุมชนไปพร้อมๆ กับการพัฒนาด้วย ศาสตร์
เหล่านี้เป็นศาสตร์ที่ปฏิเสธอำนาจเหนือธรรมชาติ แยกคน ชุมชนออกจาก ดิน น้ำและป่าไม้ และ
เป็นศาสตร์ที่พยายามลดทอนความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรมให้เหลือเพียงความเป็น
พลเมืองแห่งรัฐ แบบเอกวัฒนธรรม การแพร่ขยายของการพัฒนาที่เข้าสู่ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง
ในช่วงเวลานี้ทำให้โครงสร้างของสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง กฎ
ที่มาจากความเชื่อและการเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่สามารถใช้กับคนที่มา
จากข้างนอกได้ และด้วยอำนาจที่น้อยกว่า ทุนที่ด้อยกว่าภายใต้กติกาใหม่ ความเป็นชาติพันธุ์
กะเหรี่ยงจึงตกเป็นรองในสนามใหม่นี้ ทำให้อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงถูกประกอบสร้างให้
กลายเป็น ภัยของความมั่นคง และกลุ่มชนที่คุกคามทรัพยากรธรรมชาติ

5.3.1 ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะภัยต่อความมั่นคง

นั้นถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากการที่รัฐภายใต้อำนาจของรัฐบาลที่มีรากฐานความ
เชื่อแบบเอกรัฐ และเอกวัฒนธรรม ที่พยายามปลูกฝังถ่ายทอดความเป็นไทยและวัฒนธรรมแบบ
หนึ่งเดียวนับแต่ยุคจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นต้นมา ยิ่งยุคใดเป็นยุครัฐบาลทหารความเข้มข้น
ในเรื่องชาตินิยมและความมั่นคงทางกายภาพก็จะยิ่งมีสูง จากการที่ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแม้จะถูก
นับเป็นกลุ่มคนในเขตดินแดนรัฐไทยแต่กลับเป็นเพียงคนอื่น กลุ่มอื่นที่มักถูกเรียกว่า “ชาวเขา” ที่
แสดงถึงความเป็นอื่นอย่างชัดเจน ยิ่งภาพลักษณ์ที่ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นคนที่นุ่งห่มด้วยชุดที่
แปลกตา ที่อยู่อาศัยที่แตกต่างจากคนในพื้นที่ราบ วัฒนธรรม ประเพณีและภาษาที่ไม่เหมือนหรือ
คล้ายคลึงกับภาษาไทยกลาง ยิ่งทำให้สื่อสารกันยากและทำให้กะเหรี่ยงถูกผลักให้เป็นคนอื่น หรือ
เป็นคนต่างด้าวที่ยังไม่ถูกยอมรับให้เป็นพลเมืองตามสิทธิในรัฐธรรมนูญไทย ความเป็นต่างด้าวที่

ไร้สัญชาตินี้ส่งผลให้เกิดความหวาดระแวง โดยเฉพาะในยุคที่รัฐไทยมีความหวาดระแวงเพื่อนบ้านโดยรอบและยังมีการทำสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านอยู่ประปราย

นอกจากความหวาดระแวงที่มีต่อชาวกะเหรี่ยงในฐานะคนต่างด้าวที่ไร้สัญชาติแล้ว ในท่ามกลางการต่อสู้กับการแพร่ขยายของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในภูมิภาคอินโดจีนของรัฐบาลและกองทัพไทย ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนนั้น ต้องยอมรับว่าชุมชนชาติพันธุ์หลายกลุ่มได้เข้าร่วมขบวนการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์ ทั้งในฐานะแนวหลังและแนวหน้า ไม่เว้นแม้กระทั่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกเรียกว่ากะเหรี่ยง ด้วยเหตุนี้ทำให้ภาพลักษณ์ของความเป็นกะเหรี่ยงที่ถูกหวาดระแวงอยู่แล้วในฐานะคนต่างด้าวที่ไร้สัญชาติ ยิ่งถูกตอกย้ำในฐานะผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ทำให้กลายเป็นภาพที่ถูกเหมารวมไปกับความเป็นกะเหรี่ยงทั่วทั้งประเทศ ซึ่งทำให้สถานะของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีความคลอนแคลนเป็นอย่างมาก

แม้ว่านโยบายการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์จะลดความรุนแรงลง โดยมีการใช้การเมืองนำการทหาร แต่สถานะของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงก็ไม่ได้ดีขึ้นในสายตาของรัฐและประชาชนคนไทยทั่วไป ประกอบกับการแพร่ขยายของยาเสพติดโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือฝิ่น ที่เป็นพืชพันธุ์พื้นฐานที่กลุ่มชนชาติพันธุ์หลายกลุ่มในประเทศไทยใช้เสพกันมายาวนานและได้กลายเป็นต้นทางของผลิตภัณฑ์ยาเสพติดอื่นๆ พื้นโยบายของรัฐมหาอำนาจต่างต้องการจะปราบปราม ภาพลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เหมารวมชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในทุกพื้นที่ของประเทศเข้าไปด้วยว่าเป็นกลุ่มคนนักค้ายาเสพติดก็เกิดขึ้น

ทั้งสามประการที่กล่าวข้างต้นทำให้ความเป็นกะเหรี่ยงไม่เพียงตกเป็นรองในสนามของความเป็นชาติพันธุ์ที่ฝ่ายรัฐกุมอำนาจหลัก แต่ได้ตกเป็นผู้ร้าย เป็นภัยต่อความมั่นคงและอาจหมายรวมถึงความจำเป็นที่รัฐต้องควบคุม ปราบปรามหรือเข้าไปจัดการกับชุมชนและกลุ่มคนเหล่านี้ แต่อย่างไรก็ตามภายใต้สนามที่กะเหรี่ยงดูเหมือนจะตกเป็นรองในทุกด้านก็ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาจะไร้ซึ่งทุนที่นำมาใช้ในการต่อสู้ในสนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในห้วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรในพื้นที่สูงหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่เว้นแม้ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในหลายพื้นที่ ซึ่งนอกจากจะนำมาซึ่งความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงก็ได้ยึดเอาภาพแห่งความจงรักภักดีที่มีต่อพระบรมวงศานุวงศ์ มาเป็นทุนทางสัญลักษณ์ในการต่อรองหรือสร้างสถานะที่ดีให้กับกลุ่มชนของตนเองมากขึ้น ซึ่งแม้ว่าจะไม่สามารถทำให้สถานะที่เป็นรองในสนามและภาพลักษณ์เชิงลบเปลี่ยนแปลงไปได้มากนัก แต่ก็ทำให้สถานะที่ไม่ชัดเจนในเรื่องของความเป็นภัยต่อความมั่นคงถูกพิจารณาอย่างละเอียดมากขึ้นไม่เป็นการเหมารวมอีก

ต่อไป ขณะที่ภาพลักษณ์เกี่ยวกับการเข้าร่วมในโครงการหลวงแม้จะเป็นเพียงบางชุมชน ก็มีมีส่วนช่วยให้กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโดยทั่วไปมีสถานะที่ดีขึ้นในสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคนี้ กระทั่งนำไปสู่การรับรองสถานะความเป็นราษฎร การทำบัตรประชาชน และความเป็นพลเมืองในเวลาต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน 3 ชุมชนที่ผู้วิจัยทำการศึกษาล้วนได้รับสถานะพลเมืองตามบัตรประชาชนแล้วทั้งสิ้น ดังบทสัมภาษณ์ชาวกะเหรี่ยงที่สะท้อนผ่านบทสัมภาษณ์ที่ว่า “เมื่อก่อนเจ้าหน้าที่เขาก็ดูไรๆ พยายามจะไล่ ทั้งว่าเราเป็นพม่าบ้าง ระแวงเราเรื่องจะเป็นคอมมิวนิสต์บ้าง ยิ่งช่วงปราบปรามยาเสพติดนี่เราเหมือนถูกตัดสินไปแล้วว่าถ้าเป็นชาวเขาต้องคำผิด ...ก็พอที่พระเจ้าอยู่หัวท่านไปเยี่ยมกะเหรี่ยงนั่นแหละก็ดูเหมือนว่าจะดีขึ้น เขาก็พูดกันว่าดีขึ้น” (สัมภาษณ์ลุงทองคำ, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

5.3.2 ความเป็นกะเหรี่ยงในฐานะกลุ่มชนที่คุกคามทรัพยากรธรรมชาติ

ภายใต้กระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ป่า พันธุ์สัตว์ป่า และการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร นับได้ว่าเป็นกระแสที่มาพร้อมกับการเร่งรัดพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ภายใต้ความรู้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยศาสตร์สมัยใหม่ ความรู้ชุดนี้มีผลต่อแนวนโยบายของรัฐที่มองคนกับป่าเป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับให้อยู่ด้วยกันได้และทำให้ป่าและสัตว์เป็นทรัพยากรที่สามารถจัดการได้ในเชิงวัตถุ ขจัดฐานคิดในเชิงจิตวิญญาณออกจากการมองป่าไม้ สัตว์ป่าและต้นน้ำ การเคลื่อนไหวของภาครัฐในการประกาศเขตป่าสงวน ตามมาด้วยอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตลอดจนการจัดระดับขั้นพื้นที่ต้นน้ำเพื่อกำหนดความสมบูรณ์ของป่าต้นน้ำ นับแต่ทศวรรษแรกของการดำเนินการตามแผนพัฒนา ต่อเนื่องมาถึงทศวรรษที่สี่ของการพัฒนา ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างมาก ดังบทสัมภาษณ์นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนที่ว่า “ช่วงปี 34-35 เขียนนโยบายทางคืนผืนป่าครั้งแรกคือนโยบายจัดที่ดินให้กับเกษตรกรผู้ยากไร้ แต่จริงๆ แล้วต้องการเอาชาวบ้านออกจากป่าไล่คนออกจากป่า...ซึ่งกะเหรี่ยงก็คือชาวบ้านทั่วไปนั่นแหละ ตอนที่รัฐเขาประกาศให้เป็นพื้นที่ป่าสงวน เป็นเขตอุทยาน กฎหมายป่าไม้ก็บอกว่าการที่จะออกเขตเวนคืนป่าไม้ถ้าไปทับกับที่ชาวบ้านที่มีเอกสารสิทธิ์อยู่แล้วเนี่ย ชาวบ้านนำไปออกโฉนดได้ แต่พี่น้องไม่ยอมไปพูด เหตุเพราะกลัวเสียภาษี พอเขาไม่ไปทำ 2 อย่างเนี่ย ที่ทั้งหมดก็เลยเป็นที่ของรัฐหมด เพราะเป็นที่ในป่า ก็ประกาศพรบ.อุทยาน พรบ.ป่าสงวน พรบ. อนุรักษ์แล้วแต่ ชาวบ้านไม่ได้ไปร้องเรียน ไม่ได้ไปคัดค้าน ซึ่งชาวบ้านไม่รู้ ถึงรู้มันแต่ไม่กล้าไปบอก เพราะว่ากลัวว่าต้องจ่ายภาษี แล้วก็เจ้าหน้าที่ของรัฐมันไม่เคยชี้แจง” (สัมภาษณ์พี่สมชาย, 9 มกราคม 2565)

พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างชาวกะเหรี่ยงกับรัฐ โดยเฉพาะด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ดินป่าไม้ ในอดีตได้แสดงให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงนั้นดำรงอยู่ในตำแหน่งที่ไม่

คันทันเมื่อถูกทำให้อยู่ในสนามของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีรัฐเป็นกุมอำนาจสูงสุด ซึ่งกำหนดแนวทางให้เป็นไปตามกรอบของการพัฒนาไปสู่ทันสมัยที่เน้นความเป็นเหตุเป็นผล ชาวกะเหรี่ยงไม่มีความรู้และทักษะในการสื่อสารด้วยภาษาไทยที่เพียงพอทำให้ไม่กล้าที่จะต่อรองกับอำนาจรัฐ แม้ในทางกฎหมายจะเปิดโอกาสให้ชาวกะเหรี่ยงที่มีถิ่นที่อยู่อาศัยในป่าไปแสดงตัว แต่ก็ไม่มีความมั่นใจจึงทำให้รัฐสามารถประกาศพื้นที่อนุรักษ์ทับที่ดินทำกินและอยู่อาศัยได้อย่างชอบธรรม จึงกลายมาเป็นปัญหาการถูกบังคับโยกย้าย กลายเป็นผู้กระทำความผิดในฐานะผู้บุกรุก และไม่มีส่วนร่วมในการพิสูจน์สิทธิตามกระบวนการอย่างที่เหมาะสมที่จะเป็น ดังนั้นพลวัตการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยจึงทำให้ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความเป็นอยู่สนิทแนบกับธรรมชาติต้องดิ้นรน ต่อสู้และต่อรองในหลากหลายรูปแบบ สนามของความเป็นชาติพันธุ์ได้รับผลกระทบถึงขั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสนามอย่างรุนแรง เมื่อโครงสร้างคือ กฎ พิธีกรรม และวิถีปฏิบัติ ตลอดจนสถาบันในสนามเปลี่ยนแปลง ก็ทำให้ทุนที่มีอยู่และฮาพิทัสของความเป็นกะเหรี่ยงต้องปรับเปลี่ยนไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

5.3.3 ความเป็นกะเหรี่ยงภายใต้ประชาธิปไตยของรัฐไทย

แม้ว่าประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยอ้างว่ามาเป็นแบบประชาธิปไตยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 แต่ก็ไม่สามารถกล่าวได้ว่าตลอดระยะเวลา 90 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยมีความเป็นประชาธิปไตยที่ต่อเนื่อง หากพิจารณาจากรัฐธรรมนูญ เป็นที่ยอมรับกันว่ามีรัฐธรรมนูญเพียงไม่กี่ฉบับที่มีความเป็นประชาธิปไตย กระนั้นในทางปฏิบัติรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยที่มีเพียงไม่กี่ฉบับก็ถูกยกกร่างมาจากผู้มีอำนาจ มากด้วยบารมีเพียงไม่กี่คน โดยประชาชนไม่เคยมีโอกาสดำเนินมีส่วนร่วมในการยกกร่างรัฐธรรมนูญเหล่านั้นเลย และทำให้ในภาคปฏิบัติรัฐธรรมนูญเหล่านั้นก็ไม่ได้ถูกใช้อย่างเป็นประชาธิปไตยจริง ประกอบกับภาวะบ้านเมืองที่ผู้คนยังมีความสนใจในการเมืองการปกครองไม่มากนักก็ทำให้ความสนใจในผลที่แท้จริงในการส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพของรัฐธรรมนูญมีน้อยลงไปด้วย

อย่างไรก็ตามต้องยอมรับว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้รับการยอมรับถึงความเป็นประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่การยกกร่างมากที่สุดเท่าที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์ไทย และถือเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้ใช้จริง มีผลต่อเนื่องจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญจริงหลายประการ นอกจากนี้ยังมีผลต่อเนื่องหาในรัฐธรรมนูญฉบับต่อๆ อีกด้วย โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิ เสรีภาพของปวงชนชาวไทย ที่มีการให้ความเคารพและส่งเสริมความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมมากขึ้น สิ่งนี้ได้ส่งผลต่อความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโดยตรงกล่าวคือ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว ในด้านสิทธิชุมชน ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร

ฉบับปี 2540 ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิชุมชนไว้โดยตรงในมาตรา 46 “บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและการมีส่วนร่วมในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

การบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิชุมชนในรัฐธรรมนูญดังกล่าวถือเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของกฎหมายที่ส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงและเครือข่ายภาคประชาสังคมเกิดการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้เปิดพื้นที่แสดงตัวตนและพัฒนากลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อเป็นที่รับรู้และได้รับการยอมรับจากสังคมและแสดงให้เห็นการต่อสู้ ต่อรองกับอำนาจรัฐในฐานะชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาโดยเฉพาะด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลให้ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเผชิญความยากลำบากในการดำรงชีวิต ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ส่งผลต่อการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่เปลี่ยนไป ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในหลายพื้นที่จึงเกิดการรวมกลุ่มและมีการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้เกิดการแก้ไขปัญหา “กะเหรี่ยงนะเนื้อแต้มันก็คือกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอพี่น้องที่อยู่ในชุมชนที่เขาจัดการทรัพยากรแบบดั้งเดิมนั้นแหละตามจารีตวิถี ในช่วงที่มีการประกาศนโยบายทวงคืนผืนป่ายุค 38 39 พวกเขาก็ได้มีการต่อสู้ทางการเมืองมาร่วมกับสมัชชาคนจน ทำให้เขาเกิดการตื่นรู้ ได้วิชา ได้รัฐธรรมนูญ ได้กฎหมายกลับมาในพื้นที่” (สัมภาษณ์พี่สมชาย, 9 มกราคม 2565) จากนั้นในช่วงปี 2541 จึงได้มีการจัดตั้งเครือข่ายกะเหรี่ยง ซึ่งในช่วงแรกของการรวมกลุ่มนั้นได้มีความพยายามหาข้อยุติเกี่ยวกับชื่อเรียก เนื่องจากมีความแตกต่างของการเรียกชื่อตนเอง โดยในภาคเหนือส่วนใหญ่จะเรียกตนเองว่า “ปกาเกอญอ” ส่วนภาคกลางและตะวันตกจะเรียกตนเองว่า “ไผ่ล่ว” ทำให้ต้องมีการทำความเข้าใจตกลงร่วมกันและได้ข้อสรุปร่วมกันว่าจะใช้ชื่อ “เครือข่ายกะเหรี่ยงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม” ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “บทสรุปออกมาว่าใช้คำว่าปกาเกอญอไม่ได้ เพราะมันมีไผ่ล่วอยู่ด้วย ซึ่งเป็นกลุ่มกะเหรี่ยงเหมือนกัน ก็จะมีปะโอ ตองสุ บะเว คะยาเนียอยู่ แต่ในเมืองไทยมีแค่ 2 กลุ่มใหญ่ คือปกาเกอญอกับไผ่ล่ว มันก็เลยกลับไปใช้คำภาษากลางๆ คือสังคมรู้จักในนามว่ากะเหรี่ยง แต่ก็ยังหาความหมายของคำว่าไผ่ล่วกับปกาเกอญอที่เป็นจุดศูนย์รวม เป็นคำๆเดียวไม่ได้ ก็เลยอาศัยคำกลางไว้ก่อน คือกะเหรี่ยง” (สัมภาษณ์พี่บุญเรือง, 6 มีนาคม 2564)

อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นของเครือข่ายกะเหรี่ยงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมถือเป็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ปรากฏรูปธรรมต่อการนำเสนอตัวตนของชาวกะเหรี่ยงเป็นครั้งแรกเนื่องจากที่ผ่านมาชาวกะเหรี่ยงมักจะถูกรับรู้ในฐานะของการเป็นชาวเขาหรือผู้ที่ถิ่นที่อยู่อาศัยบนพื้นที่สูง ซึ่งมักจะอยู่ในสถานะของผู้ที่ประสบปัญหาที่รอคอยความช่วยเหลือ

จากรัฐ หากแต่การปรับเปลี่ยนโครงสร้างกฎเกณฑ์ กติกาอันเป็นผลจากการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย และการสร้างกฎเกณฑ์ กติกาทางการเมืองที่เอื้อให้เกิดการรวมกลุ่มของภาคประชาชน จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงเกิดการเรียนรู้และแสวงหาแนวทางที่ปรับใช้ทุนสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากตัวบทกฎหมายมาใช้เพื่อสร้างกลไกในการต่อรองกับอำนาจรัฐ กระทั่งในช่วงปี พ.ศ.2552 จึงได้เกิดการศึกษาประเด็นปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงร่วมกันระหว่างเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง นักวิชาการด้านชาติพันธุ์และเจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้พบว่าชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงต่างเผชิญปัญหาการสูญเสียอัตลักษณ์วัฒนธรรม การเข้าไม่ถึงและไม่มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเผชิญปัญหาสิทธิสถานะบุคคล ตลอดจนปัญหาด้านการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการและบริการขั้นพื้นฐานจากรัฐ จึงทำให้มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้มีการกำหนดแนวนโยบายหรือมาตรการในการปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในปี พ.ศ.2553 จึงได้มีการประกาศให้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553 ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานพหุวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ซึ่งถือเป็นแนวนโยบายที่ถูกกำหนดขึ้นบนฐานข้อมูลการศึกษาจากนักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ โดยกำหนดให้มีโครงสร้างการทำงานผ่านกลไกทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ ซึ่งดำเนินการโดยเครือข่ายภาคประชาสังคม และเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการฟื้นฟูวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ตามมติคณะรัฐมนตรีให้บรรลุผล โดยวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมสิทธิทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงครอบคลุมในทุกประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ทั้งในด้านการส่งเสริมการฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนชาติพันธุ์และเคารพในวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินและอยู่อาศัยในพื้นที่ที่รัฐประกาศให้เป็นเขตอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างการยอมรับในวิถีการทำไร่หมุนเวียนของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้สามารถดำรงอยู่ได้ โดยที่ผ่านมาได้มีความพยายามในการขับเคลื่อนผ่านการประกาศให้มีพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษ หรือพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อแสดงให้เห็นนัยยะของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของการชุมชนชาติพันธุ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ที่ดำรงอยู่

การเคลื่อนไหวของเครือข่ายกะเหรี่ยงที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายที่สะท้อนให้เห็นการมีตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตลอดจนการยอมรับจากรัฐในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้สถาปนาตัวตนและอัตลักษณ์ในสนามความเป็นชาติพันธุ์ได้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการประกาศให้เป็นพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษหรือพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ใน

บางชุมชน แม้ว่าจะมีอีกหลายชุมชนยังไม่ถูกประกาศเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองวัฒนธรรมพิเศษ แต่สิ่งนี้ได้กลายเป็นความหวังและเป็นทุนทางวัฒนธรรม/ทุนทางสัญลักษณ์ที่ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงสามารถนำไปใช้ในการต่อสู้ต่อรองเพื่อดำรงสถานะของตนได้และเป็นความหวังที่จะนำไปสู่ความมั่นคงของชีวิตและชุมชนในอนาคต ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “...แม้ก็หวังกับมติ ครม.ปี 53 นี่แหละ แล้วก็ พรบ.ที่ทำกันอยู่ ถ้ามันออกมาได้จริงเราก็จะมีความมั่นใจว่าจะได้อยู่ในผืนดินของบรรพบุรุษ จะไม่ถูกเขาไล่ไปไหนอีก...” (สัมภาษณ์แม่ดวงใจ, 6 มีนาคม 2564)

อย่างไรก็ตามในช่วงปี 2557 รัฐบาลได้มีแนวนโยบายทวงคืนผืนป่า ซึ่งมีต้นเหตุมาจากการบุกรุกเข้าไปสร้างรีสอร์ท บ้านพักตากอากาศ และโรงแรม ในพื้นที่อุทยานและเขตป่าสงวนป่าเสื่อมโทรมของกลุ่มทุนใหญ่และนายทุนรายย่อยจำนวนมาก ประกอบกับการที่รัฐบาลในยุคนั้นมีความเชื่อภายใต้กรอบแนวคิดแบบศาสตร์สมัยใหม่ที่ต้องแยกคนออกจากป่า และยึดอำนาจตามกฎหมายเป็นหลัก ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ความมั่นคงมั่นใจและความหวังของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงถูกสั่นคลอนอีกครั้ง การผสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐหลายฝ่ายในการทวงคืนผืนป่า โดยเฉพาะการเข้ามาทำหน้าที่ของฝ่ายทหารได้สร้างความหวาดกลัวและภาพลักษณ์ที่มีแนวโน้มการใช้ความรุนแรงของรัฐต่อประชาชนชาวกระเหรี่ยง จนเกิดการกระทบกระทั่งกันหลายพื้นที่ แต่ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวแล้วดูเหมือนว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจะตกเป็นรอง แต่ก็ยังสามารถนำความเป็นรองในสถานการณ์นี้มาสร้างสถานะของตนเองในสนามอีกครั้งด้วยการผลักดันของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มร่วมกันกับองค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการที่ทำงานในพื้นที่ ผลักดันให้มีการบัญญัติคำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” ให้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ดังปรากฏในมาตรา 70 ซึ่งได้ระบุเกี่ยวกับสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ว่า “รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข ไม่ถูกรบกวน ทั้งนี้เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือสุขภาพอนามัย” การปรากฏขึ้นของคำว่ากลุ่มชาติพันธุ์ในกฎหมายรัฐธรรมนูญจึงถือเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ให้เห็นการยอมรับสถานะของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทยที่ต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐ และนั่นจึงเป็นที่มาสำคัญที่ทำให้ปัจจุบันได้เกิดการกระบวนการเคลื่อนไหวให้มีการจัดทำกฎหมายเพื่อการคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำมาใช้เป็นเครื่องมือและกลยุทธ์ในการต่อรอง และสร้างความหมายของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงท่ามกลางบริบทของยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นพลวัต

จะเห็นได้ว่าหากมองด้วยมุมมองของฮาบิทัส ภายใต้สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ที่เคลื่อนตัวและเปลี่ยนแปลงตลอดระยะเวลากว่า 60 ปีที่ผ่านมา ฮาบิทัสของกะเหรี่ยง ก็ไม่เคยหยุดนิ่งมีความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตเรื่อยมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงของฮาบิทัสของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนี้ไม่ได้เป็นการเปลี่ยนที่ตกอยู่ภายใต้การกำหนดของกฎของโครงสร้างในสนามเพียงฝ่ายเดียว ภายใต้สถานะที่เป็นรองในสนาม กลุ่มคนที่ถูกเรียกว่าชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนี้ สามารถหยิบฉวยทุนต่างๆ มาเป็นใช้ในการต่อสู้ต่อรองและสร้างภาพลักษณ์ อัตลักษณ์แบบใหม่ให้กับตนเอง เพื่อให้อยู่ได้และคงสถานะเป็นผู้เล่นที่พอจะมีอำนาจต่อรองกับรัฐ/เจ้าหน้าที่รัฐที่มีอำนาจครอบครองเหนือสนามความเป็นชาติพันธุ์ในยุคทันสมัย ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มคนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีโอกาสเสมอที่จะต่อสู้ในสนามที่ไม่มีความเสมอภาคของกฎนี้ และสิ่งที่เอื้อให้เกิดโอกาสในการต่อสู้ก็คือทุนที่คนกะเหรี่ยง/ชุมชนกะเหรี่ยงมี โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนที่ถูกนำมาใช้อย่างมากคือทุนวัฒนธรรม ซึ่งส่วนสำคัญในทุนวัฒนธรรมก็คือความรู้นั่นเอง ดังนั้นจึงเป็นการกล่าวที่ไม่เกินเลยได้ว่า ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ และความรู้ที่ว่านี้สามารถใช้ในการแข่งขันในสนามได้เป็นอย่างดี นั่นก็คือความรู้ที่ว่าด้วยกลยุทธ์ในการใช้ทุนในสถานการณ์ต่าง ๆ จนทำให้ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเคลื่อน และเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงตลอดมาอย่างเป็นพลวัตนั่นเอง

5.4 ปฏิบัติการและการต่อรองความหมายของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินมาอย่างยาวนาน ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้เผชิญสถานการณ์ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตอย่างหลากหลาย นับตั้งแต่ในยุคก่อนทันสมัยที่สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงยังไม่ปรากฏความสัมพันธ์กับผู้คน สังคมภายนอกมากนัก ชาวกะเหรี่ยงจะรู้สึกไม่มีความมั่นใจเมื่อต้องสัมผัสกับบุคคลภายนอก ทั้งในด้านการแต่งกาย การใช้ภาษา เพราะรู้สึกแปลกแยก แตกต่างจากคนทั่วไป อย่างไรก็ตามเมื่อความทันสมัยแพร่ขยายเข้าสู่ชุมชนท่ามกลางความสัมพันธ์กับสังคม เศรษฐกิจ การเมืองภายนอก ก็เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงได้เกิดการเรียนรู้และปรับตัวแห่งภายในสนามอยู่เสมอ สามารถแสวงหาให้เห็นกลยุทธ์ในการนำทุนชนิดต่างๆ มาปรับใช้เพื่อต่อรอง แข่งขัน ชว่งชิงประโยชน์จากสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้ ดังปรากฏในสังคมยุคปัจจุบันโครงสร้างของสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้มีกฎเกณฑ์ กติกาที่เอื้อต่อกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้น ทั้งในด้านการกำหนดแนวนโยบาย กฎหมายของรัฐ และการเคลื่อนไหวทางสังคมที่หยิบยกประเด็นชาติพันธุ์ขึ้นมาสื่อสารในพื้นที่สาธารณะอย่างแพร่หลาย จึงก่อให้เกิดปฏิบัติการใหม่ๆ ของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่น่าเสนอให้เห็นการ

ต่อรองความหมาย เพื่อที่จะทำให้เกิดการยอมรับในตัวตนและดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุขไปพร้อมกับกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต ดังปรากฏปฏิบัติการ (practice) ของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีกลยุทธ์การปรับใช้ทุน สะสมทุนและแสวงหาทุนในบริบทสังคมสมัยใหม่ ดังนี้

5.4.1 การใช้ทุนจากยุคก่อนทันสมัยเพื่อปฏิบัติการยืนยันตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า เป็นชุมชนที่เผชิญสถานการณ์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่อดีตที่เป็นชุมชนดั้งเดิมไม่เป็นที่รู้จักของสังคมภายนอก ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าต่างดำรงชีวิตบนพื้นฐานความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ก่อให้เกิดแบบแผนการปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่แสดงให้เห็นการเคารพนอบน้อมต่อธรรมชาติ ผ่านวิถีปฏิบัติของการนับถือเจ้าวัตร ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่คอยควบคุม กำกับแบบการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยงให้ดำเนินไปอย่างสอดคล้องและสมดุลกับธรรมชาติ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่มาพร้อมกับกระบวนการพัฒนาได้เป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนทั้งด้านการทำมาหากิน การดำรงชีวิตด้วยล้าสัตว์ เก็บหาของป่าแบบดั้งเดิม วิธีการทำไร่หมุนเวียนเพื่อปลูกข้าวไร่ที่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้อย่างเป็นอิสระต้องเปลี่ยนไป เมื่อการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยได้แพร่ขยายเข้ามาสู่ชุมชน ซึ่งมาพร้อมกับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและตำแหน่งภายในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ที่บีบรัดให้ชาวกะเหรี่ยงต้องกลายเป็นผู้ที่เสียเปรียบในสนาม เนื่องจากกฎระเบียบของสนามในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยนั้นได้ให้อำนาจและการครอบครองทรัพยากรสูงสุดแก่รัฐเป็นผู้ควบคุม กำหนด กติกาและแบบแผนการปฏิบัติ ชาวกะเหรี่ยงจึงกลายเป็นเพียงผู้เล่นที่ต้องรอคอยความช่วยเหลือจากรัฐ ขณะเดียวกันแบบแผนการปฏิบัติภายใต้โครงสร้างสนามการพัฒนาก็สร้างเงื่อนไขกีดกันการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นพื้นฐานเดิมของชาวกะเหรี่ยงให้ลดน้อยลง พร้อมกับการปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติใหม่ๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อให้ชาวกะเหรี่ยงต้องกลายเป็นเพียงเกษตรรายย่อยที่ต้องพึ่งพิงทุนจากภายนอก โดยรัฐได้สร้างเงื่อนไขให้ชาวกะเหรี่ยงต้องยุติหรือปรับเปลี่ยนวิธีการทำไร่ข้าวแบบสลับพื้นที่เป็นการปลูกพืชในพื้นที่เดิมที่มีขอบเขตที่ชัดเจนแน่นอน มีการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวเข้ามาในชุมชนอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับการเพิ่มช่องทางและโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนอย่างหลากหลาย และท้ายที่สุดชาวกะเหรี่ยงในยุคทันสมัยจึงต้องประสบปัญหาภาวะหนี้สินจากการทำเกษตร

อย่างไรก็ตามท่ามกลางการแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของรัฐที่กำหนดให้มีมาตรการและแนวนโยบายเกี่ยวกับห้ามทำไร่หมุนเวียน

การประกาศพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทับซ้อนพื้นที่ชุมชนและที่ดินทำกินดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยได้ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิต เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงต้องเผชิญกับกับความหวาดกลัว หวาดระแวงกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีการเกษตรจากทำไร่ข้าวแบบสลับพื้นที่มาเป็นการทำไร่พืชเชิงเดี่ยว ส่งผลให้แนวปฏิบัติด้านพิธีกรรม ความเชื่อที่สัมพันธ์กับการทำไร่ข้าวไม่ได้รับการสืบทอดต่อ เด็กและเยาวชนชาตพื้นี่ในการเรียนรู้และซึมซับวิถีวัฒนธรรมของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง กระทั่งในช่วงปี พ.ศ.2557 ที่รัฐประกาศให้มึนโยบายทวงคืนผืนป่า และกำหนดให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าต้องอพยพออกจากพื้นที่ เนื่องจากรัฐได้มีการประกาศให้พื้นที่ที่ชุมชนเป็นพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าต้องลุกขึ้นมาต่อสู้ ต่อรอง แสวงหาทุนใหม่ๆ เพื่อยืนยันสิทธิดั้งเดิมในพื้นที่อยู่อาศัยของตน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า จึงได้มีการปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติโดยแสวงหาทุนใหม่ภายในสนาม และนำทุนดั้งเดิมมาปรับใช้จนสามารถยืนยันสิทธิการอยู่อาศัยในพื้นที่ดั้งเดิมของตนได้ ซึ่งสามารถนำเสนอให้เห็นการปรับใช้ทุนและกลยุทธ์ในการต่อสู้ต่อรอง ภายในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ได้ดังนี้

ในยุคสมัยของการพัฒนานับตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 ที่รัฐกำหนดให้มีแนวนโยบายว่าด้วยการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงที่ครอบคลุมด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง, การจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม, การจัดการศึกษาที่สอดคล้องบริบทชีวิตวัฒนธรรม, การพัฒนาสิทธิสวัสดิการและบริการทางสังคมอย่างเท่าเทียม เป็นต้น แนวนโยบายดังกล่าวจึงถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่งที่ได้ปรากฏขึ้นในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง แสดงให้เห็นการมีกฎ กติกา ระเบียบแบบแผนใหม่ๆ เกิดขึ้นในสังคม ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ชัดเจนมากขึ้น ขณะเดียวกันก็เป็น การสร้างทุนทางวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ที่ประกอบไปด้วยชุดของความรู้ แนวปฏิบัติที่ชาวกะเหรี่ยงจะนำไปปรับใช้เป็นกลยุทธ์ในการต่อรองต่อสู้กับรัฐได้อย่างหลากหลายมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังการเผชิญนโยบายทวงป่าจากรัฐซึ่งเป็นผู้เล่นหนึ่งในสนามชาติพันธุ์ ได้ทำให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าเรียนรู้ที่จะปรับตัว โดยเริ่มแสวงหาโอกาสจากภายนอกผ่านเครือข่ายชาติพันธุ์ที่มีการทำกิจกรรม เคลื่อนไหวเพื่อต่อสู้เรื่องสิทธิในที่ดิน ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการส่งเสริมการแสดงออกอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง ทำให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าเกิดการเรียนรู้และพัฒนาการสื่อสาร การประสานงานกับเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ นักวิชาการ ตลอดจนหน่วยงาน องค์กรภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อแก้ไขปัญหา

ความเดือดร้อน เป็นฮาปัทสที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้ปฏิสัมพันธ์ภายในโครงสร้างสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคทันสมัย ที่มีผู้เล่นในตำแหน่งที่หลากหลายเข้ามารวม “อย่างที่เราจะไปเราก็ต้องปรึกษาผู้หลักผู้ใหญ่ก่อน หรือว่าสื่อสารกับ หน่วยนั้นหน่วยนี้ แล้วก็ต้องมาคุยกัน ทำความเข้าใจ สิ่งที่เราไม่รู้เราไม่รู้ แต่ก่อนเราก็ไม่รู้ว่าเราจะต้องแก้ยังไง เจ้าหน้าที่ที่ไม่รู้ว่าจะแก้กับเรา ยังไง ถึงจะถูกต้องตามวิธีหรืออะไรอย่างนี้ เราก็ไม่กล้าที่จะคุยกับเจ้าหน้าที่เมื่อก่อนนะ เวลาที่เจ้าหน้าที่มา เราก็นึกกลัวอย่างเดียวว่าจะหนีเขา ยังไงไม่คิดต่อสู้” (สัมภาษณ์ลุงทองคำ, 16 กุมภาพันธ์ 2564) การปรับตัวของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าได้แสดงให้เห็นการไม่ยอมตกอยู่ในสถานะของการเป็นผู้ถูกระงับจากโครงสร้าง หากแต่ได้มีการเรียนรู้ที่จะแสวงหาความร่วมมือจากเครือข่ายภายนอก โดยมีความพยายามที่จะเข้าถึงกลไกเชิงอำนาจที่จะเข้ามาสนับสนุนและทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงแทน เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าได้เรียนรู้ว่าภายใต้สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคทันสมัยนั้น ได้มีกฎกติกา ระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการเชิดชูสิทธิมนุษยชนเป็นกรอบพื้นฐานต่อการควบคุม กำกับกระบวนการพัฒนาให้ดำเนินไปบนพื้นฐานของการเคารพสิทธิทางวัฒนธรรมของผู้คนที่แตกต่าง ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าจึงมีการประสานงานและยื่นข้อเรียกร้องต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งถือเป็นสถาบันหนึ่งในการควบคุมและกำกับวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรมของผู้คน การเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและเครือข่ายกะเหรี่ยงจึงช่วยให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าสามารถเข้าถึงกระบวนการแก้ไขปัญหาได้ ถือเป็นทุนทางสังคมที่ปรากฏและดำรงอยู่ในสนามของความชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งเครือข่ายภายนอกเหล่านี้ต่างมีความรู้และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการที่เข้ามาช่วยสนับสนุนและจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า การติดต่อประสานระหว่างเครือข่ายจึงเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้ทุนที่เครือข่ายเหล่านี้ถือครองอยู่ถูกนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการต่อสู้ ต่อรองความหมายของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้า ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้การมีกลยุทธ์เพื่อนำไปใช้ในโอกาสและจังหวะที่เหมาะสมสอดคล้องกับกติกาของแต่ละสนามย่อยชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์

นอกจากนี้ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้ายังมองหาโอกาสที่จะต่อสู้ต่อรองกับรัฐ โดยนำเอาแนวนโยบายฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงมาปรับใช้ เพื่อยืนยันสิทธิและตัวตนความเป็นชาติพันธุ์ของตน ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “คำว่ามติ ครม. 3 สิงหาคม 53 นั้นนอนมันก็เข้ากรอบตัวนี้ได้เลยว่าความเป็นกะเหรี่ยง ความเป็นชาติพันธุ์ด้วยตัวพวกเขาเอง ซึ่งถ้าไม่มีกลไก ไม่มีเครื่องมือเหล่านี้ ถึงแม้ว่าเขาจะมีอัตลักษณ์ทางภาษา ประเพณี วัฒนธรรมก็คงยากลำบาก” (สัมภาษณ์อาจารย์ไพรัช, 21 ธันวาคม 2564) กลไกของมติคณะรัฐมนตรีจึงถือเป็นทุนทางสัญลักษณ์ใน

สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีถูกสร้างขึ้น ผ่านกระบวนการต่อสู้ต่อรองของเครือข่ายชาติพันธุ์ นักวิชาการที่ให้ความสนใจต่อประเด็นสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง ทำให้เกิดการผลักดันให้มีมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นกฎกติกาภายในการควบคุมของอำนาจรัฐที่จะประกาศให้มี ดังนั้นเมื่อรัฐประกาศให้มีกฎเกณฑ์กีดกันดังกล่าวขึ้นมาภายในสนาม ชาวกะเหรี่ยงจึงเกิดการเรียนรู้และแสวงหาหนทางที่จะนำทุนสัญลักษณ์นี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตน “เรามีมติคณะรัฐมนตรี 3 สิงหาคม 53 คือการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมชาวเกี๋ยง ก็คือเรายึดหลักอันนี้ คือเราจะค่อยๆ ฟื้นฟู วิถีชีวิตทำไมถึงเราหายไป เราไม่เคยอยากให้หายไปเลย เราอยากจะมีฟื้นฟู ถ้าทางรัฐเข้าใจและเอื้อแบบให้เราบริหารจัดการเอง เราก็ทำได้ประมาณนี้” (สัมภาษณ์พี่ทองล้อม, 16 ธันวาคม 2564)

อย่างไรก็ตามแม้จะมีแนวนโยบายที่กำหนดให้มีวิถีปฏิบัติใหม่ๆ เพื่อปกป้องคุ้มครองวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยง แต่สิ่งสำคัญคือการสร้างวิถีปฏิบัติที่จะยืนยันให้เห็นรูปธรรมของการปฏิบัติทางวัฒนธรรมให้ปรากฏชัดเจน ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าจึงนำเสนอให้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับการนับถือเจ้าวัด การฟื้นฟูการใช้ภาษากะเหรี่ยงในชีวิตประจำวัน ตลอดจนการแต่งกายด้วยชุดกะเหรี่ยง เพื่อแสดงให้เห็นตัวตนความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ชัดเจน ซึ่งถือเป็นปฏิบัติการต่อรองความหมายโดยเลือกใช้ทุนสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นความเป็นชาติพันธุ์มาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ต่อรอง ขณะเดียวกันเมื่อทุนสัญลักษณ์เหล่านี้ปรากฏชัดขึ้นในสนามจึงเป็นช่องทางให้ผู้เล่นอื่นๆ ได้เข้ามาร่วมส่งเสริมและสนับสนุนให้ปฏิบัติการของชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้ามีความชอบธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะหน่วยงานด้านการศึกษาและการจัดการทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้เข้ามามีส่วนในการดำเนินงานเพื่อการฟื้นฟูและอนุรักษ์วิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยง ผ่านการสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งเป็นทุนทางเศรษฐกิจที่ชาวกะเหรี่ยงสามารถนำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนได้อย่างหลากหลาย

การแสดงให้เห็นวิถีปฏิบัติด้านประเพณีวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็น การนับถือเจ้าวัด การแสดงออกผ่านการแต่งกาย การใช้ภาษาเป็นปฏิบัติการทางวัฒนธรรมที่ชาวกะเหรี่ยงบ้านเนินน้ำฟ้าได้ฟื้นฟูให้กลับมาปรากฏอีกครั้ง ภายใต้กฎระเบียบของความเป็นสนามชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่แตกต่างไปจากเดิม “ด้านวิถีวัฒนธรรม ด้านความเป็นกะเหรี่ยงเนอะ มันก็ชัดขึ้น เพราะว่าพวกเขาเองก็พยายามที่จะฟื้นฟูความเป็นตัวตนความเป็นกะเหรี่ยง ความเป็นตัวตนของพวกเขาให้ชัดขึ้นในกลุ่มคนที่คิดว่าเขาก็ได้ประโยชน์จากความเป็นกะเหรี่ยง เพราะเราก็เหมือนกับสร้างกรอบในต่อสู้ให้เขาว่าถ้าเป็นแบบนี้เขาถึงจะอยู่ได้ ในมติ ครม.” (สัมภาษณ์อาจารย์ไพรวัลย์, 21 ธันวาคม 2564) จะเห็นได้ว่าการมีมติคณะรัฐมนตรีเป็นกรอบทำให้ชาวกะเหรี่ยงหันกลับมาทบทวนตนเองและให้ความสำคัญกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เป็นเหมือนกฎกติกาใหม่ที่ถูกสร้างขึ้นใน

สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในบริบทของการพัฒนาในยุคทันสมัย ดังนั้นปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นใหม่จึงไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อสร้างความหมายและแนวปฏิบัติในรูปแบบที่เคยปรากฏในสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัย หากแต่เป็นการแสดงให้เห็นว่าในยุคปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงสามารถนำทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสัญลักษณ์ที่เคยปรากฏและดำรงอยู่ในชีวิตประจำวันมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อแปรเปลี่ยนเป็นทุนรูปแบบอื่นๆ ที่จะช่วยให้การต่อสู้ต่อรองภายในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคที่ถูกกำกับด้วยเป้าหมายการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงสามารถดำรงอยู่ได้อย่างชอบธรรม ได้รับการยอมรับจากรัฐในฐานะพลเมืองของรัฐอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี มีความมั่นคงในที่ดิน ที่อยู่อาศัยต่อไป

5.4.2 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ: ปฏิบัติการเพื่อต่อรองและสร้างความหมายใหม่ในสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงได้เผชิญกับการสถานการณ์การประกาศใช้แนวนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายในสนาม โดยเฉพาะด้านการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งโดยพื้นฐานดั้งเดิมนั้นชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงจะวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ มีภูมิปัญญาในการจัดการและดูแลป่าไม้ ตลอดจนวิถีการเพาะปลูกที่พึ่งพิงกับธรรมชาติเป็นหลัก อย่างไรก็ตามในยุคการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยรัฐได้มีการประกาศแนวนโยบายและมาตรการที่มุ่งใช้อำนาจ แบ่งแยกคนออกจากป่า สร้างอาณาบริเวณและขอบเขตในการจัดการ ซึ่งไม่สอดคล้องกับวิถีการดำรงอยู่ของชาวกะเหรี่ยง เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงกำหนดให้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติถือเป็นทรัพยากรส่วนรวมที่ทุกคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นอิสระ โดยจะมีระเบียบ แบบแผนในลักษณะของจารีตประเพณีควบคุมกำกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น ชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงจึงเริ่มวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา เพื่อที่จะแสวงหาแนวทางออกของปัญหาร่วมกันดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า “การถูกคุกคามแบบนี้มันทวีความรุนแรงขึ้นมาทีละขั้นๆ แต่ละปีเขาก็ต้องอยู่กันอย่างหวาดระแวง ไร่ตรงนั้นฉันจะทำได้ไหมฉันจะเผาไร่ได้หรือเปล่า ฉันจะต้องถูกจับอีกไหม ฉันต้องอยู่แบบความกังวลตลอดเวลาอย่างนี้หรือ ก็เลยบอกถ้าอย่างนั้น เรามาประชุมกันนะเรามาวิเคราะห์ร่วมกัน หาทางออกร่วมกันว่าคุณจะมีข้อมูลการจัดการแบบไหน คุณจะสื่อสารออกมายังไง คุณจะมีกิจกรรมพื้นที่เวทีสาธารณะยังไงครับผม” (สัมภาษณ์ประเสริฐ, 1 มกราคม 2565)

การเผชิญสถานการณ์ที่เป็นข้อจำกัดที่เกิดขึ้นภายใต้ระบบความสัมพันธ์ในยุคของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ได้เน้นย้ำให้เห็นว่าชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระเหมือนที่เคยเป็นมาในอดีต หากแต่ในยุคปัจจุบันชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้มีความสัมพันธ์

กับโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองภายนอก โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับรัฐที่กลายมาเป็นผู้กำหนดและควบคุมกฎการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งขัดวิธีปฏิบัติเดิมที่เป็นกฎของสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ต้องทำไร่ หอยู่หากินตามธรรมชาติ ดังนั้นเมื่อเกิดความไม่ลงรอยระหว่างสองกฎที่ปะทะประสานกัน ชาวกะเหรี่ยงจึงต้องดิ้นรน หาทางต่อสู้ต่อรองรอง ในช่วงปี พ.ศ.2562 ชาวกะเหรี่ยงโดยผู้นำเยาวชนคนรุ่นใหม่ จึงคิดออกแบบแนวทางการจัดไฟป่า โดยนำถ้ำน้ำขึ้นไปวางตามเส้นทางแนวกันไฟรอบผืนป่าของหมู่บ้าน เพื่อแสดงให้เห็นปฏิบัติการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากชุมชน เป็นการต่อรองเพื่อช่วงชิงตำแหน่งภายในสนาม เพราะหากไม่มีปฏิบัติการใหม่ๆ เจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นบุคคลภายนอกก็จะเข้ามาควบคุม จัดการทรัพยากรธรรมชาติแทนชุมชน ซึ่งจะกลายเป็นข้อจำกัดทำให้ชาวกะเหรี่ยงไม่สามารถดำรงชีวิตตามวิถีดั้งเดิมของตนได้

ปฏิบัติการทำแนวกันไฟเป็นปฏิบัติการที่แสดงให้ชาวกะเหรี่ยงเลือกที่จะเป็นผู้กระทำด้วยตนเอง เพื่อต่อรองกับโครงสร้างรัฐที่กำหนดนโยบายที่เป็นเหมือนกฎกติกาการอยู่ภายในสนามของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่สัมพันธ์ซ้อนทับกับสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งสนามของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสมัยใหม่ได้กำหนดกติกาหลักคือ ห้ามไม่มีมนุษย์รบกวนธรรมชาติ จึงมีการเสนอกฎหมาย มาตรการ และนโยบายที่มุ่งควบคุม จัดการแบ่งแยกมนุษย์ออกจากผืนป่า ขณะเดียวกันกฎของสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงกำหนดว่าชาวกะเหรี่ยงต้องอาศัยอยู่ในป่า ซึ่งเป็นกฎพื้นฐานที่ถูกสืบทอดกันมาตั้งบรรพบุรุษ เมื่อกฎใหม่ของสนามอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติปรากฏขึ้นและสวมทับลงบนสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงเกิดเป็นความขัดแย้งไม่ลงรอย ชาวกะเหรี่ยงจึงมีการปรับตัวเพื่อต่อสู้ ต่อรองกับกฎใหม่ของสนาม โดยแสดงให้เห็นว่าเป็นกลุ่มคนที่มีวิถีคิดและปฏิบัติการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และได้นำเอาปฏิบัติการทำแนวกันไฟมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับหน่วยงานรัฐที่ทำหน้าที่ควบคุมจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ดังนั้น ปฏิบัติการทำแนวกันไฟของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูง จึงได้แสดงให้เห็นวิถีการเรียนรู้และปรับตัวของชาวกะเหรี่ยงในสังคมปัจจุบันที่มีปฏิบัติการใหม่ๆ เกิดขึ้นในชุมชน สะท้อนให้เห็นการปรับใช้ทุนทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อให้ได้รับการยอมรับและอยู่รอดท่ามกลางการประกาศใช้นโยบายและกฎหมายที่มุ่งแบ่งแยกคนออกจากป่าของรัฐ ปฏิบัติดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นกลยุทธ์ในการต่อสู้ต่อรองเพื่อแสดงให้เห็นการความสำคัญต่อการรักษาพื้นที่ป่า สอดคล้องกับแนวโน้มการปฏิบัติภายใต้ชุดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสมัยใหม่ วิธีปฏิบัติดังกล่าวจึงตอกย้ำให้เห็นว่าชาว

กะเหรี่ยงนั้นมีแบบแผนทางความคิดและแนวปฏิบัติที่สัมพันธ์กับการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐาน ปฏิบัติการทำแนวกันไฟจึงเป็นปฏิบัติการที่แสดงให้เห็นกลยุทธ์ของการปรับใช้ทุนทางวัฒนธรรมและทุนสัญลักษณ์ เพื่อต่อรองในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ ซึ่งปัจจุบันชุมชนชาติพันธุ์บ้านดอยป่าสูงได้มีการประกาศให้เป็นพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษ เพื่อแสดงให้เห็นการปกป้องคุ้มครองวิถีชีวิตวัฒนธรรมตลอดจนสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

5.4.3 ชุมชนจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: การสร้างความหมายใหม่โดยใช้กลยุทธ์แปลงทุน

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใส ได้เผชิญกับสถานการณ์ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตมาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อวิถีวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมที่เคยเกิดขึ้นในสนามของความเป็นชาติพันธุ์ในยุคก่อนทันสมัยได้เลือนหาย ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสได้มีการปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตมาสู่การเกษตรกรรม มีวิถีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในพื้นที่มากขึ้น เนื่องจากพื้นที่ที่อยู่อาศัยและทำกินได้ถูกรัฐประกาศให้เป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติ มีการบริหารจัดการโดยรัฐ ชาวกะเหรี่ยงจึงเป็นเพียงผู้อยู่อาศัยที่ถูกกั้นพื้นที่ไว้ให้ หากแต่ไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์หรือทำกินตามวิถีดั้งเดิมได้ เมื่อว่างเว้นจากฤดูทำเกษตร ชาวกะเหรี่ยงจึงไม่ได้มีรายได้ เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ดังกล่าวเจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาชาวเขาที่มีบทบาทภารกิจด้านการส่งเสริมสวัสดิการชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นผู้กระทำการหนึ่งในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จึงได้มีการวิเคราะห์ศักยภาพและทุนที่มีอยู่ภายในชุมชนพบว่าสภาพบริบททั่วไปของชุมชนมีความสวยงามและความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของภูเขาที่อยู่ล้อมรอบชุมชน ขณะเดียวกันเส้นทางเข้าออกชุมชนยังมีความยากลำบากในการเดินทาง ซึ่งเป็นความท้าทายสำหรับนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่ต้องการการผจญภัย ขณะเดียวกันวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงโดยเฉพาะวิถีการทำไร่ข้าวที่ยังปรากฏอยู่ในชุมชนยังสามารถนำมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจผ่านการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนได้

การวิเคราะห์บริบทชุมชนดังกล่าวได้ทำให้ชุมชนมองเห็นทุนทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน ซึ่งถือเป็นทุนเศรษฐกิจรูปแบบหนึ่งที่ยังไม่ได้แปรเปลี่ยนเป็นมูลค่า จึงจำเป็นต้องมีการออกแบบกลยุทธ์ในการปรับใช้ทุนดังกล่าวให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยได้ออกแบบให้กิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะของการทำลานสเก็ต เป็นปฏิบัติการสร้างทุนใหม่ของชาวกะเหรี่ยงที่จะเอาทรัพยากรที่ตนครอบครองออกมาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อแปลงเป็นทุนทางเศรษฐกิจ สิ่งที่ชาวกะเหรี่ยงครอบครองอยู่ในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง คือการอยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่

สวยงาม มีภูเขา ป่าไม้รอบล้อม มีเส้นทางการเดินทางที่แตกต่างจากการเดินทางปกติ เนื่องจากเส้นทางเข้าสู่ชุมชนและพื้นที่ลานกางเต็นท์แต่ละแห่งจะมีเอกลักษณ์ไม่เหมือนกัน จึงเป็นเสน่ห์ที่ถือเป็นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่ชาวกะเหรี่ยงครอบครอง สอดคล้องกับเป้าหมายการท่องเที่ยวในยุคสมัยใหม่ที่เน้นการสัมผัสวิถีชีวิต เรียนรู้สิ่งที่แตกต่าง โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีรสนิยมการท่องเที่ยวแบบใกล้ชิดธรรมชาติและวิถีวัฒนธรรมชุมชน ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสจึงเริ่มใช้ทุนที่ตนมีเหล่านี้ เพื่อเป้าหมายสร้างการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในชุมชนและเป็นที่รับรู้ต่อสังคมภายนอก

การทำ “ลานเต็นท์” เพื่อการท่องเที่ยวถือเป็นปฏิบัติการใหม่ที่เกิดขึ้นในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใสต้องมีการเรียนรู้ แสวงหาแนวทางปรับปรุงยุคทุนที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตามในการพัฒนาพื้นที่เดิมที่ส่วนใหญ่เป็นบริเวณพื้นที่ไร่บนเชิงเขาให้กลายมาเป็นลานเต็นท์ที่เหมาะสมแก่การบริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสบรรยากาศของธรรมชาติที่มีความสวยงาม มีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ โดยพัฒนาเพื่อบริการนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปจึงต้องมีการลงทุนโดยอาศัยทุนเศรษฐกิจเป็นเงื่อนไขสำคัญเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนา ปรับปรุงพื้นที่ให้มีความพร้อม หากแต่ชาวกะเหรี่ยงหลายคนที่เข้าร่วมการทำลานเต็นท์ไม่ได้มีความพร้อมด้านเงินและความรู้ด้านการบริการนักท่องเที่ยว ดังนั้นปฏิบัติการการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนปัจจุบันสำหรับชาวกะเหรี่ยงจึงต้องค่อยๆ เรียนรู้ที่จะพัฒนาพื้นที่ของตนอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยเปลี่ยนแนวคิดจากการเตรียมความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกให้คล้ายการเข้าพักในที่พักรีสอร์ททั่วไป เป็นการอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ เน้นความเรียบง่ายที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นในแต่ละวันของชาวกะเหรี่ยง โดยเฉพาะการนำเสนอให้เห็นพื้นที่การทำไร่ข้าวที่สามารถมองเห็นไปทั่วบริเวณชุมชนความสวยงาม

ดังนั้นความเรียบง่ายของธรรมชาติ คือทุนที่มีค่าในสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เพราะชาวกะเหรี่ยงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สัมพันธ์กับธรรมชาติเป็นพื้นฐาน การหยิบยกดัดแปลงสภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดมาเป็นกลยุทธ์เพื่อสร้างจุดสนใจ เอื้ออำนวยต่อนักท่องเที่ยวในยุคสมัย จึงเป็นโอกาสที่แสดงให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงมีความสามารถในการต่อรองกับโครงสร้างทางสังคม โดยเรียนรู้ว่านักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งในสังคมสมัยใหม่ต่างโหยหาความสงบเรียบง่ายตามธรรมชาติ เพื่อเติมเต็มความสุขให้กับชีวิต การที่ชาวกะเหรี่ยงดัดแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ถูกรับมองว่าเป็นพื้นที่ที่ห่างไกล มีความยากลำบากและจำเป็นต้องมีการพัฒนา แก้ไขให้มีความสะดวกสบายตามหลักเหตุและผลของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย มาเป็นกลยุทธ์ในการ

นำเสนอให้เห็นการท่องเที่ยวในวิถีที่แตกต่าง เปลี่ยนยากความลำบากเป็นความน่าตื่นตาตื่นใจของการได้ใกล้ชิด สัมผัสกับความเป็นธรรมชาติที่สวยงาม เรียบง่าย เป็นทุนทางเศรษฐกิจและสร้างทุนทางสังคมจากผู้คนที่เข้ามาท่องเที่ยวอย่างหลากหลาย ซึ่งจะนำไปสู่การเปิดพื้นที่ให้มีการเรียนรู้ ยอมรับ และทำความเข้าใจวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในมุมมองที่แตกต่างออกไป

5.5 บทวิเคราะห์ สังเคราะห์สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

การนำเสนอให้เห็นพลวัตการเปลี่ยนแปลงของความชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตั้งแต่ยุคก่อนทันสมัยที่แสดงให้เห็นว่าชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นต่างดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ บนพื้นฐานของการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีกฎ กติกา ระเบียบแบบแผนของสนามที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติคอยควบคุมกำกับ ในยุคก่อนทันสมัยชาวกะเหรี่ยงจึงถือเป็นผู้เล่นเพียงหนึ่งในสนามที่สามารถควบคุม กำกับ ระเบียบแบบแผนภายในของสนาม กระทั่งเมื่อการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยได้แผ่ขยายเข้าสู่ชุมชน การเปลี่ยนแปลงของระเบียบ กฎเกณฑ์ภายในสนามจึงได้ปรากฏขึ้น โดยมีรัฐซึ่งเป็นผู้เล่นในตำแหน่งสูงสุดของสนาม ที่ครอบครองทุนเศรษฐกิจทุนสัญลักษณ์ ทุนทางวัฒนธรรมในปริมาณสูง คอยควบคุมกำกับผู้เล่นในตำแหน่งอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ชาวกะเหรี่ยงก็ไม่ได้ถือเป็นผู้เล่นที่ครอบครองทุนสูงสุดที่จะสามารถไปควบคุม กำกับผู้อื่นได้ เนื่องจากในบริบทของการพัฒนาไปสู่ความสมัย รัฐเป็นถือครองกฎ ควบคุมกฎของสนาม ชาวกะเหรี่ยงจึงต้องปรับตัว ปรับเปลี่ยนสถานะ และเรียนรู้กลยุทธ์ที่จะแปลงทุนที่ตนครอบครองและแสวงหาทุนต่างๆ ที่เลื่อนไหลอยู่ภายในสนาม

การใช้กลยุทธ์เพื่อแสวงหา สะสมและใช้ทุนของชาวกะเหรี่ยงจึงทำให้มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้เล่นตำแหน่งอื่นๆ ภายในสนาม เช่น นักวิชาการ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่รัฐ เหล่านี้เป็นผู้เล่นในสนามชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ต่างครอบครองทุนที่จำเป็นและสอดคล้องกับสนามแห่งนี้ ซึ่งสามารถนำมาใช้เพื่อแสวงหาประโยชน์สูงสุดให้แก่ตนเองได้ ขณะเดียวกันทุนเหล่านั้นก็อาจจะเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชาวกะเหรี่ยงหรือผู้เล่นในตำแหน่งอื่นๆ ที่จะร่วมแข่งขันช่วงชิงประโยชน์จากสนามได้เช่นกัน ดังนั้นสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงเป็นพื้นที่ของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับโครงสร้าง ที่มีการกำหนดสร้าง และถูกสร้างร่วมกันตลอดเวลา การทำความเข้าใจความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายใต้มุมมองของสนาม จึงนำเสนอให้เห็นความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่แตกต่างไปจากการอธิบายภายใต้แนวคิดโครงสร้างหน้าที่นิยมที่จะอธิบายความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงว่าถูกสร้างมาจากกฎ เกณฑ์ วิถีวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้ว ซึ่งเป็นคำอธิบายในแนววัฒนธรรมดั้งเดิม การอธิบายด้วยแนวคิดสนามจึงทำให้เห็นการกระทำของผู้

เล่นในสนามที่ต่างมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน และมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างที่สามารถต่อรองปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ของโครงสร้างได้เสมอ ภายใต้การปรับใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายในการฉกฉวยทุน สะสมทุน และใช้ประโยชน์จากทุนที่ตนครอบครองและที่ปรากฏอยู่ในสนาม

อย่างไรก็ตามแม้ผู้เล่นจะครอบครองทุนและสามารถแสวงหา สะสมทุน แต่ทุนจะไม่มีประโยชน์หากไม่มีกลยุทธ์ในการนำไปใช้ ดังนั้นผู้เล่นจะต้องเรียนรู้วิธีการโอนย้ายถ่ายเทสลับเปลี่ยน แลกเปลี่ยนทุนดังปรากฏการนำเสนอให้เห็นปฏิบัติการและการต่อรองความหมายของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยทั้ง 3 กรณีดังที่ได้กล่าวมานั้นทำให้เห็นว่า ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไม่ได้ดำรงอยู่อย่างแน่นิ่งหรือสยบยอมต่อโครงสร้างของสนามที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำรงวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงทั้ง 3 ชุมชน ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการทำมาหากิน ไม่สามารถดำรงวิถีการทำไร่ข้าวแบบสลับหมุนเวียนพื้นที่ได้อย่างมั่นคง แม้ในบางชุมชนจะยังคงสามารถดำรงวิถีดังกล่าวไว้ได้ แต่ก็อยู่ในสถานะที่เสี่ยงต่อการถูกดำเนินการตามกฎหมายของรัฐ อย่างไรก็ตามชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงก็ได้แสดงให้เห็นปฏิบัติการเพื่อต่อสู้ ต่อรองความหมายภายในสนามที่รัฐเป็นผู้ควบคุม และกำหนดกติกาสูงสุด โดยได้มีการทบทวนสถานการณ์ภายในชุมชนของตน เพื่อค้นหาศักยภาพและโอกาสที่จะนำทุนที่มีและสอดคล้องกับกฎ กติกาของสนามการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของรัฐมาปรับใช้ให้สอดคล้องและเกิดประโยชน์ต่อการดำรงอยู่ภายใต้กลยุทธ์ที่แตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะภายในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคปัจจุบันที่ได้กำหนดให้มีกฎเกณฑ์ กติกาในลักษณะของการกำหนดแนวนโยบายที่มุ่งส่งเสริมและคุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งถือเป็นทุนสัญลักษณ์ที่ชาวกะเหรี่ยงสามารถหยิบฉวยมาใช้ประโยชน์เพื่อต่อรองกับรัฐได้ เนื่องจากทุนสัญลักษณ์ดังกล่าวได้กำหนดให้รัฐต้องมีแนวทางในการช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ความหมายของชาวกะเหรี่ยงถูกรับรู้ในสถานะที่มีความชอบธรรมมากขึ้น เนื่องเป็นการประกาศรับรองโดยรัฐที่มีกฎ เกณฑ์กติกาควบคุมเฉพาะ

อย่างไรก็ตามการนำทุนสัญลักษณ์ว่าด้วยแนวนโยบายฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงมาปรับใช้ เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนนั้น แม้ชาวกะเหรี่ยงได้ครอบครองทุนสัญลักษณ์ดังกล่าว แต่ก็อาจไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการแก้ไข เปลี่ยนแปลงสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงยังขาดความรู้ ความเข้าใจและทักษะความสามารถในการปรับใช้แนวนโยบายให้เกิดประโยชน์และได้รับการยอมรับ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อการประยุกต์ใช้แนวนโยบายฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ดังนั้นชาวกะเหรี่ยงจึง

ต้องเรียนรู้เพื่อที่จะมีความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการสื่อสาร การจัดการทำข้อมูลเพื่อนำเสนอให้เห็นสถานการณ์ปัญหาและตัวตนที่ชัดเจน ตลอดจนต้องมีกลยุทธ์ในการประสานงานเครือข่ายหน่วยงาน องค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้องซึ่งแสดงให้เห็นการความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกที่ถือเป็นทุนทางสังคม เพื่อมาร่วมปรับใช้ทุนสัญลักษณ์ดังกล่าวให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิตวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการชุมชนท่องเที่ยว

ทั้งนี้เมื่อชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีความรู้ความเข้าใจ และมีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินงานสอดคล้องตามศักยภาพหรือทุนที่มีอยู่ภายในชุมชนแล้ว สิ่งสำคัญคือกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนและแปลงทุนเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน และได้รับการยอมรับให้ดำรงอยู่ในพื้นที่ที่รัฐประกาศให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ได้อย่างชอบธรรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าภายในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ หากแต่ยังมีสนามอื่นๆ เข้ามาสัมพันธ์ในลักษณะของการทับซ้อน ทำให้โครงสร้างและตำแหน่งภายในสนามเกิดการเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันภายในสนามก็เต็มไปด้วยทุนชนิดต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เล่นในทุกตำแหน่งได้ฉกฉวยมาปรับใช้เพื่อประโยชน์แก่ตน อย่างไรก็ตามในการปรับใช้ทุนรูปแบบต่างๆ นั้น จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ที่หลากหลาย เพราะหากผู้เล่นไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการปรับใช้ทุนที่ดีพอ ทุนที่มีอยู่ก็ไม่อาจก่อให้เกิดประโยชน์ตามที่คาดหวังได้

บทที่ 6

บทสรุปและการสะท้อนคิดสู่การทางเลือกในสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

6.1 สรุปและการสะท้อนคิด

ความเป็นชาติพันธุ์ใดๆ ที่เห็นและดำรงอยู่ เรามักเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและถูกสืบทอดต่อเนื่องกันมาอย่างเป็นธรรมชาติ จึงไม่ได้ตั้งคำถามกับความเป็นชาติพันธุ์ที่รับรู้เหล่านั้นว่าเกิดขึ้นหรือมีกระบวนการสร้างมาอย่างไร ในด้านหนึ่งความสนใจที่มีการศึกษาความเป็นชาติพันธุ์จึงเรียกร้องให้มีการสืบค้นและสร้างคำอธิบายใหม่ๆ ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับโครงสร้างประวัติศาสตร์สังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม จึงพบว่าความเป็นชาติพันธุ์นั้นก็เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นผ่านชุดความรู้ ที่สร้างความหมายและคำอธิบายตามแนวทางของศาสตร์ (science) ใดศาสตร์หนึ่ง หรือหลายๆ ศาสตร์ จนก่อให้เกิดภาพในระดับจิตใต้สำนึกที่มากำกับจนทำให้เชื่อว่าความเป็นชาติพันธุ์นั้นๆ มีอยู่จริง ขณะเดียวกันท่ามกลางบริบทสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ที่มีการพลวัตการเปลี่ยนแปลงมาอย่างต่อเนื่องภายใต้การกำกับของกระบวนการพัฒนาที่ได้แพร่กระจายไปในทุกพื้นที่ ได้ทำให้ชุมชนกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนสัมพันธ์ เกิดการปรับตัวให้เข้ากับกระบวนการและเป้าหมายของการพัฒนาทั้งที่โดยตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ มีการนำเอาความเป็นชาติพันธุ์มาปรับเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ ต่อรองเพื่อสิทธิและประโยชน์บางอย่างที่ดำเนินไปบนความสัมพันธ์เชิงอำนาจอย่างไม่เท่าเทียม เนื่องจากภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยนั้น รัฐได้ถูกสถาปนาขึ้นพร้อมกับการสร้างวัฒนธรรมหลักของชาติ โดยใช้การพัฒนาเป็นเครื่องมือเพื่อที่จะจัดแบ่ง สร้างกฎเกณฑ์กำหนดผู้คนที่ใครคือพลเมืองที่เป็นกลุ่มวัฒนธรรมหลักของชาติและใครคือกลุ่มคนที่มีวิถีวัฒนธรรมที่แตกต่าง ซึ่งถือเป็นคนกลุ่มน้อยที่ต้องได้รับการพัฒนา ดังปรากฏกรณีกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่รัฐได้อำนาจการพัฒนาเป็นเครื่องมือที่จะจัดแบ่ง กำหนดกฎเกณฑ์ขอบเขตพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน เพื่อการควบคุมและจัดการทั้งในลักษณะของการผสมกลมกลืน การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต วัฒนธรรมอยู่เสมอ แม้ในอดีตที่ผ่านมากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจะมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์และตัวตนที่เด่นชัด หากแต่เมื่อการพัฒนาได้แผ่ขยายเข้าไปปะทะและมีความสัมพันธ์ผ่านการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ทั้งในด้านการพัฒนาถนน ไฟฟ้า การจัดระบบการศึกษา การรักษาและดูแลสุขภาพ การทำเกษตรสมัยใหม่ เงื่อนไขเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมหรือเทคนิคที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนา หากแต่เป็นการแผ่ขยายอุดมการณ์ ความคิดความเชื่อที่นำมาสู่การปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ กติกา

ระเบียบแบบแผนการปฏิบัติในชีวิตประจำวันของชาวกะเหรี่ยงให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนและตายตัว หากแต่มีการปรับเปลี่ยน และประกอบสร้างตัวตนใหม่อยู่เสมอ ซึ่งแสดงให้เห็นการต่อสู้ ต่อรอง ความหมายเพื่อให้ได้รับการยอมรับท่ามกลางการครอบงำของกลุ่มวัฒนธรรมหลักในฐานะเป็นผู้ เล่นในสนามของการพัฒนา อย่างไรก็ตามในภายใต้สนามของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยก็ได้ ปรากฏกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการเคารพในสิทธิทางวัฒนธรรม สิทธิมนุษยชนตลอดจนการส่งเสริม ระบอบประชาธิปไตยที่ต้องการให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนา ซึ่ง เปรียบเหมือนกรอบศีลธรรมหลักที่การพัฒนาต้องอ้างอิง และนั่นจึงเป็นพื้นที่ความสัมพันธ์หนึ่งที่ อนุญาตให้กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงสามารถหยิบยกมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ ต่อรอง บนฐาน ของการใช้การเมืองวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มาเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวทาง สังคม เพื่อเสนอแนวทางการจัดการทรัพยากรที่ทั่วถึงและเป็นธรรม สามารถดำรงวิถีชีวิตตาม กรอบความคิดความเชื่อที่เป็นชุดคุณค่าหลักของตนได้อย่างสุขสบาย สำหรับผู้วิจัยแล้ว การตั้ง คำถามเกี่ยวกับการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงเป็นปรากฏการณ์ที่ น่าสนใจโดยเฉพาะเมื่อพิจารณาภายใต้ความสัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความ ทันสมัย ซึ่งจากงานวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยพบว่าลักษณะของโครงสร้างสนามความเป็นชาติพันธุ์ กะเหรี่ยงได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือเคลื่อนย้ายมาโดยตลอด ตั้งแต่ในยุคก่อนทันสมัยจะพบว่า ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคดั้งเดิมจะมีกฎเกณฑ์ กติกาที่เป็นกรอบความคิดเชื่อและวิถีปฏิบัติที่ สัมพันธ์อยู่กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ทำให้แนวโน้มการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยง ในยุคก่อนทันสมัยมีการดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ มีความสัมพันธ์กันเฉพาะภายในกลุ่มหรือชุมชน ของตน โดยจะมีผู้นำทางจิตวิญญาณทำหน้าที่ควบคุมกฎเกณฑ์ กติกา และแบบแผนการปฏิบัติ ตามประเพณี พิธีกรรมให้ดำรงอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการถ่ายทอดและสืบทอดความคิด ความเชื่อ แนวปฏิบัติก็มักจะเกิดขึ้นจากการสังเกต การเรียนรู้จากการลงปฏิบัติภายในครอบครัวและชุมชน เป็นสำคัญ สนามของความชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคก่อนทันสมัยจึงเป็นพื้นที่ที่น่าเสนอให้เห็น ตัวตนและอัตลักษณ์ของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้อย่างเด่นชัด

อย่างไรก็ตามภายใต้กระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่เคลื่อนมาอย่างเป็นพลวัต และมีความสัมพันธ์กับสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้น ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ โครงสร้างภายในสนาม ระบบความสัมพันธ์ที่ปรากฏระหว่างผู้เล่น (actor) ในตำแหน่งต่างๆ ได้ ส่งผลให้เกิดการแข่งขัน ช่วชิง และทำให้เกิดผู้เสียเปรียบในโครงสร้างสนามแบบใหม่ที่เกิดขึ้น

โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ต้องอยู่ภายใต้ระบบความสัมพันธ์กับสังคม เศรษฐกิจ การเมืองภายนอก ซึ่งมีระเบียบ แบบแผนกฎเกณฑ์กติกาแบบใหม่ที่กำลังก่ออยู่ การต้องอยู่ภายใต้ โครงสร้างแบบใหม่ ซึ่งเป็นความไม่คุ้นชิน เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงไม่ได้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถที่สอดคล้องกับโครงสร้างสนามของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ชาวกะเหรี่ยงจึงอยู่ในตำแหน่งของผู้เสียเปรียบภายในสนาม ขณะเดียวกันก็ไม่สามารถนำทุนดั้งเดิมที่มีอยู่มาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทสนามใหม่ได้ ทั้งนี้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่ให้ความสำคัญ กับสิทธิเสรีภาพและการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยในสังคม ซึ่งถือเป็นกรอบกฎเกณฑ์กติกาของ สนามแบบใหม่ที่ปรากฏขึ้น พร้อมกับทุนที่เอื้อต่อกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้สามารถนำมาปรับใช้ เป็นกลยุทธ์ในการต่อรอง แข่งขันภายในสนามของความชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้ ชุมชนชาติพันธุ์ กะเหรี่ยงจึงไม่ได้ดำรงอยู่ในลักษณะของการสลายยอมหรือตกเป็นรองในสนามเสมอไป เนื่องจาก ชาวกะเหรี่ยงยังแสดงให้เห็นความสามารถในการหีบฉวยทุนต่างๆ ที่ครอบครอง และทุนอื่นๆ ที่ อยู่ภายในสนาม มาใช้ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์หรือตัวตนใหม่ขึ้นภายใต้สนามของความ เป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคทันสมัยได้เป็นอย่างดี ดังปรากฏชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ประสบ ความสำเร็จในการต่อรองภายใต้สนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ที่ได้แสดงให้เห็นกล ยุทธ์ในการปรับใช้ทุนอย่างหลากหลายและสอดคล้องกับบริบทสังคมและนโยบายของรัฐจนได้รับการ ยอมรับและดำรงวิถีชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข และไม่ได้ถูกเบียดขับให้อยู่ในตำแหน่งที่ตกรองภายใน สนาม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อโครงสร้างของสนามเปลี่ยน กฎ กติกา และทุนไม่เหมือนเดิม ฮาบีทัส ของชาวกะเหรี่ยงก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามโครงสร้างของสนามที่เปลี่ยนไป กลายเป็นตัวตนใหม่ที่ มีการเรียนรู้ ยอมรับ ต่อสู้ ต่อรองกับโครงสร้างของสนาม ทั้งในลักษณะของการเป็นชุมชนอนุรักษ์ วิถีชีวิตวัฒนธรรม ชุมชนจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และชุมชนจัดการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นฮาบีทัส แบบใหม่ที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์นั้น จึงไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนว่าใน การพิจารณาเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์จะยึดถือหรือใช้กรอบความคิดใดสมบูรณ์ที่สุด มีเพียงสิ่ง ที่เรียกว่าความกำกวมหรือความอหังการเหลือ กล่าวคือท่ามกลางบริบทสังคมที่ซับซ้อนการจะ เริ่มต้นทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ด้วยแนวคิดที่เรียกว่าความผูกพันขั้นพื้นฐาน (primordial attachment) และผู้สืบเชื้อสายเดียวกันเพียงอย่างเดียว คงไม่เพียงพอต่อการทำ ความเข้าใจความเป็นชาติพันธุ์อย่างครอบคลุมและรอบด้าน ขณะเดียวกันการจะปฏิเสธโดยไม่ สนใจพื้นฐานแนวคิดดังกล่าวที่ให้ความสำคัญกับความเป็นอัตวิสัย และหันมาใช้กรอบแนวคิด ว่าด้วยการประกอบสร้างทางชาติพันธุ์อย่างเดียว ก็ยากจะทำความเข้าใจสถานการณ์เฉพาะต่างๆ ที่

เกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีพลังในการขับเคลื่อน ผลักดันจิตสำนึกและการกระทำของคนในปัจจุบันให้ดำรงอยู่ ดังนั้นการทำความเข้าใจความเป็นชาติพันธุ์จึงเป็นปัญหาที่ยังไม่มีกรอบแนวคิดในแนวทางใดทางหนึ่งที่สมบูรณ์ตายตัว การศึกษานี้จึงจะนำเสนอให้เห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์ไม่ใช่สิ่งที่สมบูรณ์ หากแต่เป็นการนำเสนอให้ตัวตนและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ลื่นไหลสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ของชาติและบริบทสังคม การเมือง โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ (identification) มากกว่าการระบุแบบเจาะจงไปที่ตัวอัตลักษณ์ (identity) ของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังปรากฏกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในสังคมไทยที่อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้ถูกสร้างขึ้นโดยรัฐ ที่กระทำผ่านกระบวนการที่เป็นทางการ เพื่อสงวนและเก็บรักษาสิ่งที่เรียกว่าความหลากหลายทางชาติพันธุ์เอาไว้ ขณะเดียวกันกลุ่มชาติพันธุ์หากไม่ปฏิเสธ ต่อต้าน ก็กักขังประโยชน์จากอัตลักษณ์และสถานภาพอันเป็นทางการของความเป็นชาติพันธุ์ดังกล่าว ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกันเองหรือระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับรัฐจึงเป็นไปอย่างซับซ้อน และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในความหมายและการแสดงออกทางชาติพันธุ์ขึ้นภายใต้กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่มีรัฐศูนย์กลางเป็นผู้กำหนดที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จึงถูกนำเสนอให้เห็นในมิติเดียวที่สอดคล้องกับเป้าหมายและอุดมการณ์ของรัฐ หากแต่เมื่อพิจารณาในมุมมองจากตำแหน่งของกลุ่มชาติพันธุ์จะพบว่ากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นั้นเป็นสิ่งที่ยืดหยุ่น เปลี่ยนแปลงได้ กล่าวคือการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นไปทั้งในลักษณะหล่อหลอมเสริมแต่งวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่ หรืออาจจะแตกหักกับสิ่งที่ดำรงอยู่ก่อน และในบางครั้งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่รัฐเป็นผู้สร้างและสวมทับลงไปบนผู้คนก็อาจเป็นสิ่งที่มิพ้อง สร้างความผูกพันแบบใหม่ที่มีอิทธิพลต่อทั้งชีวิตประจำวันและการอ้างอิงทางการเมือง กลายเป็นอัตลักษณ์ประเภทหนึ่งที่มีความหมายในปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ไป

6.2 พัฒนาศึกษาศาสตร์กับการสร้างทางเลือกปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

หากพัฒนาศึกษาศาสตร์คือศาสตร์ว่าด้วยเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดความรู้เพื่อการพัฒนาประเทศ ความสนใจต่อปรากฏการณ์ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ที่จะนำมาอธิบายเพื่อทำความเข้าใจภายใต้ความสัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาประเทศที่ดำเนินไปอย่างเป็นพลวัต โดยเฉพาะการตั้งคำถามต่อชาวกะเหรี่ยงที่เผชิญกับกระบวนการพัฒนาที่สร้างความเปลี่ยนแปลงต่อการดำรงอยู่ตลอดเวลา ดังปรากฏผ่านการประกาศใช้กฎหมาย แผนนโยบายทั้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาโครงสร้าง

พื้นฐาน การจัดการศึกษา สิ่งเหล่านี้ได้ค่อยๆ รุกคืบเข้าไปภายในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงซึ่งแต่เดิมต่างมีกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกาในการอยู่ร่วมกันภายใต้กรอบความคิดความเชื่อที่สัมพันธ์อยู่กับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างกฎ ระเบียบ พิธีกรรมอื่นๆ เมื่อเกิดการปะทะ ประสานกันระหว่างชาวกะเหรี่ยงกับการพัฒนาจึงเป็นที่น่าสนใจว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นอยู่ร่วมและปรับตัวภายใต้การพัฒนาอย่างไร เนื่องจากหลายชุมชนต่างเผชิญกับการถูกกลืนทางวัฒนธรรมทำให้เกิดการสูญหายทางอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง ขณะเดียวกันก็พบว่าในหลายพื้นที่ชุมชนต่างแสดงให้เห็นการต่อต้านแข็งขันที่ต่อการปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ กติกาอันเป็นผลมาจากการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ดังปรากฏกรณีชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงหลายชุมชนที่มีถิ่นอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่ถูกรัฐประกาศเป็นพื้นที่ที่ถูกควบคุมและจัดการด้วยกฎหมายและนโยบายว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งถูกแทนที่ด้วยบทบาทและอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้ามาบริหารจัดการ หรือในบางชุมชนที่มีการปรับตัวยอมรับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้เข้ามาเป็นเครื่องมือที่จะช่วยพัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในชุมชน

การทำความเข้าใจการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายใต้กรอบความคิดสนามของบูร์ดิเยอร์ จึงช่วยขยายขอบเขตและมุมมองต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงว่าอยู่ร่วมกับรัฐและการพัฒนาอย่างไร ภายใต้การธำรง รักษาอัตลักษณ์ วิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ซึ่งเป็นความรู้ที่แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงสามารถอยู่ร่วมกับการพัฒนาได้ โดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนที่มีอยู่ภายในหรือที่เรียกว่า ฮาบิทัส ที่มีความสุขสบายทั้งกายและใจ สามารถแสดงให้เห็นตัวตนจากภายในได้ ดังนั้นหากชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงสามารถรักษาและดำรงฮาบิทัสของตนได้ การทำความเข้าใจความเป็นชาติพันธุ์ภายใต้การมองว่าเป็นสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงเป็นการศึกษาและนำเสนอให้เห็นฮาบิทัสของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ซึ่งขยายขอบเขตการศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดอัตลักษณ์ที่เป็นการศึกษาโดยเป็นการทำความเข้าใจจากภายนอกที่สร้างคำอธิบายและองค์ความรู้ที่มาจากภายนอก นอกจากนี้ยังทำให้เห็นว่าการมองชาติพันธุ์ภายใต้กรอบความรู้ใดความรู้หนึ่งอาจไม่เพียงพอและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และอาจทำให้หลงลืมหรือมองไม่เห็นความจริงแล้วประโยชน์สูงสุดได้เกิดขึ้นกับกลุ่มคนที่ถูกแขวนป้ายชื่อของความเป็นชาติพันธุ์นั้นๆ หรือไม่ ความเป็นชาติพันธุ์ในโลกสมัยใหม่จึงควรถูกรื้อและตั้งคำถาม มากกว่าผลิตซ้ำชุดความหมายแบบดั้งเดิม ที่ไม่สะท้อนชีวิตและความเป็นจริง เพื่อตรวจสอบกันอย่างจริงจังว่า ใครที่อยู่ในตำแหน่งที่ได้ประโยชน์สูงสุดในสนามความเป็นชาติพันธุ์เหล่านี้ และเผยให้เห็นอุดมการณ์ที่ซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลัง ว่าเอาเข้าจริงแล้วเราอาจให้คุณค่าและความหมายต่อความเป็นชาติพันธุ์มากกว่าความ

เป็นมนุษย์ก็เป็นได้ ภายใต้มุมมองและวิธีคิดเช่นนี้จึงทำให้เห็นความเป็นชาติพันธุ์ใดๆ ไม่อาจอธิบายได้ด้วยชุดความรู้แบบดั้งเดิมที่อาศัยเพียงกรอบกฎเกณฑ์ด้านประวัติศาสตร์วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความคิด ความเชื่อ มาเป็นองค์ประกอบในการอธิบาย ซึ่งเป็นเพียงการนำเสนอให้เห็นความเป็นชาติพันธุ์แบบโดด ๆ ที่ขาดการเชื่อมโยงกับส่วนอื่นๆ ของสังคม ในยุคสมัยที่การพัฒนาถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือและเป้าหมายของการดำรงชีวิต ความเป็นชาติพันธุ์ที่ปรากฏอย่างหลากหลายในสังคมจึงถูกหยิบฉวยมาใช้เพื่อประกอบสร้างคุณค่าให้แก่วัตถุสิ่งของ สินค้า หรืองานบริการในตลาดการท่องเที่ยวเพื่อให้ได้ผลประโยชน์สูงสุดจากระบบการค้าขายในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ดังปรากฏในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีนำเสนอให้เห็นความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิตวัฒนธรรม ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวบนวิถีวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรูปธรรมที่สะท้อนให้เห็นการปรับเปลี่ยนต่อรองความหมายของชุมชนชาติพันธุ์ให้สอดคล้องเพื่อผลประโยชน์สูงสุด ทำให้อัตลักษณ์ของชุมชนชาติพันธุ์ดั้งเดิมนั้นเปลี่ยนแปลง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งตายตัว หากแต่มีพลวัตรที่ถูกปรับเปลี่ยนไปพร้อมกับยุคสมัย ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในสังคมสมัยใหม่ จึงปรากฏขึ้นอย่างเป็นพลวัตร และมีการหยิบยกและนำเอาทุนทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นลีลา วิถีชีวิต ตลอดจนทุนสัญลักษณ์ของชาติพันธุ์ ที่ปรากฏให้เห็นผ่านเครื่องแต่งกาย ข้าวเครื่องใช้ ความสวยงามของทรัพยากรธรรมชาติที่ถือเป็นทุนรูปแบบหนึ่งมาแปรเปลี่ยนมาทุนเศรษฐกิจที่มีมูลค่า ตลอดจนการสร้างเครือข่ายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับชุมชน ชุมชนกับหน่วยงาน องค์กรภายนอกที่หลากหลายมากขึ้นแสดงให้เห็นกลยุทธ์ในการต่อรองและสร้างความหมายใหม่ๆ ของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เพื่อให้ได้รับการยอมรับและสามารถดำรงอยู่ได้ ภายใต้สภาพที่สุขสบาย โดยไม่ต้องปรับเปลี่ยนลีลาการใช้ชีวิตให้เปลี่ยนไปจากเดิมมากนัก

6.3 ความรู้ที่สร้างขึ้นจากการศึกษาความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในฐานะสนามที่ถูกประกอบสร้าง

ตลอดระยะเวลาของการพัฒนาที่ผ่านมาชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงต่างเผชิญกับกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่นำพาความเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่องและเป็นพลวัต จากข้อมูลสถานการณ์ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทำให้พบว่ามีหลายชุมชนที่ถูกการพัฒนารุกคืบเข้าไปส่งผลให้เกิดการสูญหายทางอัตลักษณ์ วัฒนธรรม มีการผสมกลืนและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตวัฒนธรรมเกิดขึ้น ขณะเดียวกันก็ยังปรากฏในหลายชุมชนที่มีการต่อสู้ ต่อรองเพื่อที่จะดำรงอยู่ภายใต้กรอบความคิด ความเชื่อและวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ซึ่งแสดงให้เห็นการรักษาสถาบันที่สืบทอดมาไว้ได้ การศึกษาวิจัยนี้จึงเป็นส่วนสำคัญที่แสดงให้เห็นผล

ของการพัฒนาประเทศที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในด้านที่ถูกผสมกลมกลืนและนำเสนอให้เห็นกระบวนการต่อสู้ต่อรองเพื่อสร้างทางเลือกในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยสามารถนำเสนอให้เห็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

6.3.1 มุมมองด้านภววิทยาต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

การศึกษานี้ได้นำเสนอให้เห็นว่า สภาวะการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นมีความซับซ้อนและมีความพลวัต เราไม่อาจที่จะทำความเข้าใจและนำเสนอมุมมองที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในรูปแบบเดิมเหมือนที่เป็นมาได้ เนื่องจากภายใต้การใช้กรอบแนวคิดสนาม (field) ของบูร์ดิเยอร์ได้แสดงให้เห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นถูกประกอบสร้างขึ้นในรูปแบบของสนามที่มีกฎ กติกา มีความเป็นสถาบันที่คอยควบคุมกำกับ และภายในสนามต่างก็มีผู้กระทำการ (Actor) หรือผู้เล่นในตำแหน่งที่หลากหลาย กระทำการต่อรอง แข่งขันช่วงชิงด้วยกลยุทธ์ที่แตกต่าง สอดคล้องกับทุน (capital) ที่ตนครอบครอง

การปรากฏขึ้นของสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงทำให้เห็นว่า ภายในสนามแห่งนี้ไม่ใช่พื้นที่ของการเอื้อเฟื้อ หรือการทำความเข้าใจอย่างเห็นอกเห็นใจเพียงอย่างเดียว แต่เป็นพื้นที่ของการแข่งขันที่ผู้เล่นในทุกตำแหน่งต่างใช้ทุนและกลยุทธ์มากมายเพื่อที่จะได้ประโยชน์สูงสุดหรือทำให้สามารถดำรงอยู่ได้ เช่น ชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงที่มีปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำแนวกันไฟ แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงได้มีการเรียนรู้ที่จะแสวงหาความรู้ และปรับใช้ทุนความรู้จนสามารถพัฒนาแนวกันไฟที่มีการใช้ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยจัดเก็บน้ำ ปฏิบัติการดังกล่าวถือเป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมมาปรับใช้และก่อให้เกิดทุนสัญลักษณ์แบบใหม่ของชาวกะเหรี่ยงเพื่อนำมาใช้ในการต่อสู้ ต่อรองกับโครงสร้างอำนาจรัฐที่มีกฎและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การทำแนวกันไฟของชาวกะเหรี่ยงจึงเป็นปฏิบัติการของการใช้ทุนทางวัฒนธรรม และสร้างทุนสัญลักษณ์แบบใหม่ที่ปรากฏขึ้นในสนาม ที่ชาวกะเหรี่ยงบ้านดอยป่าสูงได้นำมาปรับใช้เป็นกลยุทธ์ในการต่อรองกับอำนาจรัฐ ที่แสดงให้เห็นการเป็นชุมชนที่มีการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดเป็นการยอมรับและให้สิทธิในการอยู่อาศัย ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่างมั่นคง

การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงไม่ได้ดำรงอยู่อย่างนิ่ง แต่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นสภาวะความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่ง และถูกอธิบายภายใต้มุมมองด้านวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว ขณะเดียวกันก็ไม่สามารถที่จะมองหรือพิจารณาความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงด้วยวิธีคิดแบบเป็นเหตุเป็นผลตามกระบวนการพัฒนาสมัยใหม่ได้ เนื่องจากสนามความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นมีความซ้อนทับกันระหว่างกฎ

ของความเป็นกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิมยุคก่อนทันสมัยกับกฎของความทันสมัยที่สัมพันธ์กับโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ การเมืองภายนอกโดยไม่สามารถแยกขาดออกจากกันได้ ดังนั้นทฤษฎีที่มีต่อการศึกษาความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงครั้งนี้นำเสนอให้เห็นว่า การดำรงอยู่ของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีลักษณะของการเป็นวัตถุวิสัย (objectivity) และอัตวิสัย (subjectivity) แต่การศึกษาเฉพาะด้านที่มุ่งเน้นการอธิบายความเป็นชาติพันธุ์ในลักษณะที่เป็นวัตถุวิสัย (objectivity) เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ เนื่องจากเมื่อพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดสนาม (field) แล้วนั้น จะพบปฏิบัติการ (practice) ของมนุษย์ที่ประกอบด้วยกฎเกณฑ์ กติกา ทุน และแบบแผนการปฏิบัติที่บูรณาการร่วมกันระหว่างอัตวิสัยและวัตถุวิสัย การศึกษาทำความเข้าใจความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงไม่สามารถแยกขาดระหว่างความเป็นวัตถุวิสัยและอัตวิสัยได้ แต่ต้องพิจารณาทั้งสองส่วนไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้การปฏิสัมพันธ์ที่มีระหว่าง ผู้กระทำการ (agency) กับ โครงสร้าง (structure) เพราะความจริงมิได้ดำรงอยู่ในแบบวัตถุวิสัย เพียงอย่างเดียว ความจริงทางสังคมเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัตถุวิสัยกับอัตวิสัย และเกิดขึ้นในปฏิบัติการทางสังคมของคน ดังนั้น การดำรงอยู่ของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงสามารถพบได้ในปฏิบัติการทางสังคม ซึ่งมีใช้เฉพาะคนกะเหรี่ยงเท่านั้น แต่ใครก็ตามที่เป็นผู้แสดงและอยู่ในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนี้ก็จะเป็นผู้ผลิต / ผลิตซ้ำความจริงชุดนี้อยู่เสมอ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงเป็นการประกอบสร้างระหว่างผู้เล่นในสนามกับโครงสร้างและเงื่อนไขเชิงวัตถุวิสัย

6.3.2 การสร้างการเปลี่ยนแปลงทางญาณวิทยาต่อการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ซ้อนทับอยู่กับสนามของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยได้สร้างความไม่ลงรอยระหว่างวิถีเก่ากับวิถีใหม่ที่ชาวกะเหรี่ยงต้องปรับตัว หากชาวกะเหรี่ยงยอมจำนนก็จะตกอยู่ในสถานะผู้ถูกกระทำจากโครงสร้างเพียงฝ่ายเดียวและต้องกลายเป็นผู้เสียเปรียบในสนามที่ต้องรอคอยความช่วยเหลือ เนื่องจากการดำเนินชีวิตดั้งเดิมไม่สอดคล้องกับกับกฎของสนามการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่ให้ความสำคัญกับความเป็นเหตุเป็นผล ในทางตรงข้ามชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในปัจจุบันหลายชุมชนได้แสดงให้เห็นการไม่สยบยอมต่อโครงสร้าง ด้วยการนำทุนที่มีอยู่ดั้งเดิมมาปรับใช้ ตลอดจนแสวงหาทุนใหม่ที่ปรากฏอยู่ในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมาต่อสู้ ต่อรองในสนามเพื่อแข่งขันช่วงชิงประโยชน์ที่พึงได้จากการอยู่ในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง การแสดงให้เห็นปฏิบัติการทางวัฒนธรรมทั้งการอนุรักษ์วิถีชีวิต ประเพณี การใช้ภาษาดั้งเดิม การปฏิบัติการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นผู้ดูแลปกป้องผืนป่าให้คงความอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนปฏิบัติการทาง

วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวบนวิถีที่เรียบง่ายของชาวกะเหรี่ยง เหล่านี้ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อดำรงอัตลักษณ์และตัวตนของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเพียงอย่างเดียว แต่แสดงให้เห็นกลยุทธิ์การปรับใช้ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติมาปรับใช้เพื่อให้ได้รับการยอมรับ และเปลี่ยนเป็นทุนชนิดอื่นที่ เช่น ทุนเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดำรงอยู่ ดังนั้นการทำความเข้าใจกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในปัจจุบันที่มองภายใต้กรอบของความเป็นชาติพันธุ์ที่เป็นวัตถุวิสัยที่แน่นอนตายตัว จึงไม่เพียงพอ ครอบคลุม เท่าทันพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพราะชาวกะเหรี่ยงได้แสดงให้เห็นกลยุทธิ์ในการใช้ทุนรูปแบบต่างๆ ตามโอกาส จังหวะเวลาที่เหมาะสมภายในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ดังนั้นในการศึกษาทำความเข้าใจความจริงทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในด้านญาณวิทยา จึงไม่แยกระหว่างผู้ถูกศึกษากับผู้ศึกษา แต่เป็นการทำความเข้าใจด้วยการตีความเชิงวิพากษ์ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง อัตวิสัยและเจอนิยเชิงวัตถุ ทั้งโครงสร้างประวัติศาสตร์ การเมือง เป็นความเข้าใจที่มาจากข้างใน (ระเบิดจากข้างใน) มีเป้าหมายเพื่อการทำให้หลุดพ้นจากการครอบงำของความรู้ ความเชื่อ อุดมการณ์ ที่ผูกติดมากับการประกอบสร้าง ความทันสมัย ดังกรณีการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำใส ที่แสดงให้เห็นการแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่ดำเนินไปภายใต้การยึดกรอบกฎเกณฑ์ กติกา ความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมของชุมชน โดยไม่มุ่งเน้นที่จะปรับเปลี่ยนโครงสร้างการจัดการภายในที่มุ่งไปสู่การท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่แสดงให้เห็นการกลยุทธิ์ในการเลือกปรับใช้กฎของการตลาดท่องเที่ยวสมัยใหม่ที่ต้องการสัมผัสความแปลกใหม่และความเป็นธรรมชาติของสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตมาเป็นจุดขาย ซึ่งสอดคล้องกับสภาพบริบทและกฎเกณฑ์ กติกาเดิมของชุมชน ดังนั้นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรม รวมถึงการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์จึงไม่สามารถที่จะแยกขาดระหว่างผู้ถูกศึกษาและกับผู้ศึกษาได้ เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงต่างก็มีโครงสร้างความรู้ ความคิดพื้นฐานที่อยู่ภายในที่คอยกำกับแบบแผนปฏิบัติดั้งเดิมอยู่ ขณะเดียวกันผู้ศึกษาที่มาจากภายนอกย่อมมีความรู้ ความคิดที่แตกต่างที่นำไปสัมพันธ์กับชาวกะเหรี่ยง การมองความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างเข้าอกเข้าใจ โดยให้ความสำคัญจากการทำความเข้าใจจากภายในจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายสามารถอยู่ร่วมกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข บนพื้นฐานของการกำหนดแนวทางการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่เคารพสิทธิทางวัฒนธรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

6.4 ข้อเสนอสำหรับการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ นักวิชาการ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนและชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายใต้สนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในปัจจุบัน

6.4.1 ข้อเสนอต่อรัฐ

1. การดำเนินงานด้านการพัฒนาที่สัมพันธ์กับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง รัฐควรมีพื้นฐานความเข้าใจว่า ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงต่างก็มีพื้นฐานโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ วิถีปฏิบัติดั้งเดิม ซึ่งเป็นกฎกติกา ระเบียบแบบแผนของการดำรงความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่สืบทอดต่อกันมาภายใต้การอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม รัฐจึงต้องปฏิบัติต่อพลเมืองของรัฐบนพื้นฐานของการเคารพในความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา คติ ความเชื่อ และชาติพันธุ์ รวมไปถึงการให้เสรีภาพในการปฏิบัติตามวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มคนเหล่านั้น โดยเฉพาะมุมมองต่อเรื่องของอำนาจลึกลับศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่ไม่สามารถแยกขาดออกจากวิถีชีวิต

2. รัฐควรเข้าใจและยอมรับในความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่แตกต่าง โดยไม่พยายามนำเอาองค์ความรู้แบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ไปตัดสินวิถีชีวิต ความเชื่อ ภูมิปัญญาของกลุ่มคนที่มีความแตกต่างเหล่านั้น ตลอดจนต้องไม่พยายามเปลี่ยนแปลงฐานคิดหรือภูมิปัญญาดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยนำเอาความรู้แบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่มาแทนที่ ดังปรากฏกรณีการสั่งห้ามชาวกะเหรี่ยงทำไร่ข้าวแบบสลับหมุนเวียนพื้นที่ ซึ่งกลายมาเป็นประเด็นความขัดแย้งอยู่ในสังคมปัจจุบัน

3. ภายใต้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ถือเป็นพื้นที่ที่มีการผสมผสานระหว่างโครงสร้างสนามของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยกับสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแบบดั้งเดิม ซึ่งมีลักษณะที่ซ้อนทับกันอยู่ ดังนั้นความพยายามของรัฐที่จะปรับเปลี่ยนให้กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงต้องยอมรับและดำรงอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์กติกาสมัยใหม่ของรัฐฝ่ายเดียว จึงสามารถกระทำได้ในลักษณะที่ต้องใช้กำลังความรุนแรงและการกดปราบที่จะทำให้พื้นที่ที่ซ้อนทับกันอยู่ เปลี่ยนมาอยู่ภายใต้โครงสร้างกฎกติกาแบบที่รัฐที่ต้องการได้ ดังนั้นหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนจึงเป็นประเด็นสำคัญที่รัฐควรตระหนักอยู่เสมอ และเข้าใจใหม่ว่าบรรดากฎกติกาและโครงสร้างของสนามที่ดำรงอยู่ย่อมมีส่วนที่ต้องผสมผสานระหว่างกัน

6.4.2 ข้อเสนอต่อชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

1. ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงควรมองเห็นศักยภาพภายในตน โดยไม่ต้องรอคอยบุคคลภายนอกเข้ามาช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว ขณะเดียวกันก็ต้องดำรงอยู่ในลักษณะของการรอคอยความช่วยเหลือและสยบยอมต่อรัฐเพียงอย่างเดียว เนื่องจากบริบทโดยรอบของชุมชนชาติ

พันธุ์กะเหรี่ยงนั้นเต็มไปด้วยทุน (ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนเศรษฐกิจ ทุนสัญลักษณ์) ขึ้นอยู่กับความสามารถในการชักจูงทุนเหล่านั้น เพื่อที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการต่อสู้ ต่อรอง กับรัฐและผู้เล่นอื่นๆ ในสนาม ดังนั้นชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงต้องมองศักยภาพของตนให้เจอ เนื่องจากการแข่งขันภายในสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเปิดโอกาสให้ผู้เล่นทุกตำแหน่ง สามารถชักจูงประโยชน์จากสนามได้เสมอ ขึ้นกับศักยภาพและความสามารถในการพิจารณาโครงสร้าง กฎ วิถีปฏิบัติแบบใหม่ได้มากน้อยเพียงใด

2. ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงต้องตระหนักว่าโลก สังคมในปัจจุบันมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันโดยไม่สามารถแยกหรือตัดขาดจากกันได้ ดังนั้นชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงต้องเข้าใจว่าในพื้นที่ที่อยู่อาศัยและทำกินในเขตป่าหรือเขตต้นน้ำในธรรมชาติ กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ได้ส่งผลกระทบเฉพาะชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเพียงฝ่ายเดียว หากแต่ได้ส่งผลกระทบต่อคนอื่นๆ ในสังคม ดังนั้นชาวกะเหรี่ยงจึงต้องเข้าใจว่าวิถีปฏิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์กับโลกและสังคมภายนอก ซึ่งแตกต่างจากสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแบบดั้งเดิม หากแต่สนามของความเป็นชาติพันธุ์ในยุคสมัยใหม่ไม่ว่าจะลงมือปฏิบัติสิ่งใดย่อมส่งผลกระทบต่อผู้คนที่อยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน

6.4.3 ข้อเสนอแนะต่อนักวิชาการและนักพัฒนา

1. นักวิชาการไม่ควรมีมุมมองเชิงลบต่อรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐมากเกินไป แต่ควรจะมีมุมมองในลักษณะของการทำความเข้าใจว่ารัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต่างถูกสร้างขึ้นมาจากได้ศาสตร์แบบทันสมัย และมีโครงสร้างความรู้แบบทันสมัยกำกับวิธีคิดและวิถีปฏิบัติอยู่ ดังนั้นนักวิชาการจึงควรปรับเปลี่ยนมุมมองในลักษณะของการต่อต้าน การกระทำหน้าที่ต่างๆ ของรัฐภายใต้ศาสตร์ความรู้แบบทันสมัย หากแต่ควรปรับเป็นการสร้างความเข้าใจระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

2. นักวิชาการควรทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมประสานระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงให้ได้เข้าใจในฐานคิดและความรู้ตลอดจนกระบวนการทัศน์ที่แตกต่างกัน และทำหน้าที่ปรับความเข้าใจในฐานคิดและความรู้ภายใต้กระบวนการทัศน์ที่แตกต่างกันให้สามารถบูรณาการไปด้วยกันได้

3. นักวิชาการและนักพัฒนาในพื้นที่ ต้องยอมรับว่าตนเองก็เป็นผู้เล่น (actor) คนหนึ่งในสนาม ย่อมมีทุนและตำแหน่งที่จะมีบทบาทในการสร้างการยอมรับและอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์ และหลีกเลี่ยงการใช้ทุนและตำแหน่งในสนามที่อาจนำไปสู่ความหวาดระแวงระหว่างรัฐกับกลุ่มชาติพันธุ์

บรรณานุกรม

- Atasu – Topcuoglu, R. (2015). *Ideology and the fight against human trafficking*.
New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Bourdieu and Wacquant. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press.
- Charles, K. F. (1976). Towards a New Formulation of the Concept of Ethnic Group. *Ethnicity*, 3, 202-213.
- Charles, K. F. (2002). The people of Asia” : Science and Politics in The Classification of Ethnic Groups in Thailand, China and Vietnam. *The Journal of Asian Studies*, 61(4), 1163-1203.
- Charmaz, K. (2008). *Constructionism and the Grounded Theory*. New York: The Guilford Press.
- Clifford Geertz. (1973). *The Interpretation Of Cultures*. New York: Basic Books.
- Comaroff and Comaroff. (2009). *Ethnicity*. Chicago: University of Chicago Press.
- Fiona Wairimu Ngarachu. (2014). APPLYING PIERRE BOURDIEU'S CONCEPTS OF HABITUS AND FIELD TO THE STUDY OF ETHNICITY IN KENYA. *Journal of Language, Technology & Entrepreneurship in Africa*, 5 no.4, 57-69.
- Fredrik Barth. (1969). *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Cultural Difference*. Long Grove: Waveland Press.
- ilaw. (2562). ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม กับการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายประชาชนต่อรัฐบาล. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2564. จาก <https://ilaw.or.th/node/5333>
- Jame McCarthy. (1985). *An Englishman's Siamese journals*. Bangkok: Siam Media International Books.
- Jenn Webb. (2002). *Understanding Bourdieu*. New York: SAGE Publications.

- Keyes Jessica. (1997). *Datacasting : how to stream databases over the Internet*: New York : McGraw-Hill.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. CA: Sage.
- Marcus Banks. (1996). *Ethnicity: Anthropological Constructions*. New York: Routledge.
- Michael Grenfell. (2008). *Pierre Bourdieu Key Concepts*. UK: Acumen Publishing Limited.
- Nicholas Tapp. (1989). *Sovereignty and Rebellion: The White Hmong of Northern Thailand*: South-East Asian social science monographs Oxford University Press.
- Peter Berger and Thomas Luuckmann. (1966). *The Social Construction of Reality*. London: Penguin Group.
- Raoul Naroll. (1964). On Ethnic Unit Classification. *Current Anthropology*, 5(4), 283-312.
- Richard Jenkins. (1996). *Social Identity*. New York: Routledge.
- Rostow, W. W. (1971). *Politics and the Stages of Growth*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Thomas & O'Maolchata. (1989). Reassessing the critical metaphor: An optimist revisionist view. *Justice Quarterly*, 143-172.
- United Nations. (2008). *United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*. New York: The United Nations.
- Young, G. (1962). *The hill tribes of Northern Thailand*. Bangkok: Thai-American Audiovisual.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). *แนวนโยบายและหลักปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ตามมติคณะรัฐมนตรี 3 สิงหาคม 2553*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤษฎา บุญชัย. (2559). ไร่มุขเวียนสิทธิทางวัฒนธรรมเพื่อความเป็นธรรมทางนิเวศและสังคม. *วารสารพัฒนาสังคม*, 18(พิเศษ), 137-155.
- กาญจนา แก้วเทพและสุขสม หินวิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- กิตติพัฒน์ คงมะกล้า และวรวิทย์ นพแก้ว. (2562). แนวทางการจัดการความขัดแย้งในด้านทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่ของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านภูเหม็น ตำบลทองหลาง อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 7(2), 17-32.

- กุศล พยัคฆ์ลัก. (2555). การเมืองวัฒนธรรมของหนุ่มสาวปกาเกอะญอ. *วารสารสังคมวิทยา มานุษยวิทยา*, 31(2), 137-167.
- เกษมสันต์ ยศรุ่งโรจน์ และณรงศักดิ์ จันทน์นวล. (2561). โครงการพัฒนาโดยองค์กรภาครัฐกับ วัฒนธรรมชนเผ่ากะเหรี่ยง. *พืชมเนศวรสาร*, 14(1), 217-230.
- ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2533). *ชาวเขา*. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา.
- ขวัญชัยวัน บัวแดง. (2547). *ศาสนาและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ : ศึกษากรณีกลุ่มชนกะเหรี่ยงในประเทศไทยและประเทศพม่า*. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จันทบูรณ์ สุทธิ. (2537). *ปกิณกะชาวเขา*. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย.
- จามะรี เชียงของ. (2547). “การเมืองเรื่องชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และความรู้พื้นถิ่นในไทย เวียดนาม และลาว”. ในว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2547). “บททวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาในสังคมไทย”. ใน ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยา สิรินธร (องค์การมหาชน).
- ชนิดา เสี่ยมไพศาลสุข. (2550). *เศรษฐกิจของทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์*. กรุงเทพฯ : คบไฟ.
- ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. (2544). *เส้นทางแห่งศรัทธา*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชัยอนันต์ สมุทรวานิช. (2544). *จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด : แนวความคิดเกี่ยวกับรัฐและสังคมในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ : บ้านพระอาทิตย์.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2554). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2540). *รัฐศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ ทฤษฎี : หนึ่งทศวรรษรัฐศาสตร์แนววิพากษ์*. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2561). *อำนาจไร้พรมแดน ภาษา วาทกรรม ชีวิตประจำวันและโลกที่เปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2549). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา.

- ดวงกมล เวชวงศ์. (2554). กระบวนการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนในบริบทของการท่องเที่ยวผ่านหอวัฒนธรรมพื้นบ้านและตลาดทำน้ำ : ศึกษากรณีชุมชนยวน ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี. วารสารวิทยบริการ, 22(3), 130-148.
- ดำรงพล อินทร์จันทร์. (2562). รายงานโครงการวิจัย : พลวัตชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภาคตะวันตกของไทย ระยะที่ 1 พื้นที่ศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี ชุดโครงการศึกษาวิจัยพลวัตของชุมชนชาติพันธุ์เพื่อการสร้างแผนที่วัฒนธรรมมีชีวิต ปีที่ 1 (พ.ศ. 2562). กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ถาวร พู่เฟื่อง. (2543). ชาวเขา: ดำเนินชนเผ่าต่างวัฒนธรรม. เชียงใหม่: ม.ป.ท.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2556). กำเนิดสยามจากแผนที่ : ประวัติศาสตร์ภูมิภายาของชาติ. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์ฉบับใหม่ร่วมกับสำนักพิมพ์อ่าน.
- ธีระวุฒิ อรุณเวช. (2544). เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง. กรุงเทพฯ : กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.
- นภาพร อัสวะรังสีกุล. (2562). ปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง. งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิตประจำปี 2562, 947-957.
- นภาพร หะวานนท์และคณะ. (2550). ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (2557). ชาติพันธุ์กับเสรีนิยมใหม่. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (2563). ทบทวนแนวคิดทฤษฎีการรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่น. วารสารมานุษยวิทยา, 3(1), 38-75.
- นฤมล ลภะวงศ์และอนุรักษ์ ปัญญาณวัฒน์. (2557). กระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่ม ชาติพันธุ์ปกากะญอ บ้านหนองมณฑา อำเภอแม่วง จังหวัด เชียงใหม่. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 10(2), 46-54.
- บงกชมาศ เอกเอี่ยม. (2564). แนวคิดหลังการพัฒนา: เส้นทางพัฒนาในยุคหลังการพัฒนา. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 4(1), 159-180.
- ปัญชา มุส และคณะ. (2563). รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย : การสร้างพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษของชุมชนบ้านดอยช้างป่าแป๋สู่วิถีแห่งชีวิต. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2551). 30 ชาติในเชียงใหม่. (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- ปนัดดา บุญยสาระนัย. (2546). วิธีชีวิตชาติพันธุ์ในเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2547). “การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง” ใน วาทกรรม
อัตลักษณ์. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2556). พหุวัฒนธรรมนิยมจากรากหญ้า: ขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายชน
เผ่าพื้นเมืองและชาติพันธุ์ในประเทศไทย. วารสารสังคมศาสตร์, 25(2), 59 – 106.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2557). กระบวนทัศน์การศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์. วารสารลุ่มน้ำโขง, 10(3), 219-
242.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2541). วาทกรรม “ว่าด้วยชาวเขา”. วารสารสังคมศาสตร์, 11(1),
92 – 135.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2546). อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ. กรุงเทพฯ :
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2550). ความอิหลักอิเหลื่อของมโนทัศน์ชาติพันธุ์. วารสารสังคมศาสตร์
(มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ปีที่ 19, ฉบับที่ 1 (2550), หน้า 183-228.
- พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562. (2562). พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562.
กรุงเทพฯ: ราชกิจจานุเบกษา.
- พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504. (2504). พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504.
กรุงเทพฯ: ราชกิจจานุเบกษา.
- พิชาย รัตนดิกลง ภูเก็ต. (2557). ปรัชญาสังคมศาสตร์ : การอธิบายทางสังคมรากฐานสำหรับการ
วิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พิเชษฐ สายพันธ์. (2557). จากคนสู่ประชาคม : เรียนรู้อาเซียนในมิติวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ :
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- พิมพ์ปฎิมา นเรศศิริกุล. (2559). อารงชาติพันธุ์และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ญักรบ้านวัง
กำแพง จังหวัดชัยภูมิ. (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาไทยศึกษา). มหาวิทยาลัย
บูรพา.

- ไพสิฐ พานิชย์กุลและคณะ. (2560). สิทธิของชุมชนชาวกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) กับการดำเนินเขต
วัฒนธรรมพิเศษไร่มุนเวียนในพื้นที่ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาข้อพิพาทกรณีที่ดินทำกิน
และที่อยู่อาศัยของชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่ป่าภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- พื่อน เปรมพันธุ์ และคณะ. (2560). ภูมิปัญญากะเหรี่ยงกาญจนบุรี. กาญจนบุรี : สำนักศิลปะและ
วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. (2556). ภูมิปัญญาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม :
คดีของกะเหรี่ยง. สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2564. จากเว็บไซต์:
<http://ich.culture.go.th/index.php/th/acticleich/1033-----m-s>
- มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม. (2550). ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชน
เผ่าพื้นเมือง. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ไอพีพี.
- มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ. (2558). ไร่มุนเวียน : ประเด็นท้าทายและความหมายของมรดกโลกทาง
วัฒนธรรม / มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรรมภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: บลูมมิ่งค
รีเอชั่น.
- ยศ สันตสมบัติ. (2547). นิเวศวิทยาชาติพันธุ์ ทรัพยากรชีวภาพ และสิทธิชุมชน. เชียงใหม่: บริษัทวิ
ทอนดีไซน์.
- รัตนา บุญมัยยะ. (2546). พิธีมะเนากับตัวตนคนกะฉิ่น อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์และความเป็น
ชายขอบ. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2563). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. สืบค้นจาก
<https://dictionary.orst.go.th/>
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2550). ชนชั้นนำในการเมืองไทยปัจจุบัน : การศึกษากระบวนการผลิตซ้ำ
ทุนวัฒนธรรมตามแนวปีแอร์ บูร์ดิเอด. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรวิทย์ นพแก้วและคณะ. (2563). แนวทางการจัดการเขตพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย และการฟื้นฟูวิถี
ชีวิตวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านภูเหม็น ตำบลทองหลาง อำเภอห้วยคต
จังหวัดอุทัยธานี. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- วราภรณ์ ชื้อประดิษฐ์กุลและคณะ. (2559). อัตลักษณ์ชาติพันธุ์กับการเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม.
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 11(2), 191-212.
- วิชญดา ทองแดง. (2541). กะเหรี่ยงสืบทอดวิถีชีวิตในเมืองเพชร. จดหมายข่าวมูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะ
พันธุ์ ฉบับที่ 11.

วีระ สมบูรณ์. (2553). รัฐ-ชาติ ชาติพันธุ์ : ข้อสังเกตบางประการว่าด้วยความเป็นชาติความเป็นรัฐ และปัญหาชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ : สมมติ.

วุฒิ บุญเลิศ และคณะ. (2546). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง “เมื่อกะเหรี่ยงสวนผึ้งลุกขึ้นพูด”.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ศูนย์มานุษยวิทยาวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2562). เอกสารสรุปผลการดำเนินโครงการการจัดการข้อมูลชุมชนชาติพันธุ์ชาวกะเหรี่ยงและชาวละ. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยา สิรินธร (องค์การมหาชน).

สถาบันวิจัยชาวเขา. (2538). 30 ปี สถาบันวิจัยชาวเขา. กรุงเทพฯ : กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กรมประชาสงเคราะห์.

สนธยา พลศรี. (2547). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สมชาย หอมลออ และพรเพ็ญ คงขจรเกียรติ. (2562). ใจแผ่นดินแผ่นดินกลางใจกะเหรี่ยง แก่งกระจาน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิผสานวัฒนธรรม.

สมทรง บุรุษพัฒน์. (2532). ปาดอง: กะเหรี่ยงคอยาว. วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 8(2), 23-27.

สมหมาย ชินนาค. (2546). มุน ไม่ใช้ มุล: วาทกรรมต่อต้านรัฐของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนปากมูล. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2563). กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์: ความสำคัญความเป็นมา และประเด็นพิจารณาในการจัดทำร่างกฎหมาย.

วุฒิสภาสาร, 28 (มิถุนายน), 27-31.

สิทธิเดช วงศ์ปัทมญา. (2559). พระราชดำรัสกับสันติวิถีธุรกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: กรณีชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ จังหวัดตาก. วารสารสมาคมนักวิจัย, 21(3), 13-17.

สุนทร สุขสราญจิต. (2547). “ด้านมืดของดวงจันทร์ ด้านสว่างแห่งตัวตน : บทบันทึกว่าด้วยบางแง่มุมของปกากะญอ “คนเถื่อน” ผ่านสายตา “คนอื่น” กรณีศึกษาปกากะญอ ณ หมู่บ้านห้วยไก่อ่า หมู่ที่ 14 ต.แม่ตื่น อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่”. (สารนิพนธ์รัฐศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. (2553). แนวคิดหาพิทักษ์ของปีแอร์บูร์ดิเยอกับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา.

กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

สุริยา รัตนกุล และ สมทรง บุรุษพัฒน์. (2538). *กะเหรี่ยงสะกอ นครปฐม*. สำนักงานวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซียอาคเนย์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

หทัยกานต์ สังขชาติ. (2552). พลวัตและการต่อรอง “สิทธิ” ในการจัดการทรัพยากร: กรณีศึกษา ชุมชนกะเหรี่ยงโปว์บ้านหนองหลัก อ.ทุ่งห้วยช้าง จ.ลำพูน. *วารสารสังคมศาสตร์*, 21(2), 179 – 210.

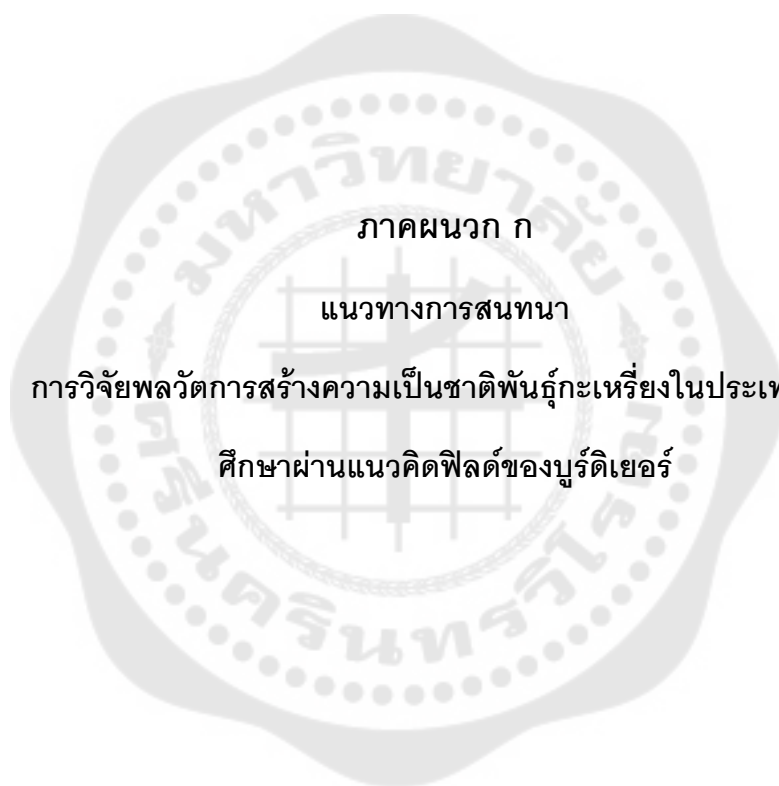
อัศวพงศ์ อนุกพันธ์พงศ์. (2550). *บ้านเรือนชาวเขากะเหรี่ยงปกากะญอ : ความยั่งยืนและการปรับตัว ภายใต้สิ่งแวดล้อมไร่มุมนเวียน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อัญชัญ ตัณฑเทศ และสุพจน์ จิตสุทธิญาณ. (2563). เส้นทางทางท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ณ ชุมชนกะเหรี่ยงคอยาว จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 11(1), 108 – 109.

อานันท์ กาญจนพันธุ์และมิ่งสรรพ ขาวสะอาด. (2534). รายงานการวิจัย เรื่อง “วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า: กรณีศึกษา ภาคเหนือตอนบน. กรุงเทพฯ : กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

อุษา กุลบุตร. (2558). *ความตื่นตัวทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง : กรณีศึกษากลุ่มบ้านบางกะม่า อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี*. (ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภาคผนวก ก

แนวทางการสนทนา

การวิจัยพลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทย

ศึกษาผ่านแนวคิดฟิลด์ของบูร์ดิเยอร์

แนวทางการสนทนา
การวิจัยพลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทย
ศึกษาผ่านแนวคิดฟิลด์ของบูร์ดิเยอร์

1. แนวการสนทนากับชาวกะเหรี่ยง

- เริ่มจากการแนะนำตัว บอกเล่าวัตถุประสงค์และเป้าหมายการวิจัย พูดคุย บริบทสถานการณ์ทั่วไปของสังคม โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์
- กะเหรี่ยงคือใคร ให้ความหมายว่าอย่างไร / การที่จะเรียกใครว่ากะเหรี่ยงเราดูจากอะไร/ ใครเป็นคนบอกว่าเป็นกะเหรี่ยง
- กะเหรี่ยงในประเทศไทยมีอยู่ในหลายจังหวัด กระจายอยู่ทั่วไป แล้วสำหรับท่านรู้สึกมีความเป็นพวกพ้องเดียวกันหรือไม่/ อะไรที่ทำให้รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันหรือคนละพวก
- ในฐานะสมาชิกในชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอยากให้เล่าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของตน บริบทชีวิตครอบครัว การประกอบอาชีพ การศึกษา การดำรงชีวิตในชุมชนเป็นอย่างไร
- ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจำได้ไหมว่าชุมชนมีเหตุการณ์สำคัญอะไรที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลง/ การเปลี่ยนแปลงนั้นสำคัญอย่างไร/ ส่งผลต่อชุมชน/ ส่งผลต่อความเป็นกะเหรี่ยงของเราอย่างไร/ เราปรับตัวอย่างไรเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง
- ก่อนหน้านั้นท่านเคยถามพ่อแม่หรือผู้อาวุโสในชุมชนไหมว่า ชุมชนผ่านการเปลี่ยนแปลงสำคัญอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอีกหรือไม่/ เหตุการณ์เหล่านั้นสำคัญอย่างไร
- ในฐานะสมาชิกชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในครอบครัวมีการหล่อหลอม ถ่ายทอดความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแก่ท่านอย่างไร ทำไมจึงให้ความสำคัญ ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร
- ความเป็นกะเหรี่ยงสำหรับท่านแล้วจะต้องปฏิบัติตนอย่างไร (ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ การอยู่กิน)/ อะไรที่บอกว่าทำสิ่งนี้แล้วจะเรียกว่าเป็นกะเหรี่ยง/ สิ่งเหล่านั้นสำคัญอย่างไร
- ปัจจุบันคนในชุมชนดำเนินชีวิตอย่างไร อาหาร กากิน ที่อยู่อาศัย วัฒนธรรมประเพณี ที่บ่งบอกว่าเป็นกะเหรี่ยงอะไร อย่างไรบ้าง
- ชุมชนมีกฎกติกา ระเบียบแบบแผน การบริหารจัดการตามวิถีวัฒนธรรมอย่างไร ท่านปฏิบัติตามหรือไม่/ สมาชิกภายในชุมชนอื่นๆ ปฏิบัติอย่างไร

- ท่านรู้ไหมว่าชุมชนได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนด้านอนุรักษ์ วิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวกระเหรี่ยง/ สำหรับท่านแล้วชุมชนมีวิถีชีวิต วัฒนธรรมอะไรที่โดดเด่น/ ชุมชนมีวิธีการอย่างไรเพื่อทำให้การดำรงวิถีชีวิต วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวกระเหรี่ยงดำรงอยู่ได้/ จุดเริ่มต้นของการส่งเสริมการอนุรักษ์ พื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวกระเหรี่ยงเป็นอย่างไร/ มีขั้นตอน กระบวนการอย่างไร/
- อะไรเป็นเงื่อนไขสาเหตุของการพัฒนาดังกล่าว มีการปรับใช้หรือดัดแปลงความโดดเด่นทางชาติพันธุ์อย่างไรบ้าง
- ตัวท่านคิดว่าได้ประโยชน์อะไรบ้างจากการที่ชุมชนได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ฟื้นฟูและดำรงรักษาความเป็นชาติพันธุ์กระเหรี่ยง/ ความเป็นอยู่ภายในครอบครัวเปลี่ยนแปลงอย่างไร/ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ชุมชน/ ผลกระทบต่อวิถีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของความเป็นชาติพันธุ์กระเหรี่ยงเป็นอย่างไร
- ท่านคิดว่าชุมชนได้รับประโยชน์หรือผลกระทบจากการส่งเสริมและสนับสนุนให้ฟื้นฟูและดำรงรักษาความเป็นชาติพันธุ์กระเหรี่ยง/ สภาพความเป็นอยู่ภายในชุมชน/ ความสัมพันธ์ภายในชุมชน/ ผลกระทบที่เกี่ยวข้องอื่นๆ
- ภายหลังที่ชุมชนได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมการฟื้นฟูและดำรงรักษาความเป็นชาติพันธุ์กระเหรี่ยงชุมชนเกิดเปลี่ยนแปลงอย่างไร
- มีหน่วยงาน องค์กรภายนอกใดบ้างเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนการฟื้นฟูและดำรงรักษาความเป็นชาติพันธุ์กระเหรี่ยง/ ดำเนินกิจกรรมในลักษณะใดบ้าง
- ท่านคิดว่าในปัจจุบันคนในสังคมมองและรับรู้ชุมชนในฐานะชุมชนชาติพันธุ์ที่มีความโดดเด่นด้านการดำรงรักษาความเป็นชาติพันธุ์กระเหรี่ยงอย่างไร

2. แนวทางสนทนากับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ

- ทำความรู้จัก แนะนำตัว แนะนำวัตถุประสงค์และเป้าหมายการวิจัย สร้างความคุ้นเคย ก่อนนำเข้าสู่เนื้อหาการสนทนา
- อยากให้ท่านเล่าถึงจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจเข้ามาปฏิบัติงานภายในหน่วยงาน องค์กรแห่งนี้/ ตั้งแต่เริ่มแรกหน่วยงานได้มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยงอย่างไร/ มุมมองที่ท่านมีต่อชาวกะเหรี่ยงเป็นอย่างไร/ รูปแบบ กระบวนการทำงานของหน่วยงานต่อชาวกะเหรี่ยงเป็นอย่างไร
- ก่อนมาปฏิบัติหน้าที่ ท่านปฏิบัติงานที่ใดมาก่อน รู้จักชาวกะเหรี่ยงมาก่อนหรือไม่/ รู้จักอย่างไร
- นโยบาย/ โครงการ/ กิจกรรม/ ของหน่วยงานที่ท่านปฏิบัติงานมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์อย่างไร/ มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างไร
- นโยบาย/ โครงการ/ กิจกรรม/ ของหน่วยงานที่ท่านปฏิบัติงานมีส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำรงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างไร
- ภาระงานที่ท่านรับผิดชอบเกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในด้านใดและอย่างไรบ้าง
- อยากให้ท่านเล่าให้ฟังเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นของการรู้จักชุมชนแห่งนี้/ อะไรที่ทำให้ท่านต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง
- ในมุมมองของท่านชุมชนแห่งนี้มีคุณลักษณะของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างไรบ้าง/ ตั้งแต่แรกเริ่มชุมชนแห่งนี้มีสภาพความเป็นอยู่อย่างไร/ หน่วยงานหรือองค์กรของท่านมีบทบาทหรือภารกิจในการส่งเสริมวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงอย่างไร
- บริบทของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแห่งนี้มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่โดดเด่นอย่างไรบ้าง/ ความโดดเด่นดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ ได้อย่างไร
- บทบาทและภารกิจของท่านและหน่วยงานของท่านมีส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำรงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างไร
- ท่านคิดว่าชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแห่งนี้มีการปรับใช้ความโดดเด่นด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างไรบ้าง เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม

- กระบวนการส่งเสริมการดำรงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงภายในชุมชนแห่งนี้ เป็นอย่างไร/ ท่านและหน่วยงานมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนการปรับใช้ความโดดเด่น ของชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับگردำรงอยู่ของชุมชน อย่างไร
- ภายหลังที่มีการส่งเสริมวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงผ่านการประกาศพื้นที่เขต วัฒนธรรมพิเศษชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร/ ชุมชนเป็นรู้จักและยอมรับจาก สังคมภายนอกอย่างไรบ้าง/ มีหน่วยงาน องค์กรอื่นๆ อะไรบ้างที่เข้ามาส่งเสริมและ สนับสนุนชุมชน

3. แนวการสนทนากับเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

- ทำความรู้จัก แนะนำตัว แนะนำวัตถุประสงค์และเป้าหมายการวิจัย สร้างความคุ้นเคย ก่อนนำเข้าสู่เนื้อหาการสนทนา
- อยากให้ท่านเล่าให้ฟังเกี่ยวกับประวัติชีวิตด้านการศึกษา จบการศึกษาด้านใด จากสถาบันใด ปัจจุบันปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับชาวกะเหรี่ยงอย่างไร
- อยากให้ท่านเล่าถึงจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจมาทำงานด้านการพัฒนา ส่งเสริมหรือแก้ไขปัญหาชุมชนชาติพันธุ์
- ท่านรู้จักชาวกะเหรี่ยงมาก่อนหรือไม่/ ท่านให้ความหมายและอธิบายความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างไร
- ภารกิจหลักของหน่วยงานที่ท่านทำงานเป็นอย่างไร ทำอะไรบ้าง มีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างไร
- นโยบาย/ โครงการ/ กิจกรรม/ ของหน่วยงาน องค์กรที่ท่านปฏิบัติงานมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์อย่างไร/ มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างไร
- การทำงานภายในหน่วยงาน องค์กรของท่านมีการสื่อสาร สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างไร/ ตัวท่านเองมีมุมมองต่อชาวกะเหรี่ยงอย่างไร/ รูปแบบหรือกระบวนการทำงานขององค์กรกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นอย่างไร
- ภารกิจของหน่วยงาน องค์กรหรืองานที่ท่านรับผิดชอบมีส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างไร
- ภาระงานที่ท่านรับผิดชอบเกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างไรบ้าง
- อยากให้ท่านเล่าให้ฟังเกี่ยวกับกระบวนการเลือกพื้นที่ชุมชนแห่งนี้เป็นที่ปฏิบัติงาน/ ท่านรู้จักชุมชนแห่งนี้ได้อย่างไร/ ชุมชนแห่งนี้มีคุณลักษณะของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างไรบ้าง/ ตั้งแต่แรกเริ่มชุมชนแห่งนี้มีสภาพความเป็นอยู่อย่างไร/ ทำไมท่านหรือหน่วยงาน องค์กรที่ปฏิบัติงานเลือกที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับชุมชนแห่งนี้
- ท่านคิดว่าชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแห่งนี้มีการปรับใช้ความโดดเด่นที่มีอยู่อย่างไรบ้าง เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม หน่วยงานรัฐและเอกชนภายนอก

- กระบวนการส่งเสริมการฟื้นฟูและดำรงรักษาความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายในชุมชนแห่งนี้เป็นอย่างไร/ ท่านและหน่วยงานมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนการปรับใช้ความโดดเด่นของชุมชน เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างไร/
- ในความคิดของท่านชุมชนชาติพันธุ์ที่มีความโดดเด่นควรดำเนินกิจกรรมใดบ้าง เพื่อให้ได้รับการยอมรับและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องได้
- ภายหลังมีการส่งเสริมการฟื้นฟูและดำรงรักษาความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร/ ชุมชนเป็นรู้จักและยอมรับจากสังคมภายนอกอย่างไรบ้าง/ มีหน่วยงาน องค์กรอื่นๆ อะไรบ้างที่เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนชุมชน

4. แนวการสนทนากับนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

- ทำความรู้จัก แนะนำตัว แนะนำวัตถุประสงค์และเป้าหมายการวิจัย สร้างความคุ้นเคย ก่อนนำเข้าสู่เนื้อหาการสนทนา
- อยากให้ท่านเล่าให้ฟังเกี่ยวกับประวัติชีวิตด้านการศึกษา จบการศึกษาด้านใด จากสถาบันใด ปัจจุบันปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับชาวกะเหรี่ยงอย่างไร
- อยากให้ท่านเล่าถึงจุดเริ่มต้นความสนใจต่อการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง/ ก่อนหน้านี้นักรู้จักชาวกะเหรี่ยงมาก่อนหรือไม่/ รู้จักอย่างไร/ มีมุมมองต่อชาวกะเหรี่ยงอย่างไร
- การศึกษาวิจัย สร้างองค์ความรู้ที่ท่านดำเนินการมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์อย่างไร/ มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างไร
- อยากให้ท่านเล่าให้ฟังเกี่ยวกับกระบวนการเลือกพื้นที่ชุมชนแห่งนี้เป็นที่ปฏิบัติงาน/ ท่านรู้จักชุมชนแห่งนี้ได้อย่างไร/ ชุมชนแห่งนี้มีคุณลักษณะของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอย่างไรบ้าง/ ตั้งแต่แรกเริ่มชุมชนแห่งนี้มีสภาพความเป็นอยู่อย่างไร
- บริบทของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแห่งนี้มีความโดดเด่นอย่างไรบ้าง
- ท่านคิดว่าชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแห่งนี้มีการปรับใช้ความโดดเด่นที่มีอยู่อย่างไรบ้าง เพื่อให้ได้รับการยอมรับ
- กระบวนการส่งเสริมการฟื้นฟูและดำรงรักษาความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงภายในชุมชนแห่งนี้เป็นอย่างไร/ องค์ความรู้ทางวิชาการมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนการปรับใช้ความโดดเด่นของชุมชน
- ภายหลังมีการส่งเสริมการฟื้นฟูและดำรงรักษาความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร/ ชุมชนเป็นรู้จักและยอมรับจากสังคมภายนอกอย่างไรบ้าง/ มีหน่วยงาน องค์กรอื่นๆ อะไรบ้างที่เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนชุมชน

ภาคผนวก ข
เอกสารรับรองจริยธรรมในมนุษย์

หนังสือยืนยันการยกเว้นการรับรอง
คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(เอกสารนี้เพื่อแสดงว่าคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ ได้พิจารณาโครงการวิจัยนี้)

ชื่อโครงการวิจัย : พลวัตการสร้างความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยศึกษาผ่านแนวคิดฟิสิกส์
ของบุรีติเยอร์
ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย : นาย เจษฎา เนตะวงศ์
หน่วยงานต้นสังกัด : บัณฑิตวิทยาลัย
รหัสโครงการวิจัย : SWUEC-G-062/2564X

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยที่เข้าข่ายยกเว้น (Research with Exemption from SWUEC)

วันที่ยืนยัน : 29 มกราคม 2564

ยืนยันโดย : คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดำเนินการ
รับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นสากล ได้แก่ Declaration of Helsinki, the
Belmont Report, CIOMS Guidelines และ the International Conference on Harmonization in Good Clinical
Practice (ICH-GCP)

ออกให้ ณ วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2564

(ลงชื่อ).....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทับทิมแพทย์หญิงณปภา เสี่ยมจิรกุล)
กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการจริยธรรม
สำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

(ลงชื่อ).....
(แพทย์หญิงสุรพร ภัทรสุวรรณ)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรม
สำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

หมายเลขรับรอง : SWUEC/X/G-062/2564

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายเจษฎา เนตะวงศ์
วัน เดือน ปี เกิด	25 มิถุนายน 2530
สถานที่เกิด	มหาสารคาม
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต การพัฒนาชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปริญญาโท สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ที่อยู่ปัจจุบัน	114/150 ม.10 ต.บางรักพัฒนา อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี 11110

